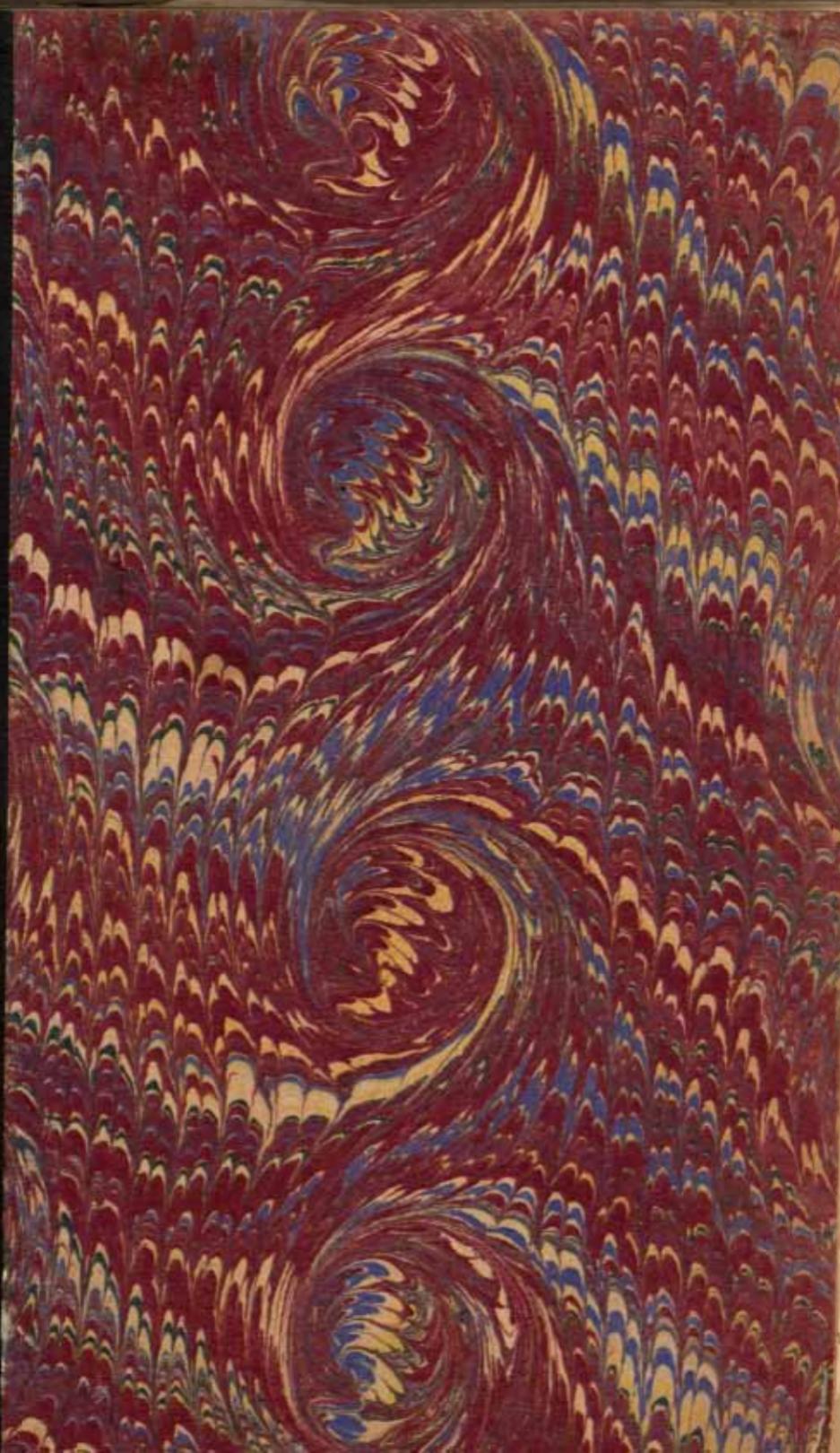

GOVERNMENT OF INDIA
DEPARTMENT OF ARCHAEOLOGY
CENTRAL ARCHÆOLOGICAL
LIBRARY

CALL No. BPa 3/Maj/T.C.
Acc. No. 9180

D.G.A. 79.

GIPN—S4—2D: G. Arch.N. D./57—25-9-58—1,00,000

D5793

8-

Pali Text Society.

THE

MAJJHIMA-NIKĀYA.

9180

EDITED BY

ROBERT CHALMERS.

D 5793

VOL. II.

BPa3
Maj/T.C.

LONDON.

PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY,
BY HENRY FROWDE,
OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, E. C.

1898.

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.

Acc. No. 91.80

Date 1. 8. 57

Call No. BPA 3

Maj/T.C.

1

MANIBUS

GULIELMI TRENCKNERI

D. D. D.

MANUSCRIPTS CONSULTED.

Sk = the Copenhagen MS. No. VI (Sinhalese character), — referred to as A in Vol. I.

St = the Turnour MS. (Sinhalese character) in the India Office Library. This is intimately related to Sk.

Bm = the Mandalay MS. (Burmese character) in the India Office Library.

Si = King of Siam's printed edition (Siamese character).

Bu = Buddhaghosa's commentary (the *Pāṇīca-Sūdani*) on the *Majjhima-Nikāya*. The references are to a MS. (Sinhalese character) in the editor's possession.

Pali Text Society.

THE

MAJJHIMA-NIKĀYA.

EDITED BY

ROBERT CHALMERS.

VOL. II. PART I.

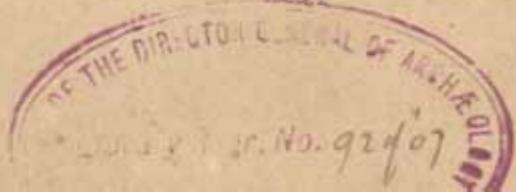
LONDON:

PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY,

BY HENRY FROWDE,

OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, LONDON EC.

1896.

Evam me sutam. Ekam samayaam Bhagavā Rājagahe viharati Veluvane Kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena sambahulā abhiññatā abhiññatā paribbājakā Moranivāpe Paribbājakārāme patīvasantī, — seyyathidam: Anugāro Varadharo¹ Sakuludāyi ca paribbājako aññe ca abhiññatā abhiññatā paribbājakā. Atha kho Bhagavā pubbañhasamayam nivāsetva pattacivaram ādāya Rājagaham piñdāya pāvisi. Atha kho Bhagavato etad ahosi: Atippago kho tāva Rājagahe piñdāya caritum; yannūnāham yena Moranivāpo Paribbājakārāmo yena Sakuludāyi paribbājako, ten' upasamikameyyantī. Atha kho Bhagavā yena Moranivāpo Paribbājakārāmo ten' upasamikami. Tena kho pana samayena Sakuludāyi paribbājako mahatiyā paribbājakaparisāya saddhim nisinno hoti unnādiniyā uccasaddāya² mahāsaddāya anekavihitam tiracchānakatham kathentiyā, seyyathidam: rājakatham corakatham mahāmattakatham senākatham bhayakatham yuddhakatham annakatham pānakatham vatthakatham sayanakatham mālākatham gandhakatham nātikatham yānakatham gāmakatham nigamakatham nagarakatham janapadakatham itthikatham sūrakatham visikhākatham kumbhaṭṭhānakatham³

¹ So Bm Bu; Skt Varacaro; Si Varatāro, with note that the European & Sinhalese reading is Varacaro. Bm reads Sakuludāyi always (as in Nr. 79). ² See Vol I pp 513 & 572, Digha I 178. Like Bm (always) & Sk (here), Si reads uccasadda, with a note (at Sutta Nr. 76) indicating that the European reading is u-asya. ³ Here & in Nrs 76 & 78 Si inserts kumbhadāsikatham.

pubbapetakathām nānattakathām lokakkhāyikām samuddak-khāyikām itibhavābhavakathām iti vā. Addasā kho Sakuludāyi paribbājako Bhagavantām dūrato va āgacchantaṁ; disvāna, sakām parisām santhāpesi: — Appasaddā bhonto hontu; mā bhonto saddam akattha; ayam samano Gotamo āgacchati; appasaddakāmo kho pana so āyasmā appasaddassa vannavādi, appeva nāma appasaddām parisām viditvā upasamikamitabbam maññeeyyāti. Atha kho te paribbājakā tuṇhi ahesūm. Atha kho Bhagavā yena Sakuludāyi paribbājako ten' upasamikamī. Atha kho Sakuludāyi paribbājako Bhagavantām etad avoca: Etu kho bhante Bhagavā, sāgatā¹ bhante Bhagavato, cirassai kho bhante Bhagavā imām pariyāyam akāsi yadidam idh' āgamanāya, nisidatu bhante Bhagavā, idam āsanām paññattan ti. Nisidi Bhagavā paññatte āsane. Sakuludāyi pi kho paribbājako aññataram nīcam āsanām gahetvā ekamantām nisidi. Ekamantām nisinnām kho Sakuludāyim paribbājakaṁ Bhagavā etad avoca: — Kāya nu 'ttha², Udāyi, etarahi kathāya sannisinnā? Kā ca pana vo antarākathā vippakatā ti?

Tiṭṭhat' esā bhante kathā yāya mayam etarahi kathāya sannisinnā; n' esā bhante kathā Bhagavato dullabhā bhavissati pacchā pi savanāya. Purimāni bhante divasāni purimatarāni nānātitthiyānam samanabrahmānam kutūhalasūlāyām sannisinnānam sannipatitānam, ayam antarākathā udapādi: Lābhā vata bho Aṅga-Magadhānam, suladdhamā vata bho Aṅga-Magadhānam, yath' ime samanabrahmā saṅghino ganino gaṇācariyā nātā yasassino titthakarā sādhusammata bahujanassa Rājagahām vassavāsām osatā³. Ayam pi kho Pūrano Kassapo saṅghi c' eva gaṇi ca gaṇācariyo ca nātā yasassi titthakaro sādhusammato bahujanassa, — so pi Rājagahām vassavāsām osato. Ayam pi kho Makkhali Gosālo — pe —; Ajito Kesakambali; Pakudho⁴ Kaccāyano; Sañjayo Belatthiputto; Nigantho Nātaputto saṅghi c' eva gaṇi ca gaṇācariyo ca

¹ Bm Si svagataṁ, ² So Bm & Si; Skt nvattha, ³ Si reads upagatā, with note stating that osatā is the Sinhalese Burmese & European reading; Bu reads osatā. Infra Si reads upagato always. ⁴ See Vol I 198, 250 & 547. Si reads Makkhali G., A. Kesakambalo, Pakuddho K., Sañjayo Veladdhaputto, Nigantho Nātaputto. (Bm Belatthiputto Nātaputto).

nāto yasassi titthakaro sādhusammato bahujanassa, — so pi Rājagahaṁ vassāvāsaṁ osato. Ayam pi kho samāno Gotamo saṅghi c' eva gaṇī ca gaṇācariyo ca nāto yasassi titthakaro sādhusammato bahujanassa, — so pi Rājagahaṁ vassāvāsaṁ osato. Ko nu kho imesaṁ bhagavataṁ samaṇabrahmaṇānaṁ saṅghinānaṁ gaṇinānaṁ gaṇācariyānaṁ nātānaṁ yasassinam titthakarānaṁ sādhusammatānaṁ bahujanassa, sāvakānaṁ sakkato garūkato mānito pūjito? Kathān ca pana sāvakā sakkatvā garūkatvā upanissaya viharantiti? Tatr' ekacce evam āhaṁsu: Ayaiñ kho Pūrano Kassapo saṅghi c' eva gaṇī ca gaṇācariyo ca nāto yasassi titthakaro sādhusammato bahujanassa; so ca kho sāvakānaṁ na sakkato na garūkato na mānito na pūjito; na ca pana Pūraṇaṁ Kassapaṁ sāvakā sakkatvā garūkatvā upanissaya viharanti. Bhūtapubbam Pūraṇo Kassapo anekasatāya parisaya dhammaṁ desesi. Tatr' aññataro Puraṇassa Kassapassa sāvako saddam akāsi: — Mā bhonto Pūraṇaṁ Kassapaṁ etam atthām pucchittha; n' eso etaṁ jānāti; mayam etaṁ jānāma; amhe etam atthām pucchatha; mayam etaṁ bhavataṁ byākarissāmāti. Bhūta-pubbam Pūrano Kassapo bāhā paggayha kandanto na labhati: Appasaddā bhonto hontu; mā bhonto saddam akattha; n' ete bhavante pucchanti; amhe ete pucchanti; mayam etesām byākarissāmāti. Bahū kho pana Pūraṇassa Kassapassa sāvakā vādaṁ āropetva apakkantī: Na tvām imam dhammadvinayam ājānāsi; ahām imam dhammadvinayam ājānāmi. Kiñ tvām imam dhammadvinayam ājānissasi? Micchāpatipanno tvām asi, ahām asmi samim-patipanno. Sahitam me, asahitan te. Pure vacanīyam pacchā avaca, pacchā vacanīyam pure avaca. Aviciṇṇan¹ te viparā-vattam; āropito te vādo; niggahito si; cara vādappamokkhāya; nibbethehi² vā sace pahosīti. Iti Pūrano Kassapo sāvakānaṁ na sakkato na garūkato na mānito na pūjito; na ca pana Pūraṇaṁ Kassapaṁ sāvakā sakkatvā garūkatvā³ upanissaya viharanti; akkuṭṭho⁴ ca pana Pūrano Kassapo dhammakkosenāti.

¹ So Skt & Bu, Si & Bm adhicintuam (Cf. Vol I 372 & Digha I 8).

Skt viparādhantau. ² So Skt Bu; Bm vāda pamukkhaya nibbethehi; Si nibbedhehi here, infra nibbethehi. ³ So Skt; Si garuk^o; Bm garuṇa katvā.

⁴ So Bm; Si akuṭṭho; Skt akkuddho.

Ekacce evam ābhamsu: Ayam pi kho Makkhali Gosālo — pe —; Ajito Kesakambali; Pakudho Kaccāyano; Sañjayo Belatthiputto; Nigantho Nātaputto saṅghī c' eva gaṇī ca gañacariyo ca nāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa; so pi sāvakānām na sakkato na garūkato na mānito na pūjito; na pana Nigantham Nātaputtam sāvakā sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti. Bhūtapubbam Nigantho Nātaputto anekasatāya parisāya dhammaṁ desesi. Tatr' aññataro Niganthassa Nātaputtassa sāvako saddam akāsi: Ma bhonto Nigantham Nātaputtam etam atham pucchittha; n' eso etam jānāti; mayam etam jānāma; amhe etam atham pucchatha; mayam etam bhavatam byākarissāmāti. Bhūta-pubbam Nigantho Nātaputto bāhā paggayha kandanto na labhati: — Appasaddā bhonto hontu, mā bhonto saddam akattha, n' ete bhavante puechanti, amhe ete puechanti, mayam etam byākarissāmāti. Bahū kho pana Niganthassa Nātaputtassa sāvakā vādām āropetvā apakkantā: — Na tvam imam dhammadvinayam ājānāsi, aham imam dhammadvinayam ājānāmi. Kim tvam imam dhammadvinayam ājānissasi? Micchāpaṭipanno tvam asi, aham asmi samnāpaṭipanno; sabitam me, asahitan te; pure vacaniyam pacchā avaca, pacchā vacaniyam pure avaca; avicinnan te viparāvattam; āropito te vādo; niggahīto si; cara vādappamokkhāya; nibbethehi vā sacce pahositi. Iti Nigantho Nātaputto sāvakānām na sakkato na garūkato na mānito na pūjito; na ca pana Nigantham Nātaputtam sāvakā sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti; akkuttho ca pana Nigantho Nātaputto dhammakkosenāti.

Ekacce evam ābhainsu: — Ayam kho samāno Gotamo saṅghi c' eva gaṇī ca gañacariyo ca nāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa; so ca kho sāvakānām sakkato garūkato mānito pūjito; samānaṁ ca pana Gotamam sāvakā sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti. Bhūtapubbam samāno Gotamo anekasatāya parisāya dhammaṁ desesi. Tatr' aññataro samānassa Gotamassa sāvako ukkāsi. Tam enām aññataro sabrahmacāri jannukena¹ ghattesi²: Appasaddo

Bm Si jaṇṇukena, ² So Bm; Skt ghaddhesi; Si ghaṭesi.

ñayasmā hotu: mā 'yasmā saddam akāsi; satthā no Bhagavā dhammām deseti. Yasmīn samaye samano Gotamo anekasatāya parisāya dhammām deseti, n' eva tasmiṁ samaye samapassa Gotamassa sāvakānam khipitasaddo vā hoti ukkāsitasaddo vā. Tam enām janakāyo paccāsimsamānarūpo paccupaṭṭhito hoti: Yam no Bhagavā dhammām bhāsissati, tam no sossāmāti. Seyyathāpi nāma puriso catummahāpathē khuddam madhum anelakam pīleyya, tam enām mahā janakāyo paccāsimsamānarūpo paccupaṭṭhito assa, — evam evam yasmiṁ samaye samano Gotamo anekasatāya parisāya dhammām deseti, n' eva tasmiṁ samaye samanassa Gotamassa sāvakānam khipitasaddo vā hoti ukkāsitasaddo vā; tam enām mahā janakāyo paccāsimsamānarūpo paccupaṭṭhito hoti: Yam no Bhagavā dhammām bhāsissati, tam no sossāmāti. Ye pi samanassa Gotamassa sāvakā sabrahmacārihi sampayojetvā sikkhaṁ paccakkhāya hīnāyāvattanti, te pi Satthu vanṇavādino honti, dhammāssa vanṇavādino honti, saṅghassa vanṇavādino honti, attagarahino yeva honti anaññagarahino: Mayam ev' amhā alakkhikā, mayam appapuññā, ye mayam evam svākkhāte dhammavinaye pabbajitvā nāsakkhimhā yāvajivā paripuṇñām parisuddham brahmacariyam caritun ti; te arāmikabhūtā vā upāsakabhūtā vā pañcasu sikkhāpadesu samādāya vattanti. Iti samano Gotamo sāvakānam sakkato garūkato mānito pūjito, samanañ ca pana Gotamām sāvakā sakkatvā garūkatvā upanissāya viharantiti.

Kati pana tvām, Udāyi, mayi dhamme samanupassasi, yehi mama sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharantiti?

Pañca kho aham bhante Bhagavati dhamme samanupassāmi, yehi Bhagavantām sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti. Katame panca? Bhagavā hi, bhante, appāhāro appāhāratāya ca vanṇavādī; imam kho aham, bhante, Bhagavati paṭhamam dhammām samanupassāmi yena Bhagavantām sāvakā sakka-
ronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca param, bhante, Bhagavā santuttho itaritarena¹ cīvarena itaritaracīvarasantuṭhiyā ca vanṇavādī; yam pi, bhante, Bhagavā santuttho itaritarena cīvarena itaritaracīvara-santuṭhiyā ca vanṇavādī, imam kho aham, bhante, Bhagavati dutiyam samanupassāmi yena Bhagavantam sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca param, bhante, Bhagavā santuttho itaritarena piñdapātena itaritarapiñdapātasantuṭhiyā ca vanṇavādī; yam pi, bhante, Bhagavā santuttho itaritarena piñdapātena itarita-rapiñdapātasantuṭhiyā ca vanṇavādī, imam kho aham, bhante, Bhagavati tatiyam dhammam samanupassāmi yena Bhagavantam sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca param, bhante, Bhagavā santuttho itaritarena senāsanena itaritarasenāsanasantutthiyyā ca vanṇavādī; yam pi, bhante, Bhagavā santuttho itaritarena senāsanena itarita-rasenāsanasantutthiyyā ca vanṇavādī, imam kho aham, bhante, Bhagavati catuttham dhammam samanupassāmi yena Bhagavantam sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca param, bhante, Bhagavā pavivitto pavivekassa ca vanṇavādī; yam pi, bhante, Bhagavā pavivitto pavivekassa ca vanṇavādī, imam kho aham, bhante, Bhagavati pañcamam dhammam samanupassāmi yena Bhagavantam sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Ime kho aham, bhante, Bhagavati pañca dhamme samanupassāmi, yehi Bhagavantam sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharantī.

Appāhāro samaño Gotamo appāhāratāya ca vanṇavādī ti, iti ce mañ, Udāyi, sāvakā sakkareyyum, garūkareyyum, māneyyum, pūjeyyum, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihāreyyum, santi kho pana me, Udāyi, sāvakā kosakāhārā pi addhakosakāhārā pi beluvāhārā² pi addhabeluvāhārā pi.

¹ Bm Itaritarena throughout; Sk & Si have i. ² Bu Sk bel - ; Si vel - ; Bm bel.

Aham kho pana, Udāyi, app' ekadā iminā pattena samatittikam pi bhuñjāmi bhiyyo pi bhuñjāmi. Appāhāro samaño Gotamo appāhāratāya ca vannavādī ti, iti ce mām, Udāyi, sāvakā sakkareyyum, garūkareyyum, māneyyum, pūjeyyum, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyum, ye te, Udāyi, mama sāvaka kosakāhārā pi addhakosakāhārā pi beluvāhārā pi addhabeluvāhārā pi, na man te iminā dhammena sakkareyyum, garūkareyyum, māneyyum, pūjeyyum, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyum.

Santuttho samaño Gotamo itaritarena cīvarena itaritaracīvarasantuṭṭhiyā ca vannavādī ti, iti ce mām, Udāyi, sāvakā sakkareyyum, garūkareyyum, māneyyum, pūjeyyum, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyum, santi kho pana me, Udāyi, sāvakā pañskūlikā lūkhacīvaradharā; te susānā vā samikārakūṭā vā pāpanikā¹ vā nantakāni uccinītvā² saṅghāṭim karitvā dhārenti. Aham kho pan', Udāyi, app' ekadā gahapatāni cīvarāni dhāremi daļhāni yattha lūkhāni alābulomasāni³. Santuttho samaño Gotamo itaritarena cīvarena itaritaracīvarasantuṭṭhiyā ca vannavādī ti, iti ce mām, Udāyi, sāvakā sakkareyyum garūkareyyum māneyyum pūjeyyum sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyum, ye te, Udāyi, mama sāvaka pañskūlikā lūkhacīvaradharā, te susānā vā sanikārakūṭā vā pāpanikā vā nantakāni uccinītvā saṅghāṭim karitvā dhārenti, na man te iminā dhammena sakkareyyum garūkareyyum māneyyum pūjeyyum, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyum.

Santuttho samaño Gotamo itaritarena piñḍapātēna itaritarapiñḍapātasantuṭṭhiyā ca vannavādī ti, iti ce mām, Udāyi, sāvakā sakkareyyum, garūkareyyum, māneyyum, pūjeyyum, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyum, santi kho pana me, Udāyi, sāvakā piñḍapātikā sapadānacārino ucchepake vate ratā⁴; te antaragharam paviṭṭhā samānā āsanēna pi nimantiyamānā na sādiyanti. Aham kho pan', Udāyi, app' ekadā nimantane⁵ pi bhuñjāmi sālinām odanām

¹ So Bm Si; Sk pāpanikā; St pāpanikā. Cf. Vin. I, 255. ² So Skt Si Bu; Bm ucchinditvā. ³ Bm sattalukhāni; Si suttalukhāni alābulomasāni; Bu alāspul-. ⁴ So Skt; Bu uccepake; Bm uochisake; Si uccepake vatte.

⁵ So Si; Sk nimantasāsu; Bm nimantanussāpi.

vicitakājakam anekasūpam anekabyanjanam. Santuttho samano Gotamo itaritarena piñdapātēna itaritarapiñdapātasantuṭhiyā ca vanṇavādi ti, iti ce mām, Udāyi, sāvakā sakkareyyum, garūkareyyum, māneyyum, pūjeyyum, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyum, ye te, Udāyi, mama sāvakā piñdātikā sapadānacārino ucchepake vate ratā antaragharam pavīṭṭhā samānā āsanena pi nimantiyamānā na sādiyanti, na man te iminā dhammena sakkareyyum, garūkareyyum, māneyyum, pūjeyyum, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyum.

Santuṭtho samano Gotamo itaritarena senāsanena, itāritara-senāsanasantutthiyā ca vanṇavādi ti, iti ce mām, Udayi, sāvakā sakkareyyum, garūkareyyum, māneyyum, pūjeyyum, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyum, santi kho pana me, Udāyi, sāvakā rukkhamūlikā abbhokāsikā; te atṭha māse channam na upenti. Ahaṁ kho pan', Udāyi, app' ekadā kūṭagāresu pi viharāmi ullittāvalittesu nivātesu phussitaggalesu¹, pihitavātapānesu. Santuttho samano Gotamo itaritarena senāsanena itaritarasenāsanasantutthiyā ca vanṇavādi ti, iti ce mām, Udāyi, sāvakā sakkareyyum, garūkareyyum, māneyyum, pūjeyyum, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyum, ye te, Udāyi, mama sāvakā rukkhamūlikā abbhokāsikā atṭha māse channam na upenti, na man te iminā dhammena sakkareyyum, garūkareyyum, māneyyum, pūjeyyum, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyum.

Pavivitto samano Gotamo pavivekassa ca vanṇavādi ti, iti ce mām, Udāyi, sāvakā sakkareyyum, garūkareyyum, māneyyum, pūjeyyum, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyum, santi kho pana me, Udāyi, sāvakā āraññakā pantasenāsanā² āraññavanapaththāni pantāni senāsanāni ajjhogahetvā viharanti. Te anvaddhamāsam³ sainghamajjhē osaranti pātimokkhuddesāya. Ahaṁ kho pan', Udāyi, app' ekadā ākiñño viharāmi bhikkhūhi bhikkhunīhi upāsakehi upāsikāhi rañño⁴ rājamahāmattehi titthiyehi titthiyasāvakehi. Pavivitto samano Gotamo pavivekassa ca vanṇavādi ti, iti

¹ So Si; Bm phusit^o; Sa p-leśu. ² Si omits & transposes ār-āni to follow pantāni s-āni. ³ Bm Si anvaṭṭh-. ⁴ Bm Si raññā.

ce mama, Udāyi, sāvakā sakkareyyum, garūkareyyum, māneyyum, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyum, ye te, Udāyi, mama sāvakā āraññakā pantasenāsanā āraññavanapaththāni pantāni senāsanāni ajjhogahetvā viharanti. anvaddhamāsam samighamajhe osaranti pātimokkhuddesāya. na man te iminā dhammena sakkareyyum, garūkareyyum, māneyyum, pūjeyyuṁ, sakkatvā garūkatvā upanissāya vihareyyum.

Iti kho, Udāyi, na mamañ sāvakā¹ imehi pañcahi dhammehi sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Atthi kho, Udāyi, aññe ca pañca dhammā, yehi mama² sāvakā sakkaronti, garūkaronti, mānenti, pūjenti, sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti. Katame pañca? Idh, Udāyi, mama sāvakā adhisile sambhāventi: Silavā samano Gotamo, paramena silakkhandhena samannāgato ti. Yam pan', Udāyi, mama sāvakā adhisile sambhāventi: Silavā samano Gotamo, paramena silakkhandhena samannāgato ti, ayañ kho, Udāyi, pañhamo dhammo yena mama sāvakā sakkaronti garūkaronti mānenti pūjenti sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca parañ, Udāyi, mama sāvakā abhikkante nānādassane sambhāventi: Jānañ yev' āha samano Gotamo jānāmiti; passam yev' āha samano Gotamo passāmiti; abhiññāya samano Gotamo dhammāñ deseti, no anabhiññāya; sanidānam samano Gotamo dhammāñ deseti, no anidānam; sappātiñhāriyan samano Gotamo dhammāñ deseti, no appātiñhāriyan ti. Yam pan', Udāyi, mama sāvakā abhikkante nānādassane sambhāventi: Jānañ yev' āha samano Gotamo jānāmiti; passam yev' āba samano Gotamo passāmiti; abhiññāya samano Gotamo dhammāñ deseti, no anabhiññāya; sanidānam samano Gotamo dhammāñ deseti, no anidānam; sappātiñhāriyan samano Gotamo dhammāñ deseti, no appātiñhāriyan ti, — ayañ kho, Udāyi, dutiyo dhammo yena mama

¹ Bm omits na here & reads (with Sk) mama, inserting na before sakkaronti & each of the next four words; Si na mama; Bu mamañ. ² So MSS.

sāvakā sakkaronti garūkaronti mānenti pūjenti sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca param. Udāyi, mama sāvakā adhipaññāya sambhāventi: Paññavā samaṇo Gotamo, paramena paññākkhandhena samannāgato; tam vata anāgatam vā vādopatham na dakkhati uppannam vā parappavādām na saha dhammena suniggahitam¹ niggahissatiti, n' etam thānam vijjati. Tam kim maññasi. Udāyi? Api nu me sāvakā evam jānantā evam passantā antarantarākatham opāteyyun ti?

No h' etam, bhante.

Na kho panāham. Udāyi, sāvakesu anusāsanim paccasimīsāmi, aññadatthu mamaṁ² yeva sāvakā anusāsanim paccasimīsanti. Yam pan'. Udāyi, mama sāvakā adhipaññāya sambhāventi: Paññavā samaṇo Gotamo, paramena paññākkhandhena samannāgato; tam anāgatam vā vādopatham na dakkhati uppannam va parappavādām na saha dhammena suniggahitam niggahissatiti, n' etam thānam vijjati. Ayan kho. Udāyi, tatiyo dhammo yena mama sāvakā sakkaronti garūkaronti mānenti pūjenti sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca param, Udāyi, mama sāvakā yena dukkhena dukkhotinna dukkhaparetā, te mai upasāmkamityā dukkham ariyasaccām pucchanti; tesāham dukkham ariyasaccām puttho vyākaromi; tesāham cittam ārādhemi pañhassa veyyākaranena. Te mai dukkhasamudayam, dukkhanirodham, dukkhanirodhagāminipatipadam³ ariyasaccām pucchanti; tesāham dukkhanirodhagāminipatipadam ariyasaccām puttho vyākaromi; tesāham cittam ārādhemi pañhassa veyyākaranena. Yam pan', Udāyi, mama sāvakā yena dukkhena dukkhotinna dukkhaparetā, te mai upasāmkamityā dukkham ariyasaccām pucchanti; tesāham dukkham ariyasaccām puttho vyākaromi; tesāham cittam ārādhemi pañhassa veyyākaranena; te mai dukkhasamudayam dukkhanirodham dukkhanirodhagāminipatipadam ariyasaccām pucchanti; tesāham dukkhanirodhagāminipatipadam ariyasaccām puttho vyākaromi; tesāham cittam ārādhemi pañhassa veyyākaranena; —ayam kho, Udāyi, catuttho dhammo

¹ Bm s-itam, ² So Sk Bu; Bm Si mama. ³ So Bm; Sk gāminip^o; Si gāminis p^o.

yena mama sāvakā sakkaronti garūkaronti mānenti pūjenti sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Puna ca param, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā cattāro satipaṭṭhāne bhāventi. Idh', Udāyi, bhikkhu kāye kāyānupassī viharati, ātāpi sampajāno satimā, vineyya loke abhijjhādomanassam; vedanāsu. — pe¹ —; citte²; dhammesu dhammānupassī viharati, ātāpi sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā³ viharanti.

Puna ca param, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā cattāro sammappadhāne⁴ bhāventi. Idh', Udāyi, bhikkhu anuppannānam pāpakānam akusalānam dhammānam anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati viriyām ārabhati cittām paggaṇhāti padahati; uppannānam pāpakānam akusalānam dhammānam pāhānāya chandaṁ janeti vāyamati viriyām ārabhati cittām paggaṇhāti padahati; anuppannānam kusalānam dhammānam uppādāya chandaṁ janeti vāyamati viriyām ārabhati cittām paggaṇhāti padahati; uppannānam kusalānam dhammānam ṭhitiyā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati viriyām ārabhati cittām paggaṇhāti padahati. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca param, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānam patipadā, yathā paṭipannā me sāvakā cattāro iddhipāde bhāventi. Idh', Udāyi, bhikkhu chandasamādhipadadhānasamākhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, viriyasamādhi — pe⁵ — cittasamādhi-padhānasamākhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, vimān-sāsamādhipadadhānasamākhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca param, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā pañc' indriyāni bhāventi. Idh',

¹ Bm Si omit pe & insert vedanānupassī viharati. ² Si cittesu; Bm Si omit pe & insert cittānupassī viharati. ³ So Bu Si; Skt -mipatti or -īm patti; Bm -mipatti. ⁴ Bm Si samapp. ⁵ Bm Si omit pe & read viriyasamādhip⁶ id⁶ bhāveti.

Udāyi, bhikkhu saddhindriyam bhäveti upasamagāmim sambo-dhagāmim, viriyindriyam bhäveti — pe —, satindriyam bhäveti, samādhindriyam bhäveti, paññindriyam bhäveti¹ upasamagāmim sambodhagāmim. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññā-vosānapāramippattā viharanti.

Puna ca param, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ patipadā, yathā paṭipannā me sāvakā pañca balāni bhäventi. Idh², Udāyi, bhikkhu saddhābalām bhäveti upasamagāmim sam-bodhagāmim, viriyabalaṁ bhäveti — pe —, satibalaṁ bhäveti, samādhibalaṁ bhäveti, paññābalām bhäveti upasamagāmim sambodhagāmim. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññā-vosānapāramippattā viharanti.

Puna ca param, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ patipadā, yathā paṭipannā me sāvakā satta bojjhangē bhäventi. Idh³, Udāyi, bhikkhu satisambojjhaṅgam bhäveti vivekanissitam virāganissitam nirodhanissitam⁴ vossaggapariñāmim, dhamma-vicayasambojjhaṅgam bhäveti — pe —, viriyasambojjhaṅgam bhäveti pitisambojjhaṅgam bhäveti, passaddhisambojjhaṅgam bhäveti, samādhisambojjhaṅgam bhäveti, upekhāsambojjhaṅgam bhäveti vivekanissitam virāganissitam nirodhanissitam⁵ vossag- gapariñāmim. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosāna-pāramippattā viharanti.

Puna ca param, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ patipadā, yathā paṭipannā me sāvakā ariyam atṭhaṅgikam maggam bhäventi. Idh⁶, Udāyi, bhikkhu sammādiṭṭhim bhäveti, sammāsaṅkappam bhäveti, sammāvācam bhäveti, sammākam-mantaṁ bhäveti, sammājivam bhäveti, sammāvāyamam bhäveti, sammāsatim bhäveti, sammāsamādhiṁ bhäveti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca param, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ patipadā, yathā paṭipannā me sāvakā atṭha vimokhe⁷ bhäventi. Rūpi rūpāni passati; ayam paṭhamo vimokho. Ajjhattam arūpasāññī bahiddhā rūpāni passati; ayam dutiyo vimokho. Subhan t' eva adhimutto hoti; ayam tatiyo vimokho. Sabbaso rūpa-

¹ Sk omits paññ^o bh^o. ² So Sk Si always; Bm idhād^o always. ³ Sk virāganin^o. ⁴ Bm Si vimokkh- throughout.

saññānam¹ samatikkamā, paṭighasaññānam atthagamā², nānattasaññānam amanasikārā: Ananto ākāso ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati; ayām catuttho vimokho. Sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma: Anantam viññānan ti viññānañcāyatanaṁ upasampajja viharati; ayām pañcamo vimokho. Sabbaso viññānañcāyatanaṁ samatikkamma: Na 'tthi kiñcīti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati; ayām ehaṭṭho vimokho. Sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānañcāyatanaṁ upasampajja vibarati; ayām sattamo vimokho. Sabbaso nevasaññānañcāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhām upasampajja viharati; ayām atthamo vimokho. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosaññāparamippattā viharanti.

Puna ca param, Udayi, akkhātā mayā sāvakānam patipadā, yathā patipannā me sāvakā atṭha abhibhāyatanāni bhāventi. Ajjhattam rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaññādubbaññāni, tāni abhibhuyya³: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idam paṭhamam abhibhāyatanām. Ajjhattam rūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāñāni suvaññādubbaññāni, tāni abhibhuyya: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idam dutiyam abhibhāyatanām. Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati parittāni suvaññādubbaññāni, tāni abhibhuyya: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idam tatiyam abhibhāyatanām. Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati appamāñāni suvaññādubbaññāni, tāni abhibhuyya: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idam catuttham abhibhāyatanām. Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nilāni⁴ nilavannāni nilanidassanāni nilanibhāsāni. Seyyathāpi nāma ummāpuppham⁵ nilam nilavannām nilanidassanām nilanibhāsam; seyyathāpi vā pana taṁ vattham Bārāṇaseyyakam ubhatobhāgavimaddham nilam nilavaññam niladassanām nilabhāsam; evamevam ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati nilāni nilavannāni nilanidassanāni nilanibhāsāni, tāni abhibhuyya: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idam pañcamam

¹ Si -īgam throughout. ² Bm atthangamā; Si atthangamā. ³ So Skt Kt Si Bu; Bm abhibhuyya. ⁴ So Skt Si Bu; Bm i throughout. ⁵ Si ummārap^o.

abhibhāyatanaṁ. Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pitāni¹ pitavaṇṇāni pitanidassanāni pitanibhāsāni. Seyyathāpi nāma kaṇṇikārapupphām pītam pitanidassanāni pitanibhāsām, seyyathāpi vā pana tam vatthaṁ Bārāṇaseyyakām ubhatobhāgavimāṭham pītam pitavaṇṇām pitanidassanām pitanibhāsām, evamevām ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati pitāni pitavaṇṇāni pitanidassanāni pitanibhāsāni. tāni abhibhuyya: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idām chaṭṭham abhibhāyatanaṁ. Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni. Seyyathāpi nāma bandhujivakapupphām lohitakāni lohitakavaṇṇām lohitakanidassanāni lohitakani- bhāsām, seyyathāpi vā pana tam vatthaṁ Bārāṇaseyyakām ubhatobhāgavimāṭham lohitakām lohitakavaṇṇām lohitaka- nidassanām lohitakanibhāsām, — evamevām ajjhattam arūpa- saññī eko bahiddhā rūpāni passati lohitakāni lohitakavaṇṇāni lohitakanidassanāni lohitakanibhāsāni, tāni abhibhuyya: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idām sattamaṁ abhibhāyatanaṁ. Ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni odātanibhāsāni. Seyyathāpi nāma osadhitārakā odātā odātavaṇṇā odātanidassanā odātani- bhāsā; seyyathāpi vā pana tam vatthaṁ Bārāṇaseyyakām ubhatobhāgavimāṭham odātām odātavaṇṇām odātanidassanām odātanibhāsām, evamevām ajjhattam arūpasaññī eko bahiddhā rūpāni passati odātāni odātavaṇṇāni odātanidassanāni odātani- bhāsāni, tāni abhibhuyya: Jānāmi passāmīti evaṁsaññī hoti; idām atthamām abhibhāyatanaṁ. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānam patipadā, yathā patipannā me sāvakā dasa kasiṇāyatanaṁ bhāventi. Paṭhavikasiṇam eko sañjānāti uddham adho tiriyanī advayaṁ² appamānam, āpokasiṇam eko sañjānāti — pe —, tejokasiṇam eko sañjānāti, vāyokasiṇam eko sañjānāti, nīlakasiṇam eko sañjānāti, pitakasiṇam eko sañjānāti, lohitakasiṇam eko sañ- jānāti, odātakasiṇam eko sañjānāti, ākāsakasiṇam eko sañ-

¹ So Skt Si Bu; Bm i throughout. ² So Skt Bu; Bm uddhamadho t^o adv^t; Si uddhamadho t^o anvayam.

jānāti, viññānakasiṇam eko sañjānāti, uddhaṁ adho tiriyaṁ advayaṁ appamāṇam. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosaṇapāramippattā viharanti.

Puna ca paraṁ, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā cattāro jhāne¹ bhāventi. Idhī, Udāyi, bhikkhu vivic^c eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajam pītisukhaṁ paṭhamajjhānam upasampajja viharati; so imam eva kāyam vivekajena pītisukhena abhisandeti² parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa vivekajena pītisukhena apphutam³ hoti. Seyyathāpi, Udāyi, dakkho nahāpako⁴ vā nahāpakantevāsi vā kāṁsathāle nahāniyacuṇṇāni ākritivā udakena paripphosakaṁ⁵ paripphosakaṁ sandeyya⁶, sā 'ssa⁷ nahāniyapiṇḍi⁸ snehanugatā snehapareta, santarabāhirā⁹ phutā¹⁰ snehena¹¹ na ca paggharini¹²; evam eva kho, Udāyi, bhikkhu imam eva kāyam vivekajena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati; nāssa kiñci sabbāvato kāyassa vivekajena pītisukhena apphutam¹³ hoti. Puna ca paraṁ, Udāyi, bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamaṁ¹⁴ — pe — dutiyajjhānam upasampajja viharati; so imam eva kāyam samādhijena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati; nāssa kiñci sabbāvato kāyassa samādhijena pītisukhena apphutam hoti. Seyyathāpi, Udāyi, udakarahado¹⁵ ubbhidotako¹⁶, tassa n' ev' assa puratthimāya disāya udakass' āyamukham, na pacchimāya disāya udakass' āyamukham, na uttarāya disāya udakass' āyamukham, na dakkhiṇāya disāya

¹ So Skt; Bm Si cattāri jhānīni. ² Bm Si abhisanneti here, & parisanneti & sanneyya infra. Si notes the fact that Sinhalese read abhisandeti, & that parisandeti is a var. lect. Cf. I. 276 & I Digha p. 74. ³ So Skt Si; Bm apphutam. ⁴ Bm nhap^c throughout, as Si twice out of four times. ⁵ Bm here reads paripphasakam &, like Si, does not repeat the word. ⁶ Bm Si sanneyya. ⁷ So Sk Si; Bm sāyan. ⁸ Bm Si -piṇḍi. ⁹ Bm snehanugatā snehapareta samantarabāhirā; Si sendānugatā sendāpareta santarabāhirā, — with note that the Sinh. reading is subbhānugat for the first word; Skt subbhānugata subhapareta samanantarabāhirā. Bu has no note. ¹⁰ Skt Bm puṭhi; Si phutha. ¹¹ So Bm; Sk subhena; Si sendena. ¹² So MSS. ¹³ Bm here apphutam. ¹⁴ Bm adds ajjhattam sam-pāsādanam. ¹⁵ Bm Si add gambhiro. ¹⁶ MSS ubbhidotako. Cf. I Sum. Vil. 218.

udakass' āyamukham, devo ca na kālena kālam sammādhāram
anuppaveccheyya¹; atha kho tamhā ca udakarabhadā sitā
vāridhārā ubbhijjītvā tam eva udakarabhadā sitena vārinā
abhisandeyya parisandeyya paripūreyya paripphareyya, nāssa
kiñci sabbāvato udakarabhadassa sitena vārinā apphutam assa;
evam eva kho, Udāyi, bhikkhu imam eva kāyam samādhijena
pitisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati,
nāssa kiñci sabbāvato kāyassa samādhijena pitisukhena
apphutam hoti. Puna ca param, Udāyi, bhikkhu pitiyā ca
virāgā — pe — tatiyajjhānam upasampajja viharati. So
imam eva kāyam nippitikena sukhena abhisandeti parisandeti
paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa nippitikena
sukhena apphutam hoti. Seyyathāpi, Udāyi, uppaliniyām
vā paduminiyām vā pundarikiniyām vā appekaccāni uppalāni
vā padumāni va pundarikāni vā udake jātāni udake sañvad-
dhāni udakā 'nuggatāni antonimuggaposini, tāni yāva c'aggā
yāva ca mūlā sitena vārinā abhisannāni parisannāni² paripūrāni
paripphutāni³, nāssa⁴ kiñci sabbāvataṁ uppalānam va padu-
mānam vā pundarikānam vā sitena vārinā apphutam assa;
evam eva kho, Udāyi, bhikkhu imam eva kāyam nippitikena
sukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa
kiñci sabbāvato kāyassa nippitikena sukhena apphutam hoti.
Puna ca param, Udāyi, bhikkhu sukhassa ca pahānā⁵
dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānam
atthagamā adukkham asukham upekhāsatipārisuddhiñ catut-
thajjhānam upasampajja viharati. So imam eva kāyam
parisuddhena cetasā pariyođātena pharitvā nisinno hoti, nāssa
kiñci sabbāvato kāyassa parisuddhena cetasā pariyođātena
apphutam hoti. Seyyathāpi, Udāyi, puriso odātena vatthena
sasiśām pārṇipitvā nisinno assa, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa
odātena vatthena apphutam assa; evam eva kho, Udāyi,
bhikkhu imam eva kāyam parisuddhena cetasā pariyođātena
pharitvā nisinno hoti, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa pari-

¹ Bm Si ninu^o, omitting foregoing na. ² So Bm Si; Sk sandāni. ³ So
Si; Bm paripphuṣāni; Sk paripphurāni. ⁴ Sk nāyam. ⁵ Si omits next
ten words, inserting pe before cattutthajjh^o.

suddhena cetasā pariyodātena apphutam hoti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca param, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā yathā paṭipannā me sāvakā evam pajānanti: Ayam kho me kāyo rūpi cātummahābhūtiko¹ mātāpettikasambhavo odanakummañśūpacayo aniccucchādanaparimaddanabhedanaviddhamāsanadhammo, idaū ca pana me viññānam ettha sitam ettha paṭibaddham². Seyyathāpi, Udāyi, maṇi veļuriyo subho jātimā atṭhamo suparikkammakato accho vippasanno sabbākārasampanno³, tatr' assa suttam āvutam nīlam vā pītam vā lohitam vā odātam vā pañdusuttam vā; tam enam cakkhumā puriso hattthe karitvā paccavekkheyā: Ayam kho maṇi veļuriyo subho jātimā atṭhamo suparikkammakato accho vippasanno sabbākārasampanno, tatr' idam suttam āvutam nīlam vā pītam vā lohitam vā odātam vā pañdusuttam vā ti. Evam eva kho, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā evam jānanti: Ayam kho me kāyo rūpi cātummahābhūtiko mātāpettikasambhavo odanakummañśūpacayo aniccucchādanaparimaddanabhedanaviddhamāsanadhammo, idaū ca pana viññānam ettha sitam ettha paṭibaddhan ti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca param, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā imamhā kāyā aññānam kāyām abhinimminanti rūpiṁ manomayam sabbaṅgapaccaṅgim abhinindriyam. Seyyathāpi, Udāyi, puriso muñjamhā isikam pabbāheyā, tassa evam c' assa: Ayam muñjo ayam isikā, añño muñjo aññā isikā⁴, muñjamhā tveva isikā pabbālhā⁵ ti. Seyyathā vā pan', Udāyi, puriso asiṁ kosiyā pabbāheyā⁶, tassa evam assa: Ayam asi ayam kosi, añño asi añño kosi, kosiyā tveva asi pabbālho ti. Seyyathāpi

¹ So Skt Si; Bm cātumahā. ² So Skt Si; Bm paṭibandha. ³ Skt omit s-no & add hoti. Bm (alone) continues tatr' idam. ⁴ Bm isikam ubbāheyā, tassa evam assa: Ayam isikā ayam muñco, añño muñco aññā isikā; Si isikam ubbāheyā, tassa evam assa: Ayam isiki ayam muñjo, añño muñjo aññā isikā; Skt añño muñjo samñio isikā; Bu muñj^o, isikā. ⁵ So Skt; Bm pabbālhi; Si ubbālhā. I Dīgha p. 77 pavālhā. ⁶ So Bm; Skt pabbājaheyā; Si ubbāheyā.

pan', Udāyi, puriso ahiṁ karandā uddhareyya, tassa evam assa: Ayam ahi ayam karando, añño ahi añño karando, karandā tveva ahi ubbhato ti.—Evam eva kho, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā imamhā kāyā aññām kāyam abhinimminanti rūpiṁ manomayaṁ sabbaṅgapaccāgim abhinindriyam. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññavosānapāramippattā viharanti.

Puna ca param, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā anekavihitam iddhividham paccanubhonti, eko pi hutvā bahudhā honti, bahudhā pi hutvā eko honti, āvibhāvam tirobhāvam tirokuddam¹ tiropākāram tiropabbataṁ asajjamānā gacchanti seyyathāpi ākāse, paṭhaviyā pi ummujjanimujjam karonti seyyathāpi udake, udake pi abhijjamāne gacchanti seyyathāpi paṭhaviyam, ākāse pi pallākena kamanti seyyathāpi pakkhī sakuno, ime pi candimasuriye evam mahiddhike evam mahānubhāvē pāṇinā parimasanti parimajjanti, yāva brahmañlokā pi kāyena vasaṁ vattenti². Seyyathāpi, Udāyi, dakkho kumbhakāro vā kumbhakārantevāsi vā suparikammakatāya mattikāya yaṁ yad eva bhājanavikatim ākañkheyya, tam tad eva kareyya abhinippahdeyya. Seyyathā vā pan', Udāyi, dakkho dantakāro vā dantakārantevāsi vā suparikammakatasmiṁ dantasmiṁ yaṁ yad eva dantavikatim ākañkheyya, tam tad eva kareyya abhinippahdeyya. Seyyathā vā pan', Udāyi, dakkho suvannakāro vā suvannakārantevāsi vā suparikammakatasmiṁ suvannasmiṁ yaṁ yad eva suvannavikatim ākañkheyya, tam tad eva kareyya abhinippahdeyya. — Evam eva kho, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā anekavihitam iddhividham paccanubhonti, eko pi hutvā bahudhā honti, bahudhā pi hutvā eko honti, āvibhāvam tirobhāvam tirokuddam tiropākāram tiropabbataṁ asajjamānā gacchanti seyyathāpi ākāse, paṭhaviyā pi ummujjanimujjam karonti seyyathāpi udake, udake pi abhijjamāne gacchanti seyyathāpi paṭhaviyam, ākāse pi pallākena kamanti seyyathāpi

¹ So Sk & Si; St tirokuddham; Bm tirokuṭṭam Cf. I. 34. ² So MSS & Vol. I. p. 34. Dīgha I p. 78 va saty.

pakkhi sakuṇo, ime pi candimasuriye evam mahiddhike evam mahānubhāve pāṇinā parimasanti parimajjanti, yāva brahma-lokā pi kāyena vasam vattenti — pe¹ —.

Puna ca param, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya² ubho sadde suṇanti, dibbe ca mānuse ca, ye dūre santike ca. Seyyathāpi, Udāyi, balavā saṅkhadhamo³ appakasiren' eva catuddisā viññapeyya, evam eva kho, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya ubho sadde suṇanti, dibbe ca mānuse ca, ye dūre santike ca. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca param, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā yathā paṭipannā me sāvakā parasattānam parapuggalānam cetasā ceto paricca pajānanti, — sarāgam vā cittam: sarāgam cittan ti pajānanti, vitarāgam vā cittam: vitarāgam cittan ti pajānanti, sadosam vā cittam: sadosam cittan ti pajānanti, vitadosam vā cittam: vitadosam cittan ti pajānanti, samoham vā cittam: samoham cittan ti pajānanti, vitamoham vā cittam: vitamoham cittan ti pajānanti, samkhittam vā cittam: samkhittam cittan ti pajānanti, vikkhittam vā cittam: vikkhittam cittan ti pajānanti, mahaggatam vā cittam: mahaggatam cittan ti pajānanti, amahaggatam vā cittam: amahaggatam cittan ti pajānanti, sa-uttaram vā cittam: sa-uttaram cittan ti pajānanti, anuttaram vā cittam: anuttaram cittan ti pajānanti, samāhitam vā cittam: samāhitam cittan ti pajānanti, asamāhitam vā cittam: asamāhitam cittan ti pajānanti, vimuttam vā cittam: vimuttam cittan ti pajānanti, avimuttam vā cittam: avimuttam cittan ti pajānanti. Seyyathāpi, Udāyi, itthi vā puriso vā daharo yuvā maṇḍanajātiko ādāse vā parisuddhe pariyodāte acche vā udakapatte sakam mukhani-mittam paccavekkhamāno sakanikam⁴ vā sakanikan ti jā-

¹ Bm Si omit pe & insert: Tatra ca pana me sāvakā . . . viharanti.

² Bm -mānussakāya: Si -minusakāya. ³ So Si Bm Bu; Sk: saṅkhadhamako. ⁴ So Bu Si Bm & 1 Digha p. 80; Sk: sakanikangam (infra sakanikangam vā akaṇikangan ti).

neyya¹, akanikam vā akanikan ti jāneyya, — evam eva kho, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānam patipadā, yathā paṭipannā me sāvakā parasattānam parapuggalānam cetasā ceto paricca pajānanti, sarāgam vā cittam: sarāgam cittam ti pajānanti, vitarāgam vā cittam, — pe² — sadosam vā cittam — pe — vitadosam vā cittam, samohaṁ vā cittam, vitamoham vā cittam, samkhittam vā cittam, vikkhittam vā cittam, mahaggataṁ vā cittam, amahaggataṁ vā cittam, sa-uttaram vā cittam, anuttaram vā cittam, samāhitam vā cittam, asamāhitam vā cittam, vimuttam vā cittam: vimuttam cittam ti pajānanti³, avimuttam vā cittam: avimuttam cittam ti pajānanti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

Puna ca param, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānam patipadā, yathā paṭipannā me sāvakā anekavihitam pubbenivāsam anussaranti, seyyathidam: ekam pi jātim, dve pi jātiyo, tisso pi jātiyo, catasso pi jātiyo, pañca pi jātiyo, dasa pi jātiyo. visatim pi jātiyo, tiṁsam pi jātiyo, cattārisam pi jātiyo. paññāsam pi jātiyo, jātisatam pi, jātisahassam pi, jātisatasahassam pi, aneke pi sanivatṭakappe⁴, aneke pi vivaṭṭakappe, aneke pi samivatṭavivatṭakappe⁵: Amutra āsim evamnāmo evamgutto evamvāṇo evamāhāro evamukhadukkhapatīsamvedi evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādīm, tatrāpi āsim evamgutto evamvāṇo evamāhāro evamukhadukkhapatīsamvedi evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno ti. Iti sākāram sa-uddesam anekavihitam pubbenivāsam anussaranti. Seyyathāpi, Udāyi, puriso sakamhā gāmā aññām gāmam gaccheyya, tamhā pi gāmā aññām gāmam gaccheyya, so tamhā gāmā sakam veva gāmam paccāgaccheyya; tassa evam assa: — Aham kho sakamhā gāmā amūlā gāmam āgañchiṁ⁶, tatra evam atṭhāsim vām nisidim evam abhāsim evam tuñhī ahosim, tamhā pi gāmā amūlā gāmam āgañchiṁ, tatrāpi evam atṭhā-

¹ So Bm; Skt jāneyyam; Si pajāneyya. ² Si, like 1 Digha p. 80, omits pe here (& infra) & gives the recital in full, as above. ³ Bm Si omit vimuttam cittam ti pajānanti. ⁴ So Bm Si; Skt sanvaddhak⁶ & vivad-dhak⁶. ⁵ So Bm Si & St; Sk -ddh-, as before. ⁶ So Sk. Si āgañchiṁ. Bm agacchim. 1 Digha p. 81 reads āgañciṁ.

sim evam nisidim evam abhāsim evam tuṇhī ahosim, so 'mhi tamhā gāmā sakam yeva gāmām paccāgato ti. Evam eva kho, Udayi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā anekavihitam pubbenivāsam anussaranti, seyyathidam: ekam pi jātim, dve pi jātiyo¹ — pe — iti sākāram sa-uddesam anekavihitam pubbenivāsam anussaranti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosāna-pāramippattā viharanti.

Puna ca param, Udayi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passanti cavamāne upapajjamāne hīne pañite suvanṇe dubbanne sugate duggate yathākammūpage satte pajānanti: Ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vaciduccaritena samannāgatā manoduccaritena² samannāgatā ariyānam upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā; te kāyassa bhedā param maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacisucaritena samannāgatā³ manusucaritena samannāgatā ariyānam anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam upapannā ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passanti cavamāne upapajjamāne hīne pañite suvanṇe dubbanne sugate duggate yathākammūpage satte pajānanti. Seyyathāp' ass', Udayi, dve⁴ agārā sadvārā, tattha cakkhumā puriso majjhe ṭhito passeyya manusse gehe⁵ pavisante pi nikhamante pi anusañcarante⁶ pi anuvicarante pi. — Evam eva kho, Udayi, akkhātā mayā sāvakānaṁ paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passanti cavamāne upapajjamāne hīne pañite suvanṇe dubbanne sugate duggate — pe⁷ — yathākammūpage satte pajānanti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosānapāramippattā viharanti.

¹ Bm omits dve pi jātiyo. ² Skt vaci — pe — manod. ³ Skt vaci — pe — manus. ⁴ Skt Seyyathāpassudiñce agārā; St seyyathāpassudi-passañce; Bm Si seyyathāpi Udayi. ⁵ So Si; Bm manusse geham; Skt manusagehe. ⁶ So Si Skt; Bm anucāñkamante. ⁷ Bm omits, inserting la after pajānanti infra.

Puna ca param, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭhe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharanti. Seyyathāpi, Udāyi, pabbatasāñkhepe udakarahado accho vippasanno anāvilo, tattha cakkhumā puriso tīre ṭhito passeyya sippisambukam¹ pi sakharakaṭhalam² pi macchagumbam pi carantam pi tiṭṭhantam pi; tassa evam assa: Ayaṁ kho udakarahado accho vippasanno anāvilo, tatr' ime sippisambukā pi sakharakaṭhalā macchagumbā pi caranti pi tiṭṭhanti pīti. — Evam eva kho, Udāyi, akkhātā mayā sāvakānam paṭipadā, yathā paṭipannā me sāvakā āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭhe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharanti. Tatra ca pana me sāvakā bahū abhiññāvosaṇapāramippattā viharanti.

Ayaṁ kho, Udāyi, pañcamo dhammo, yena mama sāvakā sakkaronti garūkaronti mānenti pūjenti sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Ime kho, Udāyi, pañca dhammā, yehi mama sāvaka sakkaronti garūkaronti mānenti pūjenti sakkatvā garūkatvā upanissāya viharanti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano Sakuludāyi paribbājako Bhagavato bhāsitam abhinanditi.

MAHĀSAKULUDĀYISUTTAM³ SATTAMĀ.

78.

Evam me sutam. Ekam samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyāni viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Uggāhamāno paribbājako Samāṇamandikāputto⁴ samayappavādake tindukācīre⁵ ekasālakē Mallikāya ārāme⁶

¹ Bm Si sippikas^o. ² So Skt Si; Bm -kath-. ³ Bu Si suttam always; Skt Bm suttam. Skt Si (not Bu Bm) add niṭṭhitam. ⁴ Bm Si -muno^o throughout. ⁵ Si tio^o with note that the Barmese & Singhalese reading is tind^o. ⁶ This sentence is quoted at I. Sum. Vil. p. 32.

paṭivasati mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ timattehi¹ paribbājakasatehi. Atha kho Pañcakaṅgo thapati Sāvatthiyā nikhami divādivassa Bhagavantam dassanāya. Atha kho Pañcakaṅgassa thapatissa etad ahosi: Akālo kho tāva Bhagavantam dassanāya; patisallino² Bhagavā; manobhāvaniyānam pi bhikkhūnam asamayo dassanāya; patisallinā manobhāvaniyā bhikkhū. Yannūnāham yena samayappavādako tindukācīro³ ekasālako Mallikāya ārāmo yena Uggāhamāno paribbājako Samanamandikāputto ten' upasamkameyyan ti. Atha kho Pañcakaṅgo thapati yena samayappavādako tindukācīro³ ekasālako Mallikāya ārāmo⁴, ten' upasamkami. Tena kho pana samayena Uggāhamāno paribbājako Samanamandikāputto mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ nisinno hoti unnādiniyā uccāsaddāya mahāsaddāya anekavihitam tiracchānakatham kathentiyā, seyyathidaṁ: rājakatham corakatham mahāmattakatham senākatham bhayakatham yuddhakatham annakatham pānakatham vatthakatham sayanakatham mālīkathaṁ gandhakatham nātikatham yānakatham gāmakatham nigamakatham nagarakatham janapadakatham itthikatham sūrakatham visikhākatham kumbhaṭṭānakatham pubbapetakatham nānattakatham lokakkhāyikam samuddakkhāyikam itibhavābhavakatham iti vā. Addasā kho Uggāhamāno paribbājako Samanamandikāputto Pañcakaṅgam thapatim dūrato va āgacchantaṁ; disvāna sakam parisam saṇṭhāpesi: — Appasaddā bhonto hontu; mā bhonto saddam akattha; ayam samanassa Gotamassa sāvako āgacchati, Pañcakaṅgo thapati. Yāvatā kho pana samanassa Gotamassa sāvaka gihi odātavasanā Sāvatthiyam paṭivasanti, ayam tesam aññataro Pañcakaṅgo thapati. Appasaddakāmā kho pana te āyasmanto appasaddavinitā appasaddassa vannavādino, app' eva nāma appasaddam parisam viditvā upasamkamitabbam maññeeyyāti. Atha kho te paribbājakā tuṇhī ahesum. Atha kho Pañcakaṅgo thapati yena Uggāhamāno paribbājako Samanamandikāputto, ten' upasamkami; upasamkamitvā Uggāhamānenā paribbājakena Samanamandikāputtena saddhiṁ

¹ Skt. ntimantehi; Bm. Si. pañcamattehi. ² So. Skt.; Bm. paṭisallino; Si. paṭisallino. ³ Skt. t-ciraṁ. ⁴ Bm. (alone) addis yena Ugg. paribbājako Samanam. ⁵

sammodi; sammodaniyām kathām sārānīyām vītisāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinnam kho Pañcakaṅgam thapatiṁ Uggāhamāno paribbājako Samanāmaṇḍikāputto etad avoca: Catuhi¹ kho ahaṁ, thapati, dhammehi samannāgataṁ purissapuggalām paññāpemi sampannakusalām paramakusalām uttamapattipattam samaṇām ayojjhaṁ. Katamehi catuhi? Idha, thapati, na kāyena pāpakam kammam karoti, na pāpikam vācam bhāsatī, na pāpakaṁ saṁkappaṁ saṁkappeti, na pāpakaṁ ājīvam ājīvati. Imehi kho ahaṁ, thapati, catuhi dhammehi samannāgataṁ purisapuggalām paññāpemi sampannakusalām paramakusalām uttamapattipattam samaṇām ayojjhan ti.

Atha kho Pañcakaṅgo thapati Uggāhamānassa paribbājakassa Samanāmaṇḍikāputtassa bhāsitam n' eva abhinandi nappaṭikkosi; anabhinanditvā appatikkositvā utthāy' āsanā pakkāmi: Bhagavato santike etassa bhāsitasssa attham ājānissāmīti. Atha kho Pañcakaṅgo thapati yena Bhagavā ten' upasamkami; upasamkamityā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho Pañcakaṅgo thapati, yāvatako ahosi Uggāhamānena paribbājakena Samanāmaṇḍikāputtena saddhim kathāsallāpo, tam sabbaṁ Bhagavato ārocesi. Evaṁ vutte, Bhagavā Pañcakaṅgam thapatiṁ etad avoca: — Evam sante kho, thapati, daharo kumāro mando uttānaseyyako sampannakusalo bhavissati paramakusalo uttamapattipatto samaṇo ayojho, yathā Uggāhamānassa paribbājakassa Samanāmaṇḍikāputtassa vacanām. Daharassa hi, thapati, kumārassa mandassa uttānaseyyakassa kāyo ti pi na hoti; kuto pana kāyena pāpakaṁ kammam karissati, aññatra phanditamattā. Daharassa hi, thapati, kumārassa mandassa uttānaseyyakassa vācā ti pi na hoti; kuto pana pāpikam vācam bhāssisati, aññatra roditamattā. Daharassa hi, thapati, kumārassa mandassa uttānaseyyakassa saṁkappo ti pi na hoti; kuto pana pāpakaṁ saṁkappaṁ saṁkappissati, aññatra vikujjitatmattā². Daharassa hi, thapati, kumārassa mandassa uttānaseyyakassa ājivo ti pi na hoti; kuto pana

¹ So Skt Bu; Si Bm catūhi. ² So Bu; Skt vikujjantamattā; Bm vikujjitatmattā; Si kujijtamattā (for? kujijtamattā).

pāpakam ājivam ājivissati, aññatra mātutthaññā. Evam sante kho, thapati, daharo kumāro mando uttānaseyyako sampanna-kusalo bhavissati paramakusalo uttamapattipatto samano ayojjho, yathā Uggāhamānassa paribbājakassa Samanamandikāputtassa vacanam.

Catuhi kho aham, thapati, dhammehi samannāgataṁ purisapuggalam paññāpemi na c' eva sampannakusalam na paramakusalam na uttamapattipattam samanam ayojjham, api c' imam daharam kumaram mandam uttānaseyyakam samadhhigayha¹ tiṭṭhati. Katamehi catuhi? Idha, thapati, na kāyena pāpakam kammaṁ karoti, na pāpikaṁ vācam bhāsatī, na pāpakam saṁkappam saṁkappeti, na pāpakam ājivam ājivati. Imehi kho abam, thapati, catuhi dhammehi samannāgataṁ purisapuggalam paññāpemi na c' eva sampannakusalam na paramakusalam na uttamapattipattam samanam ayojjham, api c' imam daharam kumaram mandam uttānaseyyakam samadhhigayha tiṭṭhati.

Dasahi kho aham, thapati, dhammehi samannāgataṁ purisapuggalam paññāpemi sampannakusalam paramakusalam uttamapattipattam samanam ayojjham. Ime akusalasilā² taham³, thapati, veditabban ti vadāmi. Itosamuṭṭhānā akusalasilā taham, thapati, veditabban ti vadāmi⁴. Idha akusalasilā aparisesā nirujjhanti⁵ taham, thapati, veditabban ti vadāmi. Evam - paṭipanno akusalānam silānam nirodhāya paṭipanno hoti taham, thapati, veditabban ti vadāmi. Ime kusalasilā taham, thapati, veditabban ti vadāmi. Itosamuṭṭhānā kusalasilā taham, thapati, veditabban ti vadāmi. Idha kusalasilā aparisesā nirujjhanti taham, thapati, veditabban ti vadāmi. Evam - paṭipanno kusalānam silānam nirodhāya paṭipanno hoti taham, thapati, veditabban ti vadāmi. Ime akusalasamkappā taham, thapati, veditabban ti vadāmi. Itosamuṭṭhānā akusalasamkappā taham, thapati, veditabban ti vadāmi. Idha

¹ So Si Bu; Skt Bm s-igayha. ² Bm Si akusalā, & kusalā infra, throughout.

³ Bm Si tam sham, — Si noting that in Sinh: 'Anekavāresu tahan ti pāṭho dissati'; Skt kaham (bis). * Skt repeat this sentencee. ⁴ Skt nirūjjhanti.

akusalasamkappā aparisesā nirujjhanti tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Evaṁ paṭipanno akusalānam¹ samkappānam nirodhāya paṭipanno hoti tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Ime kusalasamkappā², tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Itosamuṭṭhāna kusalasamkappā³ tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Idha kusalasamkappā aparisesā nirujjhanti tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi. Evaṁ paṭipanno kusalānam samkappānam nirodhāya paṭipanno hoti tahaṁ, thapati, veditabban ti vadāmi.

Katame ca, thapati, akusalasilā? — Akusalām kāyakāmīm, akusalām vacikāmīm, pāpako ājivo, — ime vuccanti, thapati, akusalasilā. Ime ca, thapati, akusalasilā kimsamuṭṭhānā? Samuṭṭhānam⁴ pi nesam vuttaṁ. Cittasamuṭṭhānā ti 'ssa vacanīyam. Katamām cittam? Cittam pi hi bahu⁵ anekavidham nānappakārakam sacittam sarāgam sadosam samoham; itosamuṭṭhānā akusalasilā. Ime ca, thapati, akusalasilā kuhim aparisesā nirujjhanti? Nirodho pi nesam vutto⁶. Idha, thapati, bhikkhu kāyaduccaritam pahāya kāyasucaritam bhāveti, vaciduccaritam pahāya vacisucaritam bhāveti, manoduccaritam pahāya manusucaritam bhāveti, micchā-ājīvam pahāya sammā-ājīvena jīvikam⁷ kappeti. Etth' ete akusalasilā aparisesā nirujjhanti. Katham paṭipanno ca, thapati, akusalānam sīlānam nirodhāya paṭipanno hoti? Idha, thapati, bhikkhu anupannānam pāpakānam akusalānam dhammānam anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati viriyam ārabhati cittam paggaṇhāti padahati; uppannānam pāpakānam akusalānam dhammānam pahānāya chandaṁ janeti vāyamati viriyam ārabhati cittam paggaṇhāti padahati; anuppannānam kusalānam dhammānam uppādāya chandaṁ janeti vāyamati viriyam ārabhati cittam paggaṇhāti padahati; uppannānam kusalānam dhammānam thitiyā⁸ asammosāya bhiyyobhāvāya⁹ vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati viriyam ārabhati cittam paggaṇhāti padahati. Evaṁ paṭi-

¹ So Bm Si; Skt kusalāna. ² So Bm Si; Skt akusalā. ³ Bm here et infra bahum. ⁴ Skt vutta. ⁵ Si jivitam. ⁶ Bm thitiyā. ⁷ Skt bhiyyo-bhāvāya.

panno kho, thapati, akusalānam silānam nirodhāya paṭi-
panno hoti.

Katame ca, thapati, kusalasīlā? Kusalam kāyakammam,
kusalam vacikammam, ājivapārisuddhim pi kho aham, thapati,
silasimīm vadāmi. Ime vuccanti, thapati, kusalasīlā. Ime ca,
thapati, kusalasīlā kiṁsamutṭhānā? Samutṭhānam pi nesam
vuttam. Cittasamuṭṭhānā ti 'ssa vacaniyam. Katamam
cittam? Cittam pi hi bahu anekavidham nānappakārakam.
Yam cittam vitarāgam vitadosam vitamoham, — itosamuṭṭhānā
kusalasīlā. Ime ca, thapati, kusalasīlā kuhim aparesesā
nirujjhanti? Nirodho pi nesam vutto. Idha, thapati, bhikkhu
sīlavā hoti, no ca sīlamayo, tañ ca ceto vimuttim paññāvimmuttim
yathābhūtam pajānāti; yath' assa te kusalasīlā aparesesā
nirujjhanti. Katham paṭipanno ca, thapati, kusalānam silānam
nirodhāya paṭipanno hoti? Idha, thapati, bhikkhu anuppannā-
nam pāpakānam akusalānam dhammānam anuppādāya chandaṁ¹
janeti vāyamati viriyam ārabhati cittam paggaṇhāti padahati;
uppannānam pāpakānam akusalānam dhammānam pahānāya
— pe — anuppannānam akusalānam dhammānam uppādāya¹;
uppannānam kusalānam dhammānam ṭhitiyā asammosāya
bhiyyobhāvāya repullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ²
janeti vāyamati viriyam ārabhati cittam paggaṇhāti padahati.
Evam paṭipanno kho, thapati, kusalānam silānam nirodhāya
paṭipanno hoti.

Katame ca, thapati, akusalasāmīkappā? Kāmasaṁkappo,
byāpādasāmīkappo, vihimsāsāmīkappo; — ime vuccanti, thapati,
akusalasāmīkappā. Ime ca, thapati, akusalasāmīkappā kiṁ-
samutṭhānā? Samutṭhānam pi nesam vuttam. Saññāsamutṭhānā
ti 'ssa vacaniyam. Katamā saññā? Saññā pi hi bahu ane-
kavidhā nānappakārikā², kāmasaññā byāpādasaññā vihimsā-
saññā; itosamuṭṭhānā akusalasāmīkappā. Ime ca, thapati,
akusalasāmīkappā kuhim aparesesā nirujjhanti? Nirodho pi
nesam vutto. Idha, thapati, bhikkhu vivicca' eva kāmehi³

¹ Si adds pe. ² Si inserts yā. ³ Bm inserts pa; Si inserts vivicca
akusalehi dhammehi savitakkāna savicāraṇā vivekajāna pitisukhaṇā patha-
mām jhānaṇā; Skt insert a dash.

— paṭhamajjhānam upasampajja viharati; etth' ete akusalasam-kappā aparisesā nirujjhanti. Katham paṭipanno ca, thapati, akusalānam saṅkappānam nirodhāya paṭipanno hoti? Idha, thapati, bhikkhu anuppannānam pāpakānam akusalānam dhammānam anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati viriyam ārabhati cittam paggañhāti padahati; uppannānam pāpakānam akusalānam dhammānam pahānāya¹ — pe — anuppannānam kusalānam dhammānam uppādāya — pe — uppannānam kusalānam dhammānam¹ ṭhitiyā asammosāya, bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā, chandaṁ janeti vāyamati viriyam ārabhati cittam paggañhāti padahati. Evam paṭipanno kho, thapati, akusalānam saṅkappānam nirodhāya paṭipanno hoti. Katame ca, thapati, kusalasam-kappā? — Nekkhammasam-kappo, abyāpādasa-mkappo, avihiṁsāsa-mkappo; ime vuccanti, thapati, kusalasam-kappā. Ime ca, thapati, kusalasam-kappā kiṁsamutṭhānā? Samuṭṭhānam pi nesam vuttam. Saññāsamuṭṭhānā ti 'ssa vacanīyam. Katamā saññā? Saññā pi hi bahu anekavidhā nānappakārikā², nekkhammasaññā abyāpādasaññā avihiṁsāsaññā; itosamuṭṭhānā kusalasam-kappā. Ime ca, thapati, kusalasam-kappā kuhim aparisesā nirujjhanti? Nirodho pi nesam vutto. Idha, thapati, bhikkhu vitakkavicearānam vūpasamā — pe — dutiyajjhānam upasampajja viharati. Etth' ete kusalasam-kappā aparisesā nirujjhanti. Katham paṭipanno ca, thapati, kusalānam saṅkappānam nirodhāya paṭipanno hoti? Idha, thapati, bhikkhu anuppannānam pāpakānam akusalānam dhammānam anuppādāya chandaṁ janeti vāyamati viriyam ārabhati cittam paggañhāti padahati; uppannānam pāpakānam akusalānam dhammānam pahānāya — pe — anuppannānam kusalānam dhammānam uppādāya — pe — uppannānam kusalānam dhammānam ṭhitiyā asammosāya bhiyyobhāvāya vepullāya bhāvanāya pāripūriyā chandaṁ janeti vāyamati viriyam ārabhati cittam paggañhāti padahati. Evam paṭipanno kho, thapati, kusalānam saṅkappānam nirodhāya paṭipanno hoti. Katamehi cāham³, thapati, dasahi dhammehi samannāgatam purisapuggalām

¹ Skt omit. ² Si inserts yi. ³ So Skt; Si omits cāham; Bm reads ca alone.

paññāpemi sampannakusalam paramakusalam uttamapatti-pattam samañam ayojjham? Idha, thapati, bhikkhu asekhaÿa sammāditthiyā samannāgato hoti, asekhenā sammāsañkappena samannāgato hoti, asekhaÿa sammāvācāya samannāgato hoti. asekhenā sammākammantena samannāgato hoti, asekhenā sammā—ājīvena samannāgato hoti, asekhenā sammāvāyāmena samannāgato hoti, asekhaÿa¹ sammāsatiyā samannāgato hoti. asekhenā sammāsañdhinā samannāgato hoti, asekhenā sammāññena samannagato hoti, asekhaÿa sammāvimuttiyā samannāgato hoti. Imehi kho aham, thapati, dasahi dhammehi samannāgataṁ purisapuggalām paññāpemi sampannakusalam paramakusalam uttamapattipattam samañam ayojjhan ti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano Pañcakañgo thapati Bhagavato bhāsitam abhinanditī.

SAMANAMANDIKĀSUTTAM² ATTHAMAM.

79.

Evam me sutam. Ekaṁ samayam Bhagavā Rājagahe viharati Veļuvane Kalandakanivāpe. Tena kho pana samañena Sakuludāyi paribbājako Moranivāpe paribbājakārāme paṭivasati mahatiyā paribbājakaparisāya saddhim. Atha kho Bhagavā pubbañhasamayam nivāsetvā pattacivaram ādāya Rājagahaṁ³ piñdaya pāvisi. Atha kho Bhagavato etad ahosi:

— Atippago kho tāva Rājagahaṁ piñdaya carituṁ. Yan-nūnāham yena Moranivāpo paribbājakārāmo yena Sakuludāyi paribbājako, ten' upasamkameyyan ti. Atha kho Bhagavā yena Moranivāpo paribbājakārāmo, ten' upasamkami. Tena kho pana samayena Sakuludāyi paribbājako mahatiyā paribbājakaparisāya saddhim nisinno hoti unnādiniyā uccāsaddāya

¹ Skt Bm asekhenā. ² Skt Bu samasamanḍ^o; Bm Si samañamunḍ^o; cf. Sum. Vil. I p. 32 & p. 181. ³ Si inserts yena before Rājagahaṁ & tena after it.

mahāsaddāya anekavihitam tiracchānakatham kathentiya, — seyyathidaṁ: Rājakatham¹ corakatham mahāmattakatham senākatham bhayakatham yuddhakatham annakatham pānakatham vatthakatham sayanakatham mālākatham gandhakatham nātikatham yānakatham gāmakatham nigamakatham nagarakatham janapadakatham itthikatham sūrakatham visikhākatham kumbhaṭṭbānakatham pubbapetakatham nānattakatham lokakhāyikam samuddakkhāyikam itibhavābhavakatham iti vā. Addasā kho Sakuludāyi paribbājako Bhagavantam dūrato va āgacchantam; disvāna sakam parisam sañthāpesi: — Appasaddā bhonto hontu, ma bhonto saddam akattha. Ayam samano Gotamo āgacchatī. Appasaddakāmo kho pana so āyasmā appasaddassa vaṇṇavādī. App' eva nāma appasaddam parisam viditvā upasāmkamitabbam maññeeyyāti. Atha kho te paribbājakā tuṇhī ahesum.

Atha kho Bhagavā yena Sakuludāyi paribbājako, ten' upasāmkami. Atha kho Sakuludāyi paribbājako Bhagavantam etad avoca: — Etu kho bhante Bhagavā; sāgatam bhante Bhagavato; cirassam kho bhante Bhagavā imam pariyāyam akāsi, yadidam idh' āgamanāya; niśidatu bhante Bhagavā; idam āsanam paññattan ti.

Niśidi Bhagavā paññatte āsane. Sakuludāyi pi kho paribbājako aññataram nīcam āsanam gahetvā ekamantam niśidi. Ekamantaṁ nisinnam kho Sakuludāyim paribbājakam Bhagavā etad avoca: — Kāya nu 'ttha, Udāyi, etarahi kathāya sannisinnā? Kā ca pana vo antarākathā vippakatā ti?

Tiṭṭhat' esā, bhante, kathā yāya mayam etarahi kathāya sannisinnā. N' esā, bhante, kathā Bhagavato dullabhā bhavissati pacchāpi savanāya. Yadāham, bhante, imam parisam anupasāmkanto homi, athāyam parisā anekavihitam tiracchānakatham kathenti nisinnā hoti. Yadā ca kho aham, bhante, imam parisam upasāmkanto homi, athāyam parisā mamam yeva mukham ullokentī² nisinnā hoti: Yam no samano Udāyi dhammam bhāsissati, tam no sossāmāti. Yada

¹ Si here inserts pe & omits sentence to iti vā. ² So Skt Bm; Si olokentī.

pana, bhante, Bhagavā imam parisaṁ upasamikanto hoti, atha abhañ c' eva ayañ ca parisā Bhagavato va¹ mukham ullokentā² nisinnā homa³: Yam no Bhagavā dhammām bhāsissati tam no sossāmāti.

Tena h', Udāyi, tam yev' ettha paṭibhātu, yathā mām paṭibhāseyyāti.

Purimāni, bhante, divasāni purimatarāni sabbaññū sabbadassāvī aparisesam̄ nānādassanam̄ paṭijānamāno: Carato ca me titthato cu suttassa ca jāgarassa ca satatam̄ samitam̄ nānādassanam̄ paccupatthitan ti. So mayā pubbantam̄ ārabbha pañham̄ puṭṭho samāno aññen' aññam̄ paṭicari, bahiddhā katham̄ apanāmesi, kopañ ca dosañ ca appaccayañ ca pātvākāsi. Tassa mayham̄, bhante, Bhagavantam̄ yeva ārabbha piti⁴ udapādi: Aho nūna Bhagavā, aho nūna sugato, yo imesam̄ dhammānam̄ kusalo ti.

Ko pan' eso, Udāyi, sabbaññū sabbādassāvī aparisesam̄ nānādassanam̄ paṭijānamāno: Carato ca me titthato ca suttassa ca jāgarassa ca satatam̄ samitam̄ nānādassanam̄ paccupatthitan ti, yo tayā⁵ pubbantam̄ ārabbha pañham̄ puṭṭho samāno aññen' aññam̄ paṭicari, bahiddhā katham̄ apanāmesi⁶ kopañ ca dosañ ca appaccayañ ca pātvākāsiti?

Niganṭho, bhante, Nātapputto⁷ ti.

Yo kho, Udāyi, anekavihitam̄ pubbenivāsam̄ anussareyya seyyathidam̄: ekam pi jātim, dve pi jātiyo, — pe — iti sākāram̄ sa-uddesañ anekavihitam̄ pubbenivāsam̄ anussareyya, so vā⁷ mām pubbantam̄ ārabbha pañham̄ puccheyya, tam vā 'ham̄ pubbantam̄ ārabbha pañham̄ puccheyyam̄; so vā me pubbantañ ārabbha pañhassa veyyākaraṇena cittam̄ ārādheyya, tassa vā 'ham̄ pubbantañ ārabbha pañhassa veyyākaraṇena cittam̄ ārādheyyam̄; so kho, Udāyi, dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passeyya cavamāne upapajjamāne hine pañite suvanne dubbanne sugate duggate — pe — yathākammūpage satte pajāneyya; so vā mām aparantam̄ ārabbha

¹ Bm Si omit va. ² Si olorienti; Bm olorientvā; Skt ulloketo. ³ So Bm; Skt hotima; Si hoti. ⁴ Skt siti; Bm Si sati. ⁵ Bm Si so tayā; Skt yo nayā. ⁶ Bm Si Nāt-. ⁷ Skt omit vā here.

pañham puccheyya, tañ va 'ham aparantam ārabbha pañham puccheyyam; so vā me aparantam ā abbha pañhassa veyyā-karañena cittam ārādheyya, tassa vū 'ham aparantam ārabbha pañhassa veyyākarañena cittam ārādheyyam. Api c', Udāyi, titthatu pubbanto, titthatu aparanto. Dhamman te desessāmi: Imasmim sati, idam hoti; imass' uppādā idam upapajjati; imasmim asati, idam na hoti; imassa nirodhā idam nirujjhatiti.

Aham, bhante, yāvatakam pi me iminā attabhāvena paccanubhūtam, tam pi nappahomi iti sākāram sa-uddesam anussaritum; kuto panāham anekavihitam pubbenivāsam anussarissāmi, seyyathidam: ekañ pi jātiñ dve pi jātiyo — pe — iti sākāram sa-uddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarissāmi, seyyathāpi Bhagavā. Aham hi bhante etarahi pamsupisācakam pi na passāmi, kuto panāham dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passissāmi cavamāne upapajjamāne hīne panite suvanne dubbanne sugate duggate — pe — yathākammūpage satte pajānissāmi, seyyathāpi Bhagavā. Yam pana maiñ bhante Bhagavā evam āha: Api c', Udāyi, titthatu pubbanto, titthatu aparanto; dhammarām desessāmi¹: — Imasmim sati idam hoti; imass' uppādā idam upapajjati; imasmim asati idam na hoti; imassa nirodhā idam nirujjhatiti; tañ ca pana me bhiyyosomattāya na pakkhāyati². Appeva nāmāham, bhante, sake ācariyake Bhagavato cittam ārādheyyam pañhassa veyyākarañenāti.

Kin ti pana te, Udāyi, sake ācariyake hotiti?

Amhākam, bhante, sake ācariyake evam hoti: Ayam paramo vanño, ayam paramo vanño ti.

Yam pana te etam, Udāyi, sake ācariyake evam hoti: Ayam paramo vanño, ayam paramo vanño ti, — katamo so paramo vanño ti?

Yasmā, bhante, vanñā añño vanño uttaritaro vā panitataro vā na 'tthi, so paramo vanño ti.

Katamo pana so, Udāyi, vanño, yasmā vanñā añño vanño uttaritaro vā panitataro vā na 'tthiti?

¹ Bu desessāmi; Si alone inserts te. ² So Si; Ba na makkhayati; Skt pana pakkhayiti.

Yasmā bhante vannā añño vanṇo uttaritaro vā pañitataro vā na 'tthi, so paramo vanṇo ti¹.

Dīghā pi kho te esā, Udāyi, phareyya. Yasmā, bhante, vannā añño vanṇo uttaritaro vā pañitataro vā na 'tthi, so paramo vanṇo ti vadasi; tañ ca vannam na paññāpesi. Seyyathāpi, Udāyi, puriso evam vadeyya: — Aham yā imasmiñ janapade janapadakalyāñi, tam icchāmi tam kamemiti. Tam enam evam vadeyyum: — Ambho purisa, yam tvañ janapadakalyāñim icchasi kāmesi, jānāsi tam janapadakalyāñim: Khattiyi vā brāhmaṇi vā vessi vā suddi vā ti? Iti puṭṭho No ti vadeyya. Tam enam evam vadeyyum: — Ambho purisa, yam tvañ janapadakalyāñim icchasi kāmesi, jānāsi tam janapadakalyāñim: Evamnāmā² evamgottā iti vā ti, — pe — dīghā vā rassā vā majjhimā³ vā kāli vā sāmā vā manguracchavi vā ti? Amukasmiñ gāme vā nigame vā nagare vā ti? Iti puṭṭho No ti vadeyya. Tam enam evam vadeyyum: — Ambho purisa, yam tvañ na jānāsi na passasi, tam tvañ icchasi kamesiti? Iti puṭṭho Āmāti vadeyya. — Tam kim maññasi, Udāyi? Nanu evam sante tassa purisassa appāṭihirakatam⁴ bhāsitam sampajjatiti?

Addhā kho, bhante, evam sante tassa purisassa appāṭihirakatam bhāsitam sampajjatiti?

Evam eva kho tvañ, Udāyi: Yasmā, bhante, vannā añño vanṇo uttaritaro vā pañitataro vā na 'tthi, so paramo vanno ti vadasi; tañ ca vannam na paññāpesiti.

Seyyathāpi, bhante, mani veluriyo subho jātimā atṭhamso suparikammakato pañḍukambale nikkhitto bhāsatī⁵ ca tapati ca virocati ca; evamvanṇo attā hoti arogo⁶ param maranā ti.

Tam kim maññasi, Udāyi? Yo vā⁷ mani veluriyo subho jātimā atṭhamso suparikammakato pañḍukambale nikkhitto

¹ So Si; Sk reads Katamo pana so Udāyi vanṇo yasmā añño vanṇo utt. vā pan. vā na 'tthiti; Bm Katamo pana so paramo vasso? Yasmā bhante &c. ² Bm Si evamvannā. ³ So Bm & Si; Sk majjhī, which Si notes as the Sinh. reading. Cf. Nr. 80 & 1 Dīgha p. 241. ⁴ So Bu; Si appāṭihirakatam; Bm appāṭihirakatañ; Skt appāṭihirikaa. ⁵ This is the Sinhalese reading, as noted by Si (which reads bhāsate va tapate va virocate va); Bm bhāsate ca tapate ca (as Sk infra Nr. 80). ⁶ Skt ārogo here & in Nr. 80. Cf. 1 Jāt. 368. ⁷ Skt omit vā.

bhāsatī ca tapati ca viroceti ca; yo vā rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, — imesam ubhinnam vannānam katamo vanno abhikkantataro ca¹ pañitataro cāti?

Yvāyam, bhante, rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, ayam imesam ubhinnam vannānam abhikkantataro ca pañitataro cāti.

Tam kim maññasi, Udāyi? Yo vā rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, yo vā rattandhakāratimisāya telappadipo, — imesam ubhinnam vannānam katamo vanno abhikkantataro ca pañitataro cāti?

Yvāyam, bhante, rattandhakāratimisāya telappadipo, ayam imesam ubhinnam vannānam abhikkantataro ca pañitataro cāti.

Tam kim maññasi, Udāyi? Yo vā rattandhakāratimisāya telappadipo, yo vā rattandhakāratimisāya mahā aggikkhandho, — imesam ubhinnam vannānam katamo vanno abhikkantataro ca pañitataro cāti?

Yvāyam, bhante, rattandhakāratimisāya mahā aggikkhandho, ayam imesam ubhinnam vannānam abhikkantataro ca pañitataro cāti.

Tam kim maññasi, Udāyi? Yo vā rattandhakāratimisāya mahā aggikkhandho, yā vā rattiya paccūsamayam viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, — imesam ubhinnam vannānam katamo vanno abhikkantataro ca pañitataro cāti?

Yvāyam, bhante, rattiya paccūsamayam viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, ayam imesam ubhinnam vannānam abhikkantataro ca pañitataro cāti.

Tam kim maññasi, Udāyi? Yā vā rattiya paccūsamayam viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, yo² vā tadahu posathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido³ addharattasamayam cando, imesam ubhinnam vannānam katamo vanno abhikkantataro ca pañitataro cāti?

Yvāyam, bhante, tadahu posathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido addharattasamayam cando, ayam imesam ubhinnam vannānam abhikkantataro ca pañitataro cāti.

¹ So Bm Si, the latter with note 'Siha|apothake anekathinesu vā ti pātho disseati'; Skt vā... cāti here, but ca... cāti infra. ² All MSS yā here & yo in Nr. 80. ³ So Si Bu, & Skt once infra; Skt abhidose twice & abhidosa once; Bm abhidosam always; St abhidese twice. In Nr. 80 Skt abhide.

Tam kim maññasi, Udāyi? Yo vā tadahu 'posathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido addharattasamayam cando, yo vā vassānam pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve abhido majjhantikasamayam suriyo, — imesam ubhinnam vannānam katamo vanṇo abhikkantataro ca panītataro cāti?

Yvāyam, bhante, vassānam pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve abhido majjhantikasamayam suriyo, ayaṁ imesam ubhinnam vannānam abhikkantataro ca panītataro cāti.

Ato¹ kho te, Udāyi, bahūhi bahutarū devā ye imesam candimasuriyānam ābhā² nānubhonti, tyāham pajānāmi. Atha ca panāham na vadāmi: Yaśmā vanṇā añño vanṇo uttaritaro vā panītataro vā na 'tthiti. Atha ca pana tvām, Udāyi: Yvāyam vanṇo kiminā khajjopanakena hīnataro³ ca pati-kītthataro⁴ ca, so paramo vanṇo ti vadasi; tañ ca vanṇānam na paññāpesiti.

Acchidam⁵ Bhagavā kathām? Acchidam Sugato kathan ti?

Kim pana tvām, Udāyi, evam vadasi: Acchidam Bhagavā kathām? acchidam Sugato kathan ti?

- Amhākām, bhante, sake ācariyake evam hoti: Ayam paramo vanṇo, ayaṁ paramo vanṇo ti. Te mayam, bhante, Bhagavatā sake ācariyake samanuyuñjiyamānā samanuggāhiyamānā samanubhāsiyamānā rittā tucchā aparaddhā ti.

Kim pan', Udāyi, atthi ekantasukho loko? Atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti?

Amhākām, bhante, sake ācariyake evam hoti: Atthi ekantasukho loko; atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti.

Katamā pana sā, Udāyi, ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti?

Idha, bhante, ekacco pāññātipatām pahāya pāññātipatā paṭivirato hoti, adinnādānam pahāya adinnādānā paṭivirato hoti, kāmesu micchācāram pahāya kāmesu micchācārā paṭivi-

¹ Si tato. In Nr. 80 Sk atha. ² So MSS; Bu ībhāya. ³ Bm Si nihi-nataro. ⁴ Si kiliññataro; Bm patiññataro. ⁵ So Skt Si; Bm acchira.

rato hoti, musāvādām pahāya musāvādā paṭivirato hoti, aññataram vā pana tapoguṇam samādāya vattati. Ayam kho sā, bhante, ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti.

Tam kim maññasi, Udāyi? Yasmīm samaye pāññatipatām pahāya pāññatipatā paṭivirato hoti, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vā ti? — Sukhadukkhī, bhante¹.

Tam kim maññasi, Udāyi? Yasmīm samaye adinnādānam pahāya adinnādānā paṭivirato hoti, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vā ti? — Sukhadukkhī, bhante.

Tam kim maññasi, Udāyi? Yasmīm samaye kāmesu micchācāram pahāya kāmesu micchācārā paṭivirato hoti, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vā ti? — Sukhadukkhī, bhante.

Tam kim maññasi, Udāyi? Yasmīm samaye musāvādām pahāya musāvādā paṭivirato hoti, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vā ti? — Sukhadukkhī, bhante.

Tam kim maññasi, Udāyi? Yasmīm samaye aññataram tapoguṇam samādāya vattati, ekantasukhī vā tasmiṁ samaye attā hoti sukhadukkhī vā ti? — Sukhadukkhī, bhante.

Tam kim maññasi, Udāyi? Api nu kho vokīṇṇasukhadukkham paṭipadām āgamma ekantasukhassa lokassa sacchikiri yā hotiti²?

Acchidam Bhagavā katham? acchidam Sugato kathan ti?

Kim pana tvam, Udāyi, evam vadasi: Acchidam Bhagavā katham? aechidam Sugato kathan ti?

Amhākam, bhante, sake ācariyake evam hoti: Atthi ekantasukho loko, atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti. Te mayam, bhante, Bhagavatā sake ācariyake samanuyuñjyamānā samanuggāhiyamānā samanubhāsiyamānā rittā tucchā aparaddhā pi³. Kim pana, bhante, atthi ekantasukho loko? Atthi ākāravatī paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti?

¹ Sk here, & Si throughout, adds ti. ² So Sk Si; Bm sacchikiriyāyāti.

³ So Si; Bm aparaddhā ti; Sk aparaṇḍā vā; St aparaddhā vā.

Atthi kho, Udāyi, ekantasukho loko; atthi ākāravatī patipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti.

Katamā pana sā, bhante, ākāravatī patipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti?

Idh', Udāyi, bhikkhu vivice' eva kāmehi — pe — paṭhamajjhānam upasampajja viharati; vitakkavicārānam vūpasamā — pe¹ — dutiyajjhānam² — pe — tatiyajjhānam upasampajja viharati. Ayam kho sā, Udāyi, ākāravatī patipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti.

Na kho³ sā, bhante, ākāravatī patipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāya. Sacchikato hī 'ssa, bhante, ettāvatā ekantasukho loko hotiti⁴.

Na khvāssa⁵, Udāyi, ettāvatā ekantasukho loko sacchikato hoti; ākāravatī tveva sā patipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyāti.

Evam vutte, Sakuludāyissa paribbājakassa parisā unnādini uccāsaddā mahāsaddā⁶ ahosi⁷: — Ettha mayam anassāma sācariyakā; ettha mayam⁸ anassāma sācariyakā; na mayam ito bhiyyo uttaritaram pajānāmāti. Atha kho Sakuludāyi paribbājako te paribbājake appasadde katvā Bhagavantam etad avoca: Kittāvatā pan' assa, bhante, ekantasukho loko sacchikato hotiti?

Idh', Udāyi, bhikkhu sukhassa ca pahānā — pe — catutthajjhānam upasampajja viharati; yāvatā devatā ekantasukham lokam uppannā, tāhi devatāhi saddhim santiṭṭhati sallapati sākaccham samāpajjati. Ettāvatā khvāssa, Udāyi, ekantasukho loko sacchikato hotiti.

Etassa nūna⁹, bhante, ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāhetu bhikkhū Bhagavati brahmacariyam carantī?

Na kho, Udāyi, etassa ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyam caranti. Atthi kho, Udāyi, aññe va dhammā uttaritarā ca panitatarā ca yesam sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyam carantī.

¹ Skt omit. ² Bm Si insert upasampajja viharati, pitiyā ca virigā. ³ Bm Si kin nu kho. ⁴ Skt hoti. ⁵ Bm Si na khvāssa; Sk nakkhivāssa; St nakkhivāssa. ⁶ Bm Si uccisaddamahisaddā. Supra Skt unnādini. ⁷ So Skt Si; Bm ahesum. ⁸ Skt add p'. ⁹ So Skt Si; Bm nanu.

Katame pana te, bhante, dhammā uttaritarā ca pañitatarā ca, yesam sacchikiriyāhetu bhikkhū Bhagavati brahmacariyam carantī?

Idh', Udāyi. Tathāgato loke uppajjati, arahān sammā-sambuddho, vijjācaranāsampanno sugato lokavidū, anuttaro purisadammasārathi, satthā devamanussānam buddho bhagavā — pe — so ime pañca nīvarane pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalikarane vivice' eva kāmehi — pe — pañha-majjhānam upasampaja viharati. Ayam pi kho, Udāyi, dhammo uttaritaro ca pañitataro ca, yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyam caranti. Puna ca param. Udāyi, bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā — pe — dutiyajjhānam, tatiyajjhānam, catutthajjhānam upasampaja viharati. Ayam pi kho, Udāyi, dhammo uttaritaro ca pañitataro ca, yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyam caranti. So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatū-pakkilese mudubhūte kammaniye thite ānejjappatte pubbenivāsanussatiñānāya cittam abhininnāmeti. So anekavihitam pubbenivāsam anussarati; seyyathidam: ekam pi jātim dve pi jātiyo — pe — iti sākāram sa-uddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarati. Ayam pi kho, Udāyi, dhammo uttaritaro ca pañitataro ca, yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyam caranti. So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye thite ānejjappatte sattānam cutūpapātañānāya cittam abhininnāmeti. So dibbena cakkunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne panīte suvanne dubbanne sugate duggate — pe — yathā-kammūpage satte pajānāti. Ayam pi kho, Udāyi, dhammo uttaritaro ca pañitataro ca, yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyam caranti. So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye thite ānejjappatte āsavānam khayañānāya cittam abhininnāmeti. So: idam dukkhan ti yathābhūtam pajānāti, ayam dukkhasamudayo ti — pe — ayam dukkhanirodho ti, — pe — ayam dukkhanirodhagāminī patipadā ti yathābhūtam pajānāti; ime āsavā ti yathābhūtam pajānāti; ayam āsava-

samudayo ti — pe — ayam āsavanirodho ti — pe — ayam āsavanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtam pajānāti. Tassa evam jānato evam passato kāmāsavā pi cittam vimuccati, bhavāsavā pi cittam vimuccati, avijjāsavā pi cittam vimuccati; vimuttasmiṁ vimuttam iti nāñam hoti; Khiṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyām, kataṁ karaṇiyām, nāparam itthattāyāti pajānāti. Ayam kho, Udāyi, dhammo uttaritaro ca pañitataro ca, yassa sacchikiriyā hetu bhikkhū mayi brahmacariyām caranti. Ime kho, Udāyi, dhammā uttaritarā ca pañitatarā ca, yesam sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyām carantī.

Evaṁ vutte, Sakuludāyi paribbājako Bhagavantām etad avoca: — Abhikkantām, bhante; abhikkantām, bhante. Seyya-thāpi, bhante, nikujjitatām vā ukkujjeyya, paṭicchannam vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotām dhāreyya: Cakkhumanto rupāni dakkhīntī; — evam evam Bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham, bhante, Bhagavantām saraṇām gacchāmi dhammañ ca bhikkhusamghāñ ca. Labheyyāham, bhante, Bhagavato santike pabbajām, labheyyām upasampadan ti.

Evaṁ vutte Sakuludāyissa paribbājakassa parisā Sakuludāyim paribbājakam etad avoca¹: — Mā, bhavam Udāyi, samanē Gotame brahmacariyām cari; mā, bhavam Udāyi, ācariyo hutvā antevāsivāsām vasi. Seyyathāpi nāma maniko² hutvā uddekaniko³ assa, evam sampadam etam⁴ bhotō Udāyissa⁵ hhavissati. Mā bhavam Udāyi samanē Gotame brahmacariyām cari; mā bhavañ Udāyi ācariyo⁶ hutvā antevāsivāsām vasiti. Iti-h-idam Sakuludāyissa paribbājakassa parisā Sakuludāyim paribbājakam antarāyam⁷ akāsi Bhagavati brahmacariye ti.

CŪLASAKULUDAYISUTTAM NAVAMAM.

¹ Bm (alone) avocum. ² Si udakamaṇiko. ³ So Sk Si; St uddevakaniko; Bm udañjaniko. ⁴ Bm Si idam. ⁵ Bm adds ca. ⁶ Skt ācariyako. ⁷ Skt antarayekasti.

80.

Evam me sutam. Ekam samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyam
viharati Jetavane Anāthapindikassa ārāme. Atha kho Ve-
khanasso ¹ paribbājako yena Bhagavā ten' upasamkami, upasam-
kamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodaniyam katham
sārāniyam vītisāretvā ekamantam atthāsi. Ekamantam thito
kho Vekhanasso paribbājako Bhagavato santike udānam
udānesi: — Ayam paramo vanṇo, ayam paramo vanṇo ti.

Kim pana tvaṁ, Kaccāna, evam vadasi: Ayam paramo
vanṇo, ayam paramo vanṇo ti? Katamo so paramo vanṇo ti?

Yasmā, bho Gotama, vanṇā añño vanṇo uttaritaro vā
panītataro vā na 'tthi, so paramo vanṇo ti.

Katamo pana so, Kaccāna, vanṇo yasmā vanṇā añño
vanṇo uttaritaro vā panītataro vā na 'tthī?

Yasmā, bho Gotama, vanṇā añño vanṇo uttaritaro vā
panītataro vā na 'tthi, so paramo vanṇo ti.

Dīghā pi kho te esā, Kaccāna, phareyya. Yasmā, bho
Gotama, vanṇā añño vanṇo uttaritaro vā panītataro vā na
'tthi, so paramo vanṇo ti vadasi; tañ ca vanṇam na paññāpesi.
Seyyathāpi, Kaccāna, puriso evam vadeyya: — Aham yā
imasmin janapade janapadakalyāni, tam icchāmi tañ kāmemiti.
Tam enām evam vadeyyumi: — Ambho purisa, yam tvaṁ
janapadakalyānim icchasi kāmesi, jānāsi tam janapada-
kalyānim: Khattiyi vā brāhmaṇi vā vessi vā suddi vā ti? Iti
puṭṭho No ti vadeyya. Tam enām evam vadeyyumi: — Ambho
purisa, yam tvaṁ janapadakalyānim icchasi kāmesi, jānāsi
tam janapadakalyānim: Evam-nāmā evam-gottā iti vā ti
— pe — dīghā vā rassā vā majjhīmū ² vā kāli vā sāmā
vā manguracchavī vā ti? Amukasmīm gāme vā nigame vā
nagare vā ti? Iti puṭṭho No ti vadeyya. Tam enām evam
vadeyyumi: — Ambho purisa, yam tvaṁ na jānāsi na passasi,
tam tvaṁ icchasi kāmesiti? Iti puṭṭho Āmāti vadeyya. — Tam

¹ So Bu twice & Skt once; Bm throughout & Skt four times Vekhanasa;
Si Vekhaṭasa throughout; Skt once Vekhaṭassa. ² Skt majjhā. Cf. p. 33.

kim maññasi, Kaccāna? Nanu evam̄ sante tassa purisassa appātiḥirakataṁ bhāsitam̄ sampajjatī?

Addhā kho, bho Gotama, evam̄ sante tassa purisassa appātiḥirakataṁ bhāsitam̄ sampajjatī.

Evam̄ eva kho tvam̄, Kaccāna: Yasmā, bho Gotama, vannā añño vanṇo uttaritaro vā pañitataro vā na 'tthi, so paramo vanṇo ti vadasi, tañ ca vanṇam̄ na paññāpesiti.

Seyyathāpi, bho Gotama, mañi veluriyo subho jātimā atṭhamiso suparikammakato pañḍukambale nikkhitto bhāsatī ca tapati¹ ca virocati ca; evamvanṇo attā hoti arogo param maraññā ti.

Taṁ kim maññasi, Kaccāna? Yo vā mañi veluriyo subho jātimā atṭhamiso suparikammakato pañḍukambale nikkhitto bhāsatī ca tapati ca virocati ca, yo vā rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, — imesam̄ ubhinnam̄ vanṇānam̄ katamo vanṇo abhikkantataro ca pañitataro cāti?

Yvāyam̄, bho Gotama, rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, ayam̄ imesam̄ ubhinnam̄ vanṇānam̄ abhikkantataro ca pañitataro cāti.

Taṁ kim maññasi, Kaccāna? Yo vā rattandhakāratimisāya kimi khajjopanako, yo vā rattandhakāratimisāya telappadipo, imesam̄ ubhinnam̄ vanṇānam̄ katamo vanṇo abhikkantataro ca pañitataro cāti?

Yvāyam̄, bho Gotama, rattandhakāratimisāya telappadipo, ayam̄ imesam̄ ubhinnam̄ vanṇānam̄ abhikkantataro ca pañitataro cāti.

Taṁ kim maññasi, Kaccāna? Yo vā rattandhakāratimisāya mahā aggikkhandho, imesam̄ ubhinnam̄ vanṇānam̄ abhikkantataro ca pañitataro cāti?

Yvāyam̄, bho Gotama, rattandhakāratimisāya mahā aggikkhandho, ayam̄ imesam̄ ubhinnam̄ vanṇānam̄ abhikkantataro ca pañitataro cāti.

Taṁ kim maññasi, Kaccāna? Yo vā rattandhakāratimisāya mahā aggikkhandho, yā vā rattiyā paccūsasamayam̄

¹ Sk here & infra bhāsate ca tapate. See p. 33.

viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, imesam ubhinnam vannānam katamo vanno abhikkantataro ca pañitataro cāti?

Yāyam, bho Gotama, rattiya paccūsamayam viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, ayam imesam ubhinnam vannānam abhikkantataro ca pañitataro cati.

Tam kim maññasi, Kaccāna? Yo vā rattiya paccūsamayam viddhe vigatavalāhake deve osadhitārakā, yo vā tadahu 'posathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido addharattasamayam cando, imesam ubhinnam vannānam vannānam katamo vanno abhikkantataro ca pañitataro cāti?

Yvāyam, bho Gotama, tadahu 'posathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido addharattasamayam cando, ayam imesam ubhinnam vannānam abhikkantataro ca pañitataro cāti.

Tam kim maññasi, Kaccāna? Yo vā tadahu 'posathe pannarase viddhe vigatavalāhake deve abhido addharattasamayam cando, yo vā vassānam pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve abhido majjhantikasamayam suriyo, imesam ubhinnam vannānam katamo vanno abhikkantataro ca pañitataro cāti?

Yvāyam, bho Gotama, vassānam pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve abhido majjhantikasamayam suriyo, ayam imesam ubhinnam vannānam abhikkantataro ca pañitataro cāti.

Ato kho te, Kaccāna, bahūhi bahutarā devā, ye imesam candimasuriyānam ābhā nānubhonti, tyāham pajānāmi. Atha ca panāham na vadāmi: Yasmā vannā añño vāṇṇo uttaritaro ca pañitataro ca na 'tthiti. Atha ca pana tvaṁ, Kaccāna: Yvāyam vanno kiminā khajjopanakena hinataro ca patikiṭṭhataro ca, so paramo vanno ti vadasi; tañ ca vannām na paññāpesīti.

Pañca kho ime, Kaccāna, kāmaguṇā. Katame pañca? — Cakkhuviññeyyā rūpā itthā kantā manāpā piyarūpā kāmūpavāsāhitā rajaniyā¹; sotaviññeyyā saddā — pe² —; ghānaviññeyyā gandhā; jivhāviññeyyā rasā; kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā³.

¹ So Skt Si; Bm rajaniyā. Cf. 1 Maj. 85, 1 Digha p. 245. ² Si omits.

³ So Bm Si; Skt poṭṭhabbā.

itthā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamhitā rājanīyā. Ime kho, Kaccāna, pañca kāmaguṇā. Yam kho, Kaccāna, ime pañca kāmaguṇe paṭicca uppajjati sukham somanassam, idam vuccati kāmasukham. Iti kāmehi kāmasukham kāmasukhā kāmaggasukham tattha aggam akkhāyatiti.

Evaṁ vutte Vekhanasso paribbājako Bhagavantam etad avoca: — Acchariyām, bho Gotama¹, abbhutam, bho Gotama. Yāva subhāsitam c' idam bhoto Gotamena: — Kāmehi kāmasukhaṁ kāmasukhā kāmaggasukham tattha aggam akkhāyatiti².

Dujānam kho etam, Kaccāna, tayā aññadiṭṭhikena aññakhantikena aññarūcikena aññatrayogena³ aññathācariyakena⁴ kūmaṁ vā⁵ kāmasukham vā kāmaggasukham vā. Ye kho te, Kaccāna, bhikkhū arahanto khīnāsavā vusitavanto katakarāniyā ohitabhārā anuppattasadatthāparikhīnabhadavasamyojanā⁶ sammadaññāvimuttā, te kho etam⁷ jāneyyūm: Kūmaṁ⁸ vā kāmasukham vā kāmaggasukham vā ti.

Evaṁ vutte Vekhanasso paribbājako kupito anattamano Bhagavantam yeva khūnsento Bhagavantam yeva vambhento Bhagavantam yeva vadamāno: Samaṇo ca⁹ Gotamo pāpito¹⁰ bhavissatiti, Bhagavantam etad avoca¹¹: — Evaṁ eva pan' idh' eke¹² samanabrahmaṇā ajānāntā pubbantam apassantā¹³ aparantam, atha ca¹⁴ pana: Khīnā jāti vusitam brahma-cariyām kātam karāniyām nāparam itthāttāyāti¹⁵ paṭijānanti; Tesam idam bhāsitam hassakam yeva sampajjati¹⁶ nāma-kam¹⁷ yeva sampajjati rittakam yeva sampajjati tucchakanū yeva sampajjatiti.

Ye kho te, Kaccāna, samanabrahmaṇā ajānāntā pubban-

¹ Bm repeats these three words. ² Bm adds Kāmehi, bho Gotama, kāmasukhaṁ . . . aggam akkhāyatiti. ³ So Skt Bm; Si aññathā-yogena. ⁴ So Skt Si; Bm aññatrāc. ⁵ Bm kūma vā; Skt kāmāsavā; Si kūmaṁ vā, with note that the Burmese reading is kūmā vā. ⁶ Skt -khīnā bhavasaññojanā. ⁷ Bm evam. ⁸ So Skt here, with Si. ⁹ Bm Si omit ca. ¹⁰ So Skt Si Bu; Bm pāpiko. ¹¹ For the above passage cf. I Digha p. 90. ¹² Bm Si ekacce. ¹³ Si ajinanta. ¹⁴ Skt omit ca. ¹⁵ Bm paṭijānāti throughout. ¹⁶ Bm omits these three words here & inserts hasitam yeva sampajjati before rittakanū. ¹⁷ So Skt Bm & I Digha 240; Si Bu lāmakam.

taṁ apassantā aparantā: Khīnā jāti vusitām brahmacariyām kataṁ karāṇiyām nāparaṁ itthattāyāti pajānāmāti patijānanti; tesām so yeva sahadhammiko¹ niggaho hoti². Api ca, Kaccāna, tiṭṭhatu pubbanto tiṭṭhatu aparanto. Etu viññū puriso asaṭho amāyāvī ujjujātiko: Aham anusāsāmi, aham dhammām desemi; yathānusīṭṭham tathā patipajjamāno na cirass' eva sāmañ ñeva³ ñassati sāmañ dakkhiti⁴. Evam kira sammā⁵ bandhanā vippamokkho hoti yadidam avijjābandhanā. Seyyathāpi, Kaccāna, daharo kumāro mando uttāna-seyyako kaṇṭhabapañcamehi bandhanehi baddho assa suttabandhanēhi; tassa vuddhim anvāya indriyānām paripākam anvāya tāni bandhanāni mucceyyum⁶; so mokkho 'mhi⁷ kho jāneyya no ca bandhanam⁸; — evam eva kho, Kaccāna, etu viññū puriso asaṭho amāyāvī ujjujātiko: Aham anusāsāmi, aham dhammām desemi; yathānusīṭṭham tathā patipajjamāno na cirass' eva sāmañ ñeva ñassati sāmañ dakkhiti. Evam kira sammā bandhanā vippamokkho hoti yadidam avijjābandhanā ti.

Evam vutte Vekhanasso paribbājako Bhagavantaṁ etad avoca: — Abhikkantam, bho Gotama, abhikkantam, bho Gotama⁹, — pe — upāsakam mām bhavām Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetam saranām gatan ti.

VEKHANASSASUTTAṂ DASAMAM.

PARIBBĀJAKAVAGGO TATIYO.

¹ So Bm Si; Skt tesām tesāhaṁ dhammiko. ² So Skt Si; Bm hotiti.

³ Skt sākhamān ñevam. ⁴ So Skt (bis) Si (bis) St (once); Bm St (once)

dakkhiti. See also Nr. 99. ⁵ Bm evam kir'ayasmī; Si evam kirayasma, with note that the Sish. reading is kira sammā. ⁶ Si muñceyyum. ⁷

So Si; Skt mokkho 'mhi; Bm mokkh' asmiti. ⁸ So Bm Si; Skt bandhaṁ.

⁹ Bm omits the three words repeated.

81.

Evam me sutam. Ekam samayañ Bhagavā Kosalesu cārikam carati mahatā bhikkhusaṅghena saddhiñ. Atha kho Bhagavā maggā okkamma aññatarasmiñ padese sitam pātvā-kāsi. Atha kho āyasmato Ānandassa etad ahosi: — Ko nu kho hetu, ko paccayo Bhagavato sitassa pātukammāya? Na akārañena Tathāgatā sitam pātukarontīti. Atha kho āyasmā Ānando ekam̄sañ cīvarañ¹ katvā yena Bhagavā ten' añjalim paññametvā Bhagavantam etad avoca: — Ko nu kho, bhante, hetu, ko paccayo Bhagavato sitassa pātukammāya? Na akārañena Tathāgatā sitam pātukarontīti.

Bhūtapubbam, Ānanda, imasmīm padese Vebhalīngam² nāma gāmanigamo ahosi iddho c' eva phito³ ca bahujano ākiññamanusso. Vebhalīngam kho, Ānanda, gāmanigamam Kassapo bhagavā araham sammā-sambuddho upanissāya vihāsi. Idha sudam, Ānanda, Kassapassa bhagavato arahato sammā-sambuddhassa ārāmo ahosi. Idha sudam, Ānanda, Kassapo bhagavā araham sammā-sambuddho nisinnako bhikkhusaṅgham ovadatīti.

Atha kho āyasmā Ānando catugguñā saṅghātiñ paññā-petvā Bhagavantam etad avoca: — Tena hi, bhante, Bhagavā nisidatu. Evāyam bhūmippadeso⁴ dvīhi arahañtehi sammā-sambuddhehi paribhutto bhavissatīti. Nisidi Bhagavā paññatte āsane. Nisajja kho Bhagavā āyasmantam Ānandam āmantesi:

Bhūtapubbam, Ānanda, imasmīm padese Vebhalīngam nāma gāmanigamo ahosi iddho c' eva phito ca bahujano ākiññamanusso. Vebhalīngam kho, Ānanda, gāmanigamam Kassapo bhagavā araham sammā-sambuddho upanissāya vihāsi. Idha sudam, Ānanda, Kassapassa bhagavato arahato samma-sambuddhassa ārāmo ahosi. Idha sudam, Ānanda, Kassapo bhagavā araham sammā-sambuddho nisinnako

¹ Si uttarisangam, with note that the Sish. reading is cīvarañ. ² So Skt Bu; Bm Vegalingam; Si Vebhalīngam, — with note that the Sish. & Burmese reading is Vebhalīngam. ³ So Si; Sk pito; Bm phito.

⁴ So Sk Si; Bm ettha. Ayam bhūmipadeso.

bhikkhusamgham ovadati. Vebhalinge kho, Ānanda, gāmanigame Ghaṭikāro¹ nāma kumbhakāro Kassapassa bhagavato arahato sammā-sambuddhassa upatṭhāko ahosi aggupaṭṭhāko. Ghaṭikārassa kho, Ānanda, kumbhakārassa Jotipālo nāma māṇavo sahāyo ahosi piyasahāyo. Atha kho, Ānanda, Ghaṭikāro kumbhakāro Jotipālam² māṇavam āmantesi: — Āyāma, samma Jotipāla, Kassapam bhagavantam arahantam sammā-sambuddham dassanāya upasamkamissāma; sādhusammataṁ hi me tassa Bhagavato dassanam arahato sammā-sambuddhassāti. Evam vutte, Ānanda, Jotipālo māṇavo Ghaṭikāram kumbhakāram etad avoca: — Alām, samma Ghaṭikāra; kiṁ pana tena mundakena samānakena ditṭhenāti? Dutiyam pi kho, Ānanda, — pe — tatiyam pi kho, Ānanda, Ghaṭikāro kumbhakāro Jotipālam māṇavam etad avoca: — Āyāma, samma Jotipāla, Kassapam bhagavantam arahantam sammā-sambuddham dassanāya upasamkamissāma; sādhusammataṁ hi me tassa Bhagavato dassanam arahato sammā-sambuddhassāti. Tatiyam pi kho, Ānanda. Jotipālo māṇavo Ghaṭikāram kumbhakāram etad avoca: — Alām, samma Ghaṭikāra; kiṁ pana tena mundakena samānakena ditṭhenāti?

Tena hi, samma Jotipāla, sottim sināniṁ³ ādāya nadim gamissāma sināyitun ti. Evam sammāti kho, Ānanda, Jotipālo māṇavo Ghaṭikārassa kumbhakārassa paccassosi.

Atha kho, Ānanda, Ghaṭikāro ca kumbhakāro Jotipālo ca māṇavo sottim sināniṁ ādāya nadim agamaṁsu sināyitum. Atha kho, Ānanda, Ghaṭikāro kumbhakāro Jotipālam māṇavam āmantesi: — Ayaṁ, samma Jotipāla, Kassapassa bhagavato arahato sammā-sambuddhassa avidūre ārāmo. Āyāma, samma Jotipāla, Kassapam bhagavantam arahantam sammā-sambuddham dassanāya upasamkamissāma. Sādhusammataṁ hi me tassa Bhagavato dassanam arahato sammā-sambuddhassāti. Evam vutte, Ānanda, Jotipālo māṇavo Ghaṭikāram kumbhakāram etad avoca: — Alām, samma Ghaṭikāra, kiṁ pana

¹ So Skt Si Bu; Bm Ghaṭikāro throughout. ² Bm inserts nāma after Ghaṭikāro & Jotipālam. ³ So Skt Bu; Bm sothisinānam shara; Si sottisinānam, with note that the Sinh. reading is sottim sināniṁ.

tena mundakena samanakena ditthenāti? Dutiyam pi kho, Ānanda, — pe — tatiyam pi kho, Ānanda. Ghaṭikārō kumbhakārō Jotipālam mānavam etad avoca: — Ayām, samma Jotipāla, Kassapassa bhagavato arahato sammā-sambuddhassa avidūre ārāmo. Ayāma, samma Jotipāla, Kassapam bhagavantam arahantam sammā-sambuddham dassanāya upasamkamissāma. Sādhusammataṁ hi me tassa Bhagavato dassanām arahato sammā-sambuddhassāti. Tatiyam pi kho, Ānanda, Jotipālo mānavo Ghaṭikāram kumbhakāram etad avoca: — Alam, samma Ghaṭikāra, kiṁ pana tena mundakena samanakena ditthenāti? Atha kho, Ānanda, Ghaṭikārō kumbhakārō Jotipālam mānavam ovaṭṭikāya parāmasitvā etad avoca: — Ayām, samma Jotipāla, Kassapassa bhagavato arahato sammā-sambuddhassa avidūre ārāmo. Ayāma, samma Jotipāla, Kassapam bhagavantam arahantam sammā-sambuddham dassanāya upasamkamissāma. Sādhusammataṁ hi me tassa Bhagavato dassanām arahato sammā-sambuddhassāti. Atha kho, Ānanda, Jotipālo mānavo ovattikām viniveṭhetvā¹ Ghaṭikāram kumbhakāram etad avoca: — Alam, samma Ghaṭikāra; kiṁ pana tena mundakena samanakena ditthenāti? Atha kho, Ānanda, Ghaṭikārō kumbhakārō Jotilālam mānavam sīsanahātam² kesesu parāmasitvā etad avoca: — Ayām, samma Jotipāla, Kassapassa bhagavato arahato sammā-sambuddhassa avidūre ārāmo. Ayāma, samma Jotipāla, Kassapam bhagavantam arahantam sammā-sambuddham dassanāya upasamkamissāma. Sādhusammataṁ hi me tassa Bhagavato dassanām arahato sammā-sambuddhassāti. Atha kho, Ānanda, Jotipālassa mānavassa etad ahosi: — Acchariyam vata bho, abbhutam vata bho. Yatra hi nāmāyaṁ Ghaṭikārō kumbhakārō ittarajacco samāno ambākām sīsanahātānam³ kesesu parāmasitabbam⁴ maññissati; na vat' idam⁵ orakām maññe bhavissatiti; Ghaṭikāram kumbhakāram etad avoca: — Yāvetadohi pi⁶, samma Ghaṭikārāti. Yāvetadohi pi, samma Jotipāla. tathā hi pana

¹ So Sk Bu; Si vinivedhetvā; Bm vinivattetvā. ² Sk sīsañ nahātañ; Bm Si sīsanahātānam. ³ Si parāmasitvā. ⁴ Bm adds kira; Bu na vadat' idam. ⁵ So Skt Si Bu; Bm yāvatādohi pi.

me sādhusammataṁ tassa Bhagavato dassanam arahato sammā-sambuddhassati.

Tena hi, samma Ghaṭikāra, muñca; gamissāmāti.

Atha kho, Ānanda, Ghaṭikāro ca kumbhakāro Jotipālo ca māñavo yena Kassapo bhagavā arahañ sammā-sambuddho ten' upasamkamīnsu. Upasamkamitvā Ghaṭikāro kumbhakāro Kassapam bhagavantam arahantam sammā-sambuddham abhivādetvā ekamantam nisidi. Jotipālo pana māñavo Kassapena bhagavatā arahatā sammāsambuddhena saddhiṁ sammodi, sammodaniyam katham sārāṇiyam vitiśāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho, Ānanda, Ghaṭikāro kumbhakāro Kassapam bhagavantam arahantam sammā-sambuddham etad avoca: — Ayam me, bhante, Jotipālo māñavo sahāyo piyasahāyo; imassa Bhagavā dhammañ desetūti. Atha kho, Ānanda, Kassapo bhagavā arahañ sammā-sambuddho Ghaṭikārañ ca kumbhakārañ Jotipālañ ca mānavam dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahañsesi. Atha kho, Ānanda, Ghaṭikāro ca kumbhakāro Jotipālo ca māñavo Kassapena bhagavatā arahatā sammāsambuddhena dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejītā sampahañsitā Kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa bhāsitañ abhinanditvā anumoditvā utthāy' āsanā Kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkamīnsu.

Atha kho, Ānanda, Jotipālo māñavo Ghaṭikāram kumbhakāram etad avoca: — Imam nu tvam, samma Ghaṭikāra, dhammañ sunanto, atha ca pana na¹ agārasmā anāgariyam pabbajasi²?

Nanu mām³, samma Jotipāla, jānāsi: Andhe jinñe mātāpitaro posemiti?

Tena hi, samma Ghaṭikāra, aham agārasmā anāgariyam pabbajissāmīti.

Atha kho, Ānanda, Ghaṭikāro ca kumbhakāro Jotipālo ca māñavo yena Kassapo bhagavā arahañ sammāsambuddho

¹ Si omits na, which Bm inserts after anāgariyam. ² So Si; Sk pabbajasi; Bm pabbajissasiti. ³ Bm mama.

ten' upasamkamisū; upasamkamitvā Kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham abhivādetvā ekamantam nisidimisū. Ekamantam nisinno kho, Ānanda, Ghaṭikāro kumbhakāro Kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham etad avoca: — Ayam me, bhante, Jotipālo mānavo sahāyo¹ piyasahāyo. Imam Bhagavā pabbājetūti. Alattha kho, Ānanda, Jotipālo mānavo Kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa santike pabbajam alattha upasampadam. Atha kho, Ānanda, Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho acirūpasampanne² Jotipāle māṇave addhamāsūpasampanne³ Vebhalīnge yathābhīrantam viharityā yena Bārāṇasī tena cārikam pakkāmi; anupubbena cārikam caramāno yena Bārāṇasī tad avasari.

Tatra sudam, Ānanda, Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho Bārāṇasiyam viharati Isipatane Migadāye. Assosi kho, Ānanda, Kiki⁴ Kāśirājā: Kassapo kira bhagavā arahaṁ sammāsambuddho Bārāṇasiṁ anuppatto Bārāṇasiyam viharati Isipatane Migadāye ti. Atha kho, Ānanda, Kiki Kāśirājā bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā bhadram⁵ yānān abhirūhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi Bārāṇasiyā niyyāsi mahatā rājānubhāvena Kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham dassanāya; yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā yānā pacchorohitvā pattiko va yena Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho ten' upasamkami; upasamkamitvā Kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinnam kho, Ānanda, Kikiṁ Kāśirājānam Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahamsesi. Atha kho, Ānanda, Kiki Kāśirājā Kassapena bhagavatā arahatā sammāsambuddhena dhammiyā kathāya sandassito samādapito sammuttlejito sampahamsito Kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham etad avoca: —

¹ Here, as above, Bm inserts ahosi. ² So Si; Bm has i; Sk abhirūpo sampatto, & ends this & the next three words with o. ³ Bm adha-

⁴ Si Kīmī; Bm Kiki, as Sk generally. Here Sk reads Kiki. ⁵ Bm (not Sk or Si) repeats bhadram here, as always.

Adhvāsetu me, bhante, Bhagavā svātanāya bhattam saddhim bhikkhusamghenāti. Adhvāsesi kho, Ānanda, Kassapo bhagavā araham sammāsambuddho tuṇhibhāvena. Atha kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā Kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa adhvāsanam viditvā utṭhāy' āsanā Kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham abhvādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi. Atha kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā tassā rattiya accayena sake nivesane pañitam khādaniyam bhojaniyam¹ paṭiyādāpetvā pañdumutikassa² sālino vicitakālakam anekasūpam anekabyañjanam Kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa kālam ārocāpesi: Kālo, bhante, niṭṭhitam bhattan ti.

Atha kho, Ānanda, Kassapo bhagavā araham sammāsambuddho pubbañhasamayam nivāsetvā pattacivaram ādāya yena Kikissa Kāsirañño nivesanam ten' upasamkami; upasamkamitvā pañnatte āsane nisidi saddhim bhikkhusamghena. Atha kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā buddhapamukham bhikkhusamgham pañtena khādaniyena bhojaniyena sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā Kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham bhuttāvīm onita-pattapāni³ aññataram nīcam āsanam gahetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā Kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham etad avoca: — Adhvāsetu me, bhante, Bhagavā Bārāṇasiyam vassāvāsam, evarūpam saṅghassa upatṭhānam bhavissatiti. Alām, mahārāja, adhvuttho⁴ me vassāvāso ti. Dutiyam pi kho, Ānanda, — pe — tatiyam pi kho, Ānanda, Kikī Kāsirājā Kassapam bhagavantam arabantam sammāsambuddham etad avoca: — Adhvāsetu me, bhante, Bhagavā Bārāṇasiyam vassāvāsam, evarūpam saṅghassa upatṭhānam bhavissatiti. Alām, mahārāja; adhvuttho me vassāvāso ti. Atha kho, Ānanda, Kikissa Kāsirañño: Na me Kassapo bhagavā

¹ So Si Bu; Sk B^m bhojaniyam. ² So Sk Bu; Si pañdumudikassa, with note that the Sinh. reading is pañdumutikassa; B^m pañdumutikassa here & pañdumutikassa infra. ³ Sk & Si here oṣita-; B^m here oṣita. But see infra page 64, & I Sum. Vil. p. 277. ⁴ So Sk Bu; B^m Si adhvuttho.

araham sammāsambuddho adhivāseti Bārānasiyam vassavāsan ti, ahu-d-eva aññathattam ahu domanassam. Atha kho, Ānanda, Kiki Kāsirājā Kassapam bhagavantam arahantam sammāsambuddham etad avoca: — Atthi nu te, bhante, añño koci mayā upatthākataro ti? Atthi, mahārāja, Vebhalingam nāma gāmanigamo; tattha Ghaṭikāro nāma kumbhakāro; so me upatthāko aggupatthāko¹. Tuyham kho pana, mahārāja: Na me Kassapo bhagavā araham sammāsambuddho adhivāseti Bārānasiyam vassavāsan ti atthi² aññathattam atthi domanassam; tayidam Ghaṭikāre kumbhakāre³ na 'tthi na ca bhavissati. Ghaṭikāro kho, mahārāja, kumbhakāro buddham saraṇam gato dhammam saraṇam gato saṅgham saraṇam gato. Ghaṭikāro kho, mahārāja, kumbhakāro pāññatipātā paṭivirato adinnādāna pativirato kāmesu micchācārā paṭivirato musavādā paṭivirato surāmerayamajjapamādaṭṭhānā paṭivirato. Ghaṭikāro kho mahārāja, kumbhakāro buddhe aveccappasādena samannāgato, dbamme — pe⁴ — saṅghe, ariyakantehi silehi samannāgato. Ghaṭikāro kho, mahārāja, kumbhakāro dukkhe nikkañkho⁵ dukkhasamudaye nikkañkho dukkhanirodhe nikkañkho dukkhanirodthagāminiyā paṭipadāya nikkañkho. Ghaṭikāro kho, mahārāja, kumbhakāro ekabbhattiko brahma-cāri sīlavā kalyāṇadhammo. Ghaṭikāro kho, mahārāja, kumbhakāro nikkhittamaṇisuvappo apetajātarūparajato. Ghaṭikāro kho, mahārāja, kumbhakāro⁶ na⁷ musalena⁸ na sabatthā⁹ paṭhavim¹⁰ khanati¹¹. Yam hoti kūlapaluggam¹² vā mūsiku-kuro vā tam kāmena¹³ āharitvā bhājanam karitvā evam āha: — Ettha¹⁴ yo icehati tañḍulapabhivattāni¹⁵ vā muggapabhivattāni vā kālāyapabhivattāni¹⁶ vā nikhipitvā yam icehati tam haratūti. Ghaṭikāro kho, mahārāja, kumbhakāro andhe

¹ Bm omits. ² Bm Si atth' eva. ³ So Sk Si; Bm Gh-assa K-rassa.

⁴ Bm Si omit pe here & repeat aveccappasādena samannigato both here & after saṅghe. ⁵ Bm nikkañkho throughout. ⁶ Sk adds pana.

⁷ Bm omits. ⁸ So Si; Sk musalo; Bm musale. ⁹ Bm omits na s. ¹⁰ Bm pathavi ca; Si pathavi ca. ¹¹ So Bm; Sk khaṇṭati; Si khasati. ¹² Bm kul.

¹³ Bm Si kijena, the latter noting that kīmena is the Sinh. reading. ¹⁴ So Sk Si; Bm tathā. ¹⁵ So Sk; Bm tañḍulapatiṭṭhastāni; Si patibhastāni. Qu. pahiv⁶ or paṭibhaṇḍāni, ¹⁶ So Si; Bm kālāya; Sk kālāya.

jiṇne mātāpitaro poseti. Ghaṭikāro kho, mahārāja, kumbhakāro pañcannam ovambhāgiyānam saimyojanānam parikkhayā opapātiko tattha parinibbāyi anāvattidhammo tasmā lokā.

Ekam idāham, mahārāja, samayam Vebhaṭinge gāmanigame viharāmi. Atha khvāham, mahārāja, pubbañhasamayam nivāsetvā pattacivaram ādāya yena Ghaṭikārassa kumbhakārassa mātāpitaro ten upasāṅkamīm, upasāṅkamitvā Ghaṭikārassa kumbhakārassa mātāpitaro etad avocām: — Handa ko nu kho ayaṁ bhaggavo¹ gato ti? — Nikkhanto kho te, bhante, upatṭhāko: ato² kumbhiyā odanam gahetvā pariyoगā sūpaṁ gahetvā paribhuñjāti³. — Atha khvāham, mahārāja, kumbhiyā odanam gahetvā pariyoगā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā utṭhāy' āsanā pakkāmīm⁴. Atha kho, mahārāja, Ghaṭikāro kumbhakāro yena mātāpitaro ten' upasāṅkami, upasāṅkamitvā mātāpitaro etad avoca: — Ko kumbhiyā odanam gahetvā pariyoगā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā utṭhāy' āsanā pakkanto ti? — Kassapo, tāta, bhagavā arahaṁ sammāsambuddho kumbhiyā odanam gahetvā pariyoगā sūpaṁ gahetvā paribhuñjitvā utṭhāy' āsanā pakkanto ti. — Atha kho, mahārāja, Ghaṭikārassa kumbhakārassa etad ahosi: — Lābhā vata me suladdham vata me yassa me Kassapo bhagavā arahaṁ sammāsambuddho evam abhivissattho⁵ ti. Atha kho, mahārāja, Ghaṭikāram kumbhakāram addhamāsam⁶ pītisukham na vijahi⁷ sattāham mātāpitunnam.

Ekam idāham, mahārāja, samayam tatth' eva Vebhaṭinge⁸ gāmanigame viharāmi. Atha khvāham, mahārāja, pubbañhasamayam nivāsetvā pattacivaram ādāya yena Ghaṭikārassa kumbhakārassa mātāpitaro ten' upasāṅkamīm, upasāṅkamitvā Ghaṭikārassa kumbhakārassa mātāpitaro etad avocām: — Handa ko nu kho ayaṁ bhaggavo gato ti? — Nikkhanto kho te, bhante, upatṭhāko; ato kalopiyā⁹ kummāsam¹⁰ gahetvā pariyoगā sūpaṁ gahetvā paribhuñjāti. — Atha khvāham, mahārāja, kalopiyā kummāsam gahetvā pariyoगā

¹ Si bhagavo. ² So Sk Si; Bm anto. ³ Sk p-jati. ⁴ So Si; Bm Sk pakkāmī. ⁵ So Sk Bu; Bm abhivisaṭho; Si abhivissaṭho. ⁶ So Sk Bm Si addhamāsam. ⁷ Bm vijahati (as Sk once infra). ⁸ Bm Si add nāma, as always. ⁹ So all MSS; Bu kālopiyā. ¹⁰ Bm kumāsam

sūpam gahetvā paribhuñjitvā utthāy' āsanā pakkāmiṁ. Atha kho, mahārāja, Ghaṭikaro kumbhakāro yena mātāpitaro ten' upasamkami, upasamkamitvā mātāpitaro etad avoca: — Ko kałopiyā kummāsam gahetvā pariyoगā sūpam gahetvā paribhuñjitvā utthāy' āsanā pakkanto ti? — Kassapo, tāta, bhagavā araham sammāsambuddho kałopiyā kummāsam gahetvā pariyoगā sūpam gahetvā paribhuñjitvā utthāy' āsanā pakkanto ti. — Atha kho, mahārāja, Ghaṭikārassa kumbhakārassa etad ahosi: — Lābhā vata me suladdham¹ vata me yassa me Kassapo bhagavā araham sammāsambuddho evam abhivissattho ti. Atha kho, mahārāja, Ghaṭikāram kumbhakāram addhamāsam pītisukham na vijahi sattāham mātāpitunnam.

Ekam idāham, mahārāja, samayam tatth' eva Vebhalinge gāmanigame viharāmi. Tena kho pana samayena kuṭī ovassati. Atha khvāham, mahārāja, bhikkhū āmantesim: — Gacchatha, bhikkhave, Ghaṭikārassa kumbhakārassa nivesane tiṇam jāna-thāti. Evam vutte, mahārāja², bhikkhū mām etad avocum: — Na 'tthi kho, bhante, Ghaṭikārassa kumbhakārassa nivesane tiṇam; atthi ca khvāssa āvesanam tiṇacchadanan³ ti. Gacchatha, bhikkhave, Ghaṭikārassa kumbhakārassa āvesanam uttinam karothāti. Atha kho te, mahārāja, bhikkhū Ghaṭikārassa kumbhakārassa āvesanam uttiṇam akaīnsu. Atha kho, mahārāja, Ghaṭikārassa kumbhakārassa mātāpitaro⁴ bhikkhū etad avocum: Ke āvesanam uttiṇam karontiti? — Bhikkhū: Bhagini, Kassapassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa kuṭī ovassatiti. — Haratha, bhante, haratha bhadramukhā ti. Atha kho, mahārāja, Ghaṭikāro kumbhakāro yena mātāpitaro ten upasamkami, upasamkamitvā mātāpitaro etad avoca: — Ke āvesanam uttiṇam akaīnsuti? — Bhikkhū, tāta: Kassapassa⁵ bhagavato arahato sammāsambuddhassa kuṭī ovassatiti. Atha kho, mahārāja, Ghaṭikārassa kumbhakārassa etad ahosi: — Lābhā vata me, suladdham vata me, yassa me Kassapo bhagavā araham sammāsambuddho evam abhivissattho ti. Atha kho, mahārāja, Ghaṭikāram kumbha-

¹ So all MSS here; Sk sts. suladdhalābhā. Cf. Vol. I p. 164. ² Bm Si add te. ³ Bm tiṇā chadanan. ⁴ Bm Si add te. ⁵ Bm Si add kira.

kāram addhamāsam pītisukham na vijahi sattāham mātāpi-tunnam. Atha kho tam, mahārāja, āvesanām sabbam temāsam ākāsacchadanām aṭṭhāsi na cātivassi¹. Evarūpo ca, mahārāja, Ghaṭikāro kumbhakāro ti.

Lābhā, bhante. Ghaṭikārassa kumbhakārassa, suladdham lābhā, bhante, Ghaṭikārassa kumbhakārassa yassa Bhagavā evam abhivissattho ti.

Atha kho, Ānanda, Kīkī Kāśirājā Ghaṭikārassa kumbhakārassa pañcamattāni taṇḍulavāhasatāni pāhesi pañdumuṭikassa² sālino tadūpiyañ ca sūpeyyam. Atha kho te, Ānanda, rājapurisā Ghaṭikāraṁ kumbhakāraṁ upasamkamitvā etad avocum: — Imāni te, bhante, pañcamattāni taṇḍulavāhasatāni Kikinā³ Kāśirajena pahitāni pañdumuṭikassa sālino tadūpiyan ca sūpeyyam, tāni, bhante, patigāṇhātūti⁴. Rājā kho bahu-kicco bahukarapīyo: Alām me rañño va hotūti.

Siyā kho pana te, Ānanda, evam assa: Añño nūna tena samayena Jotipalo mānavo ahositi. Na kho pan' etam, Ānanda, evam datṭhabbam. Aham tena samayena Jotipalo mānavo ahosin ti⁵.

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitām abhinandīti.

GHAṬIKĀRA-SUTTAM PATHAMĀM.

82.

Evam me sutam. Ekaṁ samayam Bhagavā Kurūsu⁶ cārikām caramāno mahatā bhikkhusamghena saddhim yena Thullakoṭṭhitam⁷ nāma Kurūnam nigamo tad avasari. Assosum kho Thullakoṭṭhitakā brāhmaṇagabapatikā: — Samāno khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Kurūsu

¹ So Sk Si Bu; Bm na devo 'bhivassi. ² Si pañdumudlkassa. ³ Sk Kīkī nāma; Bm Kikinā; Si Kīkīnī. ⁴ So Sk; Si patigāṇhātūti; Bm patigāṇhātūti. ⁵ Bm ahositi. ⁶ Bm Kurusu. ⁷ So Si Bu; Bm Thullakoṭṭhitam; Sk Thūlakoṭṭhitam.

cārikañ caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ Thulla-kotṭhitām anuppatto. Tām kho pana bhavantām Gotamām evām kalyāṇo kittisaddo abbhuggato — iti pi so bhagavā arahām sammāsambuddho vijjācaranasaṃpanno sugato loka-vidū anuttaro purisadammaśārathi satthā devamanussānām buddho bhagavā ti. So imām lokām sadevakām samārakañ sabrahmakām sassamaṇabrahmaṇīm pajam sadevamanussām sayām abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammām deseti ādikalyāṇām majhe kalyāṇām pariyoṣānakalyāṇām sātthaṁ savyañjanām, kevalaparipuṇṇām parisuddham brahma-cariyām pakāseti. Sādhu kho pana tathārūpānām arahatañ dassanām hotīti.

Atha kho Thullakotṭhitakā brāhmaṇagahapatikā yena Bhagavā ten' upasamākamīmsu, upasamākamitvā app' ekacce Bhagavantām abhivādetvā ekamantām nisidimīmsu, app' ekacce Bhagavatā saddhiṁ sammodimīmsu sammodaniyām kathaām sārāniyām vītisāretvā ekamantām nisidimīmsu, app' ekacce yena Bhagavā ten' añjalim paññāmetvā ekamantām nisidimīmsu, app' ekacce Bhagavato santike nāmagottām sāvetvā ekamantām nisidimīmsu, app' ekacce tuṇhibhūtā ekamantām nisidimīmsu. Ekamantām nisinne kho Thullakotṭhitake brāhmaṇagahapatike Bhagavā dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahañsesi.

Tena kho pana samayena Raṭṭhapālo nāma kulaputto tasmiñ yeva Thullakotṭhite aggakulikassa¹ putto tissām pari-sāyām nisinno hoti. Atha kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa etad ahosi: — Yathā yathā khvāhām Bhagavatā dhammām desitañ ājānāmi², nayidañ sukarām agārañ aijjhāvasatā ekantaparipuṇñām ekantaparisuddham sañkhaliṇhitām brahma-cariyām caritūm; yannūnāhañ³ kesamassuñ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyām pabbajeyyan ti. Atha kho Thullakotṭhitakā brāhmaṇagahapatikā Bhagavatā dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejītā sampahāñsitā Bhagavato bhāsitañ abhinanditvā anumoditvā utthāy'

¹ Bm aggakulassa. ² So Bm Si; Sk yathā yathā kho Bhagavā dhammām deseti. ³ So Sk Si; Bm yan nunāhañ.

āsanā Bhagavantam abhivādetvā padakkhinām katvā pakkamīmsu. Atha kho Ratthapalo kulaputto acirapakkantesu Thullakotthitakesu brāhmaṇagahapatikesu yena Bhagavā ten' upasāmikami, upasāmikamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho Ratthapalo kula-putto Bhagavantam etad avoca: — Yathā yathā 'ham, bhante. Bhagavatā dhammam desitam ajānāmi, nayidaṁ sukaram agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇam ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmacariyam caritum. Ichām' aham, bhante, kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajituṁ¹. Labheyyāham², bhante, Bhagavato santike pabbajam, labheyyam upasampadan³ ti.

Anuññāto si pana tvam, Ratthapala, mātāpitūhi agārasmā anagāriyam pabbajjāyāti?

Na kho aham⁴, bhante, anuññāto mātāpitūhi agārasmā anagāriyam pabbajjāyāti.

Na kho, Ratthapala, Tathāgatā ananuññātam mātāpitūhi pabbajentiti.

Svāham, bhante, taṭhā karissāmi yathā maṁ mātāpitaro anujānissanti agārasmā anagāriyam pabbajjāyāti. Atha kho Ratthapalo kulaputto utṭhāy' āsanā Bhagavantam abhivādetvā padakkhinām katvā yena mātāpitaro ten' upasāmikami, upasāmikamitvā mātāpitaro etad avoca: — Ammatātā⁵, yathā yathā 'ham Bhagavatā dhammam desitam ajānāmi, nayidaṁ sukaram agāram ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇam ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmacariyam caritum; icchām' aham kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajtuṁ. Anujānātha maṁ agārasmā anagāriyam pabbajjāyāti. Evaṁ vutte Ratthapalassa kulaputtassa mātāpitaro Ratthapalam kulaputtam etad avocum: — Tvaṁ kho, tāta Ratthapala, amhākam ekaputtako piyo manāpo sukhe thito⁶ sukhaparibhato⁷; na tvaṁ, tāta Ratthapala, kassaci dukkhassa janāsi. [Ehi tvaṁ, tāta Ratthapala, bhuñja

¹ Sk omits this sentence. ² Bm labheyyim' aham. ³ Bm adds pabbijetu maṁ Bhagavā (as Vinaya III 12). ⁴ Bm Si kho 'ham. ⁵ So Sk Bm; Si ammatātā. ⁶ So Sk Bu; Bm Si sukhedhito. ⁷ So Bu; Sk Bm Si parihato.

ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme¹ paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu. Na tam mayam anujānāma agārasmā anagāriyām pabbajjāya]²; maranena pi te mayam akāmakā vinā bhavissāma. Kim pana mayam tam jivantam anujānissāma agārasmā anagāriyām pabbajjāyāti?

Dutiyam pi kho—pe—tatiyam pi kho Raṭṭhapālo kula-putto mātāpitaro etad avoca: — Ammatātā, yathā yathā ‘ham Bhagavatā dhammaṁ desitam ajānāmi, nayidaṁ sukarām agāram aijhāvasatā ekantaparipuṇṇam ekantaparisuddhaṁ saṁkhalikhitam brahmačariyām caritūm; icchām’ aham kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyām pabbajitum. Anujānātha mām agārasmā anagāriyām pabbajjāyāti. Tatiyam pi kho Raṭṭhapālassa kula-puttassa mātāpitaro Raṭṭhapālam kulaputtam etad avocum: — Tvaṁ kho³, tāta Raṭṭhapāla, amhākaṁ ekaputtako piyo manāpo sukhe ṭhito sukhaparibhato; na tvām, tāta Raṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jūnāsi. Ehi tvām, tāta Raṭṭhapāla, bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu. Na tam mayam anujānāma agārasmā auagāriyām pabbajjāya, maranena pi te mayam akāmakā vinā bhavissāma. Kim pana mayam tam jivantam anujānissāma agārasmā anagāriyām pabbajjāyāti?

Atha kho Raṭṭhapālo kulaputto mātāpitūsu pabbajjam alabhamāno⁴ tatth’ eva anantarahitāya bhūmiyā nipajji⁵: Idh’ eva⁶ me maranam bhavissati pabbajjā vā ti⁷.

¹ So Bu Bm Si, the latter noting that the Sinh. reading is kāmāni (which Sk reads). ² The passage in brackets occurs in all MSS., but not at Vinaya III 18. From the order in which Bu comments on words in this passage, it is evident that it did not occur in his MS. ³ Here, as above, Bm Si add si. ⁴ So Sk; Bm Si read na mañ mātāpitaro anujānanti agārasmā anagāriyām pabbajjāyāti, tatth’ eva..., with note that: Ito parañ Sihalapoththake: Matāpitūsu pabbajjam alabhamāno tatth’ eva anantarahitāya bhūmiyā nipajjīti vacanā dassati. ⁵ Bm nippajji (& nippanno *infra*). ⁶ Si throughout, & Sk *infra*, idha vā. ⁷ Like Vinaya III. 13, Bm (but not Sk or Si) adds: atha kho R. kulaputto ekam pi bhattāna bhuñji dve pi bhattāni... satta pi bhattāni na bhuñji. Bu does not favour this interpolation.

Atha kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro Raṭṭhapālam kulaputtam etad avocūm: — Tvaṁ kho, tāta Raṭṭhapāla, amhākām ekaputtako piyo manāpo sukhe thito sukha-paribhato; na tvām, tāta Raṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsi. Utṭhehi, tāta Raṭṭhapāla, bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu. Na tam mayām anujānāma agārasmā anagāriyām pabbajjāya, marañena pi te mayām akāmakā vinā bhavissāma. Kim pana tam jīvantam anujānissāma agārasmā anagāriyām pabbajjāyāti? Evam vutte Raṭṭhapālo kulaputto tuṇhi ahosi. Dutiyam pi kho—pe—tatiyam pi kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro Raṭṭhapālam kulaputtam etad avocūm: — Tvaṁ kho, tāta Raṭṭhapāla, amhākām ekaputtako piyo manāpo sukhe thito sukha-paribhato; na tvām, tāta Raṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsi. Utṭhehi, tāta Raṭṭhapāla, bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu. Na tam mayām anujānāma agārasmā anagāriyām pabbajjāya, marañena pi te mayām akāmakā vinā bhavissāma. Kim pana mayām tam jīvantam anujānissāma agārasmā anagāriyām pabbajjāyāti? Tatiyam pi kho Raṭṭhapālo kulaputto tuṇhi ahosi.

[Atha kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa mātāpitaro yena Raṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā ten' upasāmkamīnsu, upasāmkamītvā Raṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyake etad avocūm: — Eso, tātā¹, Raṭṭhapālo kulaputto anantarahitāya bhūmiyā nipanno: Idh' eva me marañam bhavissati pabbajjā vā ti. Ehi², tātā, yena Raṭṭhapālo kulaputto ten' upasāmkamatha, upasāmkamītvā Raṭṭhapālam kulaputtam evam vadetha: — Tvaṁ kho, samma Raṭṭhapāla, mātāpitunnām ekaputtako piyo manāpo sukhe thito sukha-paribhato; na tvām, samma Raṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsi. Utṭhehi, samma Raṭṭhapāla, bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu. Na tam mātāpitaro anujānanti agārasmā anagāriyām pabbajjāya, marañena pi te mātāpitaro akāmakā

¹ Sk tāta (bis). ² So Sk.

vinā bhavissanti. Kim pana te tam jīvantam anujānissanti agārasmā anagāriyam pabbajjāyati?¹

Atha kho Ratthapālassa kulaputtassa sahāyakā [Ratthapālassa kulaputtassa mātāpitunnām paṭisutvā] yena Ratthapālo kulaputto ten' upasāmkamīṁsu, upasāmkamitvā Ratthapālam kūlaputtam etad avocūm: — Tvaṁ kho, samma Ratthapāla, mātāpitunnām ekaputtako piyo manāpo sukhe tñito sukha-paribhato; na tvaṁ, samma Ratthapāla, bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu; na tam mātāpitaro anujānanti agārasmā anagāriyam pabbajjāya, marañena pi te mātāpitaro akāmakā vinā bhavissanti. Kim pana te tam jīvantam anujānissanti agārasmā anagāriyam pabbajjāyati? Evam vutte² Ratthapālo kulaputto tunhī ahosi. Dutiyam pi kho—petatiyam pi kho Ratthapālassa kulaputtassa sahāyakā Ratthapālam kūlaputtam etad avocūm: — Tvaṁ kho, samma Ratthapāla, mātāpitunnām ekaputtako piyo manāpo sukhe tñito sukha-paribhato; na tvaṁ, samma Ratthapāla, bhuñja ca piva ca paricārehi ca, bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu; na tam mātāpitaro anujānissanti agārasmā anagāriyam pabbajjāya, marañena pi te mātāpitaro akāmakā vinā bhavissanti. Kim pana te tam jīvantam anujānissanti agārasmā anagāriyam pabbajjāyati? Tatiyam pi kho Ratthapālo kulaputto tunhī ahosi.

Atho kho Ratthapālassa kulaputtassa sahāyakā yena Ratthapālassa kulaputtassa mātāpitaro ten' upasāmkamīṁsu, upasāmkamitvā Ratthapālassa kulaputtassa mātāpitaro etad avocūm: — Ammatā, eso Ratthapālo kulaputto tath' eva anantarahitāya bhūmiyā nipanno Idh' eva me marañam

^¹ This paragraph does not occur in Bm or Si, which also omit the words Ratthapālassa kulaputtassa mātāpitunnām paṭisutvā in the next two lines. Bu observes: Ath' assa mātāpitaro tikkhattum vatvā paṭivacanam pi alabhamānā sahāyake pakkospētva: Esa vo sahāyako pabbajitukāmo, nivaretha nau ti shaṁsu. Te pi tam upasāmkamitvā tikkhattum avocūm; tesam pi tunhī ahosi. ^² Bm reads atha kho for evam vutte.

bhavissati pabbajā vā ti; sace tumhe Raṭṭhapālam kula-puttam nānūjānissatha agārasmā anagāriyam pabbajjāya. tatth' eva maruṇam āgamissati. Sace pana tumhe Raṭṭha-pālam kulaputtam anujānissatha agārasmā anagāriyam pabbajjāya, pabbajitam pi naṁ dakkhissatha; sace Raṭṭhapālo kulaputto nābhiramissati agārasmā anagāriyam pabbajjāya, kā tassa aññā gati bhavissati? Idh' eva paccāgamissati. Anujānātha Raṭṭhapālam kulaputtam agārasmā anagāriyam pabbajjāyāti.

Anujānāma, tātā, Raṭṭhapālam kulaputtam agārasmā anagāriyam pabbajjāya, pabbajitena ca pana¹ mātāpitaro uddassetabbā² ti.

Atha kho Raṭṭhapālassa kulaputtassa sahāyakā yena Raṭṭhapālo kulaputto ten' upasāmkamīsu, upasāmkamitvā Raṭṭhapālam kulaputtam etad avocūm: — [Tvaṁ kho, samma Raṭṭhapāla, mātāpitunnam ekaputtako piyo manāpo sukhe tñito sukhaparibhato; na tvaṁ, samma Raṭṭhapāla, kassaci dukkhassa jānāsi. Utthēhi bhuñja ca piva ca paricārehi ca. bhuñjanto pivanto paricārento kāme paribhuñjanto puññāni karonto abhiramassu]³. Anuññāto si mātāpitūhi agārasmā anagāriyam pabbajjāya, pabbajitena ca pana te mātāpitaro uddassetabbā ti.

Atha kho Raṭṭhapālo kulaputto utthahitvā balam gahetvā yena Bhagavā ten' upasāmkami, upasāmkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho Raṭṭhapālo kulaputto Bhagavantam etad avoca: — Anuññāto⁴ aham, bhante, mātāpitūhi agārasmā anagāriyam pabbajjāya; pabbājetu mañ Bhagavā ti. Alattha kho Ratthapālo kulaputto Bhagavato santike pabbajjan, alattha upasampadam.

Atha kho Bhagavā acirūpasampanne āyasmante Raṭṭhapāle addhamāsūpasampanne Thullakotthite yathā 'bhirantam viharitvā yena Sāvatthi tena cārikam pakkāmi, anupubbena cārikam caramāno yena Sāvatthi tad avasari. Tatra sudām

Bm Si add te. ² Bm uddisetabbā. ³ So Sk Bm; Si (cf. Vinaya III 14) omits from Tvaṁ kho to abhiramassu. ⁴ Si inserts 'smi.

Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapindikassa ārāme. Atha kho āyasmā Ratthapālo eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto na cirass' eva yass' atthāya kulaputtā sammad-eva agārasmā anagāriyam pabbajanti tad anuttaram brahmacariyapariyosānam ditthe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi; Khinā jāti vusitam brahmacariyam kātam karaniyam nāparam itthattāyāti abbhaññāsi. Aññataro kho pan' āyasmā Ratthapālo arahatañ ahosi.

Atha kho āyasmā Ratthapālo yena Bhagavā ten' upasāmīkami, upasāmīkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho āyasmā Ratthapālo Bhagavantam etad avoca: — Ichām' aham, bhante, mātāpitaro uddassetum¹, sace mām Bhagavā anujānātīti.

Atha kho Bhagavā āyasmato Ratthapālassa cetasā ceto-parivitakkam² manasākāsi. Yadā Bhagavā aññāsi: Abhabbo kho Ratthapālo kulaputto sikkham pacakkhāya hīnāy' āvattitun ti, atha kho Bhagavā āyasmantam Ratthapālam etad avoca: — Yassa dāni tvañ, Ratthapāla, kālam maññasiti.

Atha kho āyasmā Ratthapālo utthāy' āsanā Bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā senāsanam samsāmetvā pattacivaram adāya yena Thullakotthitam tena cārikam pakkāmi, anupubbena cārikam caramāno yena Thullakotthitam tad avasari. Tatra sudam āyasmā Ratthapālo Thullakotthite viharati rañño Koravyassa migacire³. Atha kho āyasmā Ratthapālo pubbanhasamayam nivasetvā pattacivaram adāya Thullakotthitam pindāya pāvisi; Thullakotthite sapadānam pindāya caramāno yena sakapitu nivesanam ten' upasāmīkami. Tena kho pana samayena āyasmato Ratthapālassa pitā majjhimāya dvārasālāya ullikkhāpeti⁴. Addasā kho āyasmato Ratthapālassa pitā āyasmantam Ratthapālam dūrato va āgacchantam, disvāna etad avoca: — Imehi mundakehi samañakehi amhākam ekaputtako piyo manāpo

¹ So Sk Si; Bm uddasitum. ² Bm Si paricca. ³ So Sk Bu; Si migacire; Bm migacire. ⁴ So Sk Bm; Si ullikkhāpeti; Bu ullekkhāpeti.

pabbājito ti. Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo sakapitu nivesane n' eva dānām alattha na paccakkhānaṁ, aññadatthu akkosam eva alattha.

Tena kho pana samayena āyasmato Raṭṭhapālassa nāti-dāsi ābhidosikām¹ kummāsaṁ² chaddetukāmā hoti. Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo tam nātidāsiṁ etad avoca: — Sace tam, bhagini, chaddaniyadhammām³, idha me⁴ patte ākirāti.

Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa nātidāsi tam ābhido-sikām kummāsaṁ⁵ āyasmato Raṭṭhapālassa patte ākiranti hatthānañ ca pādānañ ca sarassa ca nimittam aggahesi. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa nātidāsi yen' āyasmato Raṭṭhapālassa mātā ten' upasamkami, upasamkamitvā āyasmato Raṭṭhapālassa mātarām etad avoca: — Yagghe 'yye⁶ jāney-yāsi, ayyaputto⁷ Raṭṭhapālo anuppatto ti.

Sace je saccām vadasi, a-dāsi bhavasīti⁸. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa mātā yen' āyasmato Raṭṭhapālassa pitā ten' upasamkami, upasamkamitvā āyasmato Raṭṭhapā-lassa pitaram etad avoca: — Yagghe, gahapati, jāneyyāsi Raṭṭhapālo kira kulaputto anuppatto ti?

Tena kho pana samayena āyasmā Raṭṭhapālo tam ābhido-sikām kummāsaṁ aññataram kuddam⁹ nissāya paribhuñjati. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa pitā yen' āyasmā Raṭṭha-pālo ten' upasamkami, upasamkamitvā āyasmantam Raṭṭha-pālam etad avoca: — Atthi nāma, tāta Raṭṭhapāla, ābhido-sikām kummāsaṁ paribhuñjissasi? Nanu, tāta Raṭṭhapāla, sakaṁ geham gantabban ti?

Kuto no, gahapati, ambākām geham agārasmā anagāri-yam pabbajitānam¹⁰? Anāgārā¹⁰ mayam. gahapati; agamamhā

¹ So all MSS & Bu, though Sk & Bu sts. make initial vowel short.

² So Si Bu; Sk Bm pātikummisām, Bm with single -m- as on p. 52. Si notes that the Sinh. reading is pātikummisāh. ³ So Si Bu; Bm chat-taniyadhammām; Sk ābh. pātikummisām chaddetukāmā si. ⁴ So Sk Si Bu; Bm idheva patte. ⁵ So Si; Sk Bm pātik. ⁶ So Bm & (apparently) Bu; Sk Si yaggh' ayye. ⁷ Bm adds kira. ⁸ So Sk Bm; Si bhaṇasi, adisim tam karomiti, with note that the Sinh. reading is vadasi, adasi bhavasi. Commenting on sace je saccām, Bu says: Tasmā 'ham, bho dāsi, sace saccām bhaṇasīti, evam etth' attho dañhabbo. ⁹ So Sk Si Bu; Bm kuttamūlam. ¹⁰ Bm anagāra.

kho te, gahapati, geham; tattha n'eva dānam alatthamha na paccakkhānam, aññadatthu akkosam eva alatthamhāti.

Ehi, tāta Raṭṭhapāla, ghamā gamissāmāti.

Alam, gahapati; katam me ajha bhattakiccan ti.

Tena hi, tāta Raṭṭhapāla, adhivāsehi svātanāya bhat-tan ti.

Adhivāsesi kho āyasmā Raṭṭhapālo tunhībhāvena. Atha kho āyasmato Ratthapālassa pitā āyasmato Ratthapālassa adhivāsanam viditvā yena sakam nivesanam ten' upasam-kami, upasamkamitvā¹ mahantam hiraññasuvannassa puñjam kārūpetvā² kilañjehi paṭicchādāpetvā āyasmato Raṭṭhapālassa purāṇadutiyike³ āmantesi: — Etha tumhe vadhuke yena alaṅkārena alaṅkatā pubbe Raṭṭhapālassa kulaputtassa piyā 'hatha manāpā, tena alaṅkārena alaṅkarothāti. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa pitā tassā rattiyā accayena sake nivesane pañitam khādaniyaṁ bhojaniyam patiyādāpetvā āyasmato Raṭṭhapālassa kālam ārocesi — Kalo, tāta Raṭṭhapāla, niṭṭhitān bhattan ti. Atha kho āyasmā Raṭṭhapālo pubbañ-hasamayaṁ nivāsetvā pattacivaram ādāya yena sakapitu⁴ nivesanam ten' upasamkami, upasamkamitvā paññatte āsane niśidi. Atha kho āyasmato Raṭṭhapālassa pitā tam hiraññasuvannassa puñjam vivarāpetvā āyasmantaṁ Raṭṭhapālam etad avoca: — Idan te, tāta Raṭṭhapāla, mattikam⁵ dhanaṁ, aññam pettikam⁶, aññam pitāmaham⁷; sakkā, tāta Raṭṭhapāla, bhoge ca bhuñjituṁ puññāni ca kātum. Ehi tvaṁ, tāta

¹ Si inserts (? from Bu); haritena gomayena paṭhaviyā upalimpetvā.

² Si inserts dve puñje kārāpetvā ekaṁ hiraññassa ekaṁ suvanoassa mahantā puñja ahesuṁ. Orato thito puriso pārato thitā purisam na passati, tathā pārato thito orato thitam; te puñje kilañ(je)hi paṭicchādā-petvā majjhe āsanam paññāpetvā tirokarasiyaṁ parikkhipitvā āyasmato Raṭṭhapālassa purāṇadutiyike āmantesi. Si adds note: Ito paraṁ Si. B. (i. e. Sinh. & Burm.) potthake — Mahantam hiraññasuvannassa puñjam kārāpetvā te puñje kilañjehi paṭicchādetvā āyasmato Raṭṭhapālassa purāṇadutiyike āmantesiti vacanam dissati. ³ Bu & Sk (infra); Si Bm purāṇadutiyike. ⁴ Sk Si sakam pitu. ⁵ So Sk Si Bu; Bm mātumattikam.

⁶ Bm pittikam. ⁷ So Sk Bm Bu; Si petumaham, which Bu cites as a var. lect.

Ratthapāla, sikkhami paccakkhāya hīnāy' āvattitvā bhoge bhuñjassu puññāni ca karohiti.

Sace kho¹ me tvam, gahapati, vacanam kareyyāsi, imam hiraññasuvannassa puñjam sakatesu² āropetvā nibbāhāpetvā majhe Gaṅgāya nadiyā sote opilāpeyyāsi³. Tam kissa hetu?⁴ Uppajjissanti hi te, gahapati, tatonidānam sokaparidevadukkhadomanassupāyāsū ti.

Atha kho āyasmato Ratthapālassa purāṇadūtiyikā paccekapādesu⁵ gahetvā āyasmantam Ratthapālam etad avocum: — Kidisā nāma tā⁶, ayyaputtaka, accharāyo, yāsam tvam hetu brahma-cariyām carasiti?

Na kho mayam, bhagini, accharānam hetu brahma-cariyām carāmāti.

'Bhagini'-vādena no ayyaputto Ratthapālo samudācaratiti⁷ tatth' eva mucchitā papatiṁsu.

Atha kho āyasmā Ratthapālo pitaram etad avoca: — Sace, gahapati, bhojanam dātabbam, detha; mā no vihethethāti⁸.

Bhuñja, tāta Ratthapāla, niññhitam bhattan ti. Atha kho āyasmato Ratthapālassa pītā āyasmantam Ratthapālam panītena khādāniyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi.

Atha kho āyasmā Ratthapālo bhuttāvī onitapattapāni⁹ ṭhitako va imā gathā¹⁰ abhāsi: —

Passa cittakataṁ bimbam arukāyām samussitam
āturaṁ bahusamikappaṁ, yassa na 'tthi dhuvām ṭhiti¹¹.
Passa cittakataṁ rūpaṁ maninā kuñḍalena ca,
aṭṭhitañcena¹² onaddham saha vatthehi sobhati.
Alattakakata pādā mukham cūṇakamakkhitam¹³
alam bālassa mohāya no ca pāragavesino.

¹ Bm Si omit kho. ² So Sk Si; Bm sakate. ³ Si osidapeyyāsi, with note that the Sinh. reading is opilāpeyyāsi. ⁴ Bm (alone) inserts Ye. ⁵ So Bu; Sk Bm Si paccekam pādesu. ⁶ So Bm Bu; Sk Si titā; Sk Bm Si ayyaputta; Bu (alone) ayyaputtaka. ⁷ Bm (alone) inserts tā. ⁸ So Sk Si Bu; Bm vihethethāti. ⁹ Cf. p. 50 supra. Sk Si here onitap.; Bm onitap. ¹⁰ Cf. Theragāthā, p. 75. ¹¹ Cf. Dhp. 147. ¹² So Bu; Sk aṭṭhitañcena; Bm aṭṭhiñ tacena; Si aṭṭhitacena. ¹³ Bu alattakatā & cūṇakamakkhitā.

Aṭṭhapādakatā¹ kesā nettā añjanamakkhitā
 alam bālassa mohāya no ca pāragavesino
 Añjani 'va navā cittā pūtikāyo alaṅkato
 alam bālassa mohāya no ca pāragavesino.
 Odahī² migavo pāsam; nāsadā³ vākaram migo;
 bhutvā nivāpām gacchāma⁴ kandante migabandhake ti⁵.

Atha kho āyasmā Ratthapālo ḥhitako va imā gāthā bhāsitvā
 yena rañño Koravyassa migācīram ten' upasāmkami, upasām-
 kamitvā aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāram nisidi.

Atha kho rājā Koravyo migavām āmantesi: — Sodhehi,
 samma migava, migācīram uyyānabhūmiṁ, gacchāma subhū-
 miṁ dassanāyāti. Evam devāti kho migavo rañño Koravyassa
 paṭisutvā⁶ migācīram sodhento addasa āyasmantam Ratthapālam
 aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāram nisinnaṁ;
 disvāna yena rājā Koravyo ten' upasāmkami, upasāmkamitvā
 rājanām Koravyām etad avoca: — Suddham kho⁷, deva,
 migācīram; atthi c' ettha Ratthapālo nāma kulaputto imasmiṁ
 yeva Thullakoṭṭhite aggakulikassa putto yassa tvām abhiñham
 kittayamāno ahosi so aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāram
 nisinno ti. Tena hi, samma migava, alam dān' ajja uyyāna-
 bhūmiyā, tam eva dāni mayām bhavantam Ratthapālam
 payirupāsissāmāti⁸. Atha kho rājā Koravyo: Yam tattha
 khādaniyam bhojaniyam⁹ paṭiyattam tam¹⁰ sabbam vissajje-
 thāti vatvā bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā bhadram¹¹
 yānam abhirūhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi Thullakoṭṭhitamhā
 niyyāsi mahaccarājānubhāvena¹² āyasmantam Ratthapālam
 dassanāya. Yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā yānā
 paccorohitvā pattiko va ussatāya ussatāya parisaya yen' āyasmā
 Ratthapālo ten' upasāmkami, upasāmkamitvā āyasmata Ratth-

¹ So Sk Si Bu; Bm (alone) aṭṭhapadakatā (as Theragāthā page 75); Childers aṭṭhapadakata (Dict. p. 610). ² So Si Bu; Bm odahī; Sk ohuhī. ³ So Bm Si Bu; Sk nāsadā. ⁴ Si gacchāmi. ⁵ Theragāthā (p. 75) gives an additional couplet. ⁶ So Bm Sk Si; paṭissutvā. ⁷ Bm Si add te. ⁸ Bm payirōp.; Si payirōp. ⁹ So here Si only. ¹⁰ Sk omits tam. ¹¹ Bm repeats bhadram, as usual. ¹² So all MSS. Cf. I Dīgha p. 49, Sum. Vil. I 148, & (*infra*) Sutta 84.

pālena saddhiṁ sammodi sammodaniyam katham sārāniyam vitiśaretvā ekamantam aṭṭhāsi.

Ekamantam t̄hito kho rājā Koravyo āyasmantam Raṭṭhapālam etad avoca: — Idha bhavaṁ Raṭṭhapālo hatthatthare¹ nisidatūti.

Alam, mahārāja, nisīda tvam; nisinno aham sake āsane ti.

Nisīdi kho rājā Koravyo pañnatte āsane; nisajja kho rājā Koravyo āyasmantam Raṭṭhapālam etad avoca: — Cattār' imāni, bho Raṭṭhapāla, pārijuññāni yehi pārijuññehi samannāgatā idh' ekacce kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajanti. Katamāni cattāri? Jarāpārijuññām vyādhipārijuññām bhogapārijuññām nātipārijuññām. Katamañ ca, bho Raṭṭhapāla, jarāpārijuññām? Idha, bho Raṭṭhapāla, ekacco jinno hoti vuddho mahallako addhagato vayo anuppatto. So iti paṭisañcikkhati: — Aham kho 'mhi etarahi jinno vuddho mahallako addhagato vayo anuppatto, na kho pana mayā sukaram anadhigata vā bhogā² adhigantum adhigata vā bhogā phātim³ kātum; yannūnāham kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyyan ti. So tena jarāpārijuññena samannāgato kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajati. Idam vuccati, bho Raṭṭhapāla, jarāpārijuññām. Bhavaṁ kho Raṭṭhapālo etarahi daharo yuvā susu kālakeso bhadrena yobbanena samannāgato paṭhamena vayasā. Tam bhoto Raṭṭhapālassa jarāpārijuññām na 'tthi. Kim bhavaṁ Raṭṭhapālo īatvā vā disvā vā sutvā vā agārasmā anagāriyam pabbajito?

Kataman ca, bho Raṭṭhapāla, vyādhipārijuññām? Idha, bho Raṭṭhapāla, ekacco ābādhiko hoti dukkhito bālhagilāno. So iti paṭisañcikkhati: — Aham kho 'mhi etarahi ābādhiko dukkhito bālhagilāno, na kho pana mayā sukaram anadhigata vā bhogā adhigantum adhigata vā bhogā phātim

¹ So Sk B^m Bu; Si kaṭṭhatthare, with note that the Sinh. reading is hatthatthare. ² So Sk; B^m Si anadhigatas vā bhogam & (infra) adhigatas vā bhogam, Si with notes that the Sinh. readings are as in the text. ³ So B^m Si; Sk thitirā.

kātum, yannūnāham kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyām pabbajeyyan ti. So tena vyādhipārijuññena samannāgato kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyām pabbajati. Idam vuccati, bho Raṭṭhapāla, vyādhipārijuññam. Bhavam kho pana Raṭṭhapālo etarahi appābādho appātaiko samavepākinyā¹ gahaniyā samannāgato nātisītāya² nāccunhāya. Tam bhoto Raṭṭhapālassa vyādhipārijuññam na 'tthi. Kim bhavam Raṭṭhapālo nātvā vā disvā vā sutvā vā agārasmā anagāriyām pabbajito?

Katamañ ca, bho Raṭṭhapāla, bhogapārijuññam? Idha, bho Raṭṭhapāla, ekacco addho hoti mahaddhano mahābhogo; tassa te bhogā anupubbena parikkhayām gacchanti. So iti paṭisañcikkhati: Aham kho pubbe addho ahosiñ mahaddhano mahābhogo; tassa me³ te bhogā anupubbena parikkhayām gatā; na kho pana mayā sukaram anadhigatā vā bhogā⁴ adhigantum adhigatā vā bhogā⁵ phātiñ kātum. Yannūnāham kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetva agārasmā anagāriyām pabbajeyyan ti. So tena bhogapārijuññena samannāgato kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyām pabbajati. Idam vuccati, bho Raṭṭhapāla, bhogapārijuññam. Bhavam kho pana Raṭṭhapālo imasmin yeva Thullakoṭṭhite aggakulikassa putto. Tam bhoto Raṭṭhapālassa bhogapārijuññam na 'tthi. Kim bhavam Raṭṭhapālo nātvā vā disvā vā sutvā vā agārasmā anagāriyām pabbajito?

Katamañ ca, bho Raṭṭhapāla, nātipārijuññam? Idha, bho Raṭṭhapāla, ekaccassa bahū honti mittāmaccā nātisālohitā; tassa te nātakā anupubbena parikkhayām gacchanti. So iti paṭisañcikkhati: Mamañ kho pubbe bahū ahesiñ mittāmaccā nātisālohitā; tassa me⁶ nātakā anupubbena parikkhayām gatā; na kho pana mayā sukaram anadhigatā vā bhogā adhigantum adhigatā vā bhogā phātiñ kātum. Yannūnāham

¹ So Sk Bm Bu; Si s-iṇiyā. ² Bm (alone) nātisītāya. ³ Sk omits me.

⁴ Si (here & infra) anadhigate vā bhoge. ⁵ Si (here & infra) adhigate vā bhoge. ⁶ Si inserts te.

kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyām pabbajeyyan ti. So tena nātipārijuññena samannāgato kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyām pabbajati. Idam vuccati, bho Raṭṭhapāla, nātipārijuññam. Bhoto kho pana Raṭṭhapālassa imasmiṁ yeva Thullakoṭṭhite bahū mittāmaccā nātisālohitā. Tam bhoto Raṭṭhapālassa nātipārijuññam na 'tthi. Kim bhavām Raṭṭhapālo nātvā vā disvā vā sutvā vā agārasmā anagāriyām pabbajito?

Imāni kho, bho¹ Raṭṭhapāla, cattāri pārijuññāni yehi pārijuññehi samannāgatā idh' ekacce kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyām pabbajanti. Tāni bhoto Raṭṭhapālassa na 'tthi. Kim bhavām Raṭṭhapālo nātvā vā disvā vā sutvā vā pabbajito ti.

Atthi kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāro dhammuddesā udditthā; ye aham nātvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyām pabbajito. Katame cattāro? — ‘Upaniyati loko addhuvo’² ti' kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena paṭhamo dhammuddeso uddittho; yam aham nātvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyām pabbajito. ‘Attāno³ loko anabhissaro⁴ ti’ kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena dutiyo dhammuddeso uddittho; yam aham nātvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyām pabbajito. ‘Assako loko sabbam pahāya gamaniyan⁵ ti’ kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena tatiyo dhammuddeso uddittho; yam aham nātvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyām pabbajito. ‘Ūno loko atitto tanhādāso ti’ kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena catuttho dhammuddeso uddittho; yam aham nātvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyām pabbajito. Ime kho, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammā-

¹ Si omits bho here. ² Bm (alone) upaniyyati loko adhuvo. ³ So Sk Bu; Si atāno; Bm atāno. ⁴ Bm (alone) anabhissaro. ⁵ Bm (alone) gamaniyan.

sambuddhena cattāro dhammuddesā udditthā; ye aham¹ ānatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyam pabbajito ti.

‘Upaniyati loko addhuvo ti’, bhavam Ratthapālo āha; imassa pana, bho Ratthapāla, bhāsitassa katham attho datthabho ti?

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Ahosi tvam visativassudde-siko pi paññuvisativassuddesiko² pi hatthismim pi katāvī assasmim pi katāvī rathasmim pi katāvī dhanusmim pi katāvī tharusmim³ pi katāvī ūrubali bāhubali alamatto⁴ saṅgāmāvacaro ti?

Ahosim aham, bho Ratthapāla, visativassuddesiko pi paññuvisativassuddesiko pi hatthismim pi katāvī assasmim pi katāvī rathasmim pi katāvī dhanusmim pi katāvī tharusmim pi katāvī ūrubali bāhubali alamatto saṅgāmāvacaro; appekadā ‘ham, bho Ratthapāla, iddhimā va⁵ maññe; na attano balena samasamam samanupassāmīti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Evam eva tvam etarahi ūrubali bāhubali alamatto saṅgāmāvacaro ti?

No h’ idam, bho Ratthapāla; etarahi jinno vuddho mahallako addhagato vayo anuppatto āsītiko vayo⁶ vattati; appekadā ‘ham, bho Ratthapāla: Idha pādām karissāmīti aññen’ eva⁷ pādām karomīti.

Idam kho taṁ, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitam ‘Upaniyati loko addhuvo ti’, yam aham ānatvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyam pabbajito ti.

Acchariyam, bho Ratthapāla, abbhutam, bho Ratthapāla, yāva subhāsitam c’ idam tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena ‘Upaniyati loko addhuvo ti.’ Upaniyati hi, bho Ratthapāla, loko addhuvo⁸. Sañvijjante kho, bho Ratthapāla, imasmīn rājakule hatthikāyā pi assakāyā pi rathakāyā pi pattikāyā pi, ye⁹ ambākām āpadāsu pari-

¹ Sk ye c’ aham; Bm Si yam aham. ² So Sk; Si pañnav.; Bm puñcav.

³ So Sk; Bm dharusmī; Si pharusmī. ⁴ So Sk Bm Si; Bu(?)alamatto.

⁵ So Sk; Si omits va; Bm omits iddhimā va & inserts na viya. ⁶ Si inserts me; Sk inserts ce. ⁷ Bm aññadeva. ⁸ Sk adds ti. ⁹ Bm omits ye.

yodhāya vattissanti. ‘Attāno loko anabhissaro ti’ bhavam
Ratthapalo āha. Imassa pana, bho Ratthapala, bhāsitassa
katham attho datthabbo ti?

Tam kim maññasi, mahārāja? Atthi te koci anusāyiko¹
abādho ti?

Atthi me, bho Ratthapala, anusāyiko vātabādho; ap-
pekadū mām, bho Ratthapala, mittāmacca nātisālohitā
parivāretvā thitā honti: Idāni rājā Koravyo kālam karissati,
idāni rājā Koravyo kālam karissati.

Tam kim maññasi, mahārāja? Labhasi tvam te mittā-
macce nātisālohitē: Āyantu² me bhonto mittāmacca nātisā-
lohitā, sabbe va santā imam vedanam saṁvibhajatha³ yathā
‘ham laukatarikam⁴ vedanam vediyeyyan ti? Udāhu tvam
yeva tam vedanam vediyasiti⁵.

Nāham, bho Ratthapala, labhāmi te mittāmacce nātisā-
lohitē: Āyantu me bhonto mittāmacca nātisālohitā, sabbe va
santā imam vedanam saṁvibhajatha yathā ‘ham laukatarikam
vedanam vediyeyyan ti. Atha kho aham eva tam
vedanam vediyāmiti.

Idam kho tam, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā
arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitam ‘Attāno
loko anabhissaroti; yam aham nātvā ca disvā ca sutvā ca
agārasmā anagāriyam pabbajito ti.

Accchariyam, bho Ratthapala, abbhutam, bho Ratthapala,
yāva subhāsitam c idam tena bhagavatā jānatā passatā
arahatā sammāsambuddhena ‘Attāno loko anabhissaro ti.’
Attāno hi, bho Ratthapala, loko anabhissaro. Saṁvijjati
kho, bho Ratthapala, imasmim rājakule pahūtarin⁶ hiraññasu-
vanṇam bhūmigatañ ca vehāsatthañ⁷ ca. ‘Assako loko
sabbam pahāya gamaniyan ti’ bhavam Ratthapalo āha.
Imassa pana, bho Ratthapala, bhāsitassa katham attho
datthabbo ti?

Tam kim maññasi, mahārāja? Yathā tvam etarahi pañcahi

¹ So Si; Bm anussāyiko; Sk anusayiko. ² Sk ayantu. ³ Bm saṁvibh-
jetha. ⁴ Bm laukam tarikam. ⁵ Bm vedeyasiti. ⁶ So Bu; Sk Si
pahutam; Bm buhu tam. Cf. I Dīgha 115. ⁷ Si vehāsatthañ

kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto¹ paricāresi, lacchasi paratthā pi: Evam evāham imeh' eva pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricāremīti. Udāhu aññe imam bhogam patipajjissanti. tvam pana yathākammaṁ gamissasīti?

Yathāham, bho Raṭṭhapāla, etarahi pañcahi gāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricāremi, nāham lacchāmi paratthā pi: Evam evāham imeh' eva pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricāremīti. Atha kho aññe imam bhogam patipajjissanti, aham pana yathākammaṁ gamissāmīti.

Idam kho tam, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitam: 'Assako loko, sabbam pahāya gamaniyan ti;' yam aham nātvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyam pabbajito ti.

Acchariyam, bho Raṭṭhapāla, abbhutaṁ, bho Raṭṭhapāla, yāva subbhāsitañ c' idam tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena 'Assako loko, sabbam pahāya gamaniyan ti.' Assako hi, bho Raṭṭhapāla, loko-sabbam pahāya gamaniyam. 'Uno loko atitto tanhādāso ti' bhavaṁ Raṭṭhapālo āha. Imassa pana, bho Raṭṭhapāla, bhāsitassa kathaṁ attho datṭhabbo ti?

Tam kim maññasi, mahārāja? Phitam² Kurum ajjhāvasasīti?

Evam, bho Raṭṭhapāla; phitam Kurum ajjhāvasāmīti.

Tam kim maññasi, mahārāja? Idha te puriso āgaccheyya puratthimāya disāya saddhāyiko paccayiko, so tam upasamikamitvā evam vadeyya: Yagghe, mahārāja, jāneyyāsi; aham āgacchāmi puratthimāya disāya; tatth' addasam mahantam janapadaṁ iddhāñ c' eva phitañ ca bahujanam ākiṇṇa-manussam; bahū³ tattha hatthikāyā assakāyā rathakāyā pattikāyā, bahu⁴ tattha dantājinañ⁵, bahu tattha hiraññasuvannam akatañ c' eva katañ ca, bahu tattha itthipariggaho; sakkā ca tāvatakena⁶ balatthena abhivijinītu; abhivijina, mahārājati⁷. Kinti nam kareyyasīti?

¹ Si samangibhuto. ² Bm Si phitas. ³ So Bm; Sk Si bahu throughout.

⁴ Bm bahus. ⁵ Bm (alone) dhanadhaññām. ⁶ Bm adds va. ⁷ Bm bahalatthena abhivijitus, mahirājati.

Tam pi mayam, bho Raṭṭhapāla, abhivijiya¹ ajjhāvaseyyāmāti.

Tam kim maññasi, mahārāja? Idha te puriso āgaccheyya pacchimāya disāya—pe²—uttarāya disāya, dakkhiṇaya disāya, pārasamuddato saddhāyiko paccayiko, so tam upasaṁkamitvā evam vadeyya: Yagghe, mahārāja, jāneyyāsi aham āgacchāmi pārasamuddato, tatth' addasam mahantam janapadam iddhañ c'eva phitañ ca bahujanam ākinnañamanussam, bahū tattha hatthikāyā assakāyā rathakāyā pattikāyā, bahu tattha dantājinam, bahu tattha hiraññasuvaññam akatañ c' eva katañ ca, bahu tattha itthipariggaho; sakkā ca tāvatakena balatthena abhivijinitum; abhivijina, mahārājāti. Kinti nañ kareyyāsiti?

Tam pi mayam, bho Raṭṭhapāla, abhivijiya ajjhāvaseyyāmāti.

Idam kho tam, mahārāja, tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitañ ‘Uno loko atitto tanhādāso ti’; yam aham nātvā ca disvā ca sutvā ca agārasmā anagāriyam pabbajito ti.

Aechariyam, bho Raṭṭhapāla, abbhutam, bho Raṭṭhapāla, yāva subhāsitañ c' idam tena bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena ‘Uno loko atitto tanhādāso ti.’ Uno hi, bho Raṭṭhapāla, loko atitto tanhādāso ti.

Idam avoc' āyasmā Raṭṭhapālo; idam vatvā athāparain etad avoca³: —

Passāmi loke sadhane manusse, laddhāna vittam na
dadanti mohā;
Luddhā⁴ dhanam sanniccoayam karonti, bliyyo va⁵ kāme
abhipatthayañti.
Rājā pasayhā⁶ pathavim vijitvā sasagarantam mahim⁷
āvasanto.
Oram samuddassa atittarūpo pāram samuddassa pi
patthayetha.

¹ So Bm; Sk abhivijiya; Si abhivijiya. ² Bm Si omit pe. ³ Cf. Theragātha pp. 75–77. ⁴ Bm laddha. ⁵ So Bu Bm; Sk Si ca. ⁶ So Sk; Si pasayha p.; Bm pasayha ppathavim. ⁷ Sk mahiyi vasanto.

Rājā ca aññe ca bahū manussā avitatañhā maraṇam
upenti,
Ūnā va¹ hutvā na jahanti deham; kāmehi lokamhi na
h' atthi titti.
Kandanti namī nātī pakiriya² kese, 'Aho vatā ne³
amarā ti' c'āhu;
Vatthena namī pārutam nīharitvā citam samādāya tato
dahanti⁴.
So ḍayhati sūlehi tujjamāno ekena vatthena pahāya
bhoge;
Na miyamānassa bhavanti tānā nātī 'dha⁵ mittā atha
vā sahāyā.
Dāyādakā tassa dhanam haranti, satto pana gacchati
yena kammam.
Na miyamānam dhanam anveti kiñci puttā ca dārā ca
dhanañ ca ratṭham.
Na dīgham āyūm labhate dhanena, na cāpi vittena
jaram vihanti.
Appam h' idam⁶ jivitam, āhu dhīrā, asassatam vippari-
nāmadhammam.
Addhā daliddā⁷ ca phusanti phassam, bālo ca dhiro
ca tath' eva phuṭṭho.
Bālo hi bālyā vadhitō va seti, dhiro ca na vedhati
phassaphuṭṭho.
Tasmā hi paññā va dhanena seyyo yāya vosānam ind-
ādhigacchati.
Asositattā⁸ hi bhavābhavesu pāpāni kammāni karonti
mohā.
Upeti gabbhañ ca parañ ca lokam samsāram āpajja
paramparāya.
Tass' appapañño abhisaddahanto upeti gabbhañ ca
parañ ca lokam.

¹ Bm ca. ² Sk parikiriya; Bm pakiriya; Si pakiriya. ³ So Bu, who
paraphrases by aho vata no, adding 'ayam eva vā pāṭho'; MSS vata
no. ⁴ Bm Si dahanti; Sk citakasī s. nayato q. ⁵ So Sk; Bm Si ca.
⁶ So Sk; Bm appañ hi tam; Si appakañ o' idam. ⁷ Bm Si daliddā.
So Bu; Sk ahotasittā; Bm Si abyositattā.

Coro yathā sandhimukhe gahito sakammanā¹ haññati
pāpadhammo,
Evam pajā; pecca paramhi loke sakammanā haññati
pāpadhammo².
Kāmā hi citrā madhurā manoramā virūparūpena ma-
thenti cittam;
Adinavam kāmaguṇesu disvā tasmā aham³ pabbajito
'mhi, rāja.
Dumapphalānīva⁴ patanti mānavā daharā ca vuddhā
ca sarirabhedā;
Etam pi disvā⁵ pabbajito 'mhi, rāja, apanṇakam
sāmaññam eva seyyo ti.

RATTHAPĀLASUTTAM DUTITAM.

83.

Evam me sutam. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Mithilāyam
viharati Makhādevambavane⁶. Atha kho Bhagavā aññataras-
mim padese sitam patvākāsi. Atha kho āyasmato Ānandassa
etad ahosi: Ko nu kho hetu ko paccayo Bhagavato sitassa
pātukammāya? Na akāraṇena Tathāgatā sitam pātukarontī⁷.
Atho kho āyasmā Ānando ekanisam cīvaraṁ katvā yena
Bhagavā ten' añjalim pañāmetvā Bhagavantaṁ etad avoca:
Ko nu kho, bhante, hetu ko paccayo Bhagavato sitassa
pātukammāya? Na akāraṇena Tathāgatā sitam pātukarontī.

Bhūtapubbam, Ānanda, imissā yeva Mithilāyam rājā ahosi
Makhādevo nāma dhammadiko dhammarājā dhamme thito
mahārājā dhammai carati brāhmaṇagahapatikesu negamesu⁸
c' eva jānapadesu⁹ ca, uposathañ ca upavasati cātuddasim

¹ Bm sakammanā. ² Si haññanti pāpadhammā. ³ So Sk; Bm tasmā-
mahañ; Si tasmā 'hañ. ⁴ All MSS. d-ineva, ⁵ Si etam viditvā, ⁶ Sk Bu Makhādeva throughout, as also Jataka No. 9; Bm Magghadeva;
Si Maghadeva, a spelling which repeats Pl. XLVIII (2) of the 'Stūpa of Bharhut'. Si notes that the Sinh. spelling is Makhideva, ⁷ Bm
patuñk. ⁸ So Si (& Sk infra); Sk Bm nigamesu. ⁹ So Si (& Sk infra)
Sk Bu janapadesu.

pañcaddasiṁ¹ atthamiñ ca pakkhassa. Atha kho, Ānanda, rājā Makhādevo bahunnam vassānam bahunnam vassasatānam bahunnam² vassasahassānam accayena kappakam āmantesi: Yadā me, samma kappaka, passeyyāsi sirasmīm phalitāni³ jātāni, atha me āroceyyāsiti. Evaṁ devāti kho, Ānanda, kappako rañño Makhādevassa paccassosi. Addasā kho, Ānanda, kappako bahunnam vassānam bahunnam vassasatānam bahunnam vassasahassānam accayena rañño Makhādevassa sirasmīm phalitāni jātāni, disvāna rājānam Makhādevam etad avoca: Pātubhūtā kho devassa devadūtā; dissanti sirasmīm phalitāni jātāni. Tena hi, samma kappaka, tāni phalitāni sādhukam sandāsenā uddharitvā mamaṁ⁴ añjalismīm patiṭṭhāpehīti. Evaṁ devāti kho, Ānanda, kappako rañño Makhādevassa paṭisutvā tāni phalitāni sādhukam sandāsenā uddharitvā rañño Makhādevassa añjalismīm patiṭṭhāpesi. Atha kho, Ānanda, rājā Makhādevo kappakassa gāmavaram datvā jetṭhaputtam kumāram āmantāpetvā etad avoca: Pātubhūtā kho me, tāta kumāra, devadūtā, dissanti sirasmīm phalitāni jātāni. Bhuttā kho pana me mānusakā kāmā⁵; samayo dibbe kāme pariyesitum. Ehi tvam, tāta kumāra, imam rajjam paṭipajja; aham pana kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajissāmi. Tena hi, tāta kumāra, yadā tvam pi⁶ passeyyāsi sirasmīm phalitāni jātāni, atha kappakassa gāmavaram datvā jetṭhaputtam kumāram sādhukam rajje samanusāsitvā kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyyāsi. Yena me idam kalyāṇam vattam⁷ nibitam⁸ anupparatteyyāsi⁹ mā kho me tvam antimapuriso ahosi. Yasmiṁ kho, tāta kumāra, purisayuge vattamāne evarūpassa kalyāṇassa vattassa samucchedo hoti, so tesam antimapuriso hoti. Tan tāham¹⁰, tāta kumāra, evam vadāmi: Yena me idam kalyāṇam

¹ Sk Si pañcadasim; at p. 78 Sk pannarasim. ² Bm Si bahonam always.

³ Sk Bu sts. phalitāni sts. palitāni; Bm Si palitāni throughout. ⁴ Bm Si mama. ⁵ So Si throughout & Sk infra; Bm mānussakā always; Sk here minussakakāmā. ⁶ Si omits pi. ⁷ So Bu & Sk infra; Bm Si vattam; Sk here vaddham. ⁸ So Sk Si Bu; Bm nihatañ. ⁹ Bm anupav^o.

¹⁰ Bm tathī 'ham.

vatṭam nibitam anuppavatteyyāsi, mā kho me tvam antima-puriso ahosīti.

Atha kho, Ānanda, rājā Makhādevo kappakassa gāma-varam datvā jetṭhaputtam kumāram sādhukam rajje samanu-sāsitvā imasmim yeva Makhādevambavane kesamassum ohā-retvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbaji. So mettāsahagatena cetasā ekaṁ disam pharitvā vihāsi, tathā dutiyam, tathā tatiyam, tathā catutthim¹; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettāsahagatena² cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena avyāpajjhena³ pharitvā vihāsi. Karuṇā-sahagatena cetasā — pe⁴ — muditāsahagatena cetasā⁵, upekhāsahagatena⁶ cetasā ekaṁ disam pharitvā vihāsi, tathā dutiyam, tathā tatiyam, tathā catutthim; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena avyāpajjhena pharitvā vihāsi. Rājā kho pan', Ānanda, Makhādevo caturāśitivassasahassāni kumārakilikam kili⁷; caturāśitivassasahassāni oparajjam⁸ kāresi; caturāśitivassasahassāni rajjam kāresi; caturāśitivassasahassāni imasmim yeva Makhādevambavane agārasmā anagāriyam pabbajito brahmacariyam cari⁹. So cattāro brahmavihāre bhāvetvā kāyassa bhedā param marapā brahmalokūpago ahosi.

Atha kho, Ānanda, rañño Makhādevassa putto bahunnam vassānam bahunnam vassasatānam bahunnam vassasahassānam accayena kappakanī āmantesi: Yadā me, samma kappaka, passeyyāsi sirasmim phalitāni jātāni, atha me āroceyyāsiti. Evam devāti kho, Ānanda, kappako rañño Makhādevassa puttassa paccassosi. Addassā kho, Ānanda, kappako bahunnam vassānam bahunnam vassasatānam bahunnam vassasahassānam accayena rañño Makhādevassa puttassa sirasmim phalitāni jātāni; disvā rañño Makhādevassa puttām etad avoca: Pātubhūtā kho devassa devadūtā; dissanti sirasmim

¹ Bm Si catuttham. ² Sk here & infra upekhāsahagatena, as Bm infra.

³ Bm abyāpajjhena. ⁴ Bm omits. ⁵ Si inserts pe. ⁶ Bm Si upekkh.

⁷ So Si Sk Bu; Bm -kīlikam kili. ⁸ Si uparajjam. ⁹ Bm acariu.

phalitāni jātānīti. Tena hi, samma kappaka, tāni phalitāni sādhukam sāñdāsenā uddharitvā mama añjalisimim patiñṭhāpehīti. Evaṁ devāti kho, Ānanda, kappako rañño Makhādevassa puttassa pañisutvā tāni phalitāni sādhukam sāñdāsenā uddharitvā rañño Makhādevassā puttassa añjalisimim patiñṭhāpesi. Atha kho, Ānanda, rañño Makhādevassā putto kappakassa gāmavaram datvā jetṭhaputtaṁ kumāram āmantāpetvā etad avoca: Pātubhūtā kho me, tāta kumāra, devadūtā; dissanti sirasmim phalitāni jātāni. Bhuttā kho pana me mānusakā kāmā; samayo dibbe kāme pariyesitum. Ehi tvam. tāta kumāra, imam rajjam pañipajja; aham pana kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajissāmi. Tena hi, tāta kumāra, yadā tvam pi passeyyāsi sirasmim phalitāni jātāni, atha kappakassa gāmavaram datvā jetṭhaputtaṁ kumāram sādhukam rajje samanusāsitvā kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyyāsi. Yena me idam kalyānam vaṭṭam nihitam anuppavatteyyāsi, mā kho me tvam antimapuriso ahosi. Yasmin kho, tāta kumāra, purisayuge vattamāne evarūpassa kalyānassa vaṭṭassa samucchedo hoti, so tesam antimapuriso hoti; tan tāham. tāta kumāra, evaṁ vadāmi: Yena me idam kalyānam vaṭṭam nihitam anuppavatteyyāsi, mā kho me tvam antimapuriso ahositi.

Atha kho, Ānanda, rañño Makhādevassā putto kappakassa gāmavaram datvā jetṭhaputtaṁ kumāram sādhukam rajje samanusāsitvā imasmiṁ yeva Makhādevambavane kesamassum ohāretva kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbaji. So mettāsaṅgatena cetasā ekam disam pharitvā vibāsi, tathā dutiyam, tathā tatiyam, tathā catutthim; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettāsaṅgatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena avyāpajjhena pharitvā vibāsi, karuṇāsaṅgatena oetasā — pc — muditāsaṅgatena cetasā, upekhāsaṅgatena cetasā ekam disam pharitvā vibāsi, tathā dutiyam, tathā tatiyam, tathā catutthim; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam upekhāsaṅgatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena avyāpajjhena

pharitvā vihāsi. Rañño kho pan', Ānanda, Makhādevassa putto caturāśitivassasahassāni kumārakīlikam kilī; caturāśitivassasahassāni oparajjam kāresi, caturāśitivassasahassāni rajjam kāresi, caturāśitivassasahassāni imasmim yeva Makhādevambavane agārasmā anagāriyam pabbajito brahmacariyam cari. So cattāro brahmavihāre bhāvetvā kāyassa bhedā param marañā brahmalokūpago ahosi.

Rañño kho pan', Ānanda, Makhādevassa puttapatutakā tassa paramparā caturāśitikhattiyahassāni¹ imasmim yeva Makhādevambavane kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajimsu. Te² mettā-sahagatena cetasā ekam disam pharitvā viharimsu, tathā dutiyam, tathā tatiyam, tathā catutthim; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettā-sahagatena³ cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena avyāpajjhena pharitvā viharimsu, karuṇāsahagatena cetasā, muditāsahagatena cetasā, upekhāsahagatena cetasā ekam disam pharitvā viharimsu, tathā dutiyam, tathā tatiyam, tathā catutthim; iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena avyāpajjhena pharitvā viharimsu. Te⁴ caturāśitivassasahassāni kumārakīlikam kilimsu, caturāśitivassasahassāni oparajjam kāresum⁵, caturāśitivassasahassāni rajjam kāresum⁵, caturāśitivassasahassāni imasmim Makhādevambavane agārasmā anagāriyam pabbajitā brahmacarim carimsu. Te cattāro brahmavihāre bhāvetvā kāyassa bhedā param marañā brahmalokūpagā ahesum.

Nimi tesam rājānam⁶ pacchimako ahosi dhammiko dhammarājā, dhamme thito mahārājā, dhammam carati brāhmaṇagahapatikesu negamesu c' eva jānapadesu ca, uposathañ ca upavasati cātuuddasim pañcaddasim aṭṭhamiñ ca pakkhassa.

Bhūtapubbam, Ānanda, devānam⁷ Tāvatimsānam Su-

¹ So Sk; Bm caturāśitirājasahassāni; Si caturāśitisahassāni. ² Sk omits te. ³ So all MSS. here. ⁴ Bm Si omit te here. ⁵ Si karesu. ⁶ Si rāja. ⁷ Bu devatānam.

dhammāyam sabbhāyam sannisinnānam sannipatitānam ayam antarākathā udapādi: Lābhā vata bho Videhānam, suladdham vata bho Videhānam yesam Nimi rājā dhammiko dhammarājā dhamme tñito mahārājā dhammañ carati brāhmañagaha-patikesu negamesu c' eva jānapadesu ca, uposathañ ca upavasati cātuddasim pañcaddasim atthamī ca pakkhassāti.

Atha kho, Ānanda, Sakko devānam indo deve Tāvatiṁse āmantesi: Iccheyyātha no tumhe mārisa Nimi-rājānam datthun ti? Ieohāma mayam mārisa Nimi-rājānam datthun ti. Tena kho pana¹ samayena Nimirājā tadahu 'posathe pannarase sīsañ nahāto² uposathiko upari pāsādavaragato nisinno hoti. Atha kho, Ānanda, Sakko devānam indo seyyathāpi nāma balavā puriso sammiñjitañ³ vā bāham pasāreyya pasāritam vā bāham sammiñjeyya, evam eva devesu Tāvatiṁsesu antara-hito Nimissa rañño mukhe⁴ pāturahosi. Atha kho, Ānanda, Sakko devānam indo Nimi-rājānam etad avoca: Lābhā te⁵, mahārāja, suladdham te, mahārāja; devā, mahārāja, Tāvatiṁsā Sudhammāyam sabbhāyam kittayamānarūpā sannisinnā: Lābhā ... &c. as above ... atthamī ca pakkhassāti. Devā te, mahārāja, Tāvatiṁsā dassanakāmā; tassa te aham, mahārāja, sahassayuttam ājaññarathām pahiñissāmi; abhirūheyāsi, mahārāja, dibbañ yānam avikampamāno ti.

Adhivāsesi⁶ kho, Ānanda, Nimi rājā tuñhibhāvena. Atha kho, Ānanda, Sakko devānam indo Nimissa rañño adhivāsanam viditvā seyyathāpi nāma ... &c. as above ... antara-hito devesu Tāvatiṁsesu pāturahosi.

Atha kho, Ānanda, Sakko devānam indo Mātali—sam-gābakām⁷ āmantesi: Ehi tvām, samma Mātali, sahassayuttam ājaññarathām yojetvā Nimi-rājānam upasāmikamitvā evam vadesi: —Ayan te, mahārāja, sahassayutto ājaññaratho Sakkena devānam indena pesito; abhirūheyāsi, mahārāja, dibbañ

¹ Bm Si insert Ananda. ² So Sk; Bm sīsañ nhāto; Si sīsañhito. ³ So Sk Si; Bm sammiñjitañ, as Vol. I 168. Cf. I Digha 222 & I Sum. Vil. 196. ⁴ So Bu (bis); Si sammukhe; Sk Bm pamukhe. ⁵ Bm vo here et infra. ⁶ So Si Bu; Sk Bm a-ti. ⁷ So Sk Bm; Si Mātalim (as Nimi-rājānam supra et infra).

yānam avikampamāno ti. Evam hotu bhaddan tavāti¹ kho, Ānanda, Mātali saṃgāhako Sakkassa devānam indassa paṭisutvā sahassayuttam ājaññaratham yojetvā Nimi-rājānam upasamkamitvā etad avoca: Ayan te, mahārāja, sahassayutto ājaññaratho Sakkena devānam indena pesito; abhirūha, mahārāja, dibbam yānam avikampamāno². Api ca. mahārāja, katamena tam nemi, — yena vā pāpakammā pāpakānam kammānam vipākam paṭisainvedenti, yena vā kalyāṇakammā kalyāṇānam kammānam vipākam paṭisainvedentiti? Ubhayen' eva mām. Mātali, nehīti. Sampāpesi³ kho, Ānanda, Mātali saṃgāhako Nimi-rājānam Sudhammānam sabham⁴. Addasā kho, Ānanda, Sakko devānam indo Nimi-rājānam dūrato va āgacchantañ, disvāna Nimi-rājānam etad avoca: Ehi kho, mahārāja, sāgatam, mahārāja; devā te, mahārāja, Tāvatimsā Sudhammāyam sabhāyam kittayamānarūpā⁵ sannisinnā: — Lābhā . . . &c. as above . . . atthamīn ca pakkhassāti. Devā te, mahārāja, Tāvatimsā dassanakāmā; abhirama, mahārāja, devesu devānubhāvenāti.

Alam mārisa⁶ tatth' eva mām Mithilām paṭinetu, tatthāham dhammām carissāmi brāhmaṇagahapatikesu negamesu c' eva jānapadesu ca, uposathañ ca upavasissāmi catuddasiñ pañcadasiñ atthamīn ca pakkhassāti.

Atha kho, Ānanda, Sakko devānam indo Mātali-saṃgāhakam āmantesi: — Ehi tvam, samma Mātali, sahassayuttam ājaññaratham yojetvā Nimi-rājānam tatth' eva Mithilām paṭinehīti. Evam bhaddan tavāti kho, Ānanda. Mātali saṃgāhako Sakkassa devānam indassa paṭisutvā sahassayuttam ājaññaratham yojetvā Nimi-rājānam tatth' eva Mithilām paṭinesi.

Tatra sudam, Ānanda, Nimirājā dhammām carati brāhmaṇagahapatikesu negamesu c' eva jānapadesu ca, uposathañ

¹ So Bu; Sk Bm evam bhaddam tavati; Si evam bhadantavati. ² Bm Si add ti. ³ So Sk; Bm sampaveseti; Si sampavesi, with note that the Sinh. reading is sampāpesi. ⁴ So Sk Bm; Si sudhammāyam sabhāyam, with note that the Sinh. reading is sudhammānam sabham. ⁵ Sk here, as Bm always, kittiyamānarūpa. ⁶ Bm mārisā.

ca upavasati cātuddasiṁ pañcaddasiṁ atṭhamiṁ ca pakkhassa. Atha kho, Ānanda, Nimi-rājā bahunnaṁ vassānam bahunnaṁ vassasatānam bahunnaṁ vassasahassānam accayena kappakam āmantesi: Yadā me, samma kappaka, passeyyāsi sirasmiṁ phalitāni jātāni, atha me āroceyyāsīti. Evam devāti kho, Ānanda, kappako Nimissa rañño paccassosi. Addasā kho, Ānanda, kappako bahunnaṁ vassānam bahunnaṁ vassasatānam bahunnaṁ vassasahassānam accayena Nimissa rañño sirasmiṁ phalitāni jātāni; disvā Nimi-rājānam etad avoca: Pātubhūtā kho devassa devadūtā; dissanti sirasmiṁ phalitāni jātānīti. Tena hi, samma kappaka, tāni phalitāni sādhukam sandāsenā uddharitvā mama añjalismiṁ patiṭṭhāpehit. Evaṁ devāti kho, Ānanda, kappako Nimissa rañño paṭisutvā tāni phalitāni sādhukam sandāsenā uddharitvā Nimissa rañño añjalismiṁ patiṭṭhāpesi. Atha kho, Ānanda, Nimi rājā kappakassa gāmavaraṁ datvā jetṭhaputtam kumāraṁ āmantāpetvā etad avoca: Pātubhūtā kho me, tāta kumāra, devadūtā; dissanti sirasmiṁ phalitāni jātāni. Bhuttā kho pana me mānusakā kāmā; samayo dibbe kāme pariyesitum. Ehi tvam, tāta kumāra, imam rajjam paṭipajja; aham pana kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajissāmi. Tena hi, tāta kumāra, yadā tvam pi passeyyāsi sirasmiṁ phalitāni jātāni, atha kappakassa gāmavaraṁ datvā jetṭhaputtam kumāraṁ sādhukam rajje samanusāsitvā kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyyāsi. Yena me idam kalyāṇam vaṭṭam nihitam anuppavatteyyāsi, mā kho me tvam antimapuriso ahosi. Yasmin kho, tāta kumāra, purisayuge vattamāne evarūpassa kalyāṇassa vaṭṭassa samucchedo hoti, so tesam antimapuriso hoti. Tan tāham, tāta kumāra, evam vadāmi: Yena me idam kalyāṇam vaṭṭam nihitam anuppavatteyyāsi, mā kho me tvam antimapuriso ahosi.

Atha kho, Ānanda, Nimi-rājā kappakassa gāmavaram datvā jetṭhaputtam kumāram sādhukam rajje samanusāsitvā imasmīm yeva Makhādevambavane kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbaji. So mettāsaṅgatena cetasā ekaṁ disam pharitvā vihāsi, tathā

dutiyām, tathā tatiyām, tathā catutthim; iti uddhamadho tiriyām sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettā-sahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena avyāpajjhena pharitvā vihāsi; karuṇāsahagatena cetasā — pe — muditāsahagatena cetasā, upekhāsahagatena cetasā ekaṁ disam pharitvā vihāsi, tathā dutiyām, tathā tatiyām, tathā catutthim; iti uddhamadho tiriyām sabbadhi sabbattatāya sabbā-vantam lokam upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena avyāpajjhena pharitvā vihāsi.

Nimi kho pan', Ānanda, rājā caturāsitivassasahassāni kumārakilikam kili, caturāsitivassasahassāni oparajam kāresi, caturāsitivassasahassāni imasmim yeva Makhādevambavane agārasmā anagāriyām pabbajito brahmacariyām cari. So cattāro brahmavihāre bhāvetvā kāyassa bhedā param marañā brahma-lokūpago ahosi.

Nimissa kho pan', Ānanda, rañño Kalārajanako nāma putto ahosi. So na agārasmā anagāriyām pabbaji; so tam kalyāṇām vattam samucchindi; so tesam antimapuriso ahosi. Siyā¹ kho pana te, Ānanda, evam assa: Añño nūna tena, samayena rājā Makhādevo ahosi, yena² tam kalyāṇām vattam nihitan ti³. Na kho pan' etam, Ānanda, evam datthabban. Aham tena samayena rājā Makhādevo ahosim; ahan tam kalyāṇām vattam nibanīm⁴; mayā tam kalyāṇām vattam nihitam; pacchimā janatā anuppavattesi. Tam kho pan', Ānanda, kalyāṇām vattam na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya sanivattati, yāvad eva brahma-lokupapattiyyā. Idam kho pan', Ānanda, etarahi mayā kalyāṇām vattam nihitam ekanta-nibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya sanivattati. Katanā c, Ānanda, etarahi mayā kalyāṇām vattam nihitam ekanta-nibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya sanivattati? Ayam eva ariyo atthaṅgiko maggo, seyyathidam: Sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammākammanto sammājīvo

¹ So Bm Si; Skt yā. ² Skt so. ³ Sk nihāniti; St nahaniti; Bm nihatañ. So Sk; St nihānum yā tam; Si nihinish; Bm omits these five words.

sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhi. Idam kho, Ānanda, etarahi mayā kalyānam vattam nihitam ekantanibbidaya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya samvattati. Tam kho¹ aham, Ānanda, evam vadāmi: Yena me idam kalyānam vattam nihitam anuppavatteyyātha, mā kho me tumhe antimapuriso ahuvattha². Yasmiṁ kho, Ānanda, purisayuge vattamāne evarūpassa kalyānassa vattassa samucchedo hoti, so tesam antimapuriso hoti. Tam vo aham, Ānanda, evam vadāmi: Yena me idam kalyānam vattam nihitam anuppavatteyyātha, mā kho me tumhe antimapuriso ahuvatthāti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitam abhinanditi.

MAKHĀDEVASUTTAM TATIYAM.

84.

Evam me sutam. Ekam samayam āyasmā Mahā-Kaccāno Madhurāyām viharati Gundāvane³. Assosi kho rājā Madhuro Avantiputto: Samaṇo khalu bho Kaccāno Madhurāyām viharati Gundāvane; tam kho pana bhavantam Kaccānam evam kalyāṇo kittisaddo abbhuggato, — pandito vyatto⁴ medhāvī bahussuto cittakathī kalyāṇapaṭibhāno⁵ vuddho⁶ c' eva arabā ca; sādhu kho pana tathārūpānam arahatam dassanām hotīti. Atha kho rājā Madhuro Avantiputto bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā bhadram yānam abhirūhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi Madhurāya niyyāsi mahaccarājānu-bhāvena⁷ āyasmantam Mahā-Kaccānam dassanāya; yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccorohitvā pattiko va yen' āyasmā Mahā-Kaccāno ten' upasāmkami, upasāmkamitvā

¹ Bm Si vo. ² So Skt; Bm purisi ahuvatthāti; Si purisā abhuvatthāti.

³ Skt; Gunadavane, Si gundhāvane, throughout. ⁴ Bm Si vigatto, ⁵ Bm kalyāṇapaṭibhāno. ⁶ Si vuḍho. ⁷ Si Bm mahaccar^o; St mahir^o; Sk mahaścar^o. Cf. p. 65 & p. 118.

āyasmatā Mabā-Kaccānena saddhiṁ sammodi sammodaniyam kathaṁ sārāṇiyam vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho rājā Madhuro Avantiputto āyasmantaṁ Mahā-Kaccānam etad avoca: Brāhmaṇā, bho Kaccāna, evam āhaṁsu — Brāhmaṇā va setṭho vanṇo, hino¹ añño vanṇo; brāhmaṇā va sukko vanṇo, kaṇho añño vanṇo; brāhmaṇā va sujjhanti, no abrāhmaṇā; brāhmaṇā Brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā ti. Idha² bhavaṁ Kaccāno kim āhāti³?

Ghoso yeva kho eso, mahārāja, lokasmīm: Brāhmaṇā va setṭho vanṇo, hino añño vanṇo; brāhmaṇā va sukko vanṇo, kaṇho añño vanṇo; brāhmaṇā va sujjhanti, no abrāhmaṇā; brāhmaṇā Brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā ti. Tad aminā p' etam⁴; mahārāja, pariyāyena veditabbam yathā ghoso yev' eso lokasmīm: Brāhmaṇā va settho vanṇo, hino añño vanṇo — pe — brahmadāyādā ti. Tam kim maññasi, mahārāja? Khattiyassa ce pi ijjhеyya⁵ dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, khattiyo pi 'ssāssa⁶ pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, brāhmaṇo pi 'ssāssa, vesso pi 'ssāssa, suddo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti?

Khattiyassa ce pi, bho Kaccāna, ijjhеyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, khattiyo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, brāhmaṇo pi 'ssāssa, vesso pi 'ssāssa, suddo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti.

Tam kim maññasi, mahārāja? Brāhmaṇassa ce pi ijjhеyya dhanena vā dhaññena va rajatena vā jātarūpena vā, brāhmaṇo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, vesso pi 'ssāssa, suddo pi

¹ So Bu Si and Bm; Skt hiso throughout. ² Bm idha; Sk iti; Si idam, — with note: Sinhalese iti. ³ Bm akkhāyiti, as Si with note: Sinhalese kim āhāti. ⁴ Si (& all MSS infra) Iminā pi kho etam, — with note Sinhalese tad imina p' etam. ⁵ So Si Bm Bu and (here) Sk, which subsequently reads iccheyya (as St throughout). ⁶ Bm pisassa throughout

'ssāssa, khattiyo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti?

Brāhmaṇassa ce pi, bho Kaccāna, ijjhеyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, brāhmaṇo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, vesso pi 'ssāssa, suddo pi 'ssāssa, khattiyo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Vessassa ce pi ijjhеyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, vesso pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, suddo pi 'ssāssa, khattiyo pi 'ssāssa, brāhmaṇo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti?

Vessassa ce pi, bho Kaccāna, ijjhеyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, vesso pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, suddo pi 'ssāssa, khattiyo pi 'ssāssa, brāhmaṇo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Suddassa ce pi ijjhеyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, suddo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, khattiyo pi 'ssāssa, brāhmaṇo pi 'ssāssa, vesso pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti?

Suddassa ce pi, bho Kaccāna, ijjhеyya dhanena vā dhaññena vā rajatena vā jātarūpena vā, suddo pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī, khattiyo pi 'ssāssa, brāhmaṇo pi 'ssāssa, vesso pi 'ssāssa pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī ti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Yadi evam̄ sante, ime caittāro vanṇā samasamā¹ honti? no vā? katham vā te ettha hotiti?

¹ Si samā here only.

Addhā kho, bho Kaccāna, evam̄ sante ime cattāro vannā samasamā¹ honti; na 'sam̄² ettha kiñci nānākaranaṁ samanupassāmīti.

Iminā pi kho etam̄, mahārāja, pariyāyena veditabbam̄ yathā ghoso yev' eso lokasmīm̄: Brāhmaṇā va sethō vanno, hino añño vanno—pe—brahmadāyādā ti. Tam̄ kim maññasi, mahārāja? Idhāssa khattiyo pāṇātipāti³ adinnādāyi⁴ kāmesu micchācāri musāvādi pisuṇāvāco⁵ pharūsvāvāco⁶ samphappalāpi abhijjhālū⁷ byāpannacitto micchādītthī⁸; kāyassa bhedā param maraṇā apāyam̄ duggatim̄ vinipātam̄ nirayaṁ uppajjeyya⁹? no vā? katham̄ vā te ettha hotiti?

Khattiyo pi hi¹⁰, bho Kaccāna, pāṇātipāti adinnādāyi kāmesu micchācāri musāvādi pisuṇāvāco pharūsvāvāco samphappalāpi abhijjhālū byāpannacitto micchādītthī, kāyassa bhedā param maraṇā apāyam̄ duggatim̄ vinipātam̄ nirayaṁ uppajjeyya. Evam̄ me ettha hoti, evañ ca pana me etam̄ arahataṁ sutan ti.

Sādhu sādhu, mahārāja; sādhu kho te etam̄, mahārāja, evam̄ hoti; sādhu ca pana te etam̄ arahataṁ sutam̄. Tam̄ kim maññasi, mahārāja? Idhāssa brāhmaṇo, idhāssa vesso¹¹, idhāssa suddo pāṇātipāti adinnādāyi—pe—¹² kāyassa bhedā param maraṇā apāyam̄ duggatim̄ vinipātam̄ nirayaṁ uppajjeyya? no vā? katham̄ vā te ettha hotiti?

Suddo pi hi, bho Kaccāna, pāṇātipāti adinnādāyi—pe—¹² kāyassa bhedā param maraṇā apāyam̄ duggatim̄ vinipātam̄ nirayaṁ uppajjeyya. Evañ ca pana me etam̄ arahataṁ sutan ti.

Sādhu sādhu, mahārāja; sādhu kho te etam̄, mahārāja, evam̄ hoti; sādhu ca pana te etam̄ arahataṁ sutam̄. Tam̄ kim maññasi, mahārāja? Yadi evam̄ sante, ime cattāro vannā samasamā honti? no vā? katham̄ vā te ettha hotiti?

¹ Skt sammā honti, *here only*. ² Si nāham̄; Bm nesād; Skt here nāsah, elsewhere na 'sam; Bu na 'saú. ³ Si Sk Bm pāṇātipāti. ⁴ Si Bm adinnādāyi. ⁵ Si pisuṇāvāco. ⁶ Sk pharūsvāvāco; Si pharūsvāvāco. ⁷ Si Bm abhijjhālū. ⁸ Si micchādītthī. ⁹ Si Bm upapajjeyya throughout. ¹⁰ Skt omit hi here. ¹¹ Bm inserts la. ¹² Si Bm insert micchādītthī after pe.

Addhā kho, bho Kaccāna, evam sante, ime cattāro vannā samasamā honti; na 'sam ettha kiñci nānākaraṇam samanupassāmīti.

Iminā pi kho etam. mahārāja, pariyāyena veditabbam yathā ghoso yev' eso lokasmīm: Brāhmaṇā va settho vanṇo, hino añño vanṇo—pe—brāhmaṇadādā ti. Tam kim maññasi, mahārāja? Idhāssa khattiyo pāṇātipatā paṭivirato adinnādānā paṭivirato kāmesu micchācārā paṭivirato musāvādā paṭivirato pisuṇāvācāya¹ paṭivirato pharusāvācāya² paṭivirato samphappalāpā³ paṭivirato anabhijjhālū⁴ abyāpannacitto sammāditthī⁵, kāyassa bhedā param maranā sugatiṁ saggam lokam uppajjeyya? no vā? kathaṁ vā te ettha hotiti?

Khattiyo pi hi, bho Kaccāna, pāṇātipatā paṭivirato adinnādānā paṭivirato kāmesu micchācārā paṭivirato musāvādā paṭivirato pisuṇāvācāya paṭivirato pharusāvācāya paṭivirato samphappalāpā paṭivirato anabhijjhālū abyāpannacitto sammāditthī kāyassa bhedā param maranā sugatiṁ saggam lokam uppajjeyya. Evam me ettha hoti, evaṁ ca pana me etam arahatam sutan ti.

Sādhu sādhu, mahārāja; sādhu kho te etam, mahārāja, evam hoti; sādhu ca pana te etam arahatam sutam. Tam kim maññasi, mahārāja? Idhāssa brāhmaṇo, idhāssa vesso, idhāssa suddo pāṇātipatā paṭivirato adinnādānā paṭivirato—pe—sammāditthī, kāyassa bhedā param maranā sugatiṁ saggam lokam uppajjeyya? no vā? kathaṁ vā te ettha hotiti ti?

Suddo pi hi, bho Kaccāna, pāṇātipatā paṭivirato adinnādānā paṭivirato—pe—sammāditthī, kāyassa bhedā param maranā sugatiṁ saggam lokam uppajjeyya. Evam me ettha hoti, evaṁ ca pana me etam arahataṁ sutan ti.

Sādhu sādhu, mahārāja; sādhu kho te etam, mahārāja, evam hoti; sādhu ca pana te etam arahataṁ sutam. Tam kim maññasi, mahārāja? Yadi evam sante, ime cattāro vannā samasamā houti? no vā? kathaṁ vā te ettha hotiti?

¹ So Skt; Si Bm pisuṇāya v^o. ² So Skt; Si Bm pharusāya. ³ Sk samphappalāpāya. ⁴ Si Bm anabhijjhālu. ⁵ Si Sk sammāditthī.

Addhā kho, bho Kaccāna, evam̄ sante ime cattāro vannā samasamā honti; na 'sam ettha kiñci nānākaraṇam̄ samanupassāmīti.

Iminā pi kho etam̄, mahārāja, pariyyena veditabbam̄, yathā ghoso yev' eso lokasmīm̄: Brāhmaṇā va setṭho vanṇo, hino añño vanṇo—pe—brahmadāyādā ti. Tam̄ kim maññasi, mahārāja? Idha khattiyo sandhim̄ vā chindeyya, nillopam̄ vā hareyya, ekāgārikam̄ vā kareyya, paripanthe vā tittheyya, paradāram̄ vā gaccheyya; tañ ce te purisā gahetvā dasseyyūm̄: Ayan te, deva, coro āgucāri¹, imassa yam̄ icchasi tam̄ dañḍam̄ pañehiti²; — kinti nam̄ kareyyāsīti?

Ghāteyyāma³ vā, bho Kaccāna, jāpeyyāma⁴ vā pabbājeyyāma vā yathāpaccayam̄ vā kareyyāma. Tam̄ kissa hetu? Yā hi 'ssa, bho Kaccāna, pubbe khattiyo ti samaññā, sū 'ssa antarahitā; coro t' eva⁵ sañkhām̄ gacchatīti.

Tam̄ kim maññasi, mahārāja? Idha brāhmaṇo, idha vesso, idha suddo sandhim̄ vā chindeyya, nillopam̄ vā hareyya, ekāgārikam̄ vā kareyya, paripanthe vā tittheyya, paradāram̄ vā gaccheyya; tañ ce te purisā gahetvā dasseyyūm̄: Ayan te, deva, coro āgucāri, imassa yam̄ icchasi tam̄ dañḍam̄ pañehiti; — kinti nam̄ kareyyāsīti?

Ghāteyyāma vā, bho Kaccāna, jāpeyyāma vā pabbājeyyāma vā yathāpaccayam̄ vā kareyyāma. Tam̄ kissa hetu? Yā hi 'ssa, bho Kaccāna, pubbe suddo ti samaññā, sa 'ssa antarahitā, coro t' eva sañkhām̄ gacchatīti.

Tam̄ kim maññasi, mahārāja? Yadi evam̄ sante, ime cattāro vannā samasamā honti? no vā? kathaṁ vā te ettha hotīti?

Addhā kho, bho Kaccāna, evam̄ sante ime cattāro vannā samasamā honti, na 'sam ettha kiñci nānākaraṇam̄ samanupassāmīti.

Iminā pi kho etam̄, mahārāja, pariyyena veditabbam̄ yathā ghoso yev' eso lokasmīm̄: Brāhmaṇā va setṭho vanṇo,

¹ Si āguṇ cāri throughout; Skt here ā-riṣ. ² Bm panehiti. ³ Bm ghāteyyāma. ⁴ So Skt Bm throughout, for jhāpeyyāma (?). Si phāleyyāma, — with note that the Sinh. reading is jāpeyyāma. ⁵ Si Bm tveva. ⁶ Bm sankhyām.

hino añño vanño—pe—brahmadāyādā ti. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Idha khattiyo kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyām pabbajito assa, virato pāññtipātā virato adinnādānā virato musāvādā¹ eka-bhattiko brahmacārī silavā kalyāṇadhammo; — kinti nam kareyyāsīti?

Abhivādeyyāma vā, bho Kaccāna, paccuṭṭheyāma vā, āsanena vā nimanteyyāma, abhinimanteyyāma pi² nam cīvarapindapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārehi, dhammadikām vā assa rakkhāvaraṇaguttim saṁvidaheyyāma. Taṁ kissa hetu? Yā hi 'ssa, bho Kaccāna, pubbe khattiyo ti samaññā, sā 'ssa antarahitā, samano t' eva saṅkham gacchatīti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Idha brāhmaṇo, idha vesso, idha suddo kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyām pabbajito assa, virato pāññtipātā virato adinnādānā virato musāvādā ekabhattiko brahmacārī silavā kalyāṇadhammo; — kinti nam kareyyāsīti?

Abhivādeyyāma vā, bho Kaccāna, paccuṭṭheyāma vā, āsanena vā nimanteyyāma, abhinimanteyyāma pi nam cīvarapindapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārehi, dhammadikām vā assa rakkhāvaraṇaguttim saṁvidaheyyāma. Taṁ kissa hetu? Yā hi 'ssa, bho Kaccāna, pubbe suddo ti samaññā, sā 'ssa antarahitā, samano t' eva saṅkham gacchatīti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Yadi evam̄ sante, ime cattāro vanṇā samasamā honti? no vā? kathām vā te ettha hotiti?

Addhā kho, bho Kaccāna, evam̄ sante ime cattāro vanṇā samasamā honti, na 'sam̄ ettha kiñci nānākaraṇam̄ samanupassamīti.

Iminā pi kho etaṁ, mahārāja, pariyāyena veditabbam, yathā ghoso yev' eso lokasmīm: Brāhmaṇā va seṭṭho vanño, hino añño vanño; brāhmaṇā va sukko vanño, kaṇho añño vanño; brāhmaṇā va sujhanti, no abrāhmaṇā; brāhmaṇā Brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmanimmitā brahmadāyādā ti.

¹ Bm inserts rattupurato. ² So Bm and Bu; Si Skt vā.

Evam vutte rājā Madhuro Avantiputto¹ āyasmantam Mahā-Kaccānam etad avoca: Abhikkantam, bho Kaccāna, abhikkantam, bho Kaccāna. Seyyathāpi, bho Kaccāna, nikkujjitam vā ukkujjeyya, paṭicchannam vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajotam dhareyya: Cakkhumanto rūpāni dakkhintiti; — evam eva bhotā Kaccānena anekapariyāyena dhammo pakūsito. Esāhan bhavantam Kaccānam saranam gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṅghañ ca; upāsakanam bhavañ Kaccāno dhāretu ajjatagge pāṇupetam saranam gatan ti.

Mā kho mama tvam, mahārāja, saranam agamāsi. Tam eva² tvam Bhagavantam saranam gaccha yam aham saranam gato ti.

Kahām pana, bho Kaccāna, etarahi so Bhagavā viharati araham sammāsambuddho ti?

Parinibbuto kbo, mahārāja, etarahi so Bhagavā araham sammāsambuddho ti.

Sace hi³ mayam, bho Kaccāna, suneyyāma tam Bhagavantam dasasu yojanesu, dasa pi mayam yojanāni gaccheyyāma tam Bhagavantam dassanāya arahantam sammāsambuddham. Sace hi mayam, bho Kaccāna, suneyyāma tam Bhagavantam visatiyā yojanesu, tiṁsatiyā⁴ yojanesu, cattālisāya⁵ yojanesu, paññāsāya yojanesu, — paññāsam pi mayam yojanāni gaccheyyāma tam Bhagavantam dassanāya arahantam sammāsambuddham. Yojanasate ce⁶ pi mayam, bho Kaccāna, suneyyāma tam Bhagavantam, yojanasatam pi mayam gaccheyyāma tam Bhagavantam dassanāya arahantam sammāsambuddham. Yato ca kbo, bho Kaccāna, parinibbuto so Bhagavā, parinibbutam pi mayam tam⁷ Bhagavantam saranam gacchāma dhammañ ca bhikkhu-saṅghañ ca; upāsakanam bhavañ Kaccāno dhāretu ajjatagge pāṇupetam saranam gatan ti.

MADHURAS-SUTTAM CATUTTHAM.

¹ Skt omit Madhuro Avantiputto & the first three words of line 3.

² Si Bm tam etam, omitting tvam. ³ So Si & Skt throughout both here and in Sutta 94; Bm pi. ⁴ Si Bm tiṁsaya. ⁵ Bm cattārisaya; Si cattirisaya. ⁶ Skt omit here and in Sutta No. 94. ⁷ Si Bm omit. ⁸ So Bu Si, as also Hardy's Manual; Skt Bm Madhuriya.

85.

Evam me sutam. Ekam samayam Bhagavā Bhaggesu viharati Sumsumāragire¹ Bhesakalāvane migadāye. Tena kho pana samayena Bodhissa rājakumārassa² Kokanado³ nāma pāsādo acirakūrito hoti anajjhāvuttho⁴ samanena vā brāhmaṇena vā kenaci vā manussabhūtena. Atha kho Bodhi rājakumāro Sañjikāputtam māṇavam āmantesi: Ehi tvam, samma Sañjikāputta, yena Bhagavā ten' upasamkama; upasamkamitvā mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vanda⁵, appābādham appātānkam lahuṭṭhānam balaṁ phāsuvihāram puccha: Bodhi, bhante, rājakumāro Bhagavato pāde sirasā vandati, appābādham appātānkam lahuṭṭhānam balaṁ phāsuvihāram pucchatīti; evañ ca vadēhi: Adhvāsetu kira, bhante, Bhagavā Bodhissa rājakumārassa svātanāya bhattam saddhiṁ bhikkhusamghenāti. Evam bho ti kho Sañjikāputto māṇavo Bodhissa rājakumārassa paṭisutvā yena Bhagavā ten' upasamkami; upasamkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodaniyam katham sārāṇiyam vītisāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho Sañjikāputto māṇavo Bhagavantam etad avoca: — Bodhi, bho Gotama, rājakumāro⁶ bho Gotamassa pāde sirasā vandati, appābādham appātānkam lahuṭṭhānam balaṁ phāsuvihāram pucchatīti, evañ ca vadeti: Adhvāsetu kira bhavaṁ Gotamo Bodhissa rājakumārassa svātanāya bhattam saddhiṁ bhikkhusamghenāti. Adhvāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho Sañjikāputto māṇavo Bhagavato adhvāsanān vīditvā utṭhāy⁷ āsanā yena Bodhi rājakumāro ten' upasamkami; upasamkamitvā Bodhiṁ rājakumāram etad avoca: Avocumhā kho mayam⁸ bho vacanena tam bha-gavantam⁹ Gotamam: Bodhi, bho Gotama¹⁰, rājakumāro

¹ Bm Sañj. Cf. Vinaya II 127. ² Skt here insert svātanāya bhattam saddhiṁ bhikkhusamghenāti evañ bho ti kho Sañjikāputto māṇavo Bodhissa rājakumārassa. ³ So Skt Bu; Bm Si Kokanudo. — Si with note that the Sinh. reading is Kokanado. ⁴ Bm anajjhāvuttho; Si anajjhāvuttho; Skt a-vutte. ⁵ Bm vandhi. ⁶ So Si; Bm Bodhi kho rājakumāro; Skt Bodhi bho gotamassa. ⁷ Bm av-ha bho v. ⁸ Bm (alone) bha-vantam. ⁹ So Si; Bm omits bho G.; Skt bho alone.

bhoto Gotamassa pāde sirasā vandati, appābādham appātañ-
kañ lahuṭṭhānam balañ phāsuvihāram puechati, evañ ca
vadeti: — Adhvīsetu kira bhavam Gotamo Bodhissa rāja-
kumārassa svātanāya bhattam saddhiñ bhikkhusaṅghenāti.
Adhvutthañ¹ ca pana samayena Gotamenāti. Atha kho
Bodhi rājakumāro tassā rattiyā accayena sake nivesane²
pañtam khādaniyam bhojaniyam paṭiyādāpetvā Kokanadañ
ca pāsādam odātehi dussehi santharāpetvā³ yāva pacchima-
sopānakalevarā⁴ Sañjikāputtam mānavam āmantesi: Ehi tvam,
amma Sañjikāputta, yena Bhagavā ten' upasamikama upasam-
kamitvā Bhagavato kālam ārocehi — Kālo, bhante, niṭṭhitam
bhattan ti. Evam bho ti kho Sañjikāputto mānavo Bodhissa
rājakumārassa paṭisutvā yena Bhagavā ten' upasamikami;
upasamikamitvā Bhagavato kālam ārocesi — Kālo, bho Gotama,
niṭṭhitam bhattan ti. Atha kho Bhagavā pubbanhasamayam
nivāsetvā pattacivaram ādāya yena Bodhissa rājakumārassa
nivesanam ten' upasamikami. Tena kho pana samayena Bodhi
rājakumāro bahidvārakoṭṭhake ṭhito hoti Bhagavantam āga-
mayamāno. Addasā kho Bodhi rājakumāro Bhagavantam
dūrato va āgacchantam; disvāna pacuggantvā Bhagavantam
abhvādetvā purakkhitvā⁵ yena Kokanado pāsādo ten' upasam-
kami. Atha kho Bhagavā pacchimam⁶ sopānakalevaram
nissāya atthāsi. Atha kho Bodhi rājakumāro Bhagavantam
etad avoca: — Abhirūhatu, bhante, Bhagavā dussāni; abhirū-
hatu Sugato dussāni, yam mama assa dīgharattam hitāya
sukhāyāti. Evam vutte Bhagavā tuṇhi ahosi. Dutiyam pi
kho⁷ Bodhi rājakumāro Bhagavantam etad avoca: Abhirūhatu,
bhante, Bhagavā dussāni; abhirūhatu Sugato dussāni, yam
mama assa dīgharattam hitāya sukhāyāti. Dutiyam pi kho
Bhagavā tuṇhi ahosi. Tatiyam pi kho Bodhi rājakumāro
Bhagavantam etad avoca: Abhirūhatu . . . sukhāyāti. Atha
kho Bhagavā āyasmantañ Ānandam apalokesi. Atha kho

¹ Bm adhvutthañ. ² Si omits sake. ³ Bm adds pi. ⁴ Bu pacchima-
sopānakalevarañ; Si pacchimasopānakalevarañ; Skt pacchimosopākale-
vara; Bm pacchimā sopānaka evara. ⁵ So Si Bm; Skt p-attrā. ⁶ So all
MSS. ⁷ Bm (alone) omits Bodhi . . . tuṇhi ahosi, inserting la.

āyasmā Ānando Bodhiṁ rājakumāram etad avoca: Saṁharantu¹ rājakumāra, dussāni; na Bhagavā celapattikam² akkamissati, pacchimam janatām Tathāgato apaloketī³. Atha kho Bodhi rājakumāro dussāni saṁharāpetvā upari Kokanade pāsāde⁴ āsanāni paññāpesi. Atha kho Bhagavā Kokanadām pāsādām abhirūhitvā paññatte āsane niśidi saddhim bhikkhusaṁghena. Atha kho Bodhi rājakumāro Buddhapamukham bhikkhusaṁgham paññitena khādaniyena bhojaniyena sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho Bodhi rājakumāro Bhagavantām bhuttāvīm onītapattpāṇīm aññataram nīcam āsanam gahetvā ekamantam niśidi. Ekamantam nisinno kho Bodhi rājakumāro Bhagavantam etad avoca: — Mayham kho, bhante, evam hoti, — Na kho sukhenā sukhām adhigantabbam, dukkhena kho sukhām adhigantabban ti.

Mayham pi kho, rājakumāra, pubbe va sambodhā ana-bhisambuddhassa Bodhisattass' eva sato etad ahosi: — Na kho sukhenā sukhām adhigantabbam, dukkhena kho sukhām adhigantabban ti. So kho aham, rājakumāra, aparena sama-yena daharo va samāno susu kālakeso (repeat from Vol. I p. 163 l. 28 to p. 167 l. 8^b; for bhikkhave substitute rājakumira) alam idam padhānāyāti.

Api 'ssu maī, rājakumāra, tisso upamā paṭibhamisu . . . (repeat from Vol. I p. 240^a l. 30 to p. 249 l. 21^c; for Aggivesana substitute rājakumira) . . . ātāpino pahitattassa viharati.

Tassa mayham, rājakumāra, etad ahosi: Adhigato kho.. repeat from Vol. I p. 167 l. 31 to^a p. 173 l. 6; for bhikkhave substitute

¹ So Skt; Bm Si saṁharatu. ² Si celapatīkam; Bm ce'paṭikaṁ; Skt pala-patti; Bu celapattikam. ³ So MSS & Bu; Dh. p. 324 oloketi; Vin. II. 128 anukampati. ⁴ Skt kokanado pīśido; Bm kokanudo pīśide; Si kokanude, omitting pīśide. ^a For setakan & setakā on p. 167 of Vol. I Si here reads sītodakaṁ & sītodakā, with note that the Sinh. reading is setaka-. ^b On last line of page 242, Vol. I Si reads apamuñhā, with note that the Sinh. reading is asammuñhā. ^c Evarupā pi kho me . . . na pariyādiya tiñhati here omitted throughout. Also pe occurs several times where Sutta 36 gives the full text. ^d At line 16 of Vol. I p. 171 Si reads huveyyāvuso, &, in the next line, ukkañsitvā jivhaṁ nillājetvā ummaggam gahetvā pakkāmi, observing that the two words jivhaṁ nillājetvā do not occur in Sinh. MSS. Cf. note Vol. I p. 545.

rājakumāra) . . . āharanti tena chabbaggo¹ yāpema. Atha kho, rājakumāra, pañcavaggaī bhikkhū mayā evam ovadiyamānā evam anusāsiyamānā na cirass' eva yass' atthāya kulaputtā sammad eva agārasmā anagāriyam pabbajanti tad anuttaraṁ brahmaçariyapariyosānam ditthe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihariṁsūti².

Evam vutte Bodhi rājakumāro Bhagavantam etad avoca: Kivacirena³ nu kho, bhante, bhikkhu Tathāgataṁ vināyakam labhamāno⁴ yass' atthāya kulaputtā . . . viharyyāti⁵?

Tena hi, rājakumāra, tam yev' ettha paṭipucchissāmi. Yathā te khameyya tathā tam vyākareyyāsi. Tam kim maññasi, rājakumāra? Kusalo tvam hatthārūyhe⁶ aṅkusagayhe⁷ sippe ti? Evam, bhante, kusalo aham haṭhbārūyhe aṅkusagayhe sippe ti. Tam kim maññasi, rājakumāra? Idha puriso āgaccheyya: — Bodhi rājakumāro hatthārūyham aṅkusagayham sippam jānāti; tassāham santike hatthārūyham aṅkusagayham sippam sikkhissāmī. So c' assa assaddho, yāvatakam saddhena⁸ pattabbam, tam na sampāpuneyya. So c' assa bahvābādho⁹, yāvatakam appābādhenā pattabbam, tam na sampāpuneyya. So c' assa saṭho māyāvī, yāvatakam¹⁰ asaṭhena amāyāvinā¹¹ pattabbam, tam na sampāpuneyya. So c' assa kusito¹², yāvatakam āraddhaviriyena pattabbam, tam na sampāpuneyya. So c' assa dappañño, yāvatakam paññāvatā¹³ pattabbam, tam na sampāpuneyya. Tam kim maññasi, rājakumāra? Api nu so puriso tava santike hatthārūyham aṅkusagayham sippam sikkheyāti?

Ekamekena pi, bhante, aṅgena samannāgato so puriso na mama santike hatthārūyham aṅkusagayham sippam sikkheyya. Ko pana vādo pañcah' aṅgehitī?

Tam kim maññasi, rājakumāra? Idha puriso āgaccheyya:

¹ Si chabbaggā ² Skt vihariṁsu. ³ So Si; Skt kivañcirena; Bm kih vācirena; St kivañcirena. ⁴ Bm bhikkhu...labhamāni. ⁵ So Si; Bm viharyun ti; Skt vihareyyāsi. ⁶ Bm Si hatthāruhe. ⁷ So Skt Bm; Si aṅkusagayhe. ⁸ So Bm; Skt yāvatakam sabbe pana; Si yāvattakam saddhena. ⁹ Bm Si bahvābādho. ¹⁰ Si yāvattakam throughout. ¹¹ Sk amāyāvinā. ¹² Bm kusito. ¹³ Bm Si paññāvatā.

Bodhi rājakumāro hatthārūyham aikusagayham sippam jānāti; tassāham santike hatthārūyham aikusagayham sippam sikkhisāmīti. So c' assa saddho, yāvatakam saddhena pattaṁbam, tam sampāpuṇeyya. So c' assa appābādho, yāvatakam appābādhena pattaṁbam, tam sampāpuṇeyya. So c' assa asaṭho amāyāvī, yāvatakam asaṭhena amāyāvinā pattaṁbam, tam sampāpuṇeyya. So c' assa āraddhviriyo, yāvatakam āraddhviriyena pattaṁbam, tam sampāpuṇeyya. So c' assa paññāvā¹ yāvatakam paññāvatā pattaṁbam, tam sampāpuṇeyya. Tain kim maññasi, rājakumāra? Api nu so puriso tava santike hatthārūyham aikusagayham sippam sikkheyāti?

Ekamekena pi, bhante, aṅgena samannāgato so puriso mama santike hatthārūyham aikusagayham sippam sikkheyā. Ko pana vādo pañcah' aṅgehitī?

Evam eva kho, rājakumāra, pañc' imāni padhāniyaṅgāni. Katamāni pañca? Idha, rājakumāra, bhikkhu saddho hoti saddabhati² Tathāgatassa bodhim: Iti pi so Bhagavā araham sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavā ti. Appābādho hoti appātaniko samavepākiniyā gahaṇiyā samannāgato nātisitāya nāccuṇhāya majjhimāya padhānakkhamāya. Asaṭho hoti amāyāvī yathābhūtaṁ attānam āvikatvā³ satthari vā viññūsu vā sabrahmacāriṣu⁴. Āraddhviriyo viharati, akusalānam dhammānam pahānāya kusalānam dhammānam upasampadāya⁵ thāmavā dalhāparakkamo anikkhittadhūro kusalesu dhamimesu. Paññāvā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammādukkhakkhayagāminiyā. Imāni kho, rājakumāra, pañca padhāniyaṅgāni. Imehi kho, rājakumāra, pañcahi padhāniyaṅgehi samannāgato bhikkhu Tathāgataṁ vināyakam labhamāno yass' atthāya kulaputtā sammad eva agārasmā anagāriyām pabbajanti tad anuttaram brahmacariyapariyosānam ditthe vā dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja

¹ So Skt; Bm Si paññāvā & paññāvatā. ² Si saddabhati. ³ So Skt Bu; Bm āvikaiti; Si āvikattā. ⁴ Bm s-isu. ⁵ Skt uppādiya.

vihareyya satta vassāni. Tiṭṭhatu, rājakumāra, satta vassāni. Imehi pañcahi padhāniyangehi samannāgato bhikkhu vihareyya cha vassāni. —pe¹— pañca vassāni, cattāri vassāni, tiṇi vassāni, dve vassāni, ekam vassam. Tiṭṭhatu, rājakumāra, ekam vassam. Imehi pañcahi padhāniyangehi samannāgato bhikkhu vihareyya satta māsāni. Tiṭṭhatu, rājakumāra satta māsāni. Imehi pañcahi padhāniyangehi samannāgato bhikkhu vihareyya cha māsāni —pe¹— pañca māsāni, cattāri māsāni, tiṇi māsāni, dve māsāni, ekam² māsāni, addhamāsāni³. Tiṭṭhatu, rājakumāra, addhamāso. Imehi pañcahi padhāniyangehi samannāgato bhikkhu vihareyya satta rattindivāni. Tiṭṭhatu, rājakumāra, satta rattindivāni⁴. Imehi pañcahi padhāniyangehi samannāgato bhikkhu vihareyya cha rattindivāni —pe⁵— pañca rattindivāni, cattāri rattindivāni, tiṇi rattindivāni, dve rattindivāni, ekam rattindivām. Tiṭṭhatu, rājakumāra, eko rattindivo. Imehi pañcahi padhāniyangehi samannāgato bhikkhu Tathāgataṁ vināyakam labhamāno sāyam anusīt̄ho pāto visesam adhigamissati, pātam anusīt̄ho sāyam visesam adhigamissatī.

Evam vutte Bodhi rājakumāro Bhagavantam etad avoca: Aho Buddho, aho dhammo, aho dhammassa svākkhātatā⁶; yatra hi nāma sāyam anusīt̄ho pāto visesam adhigamissati, pātam anusīt̄ho sāyam visesam adhigamissatī.

Evam vutte Sañjikāputto māṇavo Bodhi-rājakumaram etad avoca: Evam eva panāyam bhavaṁ Bodhi: Aho Buddho aho dhammo aho dhammassa svākkhātatā ti vadeti⁷, atha ca pana⁸ na: tam bhavantam Gotamam saraṇam gacchāmi⁹ dhammañ ca bhikkhusamghañ cāti. Mā hevaṁ¹⁰, samma Sañjikāputta, avaca; mā hevaṁ, samma Sañjikāputta, avaca. Sammukhā me tam, samma Sañjikāputta, ayyāya sutam

¹ Bm Si omit. ² So Bm; both Sk & Si omit ekam here. ³ Bm Si addhamāsāni. ⁴ Bm rattidivāni throughout. ⁵ Bm Si omit. ⁶ Bm svākkhātāti; Bu incidentally svākkhātāti, reading (apparently) aho saṅghassa sampadā. ⁷ Sk ca vadesi; Si pavedeti. ⁸ Si inserts bhavaṁ. ⁹ Si gacchati. ¹⁰ So Bm Si throughout; Sk heva the first time & hevaṁ the second time.

sammukhā paṭigahitam¹. Ekamidaṁ, samma Sañjikāputta, samayaṁ Bhagavā Kosambiyām viharati Ghositārāme. Atha kho me ayyā kucchivatī² yena Bhagavā ten' upasamkami upasamkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinnā kho me³ ayyā Bhagavantam etad avoca: Yo me ayam, bhante, kuchigato kumārako vā kumārikā vā, so Bhagavantam saraṇam gacchati dhammañ ca bhikkhusamghañ ca; upāsakan tam⁴ Bhagavā dhāretu ajatagge pāṇupetam saraṇam gatan ti. Ekamidaṁ, samma Sañjikāputta, samayaṁ Bhagavā idh' eva Bhaggesu viharati Sumsumāragire Bhesakalāvane migadāye. Atha kho mama dhāti⁵ ankena vāhitvā⁶ yena Bhagavā ten' upasamkami upasamkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam atthāsi. Eka-
mantam thitā kho mama dhāti Bhagavantam etad avoca: Ayam, bhante, Bodhi rājakumāro Bhagavantam saraṇam gacchati dhammañ ca bhikkhusamghañ ca, upāsakan tam Bhagavā dhāretu ajatagge pāṇupetam saraṇam gatan ti. Esāham, samma Sañjikāputta, tatiyam⁷ pi Bhagavantam saraṇam gacchāmi dhammañ ca bhikkhusamghañ ca, upāsakan mama Bhagavā dhāretu ajatagge pāṇupetam saraṇam gatan ti.

BODHIRĀJAKUMĀRASUTTAM PAṄCAMAM.

86.

Evam me sutam. Ekam samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyām viharati Jetavane Anāthapindikassa ārāme. Tena kho pana samayena rañño Pasenadissa⁸ Kosalassa vijite coro Āngulimālo nāma hoti luddo lohitapāṇī hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu. Tena gāmā pi agāmā katā, nigamā pi

¹ Bm Si paṭiggahitam. ² So Skt Si; Bm kucchimati. ³ Bm omits me.⁴ Si upāsakan nam. ⁵ Bm Si dhāti; Skt dhāreti. ⁶ Skt anākena vāhitvā; Bm angena haritvā; Si ankena pāyitvā, with note that the Sinh. reading for the latter word is vāhitvā. ⁷ Bm tatiyakam. ⁸ Bm Si Pass⁹ always.

anigamā katā, janapadā pi ajanapadā katā. So manusse vadhītvā vadhītvā aṅgulinam mālam dhāreti. Atha kho Bhagavā pubbañhasamayaṁ nivāsetvā paccacivaram ādāya Sāvatthim pindāya pāvisi¹, Sāvatthiyam pindāya caritvā pacchābhattam pindapātakikkantō senāsanam samsāmetvā paccacivaram ādāya yena coro Aṅgulimālo ten' addhānamaggam² paṭipajji. Addasāsum³ kho gopālakā pasupālakā kassakā padhāvino Bhagavantam yena coro Aṅgulimālo ten' addhānamaggam paṭipannam⁴; disvā⁵ Bhagavantam etad avocum: Mā, samāna, etam maggam paṭipajji. Etasmiṁ, samāna, magge coro Aṅgulimālo nāma luddo lohitapānī hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu. Tena gāmā pi agāmā katā, nigamā pi anigamā katā, janapadā pi ajanapadā katā. So manusse vadhītvā vadhītvā aṅgulinam mālam dhāreti. Etam hi, samāna, maggam dasa pi purisā vīsatim pi purisā tiṁsatim⁶ pi purisā cattārisam pi purisā saṁharitvā⁷ saṁharitvā patipajjanti, te pi corassa Aṅgulimālassa hatthattham⁸ gacchantīti. Evarū vutte Bhagavā tuṇhibhūto agamāsi.

Dutiyam pi kho gopālakā⁹ pasupālakā kassakā padhāvino Bhagavantam etad avocum: Mā, samāna, etam maggam &c as above hatthattham gacchantīti. Dutiyam pi kho Bhagavā tuṇhibhūto agamāsi.

Tatiyam pi kho gopālakā pasupālakā kassakā padhāvino Bhagavantam etad avocum: Mā, samāna, etam maggam &c as above hatthattham gacchantīti. Atha kho Bhagavā tuṇhibhūto agamāsi.

Addasā kho coro Aṅgulimālo Bhagavantam dūrato va agacchantam, disvān' assa etad ahosi: Acchariyam vata bho, abbhutam vata bho. Imañ hi maggam dasa pi purisā vīsatim

¹ Bm omits Sāvatthim pindāya pāvisi; Skt Sāvatthiyam in both places.

² Bm tenāddh^o. ³ So Skt Bm; Si addasāmu. ⁴ Si ten' addhānamaggapaṭipannam. ⁵ Si Bm disvāna. ⁶ Bm Si vīsaṁ & tiṁsaṁ. ⁷ Bm saṁharitvā; Si saṁgaritvā, with note that the Sinh. reading is saṁharitvā. Bu saṁharitvā, which he paraphrases by saṁgaritvā (cf. Si). ⁸ So Sk Bm Si & St infra; St here hattham; Bu hatthahattham. ⁹ Bm (not Sk Si) omits paragraph from pasupālaki... to ... tuṇhibhūto agamāsi, substituting la.

pi purisā tiṁsatim pi purisā cattārisam pi purisā paññāsam pi purisā¹ saṁharitvā saṁharitvā paṭipajjanti, te pi mama hatthatthaṁ gacchanti; atha ca panāyam samaṇo eko adutyo pasayha maññe āgacchatī. Yan nūnāham imam samanām jīvitā voropeyyan ti? Atha kho coro Aṅgulimālo asicammaṁ gahetvā dhanukalāpaṁ sannayhitvā Bhagavantam piṭṭhito piṭṭhito anubandhi. Atha kho Bhagavā tathārūpam iddhā-bhisamkhāram abhisamkhāsi² yathā coro Aṅgulimālo Bhagavantam pakatiyā gacchantaṁ sabbatthāmena³ gacchanto na sakkoti sampāpuṇitum. Atha kho corassa Aṅgulimālassa etad ahosi: Acchariyam vata bho, abbhutam vata bho. Aham hi pubbe hatthim pi dhāvantam anupatitvā gaṇhāmi, assam pi dhāvantam anupatitvā gaṇhāmi, ratham pi dhāvantam anupatitvā gaṇhāmi, migam pi dhāvantam anupatitvā gaṇhāmi; atha ca panāham imam samanām pakatiyā gacchantaṁ sabbatthāmena gacchanto na sakkomi sampāpuṇitum ti. Thito⁴ Bhagavantam etad avoca: Tiṭṭha, samaṇa; tiṭṭha samaṇāti⁵.

Thito ahām, Aṅgulimāla; tvañ ca titthāti.

Atha kho corassa Aṅgulimālassa etad ahosi: Ime kho samaṇā Sakyaputtiyā saccavādino saccapatiññā. Atha ca panāyam samaṇo gaccham yev' āha: Thito ahām, Aṅgulimāla; tvañ ca titthāti. Yan nūnāham imam samanām puccheyyan ti. Atha kho coro Aṅgulimālo Bhagavantam gāthāya⁶ ajjhabhāsi:

Gaccham vadesi, samaṇa, thito 'mhi⁷ mamañ ca brūsi thitam atthito ti;

Pucchāmi tam, samaṇa, etam attham: Katham thito tvam, aham atthito 'mhi?

Thito ahām, Aṅgulimāla, sabbadā sabbesu bhūtesu nidhāya dandam,

Tuvañ⁸ ca pānesu asaññato 'si; tasmā thito 'ham tuvam atthito 'si.

¹ Bm Si omit paññāsam pi purisa. ² So Sk Bu; Bm Si abhisamkhāresi.

³ Bm Si sabbatthāmena. ⁴ Bm Si add va. ⁵ St omits t. s-iti; Bm omits samaṇa. ⁶ Cf. Theragāthā p. 80. ⁷ Si Samanatthito 'mhi. ⁸ So Si, Skt tvañ; Bm tvash.

Cirassam¹ vata me mahito mahesi² mahāvanam samanoyam
paccavādi³;
So 'ham cirassā⁴ pahāssam⁵ pāpam sutvāna gātham
tava dhammayuttam.
Itveva⁶ coro asim āvudhañ ca sobbe papāte narake
anvakāri⁷.
Avandi coro Sugatassa pāde; tatth' eva nañ pabbajjam
ayāci.
Buddho ca kho kāruṇiko mahesi yo satthā lokassa
sadevakassa
Tam 'Ehi bhikkhūti' tadā avoca; es' eva tassa ahu
bhikkhubhāvo ti.

Atha kho Bhagavā āyasmatā Āngulimālena pacchā-
samanena yena Sāvatthi⁸ tena cārikam pakkāmi; anupubbena
cārikam caramāno yena Sāvatthi tad avasari. Tatra sudam
Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa
ārāme. Tena kho pana samayena rañño Pasenadissa Kosa-
lassa antepuradvāre⁹ mahājanakāyo sannipatitvā uccāsaddo
mahāsaddo hoti: Coro te, deva, vijite Āngulimālo nāma
luddo lohitapāñi hatapahate niviṭṭho adayāpanno pāṇabhūtesu.
Tena gāmā pi agāmā katā, nigamā pi anigamā katā, janapadā
pi ajanapadā katā. So manusse vadhitvā vadhitvā āngulīnam
mālam dhāreti. Tam devo patisedhetūti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo pañcamattehi assasatehi
Sāvatthiyā nikkhami divādivassa yen' ārāmo tena pāyāsi;
yāvatiko yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccārohitvā
pattiko va yena Bhagavā ten' upasamkami; upasamkamitvā

¹ Bm cirassam. ² Si Bm mahesi. ³ Bm mahāvanam pāpuoi saccavādi; Si mahāvanam samaya paccupādi, with note that the Sinh. reading is samanoyam; Skt mahāvana samano 'yam paccupādi; Bu paccavāditī... patipajji. ⁴ So Skt; Bu Si carissāmi. Si notes a reading cirassā. ⁵ Bm pahiya; Si pajahissa, noting another reading pahissa, which occurs in Skt; Bu pahassam. ⁶ So all MSS; Bu idh' eva. ⁷ So Bu Skt; Bm akiri; Si manvakāri. ⁸ Si Sāvatthi. ⁹ Bm antepuradvāre.

Bhagavantam abhvādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinnam kho rājānam Pasenadim Kosalam Bhagavā etad avoca: Kin nu te, mahārāja, rājā¹ Māgadho Seniyo Bimbisāro kupito, Vesālikū vā Licchavī, aññe vā paṭirājāno ti? Na kho me, bhante, rājā Māgadho Seniyo Bimbisāro kupito, na pi² Vesālikā Licchavī, na pi aññe paṭirājāno. Coro me, bhante, vijite Aṅgulimālo nāma luddo lohitapāni hatapahate nivittho adayāpanno pāṇabhūtesu. Tena gāmā pi agāmā katā, nigamā pi anigamā katā, janapadā pi ajanapadā katā. So manusse vadhitvā vadhitvā aṅgulinam mālam dhāreti. Nāham, bhante, paṭisedhissāmīti.

Sace pana tvaṁ, mahārāja, Aṅgulimālam passeyyāsi kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyāni pabbajitaṁ virataṁ pāṇātipātā virataṁ adinnādānā virataṁ musāvādā ekabhattikām brahmaeārim sīlavantam kalyāṇadhammaṁ, — kinti nām kareyyāsīti?

Abhvādeyyāma vā, bhante, paccuttheyyāma vā, āsanena vā nimanteyyāma, abhinimanteyyāma vā nām cīvarapiṇḍapātāsenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārehi, dhammikām vā assa rakkhāvaraṇaguttim samvidāheyyāma³. Kuto pan' assa, bhante, dussilassa pāpadhammassa evarūpo sīlasamyamo bhavissatīti?

Tena' kho pana samayena āyasmā Aṅgulimālo Bhagavato avidūre nisinno hoti. Atha kho Bhagavā dakkhinabāham⁴ paggahetvā rājānam Pasenadim Kosalam etad avoca: Eso, mahārāja, Aṅgulimālo ti.

Atha kho rañño Pasenadissa Kosalassa ahud eva bhayam ahu chambhitattam ahu lomahainso. Atha kho Bhagavā rājānam Pasenadim Kosalam bhitaṁ samviggalomalahaṭṭhātām viditvā rājānam Pasenadim Kosalam etad avoca: Mā bhāyi, mahārāja; mā bhāyi, mahārāja; na 'tthi te ato⁵ bhayan ti. Atha kho rañño Pasenadissa Kosalassa yaṁ ahosi bhayaṁ

¹ So Si; Skt omit; Bm rājā vā. ² Bm nipi. ³ So Skt Si; Bm sañvideyyāma

⁴ Bm dakkhinabāham. ⁵ So Skt Bu; Bm Si ito.

vā chambhitattam vā lomahamso vā, so patipassambhi¹. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yen' āyasmā Āngulimālo ten' upasāmkami, upasāmkamitvā āyasmantam Āngulimālam etad avoca: Ayyo no, bhante, Āngulimālo ti?

Evaṁ², mahārājāti.

Kathamgutto, bhante, ayyassa pitā? Kathamgottā³ mātā ti?

Gaggo⁴ kho, mahārāja, pitā; Mantānī⁵ mātā ti.

Abhiramatu, bhante, ayya Gaggo Mantāniputto; aham ayyassa Gaggassa Mantāniputtassa ussukkai karissāmi cīvara-piñḍapātasenāsanagilānapaccayabhesajjaparikkhārānan ti.

Tena kho pana samayena āyasmā Āngulimālo āraññako hoti piñḍapātiko pānisukūliko tecīvariko. Atha kho āyasmā Āngulimālo rājānam Pasenadim Kosalam etad avoca: Alām, mahārāja; paripunṇam me tecīvaran ti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yena Bhagavā ten' upasāmkami, upasāmkamitvā Bhagavantam abhivādetvā eka-mantam nisidi. Ekamantam nisinno kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantam etad avoca: Acchariyām, bhante, abbhutām, bhante, yāvañ c' idam, bhante, Bhagavā adantānam dametā asantānam sametā aparinibbutānam⁶ parinibbāpetā⁷. Yam hi mayam, bhante, nāsakkhimhā daññena pi satthena pi dametuñ, so Bhagavatā adaññena asatthen' eva⁸ danto. Handa⁹ dāni mayam, bhante, gacchāma; bahukicca mayam bahukaranīyā ti¹⁰. Yassa dāni tvañ¹¹, mahārāja, kālam maññasiti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo utthāyā ūsanā Bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi.

Atha kho āyasmā Āngulimālo pubbañhasamayam nivāsetvā pattacivaram ādāya Sāvatthiñ piñḍāya pāvisi¹². Addasā kho āyasinā Āngulimālo Sāvatthiyam sapadānam piñḍāya caramāno aññataram itthimūlhagabbham¹³ visātagabbham¹⁴. Disvān'

¹ So Skt Si; Bm patipasambhi. ² Bm adds mayham. ³ Si adds ayyassa; Bm kathamgutto. ⁴ So Skt Si Bu; Bm Bhaggo; ⁵ So Skt Bu; Bm Si Skt Mantānī. ⁶ Si appar. ⁷ So Bm Si; Skt parinibbutāpetvā. ⁸ So Skt Bm; Skt va; Si omits eva. ⁹ Skt add ca. ¹⁰ Bm bahūkicca, but bahukaranīyāti. ¹¹ Bm Si omits tvañ. ¹² So Skt Si Bu; Bm pāvisi. ¹³ Bm Si mu. ¹⁴ So Bm Si, as Skt infra; Skt here vighātag.

assa etad ahosi: Kilissanti vata bho sattā; kilissanti vata bho sattā ti. Atha kho āyasmā Āngulimālo Sāvatthiyān pindāya caritvā pacchābhettam piṇḍapātapaṭikkanto yena Bhagavā ten' upasāṅkami; upasāṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisino kho āyasmā Āngulimālo Bhagavantam etad avoca: Idhāham¹, bhante, pubbanhasamayam nivāsetvā pattacivaram ādāya Sāvatthim piṇḍāya pāvisim; addasam kho aham, bhante, Sāvatthiyā sapadānam piṇḍāya caramāno aññataram itthim mūlhagabbhaṁ visātagabbhaṁ; disvāna me² etad ahosi: Kilissanti vata bho sattā, kilissanti vata bho sattā ti.

Tena hi tvām, Āngulimāla, yena Sāvatthi³ ten' upasāṅkama, upasāṅkamitvā tam itthim evam vadehi: Yato aham, bhagini⁴, jāto nābhijānāmi sañcicca pāṇam jīvitā voropetā. Tena saccena sotthi te hotu, sotthi gabbhassāti.

So hi⁵ nuna me, bhante⁶, sampajānamusāvādo bhavissati; mayā hi, bhante, bahū sañcicca pāṇā⁷ jīvitā voropitā ti⁸.

Tena hi tvām, Āngulimāla, yena Sāvatthi ten' upasāṅkama, upasāṅkamitvā tam itthim evam vadehi: Yato aham, bhagini, ariyāya jātiyā jāto nābhijānāmi sañcicca pāṇam jīvitā voropetā; tena saccena sotthi te hotu sotthi gabbhassāti. Evaṁ bhante ti kho āyasmā Āngulimālo Bhagavato paṭisutvā yena Sāvatthi ten' upasāṅkami, upasāṅkamitvā tam itthim etad avoca: Yato aham, bhagini, ariyāya jātiyā jāto nābhijānāmi sañcicca pāṇam jīvitā voropetā; tena saccena sotthi te hotu sotthi gabbhassāti. Atha kho sotth' itthiyā⁹ ahosi sotthi gabbhassa. Atha kho āyasmā Āngulimālo eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpi pahitatto viharanto na cirass' eva yass' athāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyam pabbajanti, tad anuttaraṁ brahmacariyapariyosānam ditthe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi. Khīṇā jāti, vusitām brahmacariyām, kataṁ karaniyām, nāparam

¹ Sk omits. ² Bm assa. ³ Bm Si sā itthi, the latter with note that katthaci potthake Yena Sāvatthiti pāṭho dissati. ⁴ Su add jātiyā, which is omitted in Bm Si Bu. ⁵ Bm 'ham. ⁶ Sk omits bhante & Bm omits me. ⁷ Sk Bm pāṇam. ⁸ So Skt Si; Bm voropetā, as Skt Si supra & infra. ⁹ So Skt Si; Bm atha khvāssā itthiyā sotthi.

itthattāyāti abbhaññāsi; aññataro kho pan' āyasmā Āngulimālo arahatain ahosi.

Atha kho āyasmā Āngulimālo pubbañhasamayañ nivāsetvā pattaçivaram ādāya Sāvatthim¹ piñdāya pāvisi. Tena kho pana samayena aññena pi leddu khitto āyasmato Āngulimālassa kāye nipatati², aññena pi dañdo khitto āyasmato Āngulimālassa kāye nipatati. aññena pi sakharā³ khittā āyasmato Āngulimālassa kāye nipatati. Atha kho āyasmā Āngulimālo bhinnena sisena lohitena galantena bhinnena pattena vippahālitāya⁴ samghātīyā yena Bhagavā ten' upasam-kami. Addasā kho Bhagavā āyasmantam Āngulimālam dūrato va āgacchantam, disvā āyasmantam Āngulimālam etad avoca: Adhvāsehi tvam, brāhmaṇa; adhvāsehi tvam, brāhmaṇa. Yassa kho tvam⁵ kammasa vipākena bahūni vassāni bahūni vassasatāni bahūni vassasahassāni niraye pacceyyāsi, tassa tvam, brāhmaṇa, kammasa vipākam ditthe va dhamme paṭi-samvedesiti.

Atha kho āyasmā Āngulimālo rahogato patisallino⁶ vimuttisukham paṭisainvedī tāyam velāyam imam udānam udānesi:⁷ —

Yo ca⁸ pubbe pamajjivā pacchā so nappamajjati,
So 'mām⁹ lokam pabbāseti abbhā mutto 'va candimā.
Yassa pāpām katham kammañ kusalena pithiyati¹⁰,
So 'mām lokam pabbāseti abbhā mutto 'va candimā.
Yo have daharo bhikkhu yuñjati Buddhasāsane,
So 'mām lokam pabbāseti abbhā mutto 'va candimā.
Disā hi me dhammadhathām sunantu, disā hi me yuñjantu
Buddhasāsane,
Disā hi me te manusse¹¹ bhajantu ye dhammam¹² ev'
ādapayanti santo.

¹ So Bm; Skt (as usually) & Si Sāvatthiām. ² Sk na patati; Bu kāye patati (in commentary). ³ Si sakharā. ⁴ Skt vipparitāya; Bm vippālitāya; Si vippahālitāya. ⁵ Bm adds brāhmaṇa. ⁶ Bm patisallīso. Cf. p. 23 supra.

⁷ Cf. Theragāthā p. 81; Dhp. I. 172—3, 382, 80, 26—7; Vinaya II 196.

⁸ So Skt Si; Bu inserts va after pubbe. ⁹ So Bm Si Bu; Skt so imam.

¹⁰ So Skt Si; Bm pidhiyyati. ¹¹ So Skt; Bm Si (&? Bu) manujā. ¹² So Bm Bu; Si dhammēvādapayanti; Skt dhammēvād.

Disā hi me khantivādānam¹ avirodhappasainsinām²
 Suñantu dhammām kālena tañ ca anuvidhiyantu³.
 Na hi jātu so mamañ himse aññām va pana kañci nañ
 Pappuya paramām santim rakkheyya tasathāvare⁴.
 Uḍakam hi nayanti nettikā, usukārā namayanti tejanām,
 Dāruñ namayanti tacchakā, attānam damayanti pāñditā.
 Dañden' eke damayanti añkusehi kasāhi ca;
 Adañdena asaththena ahañ danto⁵ 'mhi tādinā.
 Ahimsako ti me nāmām himsakassa pure⁶ sato;
 Ajjāham saccanāmo 'mhi, na nañ himsāmi kañci nañ.
 Coro ahañ pure āsim Aṅgulimālo ti vissuto,
 Vuyhamāno mahoghena Buddham saranām āgamām.
 Lohitapāñi⁷ pure āsim Aṅgulimālo ti vissuto;
 Saranāgamanām⁸ passa; bhavanetti⁹ samūhatā.
 Tādisām kammañi katvāna bahu duggatigāminām
 Phuṭṭho kammavipākena anaño¹⁰ bhuñjāmi bhojanām.
 Pamādam¹¹ anuyuñjanti bālā dummedhino janā,
 Appamādañ ca medhāvi dhanām setthañ va rakkhati.
 Mā pamādam anuyuñjetha mā kūmaratisanthavañ,
 Appamatto hi jhāyanto pappoti vipulām¹² sukham.
 Sāgatañ nāpagatām¹³ nayidām dummantitām¹⁴ mama;
 Paṭibhantesu¹⁵ dhammesu yām setthañ tad upāgamām.
 Sāgatañ nāpagatam nayidām dummantitām mama;
 Tisso vijjā anuppattā, katañ Buddhassa sāsanān ti.

AṄGULIMĀLASUTTAM CHATTHAM.

¹ So Skt; Si khantivodanām; Bm khantipavādānam. ² So Bu; Skt av-ināñ;
 Si avirodhapasañsanām; Bm avirodhām pasansanām. ³ So Sk Si Bu;
 Bm anudhiyantu. ⁴ So Skt Si Bu; Bm tasathāvaram. ⁵ Si dañjo. ⁶ Bm
 püre. ⁷ So Bm Si; Skt l-ñim. ⁸ Bm Si saranāgamanām. ⁹ So all MSS.

¹⁰ Bu Si anaño; Skt ānaso; Bu (thrice) anaño, adding añino ti pi pātho.

¹¹ Sk not St, inserts mā. ¹² So Skt Si; Bm paramām. ¹³ So Skt Bu;
 Si svāgatām nāpagatām; Bm svāgatām nāma sagatām. ¹⁴ So Bm Si &
 Skt (2nd time). ¹⁵ So Bu; Skt paṭibhantesu; Si suvibhantesu; Bm savibh^o.

87.

Evam me sutām. Ekām samayām Bhagavā Sāvatthiyām viharati Jetavane Anāthapindikassa ārāme. Tena kho pana samayena aññatarassa gahapatissa ekaputtako piyo manāpo kālakato¹ hoti. Tassa kālakiriyāya n' eva kammantā paṭibhanti, na bhattām paṭibhāti. So ālāhanām² gantvā gantvā kandati: Kahām, ekaputtaka? Kahām, ekaputtakāti. Atha kho so gahapati yena Bhagavā ten' upasamākami, upasamākamitvā Bhagavantam abhvādetvā ekamantam nisidi. Eka- mantam nisinnam kho tam gahapatiṁ Bhagavā etad avoca: Na kho te, gahapati, sake citte thitassa indriyāni atthi; te indriyānam aññathattan ti.

Kim hi me, bhante, indriyānam³ nāññathattam bhavissati? Mayham hi, bhante, ekaputtako piyo manāpo kālakato; tassa kālakiriyāya n' eva kammantā paṭibhanti, na bhattām paṭibhāti. So⁴ ālāhanām gantvā gantvā kandāmi: Kahām, ekaputtaka? Kahām, ekaputtakāti?

Evam etaṁ, gahapati⁵; piyajātikā hi, gahapati, soka- paridevadukkhadomanassupāyāsā⁶ piyappabhavikā⁷ ti.

Kassa kho nām' etaṁ, bhante, evam bhavissati: Piya- jātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā? Piyajātikā hi kho⁸, bhante, ānandasomanassā piyappabhavikā ti. Atha kho so gahapati Bhagavato bhāsitām anabhinanditvā paṭikkositvā⁹ utthāy¹⁰ āsanā pakkāmi.

Tena kho pana samayena sambahulā¹⁰ akkhadhuttā Bhagavato avidūre akkhehi dibbanti. Atha kho so gahapati yena te akkhadhuttā ten' upasamākami; upasamākamitvā te akkhadhutte etad avoca: Idhām, bhonto, yena samāṇo

¹ Bm kalākato. ² So Sk & S^t infra; S^t here ālāhanām; Bu ālāhan- ti susinash; Bm Si ālāhanām. ³ Skt here both repeat: atha kho so gah. yena Bh. ten' up., and continue — aññathattam bh. ⁴ Si adds 'hab. ⁵ Bm repeats these three words. ⁶ Bm s-ūpāyāsā. ⁷ So Skt here & Bm throughout; Bu (?) p-bhavikā; Si piyabhātikā throughout, as Skt frequently infra. ⁸ Bm vo. ⁹ Sk paṭikkositvā; Si appaṭikkositvā. ¹⁰ Bm sambahulā, as usually.

Gotamo ten' upasamikami, upasamikamitvā samanām Gotamam abhivādetvā ekamantam nisidim. Ekamantam nisinnam kho marū, bhonto, samāno Gotamo etad avoca: Na kho te, gahapati, sake citte thitassa indriyāni atthi; te indriyānam aññathattan ti. Evam vutte aham, bhonto, samanām Gotamam etad avoca: Kiṁ¹hi me, bhante, indriyānam naññathattam bhavissati? Mayham hi, bhante, ekaputtako piyo manāpo kālakato; tassa kālakiriyāya n' eva kammantā paṭibhanti, na bhattam paṭibhāti. So ālāhanam gantvā gantvā kandāmi: Kaham, ekaputtaka? kaham, ekaputtakāti. Evam etam, gahapati; evam etam, gahapati; piyajātikā hi, gahapati, sokapari-devadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti². Kassa kho³ nām' etam, bhante, evam bhavissati: Piyajātikā sokaparideva-dukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā? Piyajātikā hi kho, bhante, ānandasomanassā piyappabhavikā ti⁴. Atha khvāham, bhonto, samanassa Gotamassa bhāsitam anabhinanditvā paṭik-kositvā uṭṭhāy' āsanā pakkāmin ti.

Evam etam, gahapati; evam etam, gahapati. Piyajātikā hi, gahapati, ānandasomanassā piyappabhavikā ti.

Atha kho so gahapati: Sameti me akkhadhuttehitī pakkāmi. Atha kho idam kathāvatthum anupubbena rājante-puram pāvisi. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Mallikam devim āmantesi: Idam te, Mallike, samanēna Gotamena bhāsitam: — Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti.

Sace tam, mahārāja, Bhagavatā bhāsitam, evam etan ti.

Evam evam panāyam Mallikā yaññadeva samāno Gotamo bhāsat, tam tad ev' assa abbhanumodati⁵: — Sace tam, mahārāja, Bhagavatā bhāsitam, evam etan ti. Seyyathāpi nāma ācariyo yaññadeva antevāsissa⁶ bhāsat, tam tad ev' assa antevāsi abbhanumodati: Evam etam, ācariya; evam etam ācariyāti; — evam eva kho tvam, Mallike, yaññadeva samāno Gotamo bhāsat, tam tad ev' assa abbhanumodasi: Sace tam,

¹ Skt omit ti. ² So Bm; Skt 'sa nām'; Si tassa kho nām'. ³Bm kho aham; Si kho 'ham. ⁴ Skt abbhanumoditi. ⁵Bm antevāsikassa.

mahārāja, Bhagavatā bhāsitam evam etan ti. Cara pi re, Mallike, vinassāti.

Atha kho Mallikā devī Nālijāngham brāhmaṇam āmantesi: Ehi tvam, brāhmaṇa, yena Bhagavā ten' upasāṅkama, upasāṅkamitvā mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi, appābādham appātāṅkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram puccha — Mallikā, bhante, devī Bhagavato pāde sirasā vandati, appābādham appātāṅkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram pucchatiti; evañ ca vadēhi — Bhāsitā nu kho, bhante, Bhagavatā esā vācā: Piyajātikā sokaparidevadukkhādomanasupāyāsā piyappabhavikā ti? Yathā ca¹ te Bhagavā vyākaroti, tam sādhukam uggahetvā mamañ² āroceyyāsi. Na hi Tathāgatā vitatham³ bhanantīti. Evam bhotiti kho Nālijāngho brāhmaṇo Mallikāya deviyā patisutvā yena Bhagavā ten' upasāṅkami, upasāṅkamitvā Bhagavatā saddhim sammodi; sammodaniyam kathaṁ sārāṇiyam vītisāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho Nālijāngho brāhmaṇo Bhagavantam etad avoca: Mallikā, bho Gotama, devī bhoto Gotamassa pāde sirasā vandati, appābādham appātāṅkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram pucchati, evañ ca vadeti: Bhāsitā nu kho, bhante, Bhagavatā esā vācā — Piyajātikā sokaparidevadukkhādomanasupāyāsā piyappabhavikā ti?

Evam etam, brāhmaṇa; evam etam, brāhmaṇa⁴; piyajātikā hi, brāhmaṇa, sokaparidevadukkhādomanasupāyāsā piyappabhavikā ti.

Tad aminā⁵ p' etam, brāhmaṇa, pariyyayena veditabbam yathā piyajātikā sokaparidevadukkhādomanasupāyāsā piyappabhavikā ti. Bhūtapubbañ, brāhmaṇa, imissā yeva Sāvatthiyā aññatarassā⁶ itthiyā mātā kālam akāsi. Sā tassā kālakiriyāya ummattikā khittacittā⁷ rathiyāya⁸ rathiyam siṅghāṭakena siṅghāṭakam upasāṅkamitvā evam āha: Api me mātarām addasatha⁹? Api me mātarām addasathāti?

¹ Bm Si omit ea. ² Bm Si mama, ³ Skt viratthas. ⁴ So Si; Sk Bm omit the three words repeated. ⁵ Skt amīnā. ⁶ Bm aññatarissi. ⁷ Skt khittacittā here, but not infra. ⁸ Skt rathiyā. ⁹ Skt; Si adassatha; Bm addassatha.

Iminā pi kho etam, brāhmaṇa, pariyyena veditabbam, yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappa-bhavikā ti. Bhūtapubbam, brāhmaṇa, imassā yeva Sāvatthiyā aññatarassā itthiyā pitā kālam akāsi, — pe¹ — bhātā kālam akāsi, bhaginī kālam akāsi, putto kālam akāsi, dhitā² kālam akāsi, sāmiko kālam akāsi. Sā tassa kālakiriyāya ummattikā khittacittā rathiyāya³ rathiyam siṅghāṭakena siṅghāṭakam upasamkamitvā evam āha: Api me sāmikam addasatha? Api me sāmikam⁴ addasathāti?

Iminā pi kho etam, brāhmaṇa, pariyyena veditabbam, yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappa-bhavikā ti. Bhūtapubbam, brāhmaṇa, imissā yeva Sāvatthiyā aññatarassa purisassa mātā kālam akāsi. So tassā kālakiriyāya ummattako khittacitto rathiyāya rathiyam siṅghāṭakena siṅghāṭakam upasamkamitvā evam āha: Api me mātarām addasatha? api me mātarām addasathāti?

Iminā pi kho etam, brāhmaṇa, pariyyena veditabbam, yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappa-bhavikā ti. Bhūtapubbam, brāhmaṇa, imassā yeva Sāvatthiyā aññatarā purisassa pitā kālam akāsi, — pe¹ — bhātā kālam akāsi, bhaginī kālam akāsi, putto kālam akāsi, dhitā kālam akāsi, pajāpati⁵ kālam akāsi. So tassā kālakiriyāya ummattiko khittacitto rathiyāya rathiyam siṅghāṭakena siṅghāṭakam upasamkamitvā evam āha: Api me pajāpatim addasatha? api me pajāpatim addasathāti?

Iminā pi kho etam, brāhmaṇa, pariyyena veditabbam, yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappa-bhavikā ti. Bhūtapubbam, brāhmaṇa, imassā yeva Sāvatthiyā aññatarā itthi nātikulam agamāsi. Tassā te nātakā sāmikam⁷ acchinditvā aññassa dātukamā; sā ca tam na icchatī. Atha kho Sāvatthi⁸-sāmikam etad avoca: Ime mām⁹, ayyaputta, nātakā tam¹⁰ acchinditvā aññassa dātukamā; ahañ ca tam na icchāmīti. Atha kho so puriso tam itthim dvidhā chetvā

¹ Bm Si omit pe. ² Bm Si dhitā. ³ Sk rathiyā. ⁴ Sk sāmīyā bis. ⁵ Si piyabhūtikā. ⁶ Bm Si p-ti. ⁷ Sk sāmīyām. ⁸ Bm sā itthi; Si sā itthi. ⁹ Si mama. ¹⁰ So Si; Sk kathaṁ; Bm tvam.

attānam uppātesi¹: Ubho pecca bhavissāmāti. Iminā pi kho tam, brāhmaṇa, pariyāyena veditabbañ, yathā piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti.

Atha kho Nālījaṅgho brāhmaṇo Bhagavato bhāsitam abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā yena Mallikā devī ten' upasamikami, upasamikamitvā yāvatako ahosi Bhagavatā saddhiṁ kathāsallāpo tam sabbam Mallikāya deviyā ārocesi. Atha kho Mallikā devī yena rājā Pāsenadi Kosalo ten' upasamikami, upasamikamitvā rājānam Pasenadim Kosalam etad avoca: Tam kim maññasi, mahārāja? Piyā te Vajīri kumārī ti?

Evaṁ, Mallike, piyā me Vajīri kumārī ti.

Tam kim maññasi, mahārāja? Vajiriyā te kumāriyā² vipariññamaññathābhāvā uppajjeyyūm sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Vajiriyā me, Mallike, kumāriyā vipariññamaññathābhāvā i vitassa pi siyā aññathattam. Kim pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Idam kho tam, mahārāja, tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitam: Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti. Tam kim maññasi, mahārāja? Piyā te Vāsabhā khattiyā³ ti?

Evaṁ, Mallike, piyā me Vāsabhā khattiyā ti.

Tam kim maññasi, mahārāja? Vāsabhāya te khattiyāya vipariññamaññathābhāvā uppajjeyyūm sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Vāsabhāya me, Mallike, khattiyāya vipariññamaññathābhāvā jīvitassa pi siyā aññathattam. Kim pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Idam kho tam, mahārāja, tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitam: Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā. Tam kim maññasi, mahārāja? Piyo te Viḍūḍabho⁴ senāpatiti?

¹ So Sk; Bm uphāresi; Si uppālesi; Bu (?) opādesi. ² Skt kumāriyā.

³ So Skt Si; Bm Si Vāsabhākhattiyā. ⁴ So Skt Si; Bm Viḍūḍubho, as in No. 90 & always.

Evaṁ, Mallike; piyo me Viḍūḍabho senāpatīti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Viḍūḍabhassa senāpatissa vipariṇāmaññathābhāvā uppajjeyyumi sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Viḍūḍabhassa me, Mallike, senāpatissa vipariṇāmaññathābhāvā jīvitassa pi siyā aññathattam. Kim pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Idam kho taṁ, mahārāja, tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitam: Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Piyā te ahan ti?

Evaṁ, Mallike; piyā me 'si tvan ti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Mayham te vipariṇāmaññathābhāvā uppajjeyyumi sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Tuyham hi me, Mallike, vipariṇāmaññathābhāvā jīvitassa pi siyā aññathattam. Kim pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Idam kho taṁ, mahārāja, tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitam: Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti. Taṁ kim maññasi, mahārāja? Piyā te Kāsi-kosalā ti?

Evaṁ, Mallike; piyā me Kāsi-kosalā. Kāsi-kosalānam, Mallike, ānubhāvena kāsikacandananā pacchanubhoma, mālāgandhavilepanām dhāremāti.

Taṁ kim maññasi, mahārāja? Kāsi-kosalānam te vipariṇāmaññathābhāvā uppajjeyyumi sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Kāsi-kosalānam hi me, Mallike, vipariṇāmaññathābhāvā jīvitassa pi siyā aññathattam. Kim pana me na uppajjissanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

Idam kho taṁ, mahārāja, tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena sandhāya bhāsitam: Piyajātikā sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhavikā ti.

Acchariyam, Mallike, abbhutam, Mallike, yāvañ¹ ca so

¹ So Skt Si; Bm yāva.

Bhagavā paññāya ativijjha¹ paññāya² passati. Ehi, Mallike, ācāmehiti.

Atha kho rāja Pasenadi Kosalo utthāy' āsanā ekamisam uttarāsaṅgam karitvā yena Bhagavā ten' añjalim paññāmetvā tikkhattum udānam udānesi: Namo tassa Bhagavato arahato sammāsambuddhassa; namo tassa — pe³ — sammāsambudhassāti.

PIYAJĀTIKASUTTAṂ SATTAMĀṂ.

88.

Evam me sutam. Ekam samayam Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapindikassa ārāme. Atha kho āyasmā Anando pubbañhasamayam nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Sāvatthim piṇḍāya pāvisi. Sāvatthiyam piṇḍāya caritvā pacchābhuttam piṇḍapātapaṭikkanto yena Pubbārāmo Migāramatū⁴ pāśādo ten' upasamkami divāvihārāya. Tena kho pana samayena rājā Pasenadi Kosalo Ekapuṇḍarikam nāgam⁵ abhirūhitvā Sāvatthiyā niyyāti divādivassa. Addasā kho rājā Pasenadi Kosalo āyasmantam Ānandam dūrato va āgacchantam; disvāna Sirivaddham⁶ mahāmattam āmantesi: Āyasmā no eso, samma Sirivaddha, Ānando ti? Evam mahārāja; āyasmā eso Ānando ti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo aññataram purisam āmantesi: Ehi tvaṁ, ambho purisa, yen' āyasmā Ānando ten' upasamkama; upasamkamitvā mama vacanena āyasmato Ānandassa pāde sirasā vandāhi: Rājā, bhante, Pasenadi Kosalo āyasmato Ānandassa pāde sirasā vandatiti; evañ ca vadehi: Sace kira, bhante, āyasmato Ānandassa na kiñci accāyikam karaṇiyam, āgametu kira, bhante, āyasmā Ānando

¹ So Si; Bm pativijjha; Skt ativijjhā. ² So Si; Skt maññ ko; Bm repeats paññāya. ³ So Bm Si; Skt omit pe, repeating bhagavato arahato.

⁴ So St Bm; Si migāramatuya; Sk mingāramatū. ⁵ So St Bm Si; Sk Bu nāngam. ⁶ Bm Sir⁶.

muhuttam anukampam upādāyāti. Evam devāti kho so puriso rañño Pasenadissa Kosalassa pañisutvā yen' āyasmā Ānando ten' upasamākami, upasamākamitvā āyasmantam Ānandam abhivādetvā ekamantam atthāsi. Ekamantam thito kho so puriso āyasmantam Ānandañ etad avoca: Rājā, bhante, Pasenadi Kosalo āyasmato Ānandassa pāde sirasā vandati, evañ ca vadeti: Sace kira, bhante, āyasmato Ānandassa na kiñci accāyikam karaṇiyām, āgametu kira, bhante, āyasmā Ānando muhuttam anukampañ upādāyāti. Adhvāsesi kho āyasmā Ānando tuñhibhāvena. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yāvatikā nāgassa bhūmi nāgena gantvā nāgā paccorohitvā pattiko va yen' āyasmā Ānando ten' upasamākami; upasamākamitvā āyasmantam Ānandañ abhivādetvā ekamantam atthāsi. Ekamantam thito kho rājā Pasenadi Kosalo āyasmantam Ānandañ etad avoca: Sace, bhante, āyasmato Ānandassa na kiñci accāyikam karaṇiyām, sādhu, bhante, āyasmā Ānando yena Aciravatiyā nadiyā¹ tīram, ten' upasamākamatu anukampañ upādāyāti. Adhvāsesi kho āyasmā Ānando tuñhibhāvena. Atha kho āyasmā Ānando yena Aciravatiyā nadiyā tīram ten' upasamākami; upasamākamitvā aññatarasmiñ rukkhamūle pañnatte āsane nisidi. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yāvatikā nāgassa bhūmi nāgena² gantvā nāgā paccorohitvā pattiko va yen' āyasmā Ānando ten' upasamākami, upasamākamitvā āyasmantam Ānandañ abhivādetvā ekamantam atthāsi. Ekamantam thito kho rājā Pasenadi Kosalo āyasmantam Ānandañ etad avoca: Idha, bhante, īyasmā Ānando hatthatthare nisidatūti. Alam, mahārāja; nisida tvam; nisinno aham sake āsane ti. Nisidi kho rājā Pasenadi Kosalo pañnatte āsane. Nisajja kho rājā Paseñadi Kosalo āyasmantam Ānandañ etad avoca: Kin nu kho, bhante Ānanda, so Bhagavā tathārūpañ kāyasamācārañ samācareyya yvāssa³ kāyasamācāro opārambho samānehi brāhmañehi viññūhiti? — Na kho, mahārāja, so Bhagavā tathārūpañ kāyasamācārañ samācareyya yvāssa kāyasamācāro opārambho samānehi brāhmañehi viññūhiti.

¹ Bm Aciravatiyā nadiyā (bis). ² Sk nāg- twice but usually nāng-.

³ So Bm & Sk infra; Sk here yassa; St here yāvassa; Si yvāyan.

Kim pana, bhante Ānanda, so Bhagavā tathārūpam vacīsamācāram — pe — manosamācāram samācareyya yvāssa manosamācāro opārambho samañehi brāhmañehi viññūhiti. Na kho, mahārāja, so Bhagavā tathārūpam manosamācāram samācareyya yvāssa manosamācāro opārambho samañehi brāhmañehi viññūhiti.

Acchariyam, bhante; abbhutam, bhante; yam hi mayam, bhante, nāsakkhimha¹ pañhena paripūretuṁ, tam, bhante, ayasmatā Ānandena pañhassa veyyākarañena paripūritaṁ. Ye te, bhante, bälāavyattā ananuvicca apariyogāhetvā paresam vāvānam vā avāvānam vā bhāsanti, na mayan tam sārato paccāgacchāma. Ye ca kho² te, bhante, pāñditā vyattā³ medhāvino anuvicca pariyoñāhetvā paresam vāvānam vā avāvānam vā bhāsanti, taṁ mayam sārato paccāgacchāma. Katamo pana, bhante Ānanda, kāyasamācāro opārambho samañehi brāhmañehi viññūhiti?

Yo⁴ kho, mahārāja, kāyasamācāro akusalo.

Katamo pana, bhante, kāyasamācāro akusalo?

Yo⁴ kho, mahārāja, kāyasamācāro sāvajjo.

Katamo pana, bhante, kāyasamācāro sāvajjo?

Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro savyāpajjhō⁵.

Katamo pana, bhante, kāyasamācāro savyāpajjhō?

Yo kho, mahārāja, dukkhavipāko.

Katamo pana, bhante, kāyasamācāro dukkhavipāko?

Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro attabyābādhāya pi samvattati, parabyābādhāya pi samvattati, ubhayabyābādhāya pi samvattati; tassa akusalā dhammā abhivadḍhanti, kusalā dhammā parihāyanti; — evarūpo kho, mahārāja, kāyasamācāro opārambho samañehi brāhmañehi viññūhiti.

Katamo pana, bhante Ānanda, vacīsamācāro — pe — manosamācāro opārambho samañehi brāhmañehi viññūhiti?

Yo kho, mahārāja, manosamācāro akusalo.

Katamo pana, bhante, manosamācāro akusalo?

¹ So Sk Bu; Bm Si nās-hā. ² Bm ye pana. ³ Bm viyattā; Si byattā viyattā. ⁴ Sk infra So. ⁵ So Sk Si; Bm savyābajjhō; Bu savyāpajjhō ti sadukkho.

Yo kho, mahārāja, manosamācāro sāvajjo.

Katamo pana, bhante, manosamācāro sāvajjo?

Yo kho, mahārāja, manosamācāro savyāpajjho?

Katamo pāna, bhante, manosamācāro savyāpajjho?

Yo kho, mahārāja, manosamācāro dukkhavipāko.

Katamo pana, bhante, manosamācāro dukkhavipāko?

Yo kho, mahārāja, manosamācāro attabyābādhāya pi saṁvattati, parabyābādhāya pi saṁvattati¹, ubhayabyābādhāya pi saṁvattati; tassa akusalā dhammā abhivaddhanti, kusalā dhammā parihāyanti; — evarūpo kho, mahārāja, manosamācāro opārambho samanehi brāhmaṇehi viññūhīti.

Kin nu kho, bhante Ānanda, so Bhagavā sabbesam yeva akusalānaṁ dhammānaṁ pahānam vaṇṇetiti²?

Sabbākusaladhammapahino kho, mahārāja, Tathāgato, kusaladhammasamannāgato ti.

Katamo pana, bhante Ānanda, kāyasamācāro anopārambho samanehi brāhmaṇehi viññūhīti?

Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro kusalo.

Katamo pana, bhante, kāyasamācāro kusalo?

Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro anavajjo.

Katamo pana, bhante, kāyasamācāro anavajjo?

Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro avyāpajjho.

Katamo pana, bhante, kāyasamācāro avyāpajjho?

Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro sukhavipāko.

Katamo pana, bhante, kāyasamācāro sukhavipāko?

Yo kho, mahārāja, kāyasamācāro n'ev' attabyābādhāya pi saṁvattati, na parabyābādhāya pi saṁvattati³, na ubhayabyābādhāya pi saṁvattati; tassa akusalā dhammā parihāyanti, kusalā dhammā abhivaddhanti; — evarūpo kho, mahārāja, kāyasamācāro anopārambho samanehi brāhmaṇehi viññūhīti.

Katamo pana, bhante Ānanda, vacisamācāro — pe — manosamācāro⁴ anopārambho samanehi brāhmaṇehi viññūhīti?

Yo kho, mahārāja, manosamācāro kusalo.

¹ Skt substitute pe for parabyābādhāya pi saṁvattati. ² So Skt Si Bu; Bm saṁvannetiti. ³ Sk omits these four words here & pi in the surrounding clauses both here & infra. ⁴ Sk omits pe manos.

Katamo pana, bhante, manosamācāro kusalo?
 Yo kho, mahārāja, manosamācāro anavajjo.
 Katamo pana, bhante, manosamācāro anavajjo?
 Yo kho, mahārāja, manosamācāro avyāpajjho.
 Katamo pana, bhante, manosamācāro avyāpajjho?
 Yo kho, mahārāja, manosamācāro sukhavipāko.
 Katamo pana, bhante, manosamācāro sukhavipāko?

Yo kho, mahārāja, manosamācāro n' ev' attabyābhādhāya
 pi saṁvattati, na parabyābhādhāya pi saṁvattati, na ubhaya-
 byābhādhāya saṁvattati; tassa akusalā dhammā parihaṇyanti¹,
 kusalā dhammā abhivadḍhanti; — evarūpo kho, mahārāja,
 manosamācāro anopārambho samañehi brāhmañehi viññūhi.

Kim pana², bhante Ānanda, so Bhagavā sabbesam̄ yeva³
 kusalānam dhammānam upasampadaṁ vanṇetī?

Sabbākusaladhammapahino kho, mahārāja, Tathāgato
 kusaladhammasamannāgato ti.

Acchariyam, bhante, abbhutam̄, bhante, yāva⁴ subhāsitam̄
 c' idam⁵, bhante, āyasmato Ānandena. iminā ca mayam̄,
 bhante, āyasmato Ānandassa subhāsitena attamanābhīraddhā⁶.
 Evaṁ attamanābhīraddhā ca mayam̄, bhante, āyasmato Ānandassa
 subhāsitena, sace, bhante, āyasmato Ānandassa
 hatthiratanam̄ kappeyya, hatthiratanam̄ pi mayam̄ āyasmato
 Ānandassa dadeyyāma. Sace, bhante, āyasmato Ānandassa
 assaratanam̄ kappeyya, assaratanam̄ pi mayam̄ āyasmato
 Ānandassa dadeyyāma. Sace, bhante, āyasmato Ānandassa
 gāmavaram̄ kappeyya⁷, gāmavaram̄ pi mayam̄ āyasmato
 Ānandassa dadeyyāma. Api ca, bhante, mayam p' etam̄
 jānāma; n' etam̄⁸ āyasmato Ānandassa kappatīti. Ayaṁ me,
 bhante, bāhitikā rañño Māgadhena Ajātasattunā Vedehiputtena
 chattanāliyā⁹ pakkhipitvā¹⁰ paliitā solasasamā āyāmena atṭha-
 samā vitthārena; taṁ, bhante, āyasmā Ānando patiganhātu
 anukampaṁ upādāyāti.

Alam̄, mahārāja; paripuṇṇam̄ me ticīvaran ti.

¹ Skt parihaṇiyanti. ² Si kin nu kho pana. ³ Bm adds ca. ⁴ Skt yāvā.

⁵ Bm eldām. ⁶ Skt att-ravā (bis). ⁷ Skt omit gām, kap. ⁸ Bm mayam

n' etam̄ jānāma āy. A-ssa K. ⁹ So Si; Skt chatta nāliyā; Bm vattanāliyā.

¹⁰ Skt pakkhipit vo.

Ayam, bbante, Aciravatī nadi diṭṭhā āyasmata c' eva Ānandena amhehi ca yadā¹ upari pabbate mahāmegho abhippavuṭṭho hoti; athāyām Aciravatī nadi ubhato kūlāni saṁvissandanti² gacchati; — evam eva kho, bhante, āyasmā Ānando imāya bāhitikāya attano ticivaram karissati; yaṁ pan' āyasmato Ānandassa purānam ticivareṁ, tam sabrahmacārihi samvibhajissati. Evāyām ambhākām dakkhiṇā saṁvissandanti maññe³ gamissati. Patigāphātu⁴, bhante, āyasmā Ānando bāhitikan ti.

Patiggahesi⁵ kho āyasmā Ānando bāhitikām. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo āyasmantam Ānandam etad avoca: Handa va⁶ dāni mayam, bhante Ānanda, gacchāma; bahu-kiccā mayam bahukaraniyā ti. — Yassa dāni tvam, mahārāja, kālam maññasiti. — Atha kho rājā Pasenadi Kosalo āyasmato Ānandassa bhāsitam abhinanditvā anumoditvā, utthāy' āsanā āyasmantam Ānandam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi. Atha kho āyasmā Ānando acirapakkantassa rañño Pasenadissa Kosalassa yena Bhagavā ten' upasamkami, upasamkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno āyasmā Ānando yāvatako ahosi raññā Pasenadinā⁷ Kosalena saddhiṁ kathāsallāpo, tam sabbam Bhagavato ārocesi, tañ ca bāhitikān Bhagavato pādāsi.

Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Lābhā, bhikkhave, rañño Pasenadissa Kosalassa; suladdhalābhā, bhikkhave, rañño Pasenadissa Kosalassa, yaṁ rājā Pasenadi Kosalo labhati Ānandam dassanāya labhati payirupāsanāyāti⁸. Idam avoca Bhagavā; attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitam abhinandun ti.

BĀHITIKASUTTAM⁹ ATTHAMĀM.

¹ Bm Si yathā. ² Si saṁvissandanti (bis). ³ Sk adds ko. ⁴ Si patigg^o (bis). ⁵ So all MSS. ⁶ Bm pana. ⁷ So Si; Sk Pasenadi; Bm Passanadina. ⁸ Si here payirup^o; Bm payirōp^o; Skt payurōp^o. Cf. p. 65 supra.

⁹ Bm Si; Bu Bahitiyas^o. In the text of the Sutta all MSS read bāhitika, but the form cited by Bu for comment is bāhitiya.

89.

Evam me sutam. Ekam samayaam Bhagavā Sakkesu viharati. Medālumpaṁ¹ nāma Sakyānam² nigamo. Tena kho pana samayena rājā Pasenadi kosalo Naṅgarakam³ anuppatto hoti kēnacid eva karanīyena. Atha kho rājā Pasenadi Kośalo Dīgham Kārāyanam āmantesi: Yojehi, samma Kārāyana, bhadrāni bhadrāni yānāni, uyyānabhūmiin⁴ gacchāma subhūmim dassanāyāti. Evam devāti kho Dīgho Kārāyano rañño Pasenadissa Kosalassa paṭisutvā bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā rañño Pasenadissa paṭivedesi: Yuttāni kho te, deva, bhadrāni bhadrāni yānāni, yassa dāni kālam maññasiti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo bhadraṁ⁵ yānam abhirūhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi Naṅgarakamhā niyyāsi mahaccarājānubhāvena⁶ yena ārāmo tena pāyāsi; yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccorohitvā pattiko va ārāmam pāvisi. Addasā kho rājā Pasenadi Kosalo ārāme jainghāvihāram anucākamamāno anuvicaramāno⁷ rukkhamūlāni pāsādikāni pāsādanāyāni⁸ appasadāni appanigghosāni⁹ vijanavātāni manussarāhaseyyakāni paṭisallāna-sāruppāni. Disvāna Bhagavantam yeva ārabbha sati udapādi: Imāni kho tāni rukkhamūlāni pāsādikāni pāsādanāyāni appasadāni appanigghosāni vijanavātāni manussarāhaseyyakāni paṭisallāna-sāruppāni, yatthassudām¹⁰ mayan tam Bhagavantam payirupāsāma arahantam sammāsambuddhan ti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Dīgham Kārāyanam āmantesi: Imāni kho, samma Kārāyana tāni . . . &c. *as above* . . . sammāsambuddham. Kahan nu kho, samma Kārāyana, etarahi so

¹ Bu Medata'umpaṁ & Meta'umpaṁ; Skt Metāupāṁ; Bm Medāupāṁ; Si Medāupaṁ. Cf. Dhp. p. 222 & Jit. IV 151. ² Bm Sakyānam, ³ So Bu; Sk Naṅgarakam⁴ (but infra Naṅgarakamhā); Bm Si Nagarakan.

⁴ Sk Si uy-miyāś. ⁵ Bm (as usual) repeats bhadram. ⁶ So all MSS & Bu (here). See supra page 65. ⁷ Si anuvicariyamāno.

⁸ So Si Si; Bm pas⁹. ⁹ Bm -nigh-. ¹⁰ So Skt Bm; Bu Si yattha sudāsa.

Bhagavā viharati araham sammāsambuddho ti? — Atthi, mahārāja, Medalumpam nāma Sakyānam nigamo; tattha so Bhagavā etarahi viharati araham sammāsambuddho ti. — Kivadūro¹ pana, samma Kārāyana, Naugarakamhā Medalumpam nāma Sakyānam nigamo hotīti? Na dūre, mahārāja; tīni yojanāni. Sakkā divasāvasesena² gantun ti. Tena hi, samma Kārāyana, yojehi bhadrāni bhadrāni yānāni; gamissāma mayan tam Bhagavantam dassanāya arahantam sammāsambuddhan ti. Evam devāti kho Digho Kārāyano rāñño Pasenadissa Kosalassa paṭisutvā bhadrāni bhadrāni yānāni yojāpetvā rāñño Pasenadissa Kosalassa paṭivedesi: Yuttāni kho te, deva, bhadrāni bhadrāni yānāni; yassa dāni kālam maññasiti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo bhadram yānam abhirūhitvā bhadrehi bhadrehi yānehi Nangaramhā yena Medalumpam nāma Sakyānam nigamo tena pāyāsi ten' eva divasāvasesena Medalumpam nāma³ Sakyānam nigamañ sampāpuni, yena ārāmo tena pāyāsi. Yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā, yānā paccorohitvā pattiko va ārāmam pāvisi. Tena kho pana samayena sambahulā bhikkhū abbhokāse caṇkamanti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yena te bhikkhū ten' upasamkami; upasamkamitvā te bhikkhū etad avoca: Kaban nu kho, bhante, etarahi so Bhagavā viharati araham sammāsambuddho? Dassanakāmā⁴ hi mayan tam Bhagavantam arahantam Sammāsambuddhan ti. Eso, mahārāja, vihāro sañvutadvāro; tena appasaddo upasamkamitvā ataramāno ḥlindam pavisitvā ukkāsitvā aggalam⁵ ākoṭehi; vivarissati te Bhagavā dvārañ ti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo tatth' eva khaggañ ca uphisañ⁶ ca Dighassa Kārāyanassa pādāsi. Atha kho Dighassa Kārāyanassa etad ahosi: Rahāyati⁷ kho dāni mahārājā; idh'⁸ eva dāni mayā ṭhātabban ti? Atha kho rājā Pasenadi Kosalo yena so vihāro sañvutadvāro tena appasaddo upasamkamitvā ataramāno ḥlindam pavisitvā ukkāsitvā aggalam ākoṭesi. Vivari Bhagavā dvārañ. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo

¹ So Skt Si; Bm kim va dūre. ² So Skt Si & St infra; St here & Bm divasāvasesa. ³ Skt & Si omit. ⁴ Bm dassanikāmā. ⁵ So Bm Si Bu; Skt aggalam. ⁶ So Skt Bu; Bm Si uohisañ. ⁷ So Skt Bm Bu; Si rahāyasi. ⁸ Skt nedh'.

vihāram pavisitvā Bhagavato pāde sirasā patitvā¹ Bhagavato pādāni mukhena ca paricumbati² pāñihī³ ca parisambāhati nāmañ ca sāveti: Rājā 'ham, bhante, Pasenadi Kosalo; rājā 'ham, bhante, Pasenadi Kosalo ti.

Kim pana tvañ, mahārūja, athavasañ sampassamāno imasmīm sarire evarūpañ paramanipaccākāram karosi, mittū-pahāram⁴ upadāmisesiti?

Atthi kho me, bhante, Bhagavati dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto⁵ Bhagavatā dhammo, supatipanno bhagavato sāvakasāṅgo ti. Idhāhañ, bhante⁶, passāmi eke samanabrahmāne pariyantakatañ brahmacariyām carante⁷ dasa pi vassāni vissatim pi vassāni tiṁsam pi vassāni cattārisam pi vassāni. Te aparena samayena sunhātā⁸ suvilitā kappitakesamassū pañcahi kāmaguṇehi samappitā samāngībhūtā parivārenti⁹. Idha panāhañ, bhante, bhikkhū passāmi yāvajīvam āpānakotikam¹⁰ paripuṇṇam parisuddham brahmacariyām carante. Na kho panāhañ, bhante, ito bahiddhā aññām evam paripuṇṇam parisuddham brahmacariyām samanupassāmi. Ayam pi kho, bhante, Bhagavati dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, supatipanno bhagavato sāvakasāṅgo¹¹ ti. Puna ca param, bhante, rājāno pi rājūhi vivadanti, khattiyañ pi khattiyehi vivadanti, brāhmañā pi brāhmaṇehi vivadanti, gahapatī¹² gahapatīhi vivadanti, mātā pi puttēna vivadati, putto pi mātarā vivadati, pitā pi puttēna vivadati, putto pi pitarā vivadati. bhātā pi bhātarā vivadati, bhātā pi¹³ bhaginiyā vivadati, bhaginī¹⁴ pi bhātarā vivadati, sahāyo pi sahāyena vivadati. Idha panāhañ, bhante, bhikkhū passāmi samagge sammodamāne avivadamāne¹⁵ khīrodakibhūte¹⁶ aññā-

¹ Bm Si nipatityā. ² Bm paricumpati. ³ Skt pāñihī. ⁴ So Si; Skt mittupahāra here & vittāvohārañ infra; Bm mittupahārañ. ⁵ So Si & Sk infra; Sk here svakkhyāto; Bm svakkhyāto. ⁶ Bm Si add bhagavā. ⁷ Sk caranti here. ⁸ So Bm Si; Sk sunahātā; St suhanohitā. ⁹ Si paricārenti, with note that the Sinh. reading is parivārenti. Cf. Vol. I pp. 504 & 571.

¹⁰ So Skt Bu, the latter noting as a var. lect. āpānakotikam which is read by Bm Si. ¹¹ Sk (ter) sāṅgo, omitting bhagavato sāvaka-. ¹² Bm Si gahapatayo. ¹³ Bm Si omit bhātarā v. bhātī pi. ¹⁴ Bm bhaginī.

¹⁵ Bm omits. ¹⁶ Bm khīrodakibhūte.

maññam piyacakkhūhi sampassante viharante. Na kho panāham, bhante, ito bahiddhā aññam evam samaggam parisam̄ samanupassāmi. Ayam pi kho me, bhante, Bhagavati dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, supatipanno bhagavato sāvakasāmgho ti. Puna ca parāham, bhante, ārāmena ārāmam uyyānena uyyānam anucākamāmi anuvicarāmi. So 'ham tattha passāmi eke samaṇabrahmaṇe kise¹ lūkhe² dubbanpe uppanduppandukajāte³ dhamanisanthatagatte na viya maññe cakkhum bandhante janassa dassanāya. Tassa mayham, bhante, evam hoti⁴: Addhā ime āyasmanto anabhiratā⁵ vā brahmacariyam caranti, atthi vā tesam kiñci pāpam kammam⁶ katañcī paṭicchannam⁷, tathā⁸ ime āyasmanto kisā lūkhā dubbaññā uppanduppandukajātā dhamanisanthatagattā, na viya maññe cakkhum bandhanti janassa dassanāyāti. Tyāham upasam̄kamitvā evam vadāmi: — Kin nu kho⁹ tumhe āyasmante kisā lūkhā dubbaññā uppanduppandukajātā dhamanisanthatagattā, na viya maññe cakkhum bandhatha janassa dassanāyāti. Te evam āhamsu: Bandhukarogo¹⁰ no mahārājāti. Idha panāham, bhante, bhikkhū passāmi haṭṭhapahaṭṭhe udaggudagge abhiratarūpe pīpitindriye¹¹ apposukke pannalome paradavutte¹² migabhūtena cetasā viharante¹³. Tassa mayham, bhante, evam hoti: Addhā ime āyasmato tassa Bhagavato sūsane ulāram pubbenāparām visesam̄ sañjananti, tathā ime āyasmanto haṭṭhapahaṭṭhā udaggudaggā abhiratarūpā pīnitindriyā apposukkā¹⁴ pannalomā paradavuttā¹⁵ migabhūtena cetasā viharantiti. Ayan pi kho me, bhante, Bhagavati dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dbammo, supatipanno bhagavato sāvakasāmgho ti.

Puna ca parāham, bhante, rājā khattiyo muddhāvasitto

¹ Si kise. ² Skt twice lukhe, once lūkhā. ³ So Skt & I Jit. 346; Si uppanduppandukajāte; Bm uppanduppanḍukajāte. ⁴ Bm Si etad ahosi, the latter noting that the Sinh. reading is evam hoti. ⁵ Skt anabhiratā. ⁶ Bm Si omit. ⁷ Bm katā paṭicchannā. ⁸ Bm adds hi. ⁹ Skt omits kho.

¹⁰ So Skt Si Bu; Bm pandukarogino. ¹¹ Bm pīn-; Si pīṇind-. ¹² So Si; Skt Bm h-ṭṭhā ud-gi ... p-vuttā. ¹³ So Si; Skt viharantiti; Bm viharanti.

¹⁴ Bm Si apposukkā here et supra. ¹⁵ Bm paradattavuttā here et supra.

pahomi ghātētāyām vā ghātētum jāpetāyām vā jāpetum
 pabbājetāyām vā pabbājetum. Tassa mayham, bhante, attha-
 karane¹ nisinnassa antarantarakatham² opātentī. So 'ham
 na labhāmi: Mā me bhonto attakaraṇe nisinnassa antarantarakatham
 opātetha³, kathāpariyosānam⁴ me bhavanto āgamen-
 tūti. Tassa mayham, bhante, antarantarakatham opātentī.
 Idha panāham, bhante, bhikkhū passāmi yasmin samaye
 Bhagavā anekasatāya parisāya dhammām deseti n' eva tasmīm
 samaye Bhagavato sāvakānam khipitasaddo vā hoti ukkāsi-
 tasaddo vā. Bhūtapubbam, bhante, Bhagavā anekasatāya
 parisāya dhammām deseti; tatr' aññataro Bhagavato sāvako
 ukkāsi; tam enām aññataro sabrahmacārī⁵ jannukena ghaṭṭesi⁶.
 Appasaddo īyasmā hotu, mā 'yasmā saddam akāsi; satthā
 no Bhagavā dhammām desetī. Tassa mayham, bhante, etad
 ahosi: Acchariyām vata bho, abbhutam vata bho. Adañdena
 vata kira bho asatthena evam suvinitā⁷ parisā bhavissatīti.
 Na kho panāham, bhante, ito bahiddhā aññām evam suvinitām
 parisām samanupassāmi. Ayam pi kho me, bhante, Bhagavati
 dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto
 bhagavatā dhammo, supatipanno bhagavato sāvakasaṅgho ti.

Puna ca parāham, bhante, passāmi idh' ekacce khattiya-
 pandite nipuṇे kataparappavāde vālavedhirūpe⁸. Te⁹ bhin-
 dantā maññe caranti paññāgatena ditthigatāni. Te sunanti:
 Samano khalu bho Gotamo amukam nāma gāmam vā nigamam
 vā osarissatīti. Te pañham abhisāñkhārontī: Imām mayam
 pañham samāṇam¹⁰ Gotamam upasāñkamitvā pucchissāma;
 evam ce no puttho evam vyākarissati, evam assa mayam
 vādām āropessāma; evañ ce pi no puttho evam vyākarissati,
 evam pi 'ssa mayam vādām āropessāmāti. Te sunanti:
 Samano khalu bho Gotamo amukam nāma gāmam vā nigamam
 vā osaṭo ti. Te yena Bhagavā ten' upasāñkamanti. Te
 Bhagavā¹¹ dhammiyā kathāya sandasseti samādāpeti samuttejati

¹ Skt attakaraṇe here & attakarane infra; Bm aṭṭakaraṇe; Si aṭṭakaraṇe.
² Bm a-kathā. ³ Sk opātetha. ⁴ Sk katham p. bhavanto. ⁵ Si brahma-
 cārī; Skt sabrahmacārī. ⁶ Skt ghaddhesi; Bm Si ghaṭṭesi. Cf. p. 4 supra
 (where ghaṭṭesi should be read). ⁷ Bm suvinitā (bis). ⁸ Bm vālavedhi-
 rūpe; Si vālavedhirūpo. ⁹ Skt vo. ¹⁰ Bm adds bho. ¹¹ Sk omits these
 four words.

sampahamiseti. Te Bhagavatā dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejītā sampahamisitā na c' eva Bhagavantām pañham puechanti, kuto¹ vādaṁ āropessanti, aññadatthu² Bhagavato sāvakā sampajjanti. Ayam pi kho me, bhante, Bhagavati dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, supatippanno bhagavato sāvakasamgho ti.

Puna ca parāhaṁ, bhante, passāmi idh' ekacce brāhmaṇapandite — pe — gahapatipāṇḍite samanapāṇḍite nipune kata-parappavāde vālavedirūpe. Te bhindantā maññe caranti *etc. as above* vādaṁ āropessanti, aññadatthu Bhagavantām yeva okāsam yācanti agārasmā anagāriyam pabbajjāya. Te Bhagavā pabbājeti. Te tathā pabbājītā³ samānā vūpakaṭṭhā appamattā atāpino pahitattā viharantā na cirass' eva yass' atthāya kulaputtā sammad eva agārasmā anagāriyam pabbajanti tad anuttaram brahmacariyapariyo-sānam diṭṭhe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharanti. Te evam āhamsu: Manam⁴ vata bho anassāma; manam vata bho anassāma. Mayam hi pubbe assamañā⁵ va samānā samañā 'mhāti⁶ patijānimhā, abbrāhmañā⁷ va samānā brāhmañā 'mhāti⁸ patijānimhā, anarahanto⁹ va samānā arahanto 'mhāti¹⁰ patijānimhā. Idāni kho 'mhā¹¹ samañā, idāni kho 'mhā brāhmañā idāni kho 'mhā arahanto ti. Ayam pi kho me, bhante, Bhagavati dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, supatippanno bhagavato sāvakasamgho ti.

Puna ca parāhaṁ, bhante, Isidatta—Purāṇā¹² thapatayo mama bhattā mama yānā¹³ aham nesam jīvitain¹⁴ dātā yasassa¹⁵ āhattā¹⁶. Atha ca pana no tathā mayi

¹ Si kut' assa. ² Si aññadaththu. ³ Bm Si pabbajīta, the latter noting that the Sinh. reading is pabbajīta. ⁴ Si mayam, noting that the Sinh. reading is manam. ⁵ Si asamañā. ⁶ Sk samañāmhitā. ⁷ Bm Si abrahmasa. ⁸ Sk brahmañāmhitā. ⁹ Si anirahanto. ¹⁰ Sk arahantamhitā; Bm arahantāmhitā. ¹¹ Si 'mha throughout. ¹² Bu says: Isidattapuriō ti Isidatto ca Purāṇo ca; Sk Isidattapuriōthapatayo; Bm Isidantapurāṇa; Si Isidantapurāṇa. ¹³ Bu Bm Si yānā, the latter with note that the Sinh. reading is sānā (as Sk). ¹⁴ Bu jīvikām. ¹⁵ Sk adds dinam (here only). ¹⁶ So Sk Si; Bm ihati.

nipaccākāram karonti yathā Bhagavati. Bhūtapubbāham, bhante, senam abbhuyyāto¹ samāno ime va¹ Isidatta — Purāṇe thapatayo vimamsamāno² aññatarasmiṁ sambādhe āvasathe vāsam upagacchim. Atha kho, bhante, ime Isidatta — Purāṇa thapatayo bahudeva³ rattim dhammiyā kathāya vītināmetvā yato assosum kho Bhagavantam⁴ tato sisān katvā mām pādato karitvā nipajjimsu. Tassa mayham, bhante, etad ahosi: Acchariyam vata bho, abbhutam vata bho. Ime Isidatta — Purāṇa thapatayo mama bhattā mama yānā, aham tesam jīvitam dātā yasassa āhattā. Atha ca pana no tathā mayi nipaccākāram karonti yathā Bhagavati. Addhā ime āyasmanto tassa Bhagavato sāsane ujāraim⁵ pubbenāparam visesaṁ sañjānantīti⁶. Ayam pi kho me, bhante, Bhagavati dhammanvayo hoti: Sammāsambuddho bhagavā, svākkhāto bhagavatā dhammo, supatippanno bhagavato sāvakasāmgho⁷ ti.

Puna ca param, bhante, Bhagavā pi khattiyo, aham pi khattiyo, Bhagavā pi Kosalako⁸, aham pi Kosalako, Bhagavā pi āśitiko⁹, aham pi āśitiko¹⁰. Yam pi bhante Bhagavā pi khattiyo aham pi khattiyo, Bhagavā pi Kosalako aham pi Kosalako, Bhagavā pi āśitiko aham pi āśitiko¹¹, iminā vārahām' evāham¹², bhante, Bhagavati¹³ paramanipaccākāram kattumi, mittūpahāram upadamsetum. Handa ca dāni mayam, bhante, gacchāma. Bahukicca mayam bahukaraṇīyā ti.

Yassa dāni tvam, mahārāja, kālam maññasīti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo utthāy' āsanā Bhagavantam abhvādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi.

Atha kho Bhagavā acirapakkantassa rañño Pasenadissa Kosalassa bhikkhū āmantesi: Eso, bhikkhave, rājā Pasenadi Kosalo dhammadetiyyāni bhāsitvā utthāy' āsanā pakkanto. Ugganhātha¹⁴, bhikkhave, dhammadetiyyāni; pariyāpuṇātha,

¹ Sk imameva; Bm ime ca; Si ime alone. ² So Skt Bu; Bm Si vim⁹

³ Bm bahudeva. ⁴ Bm yato ahosi bhagavā tato. ⁵ Si here ojāram.

⁶ Bm Si jinanti here et supra. ⁷ Sk throughout supatippanno sāmgho.

⁸ Bm Si Kosalo throughout. ⁹ Bm (alone) asitiko. ¹⁰ Si adds ti. ¹¹ Bm Si omit from yam pi bhante inclusive. ¹² So Sk Si; Bm iminā pāham-

sante bhagavati. ¹³ Sk bhagavato. ¹⁴ Bm Si uggāñhatha.

bhikkhave, dhammacetiyāni¹; dhāretha, bhikkhave, dhammacetiyāni; atthasamihitāni, bhikkhave, dhammacetiyāni ādi-brahmacariyakānīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

DHAMMACETIYASUTTAM NAVAMĀM.

90.

Evam me sutām. Ekām samayaṁ Bhagavā Ujuññāyam² viharati Kāṇṇakatthale³ Migadāye. Tena kho pana samayena rājā Pasenadi Kosalo Ujuññām anuppatto hoti kenacid eva karaṇiyena. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo aññataram purisām āmantesi: — Ehi tvām, ambho purisa, yena Bhagavā ten' upasamikama; upasamikamitvā mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi appābādham appātañkam lahuṭṭhānam balām phāsuvihāram puecha: Rājā, bhante, Pasenadi Kosalo Bhagavato pāde sirasā vandati appābādham appātañkam lahuṭṭhānam balām phāsuvihāram puechatīti; evañ ca vadēhi: Ajja kira, bhante, rājā Pasenadi Kosalo pacchābhattam bhuttapātarāso Bhagavantam dassanāya upasamikamissatīti. Evām devāti kho so puriso rāñño Pasenadissa Kosalassa paṭisutvā yena Bhagavā ten' upasamikami, upasamikamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho so puriso Bhagavantam etad avoca: — Rājā, bhante, Pasenadi Kosalo Bhagavato pāde sirasā vandati, appābādham appātañkam lahuṭṭhānam balām phāsuvihāram pucchatīti; evañ ca vadeti: Ajja kira, bhante, rājā Pasenadi Kosalo pacchābhattam bhuttapātarāso Bhagavantam dassanāya upasamikamissatīti.

Assosum kho Somā ca bhagini⁴ Sakulā⁵ ca bhagini: Ajja

¹ Sk repeats these three words. ² So Skt Bu; Bm Uruññāyam; Si Udaññāyam. ³ So Bm Si Bu; Skt Kāṇṇatthalaka throughout. ⁴ So Bm Si always & Skt sts.; Bu & Skt sts. bhagini. ⁵ Skt here Sukulā.

kira rājā Pasenadi Kosalo pacchābhettam bhuttapātarāso Bhagavantam dassanāya upasamikamissatīti. Atha kho Somā ca bhagini Sakulā ca bhagini rājānam Pasenadim Kosalam bhattābhihāre upasamikamitvā etad avocum: — Tena hi mahārāja, amhākam pi vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi, appābādham appātañkam lahuṭṭhānam balam phāsu-vihāram puccha: Somā ca, bhante, bhagini Sakulā ca bhagini Bhagavato pāde sirasā vandanti, appābādham appātañkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram pucchantīti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo pacchābhettam bhuttapātarāso yena Bhagavā ten' upasamikam, upasamikamitvā Bhagavantam abhvādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantam etad avoca: — Somā ca, bhante, bhagini Sakulā ca bhagini Bhagavato pāde sirasā vandanti, appābādham appātañkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram pucchantīti.

Kim pana, mahārāja, Somā ca bhagini Sakulā ca bhagini anñam dūtam nālatthun ti?

Assosum kho, bhante, Somā ca bhagini Sakulā ca bhagini: Ajja kira rājā Pasenadi Kosalo pacchābhettam bhuttapātarāso Bhagavantam dassanāya upasamikamissatīti. Atha kho, bhante, Somā ca bhagini Sakulā ca bhagini mām bhattābhihāre upasamikamitvā etad avocum: Tena hi, mahārāja, amhākam pi vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi, appābādham appātañkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram puccha: — Somā ca, bhante, bhagini Sakulā ca bhagini Bhagavato pāde sirasā vandanti, appābādham appātañkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram pucchantīti.

Sukhiniyo¹ hontu, mahārāja, Somā ca bhagini Sakulā ca bhagini ti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantam etad avoca: Sutam me tam, bhante: — Samāṇo Gotamo evam āha: Na 'tthi so samāṇo vā brāhmaṇo vā yo sabbaññū sabbadassāvī aparisesam ñānadassanām patijānissati; n' etam thānam vijjati. Ye te, bhante evam āhamisu: — Samāṇo Gotamo evam

¹ Sri sukhiniyo. Cf. No 128 & I Jāt. 408. ² Sri bhagavā.

āha: Na 'tthi so samaṇo vā brāhmaṇo vā yo sabbaññū sabbadassavī aparisesam̄ nānādassanam̄ paṭijānissati; n' etam̄ thānam̄ vijjatīti; — kacci te, bhante, Bhagavato vuttavādino, na ca Bhagavantam̄ abhūtena abbhācikkhanti, dhammassa cānu-dhammam̄ vyākaronti, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo¹ gārūyham̄² thānam̄ āgacchatīti?

Ye te, mahārāja, evam̄ āhamsu: — Samaṇo Gotamo evam̄ āha: Na 'tthi so samaṇo vā brāhmaṇo vā yo sabbaññū sabbadassavī aparisesam̄ nānādassanam̄ paṭijānissati; n' etam̄ thānam̄ vijjatīti; — na me te vuttavādino, abbhācikkhanti ca pana man³ te asatā abhūtenāti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Viḍūdabham̄ senāpatim̄ āmantesi: Ko nu kho, senāpati, imam̄⁴ kathāvatthum̄ rājante-pure⁵ abhudāhāsiti?

Sañjayo, mahārāja, brāhmaṇo Ākāsagotto ti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo aññataram̄ purisam̄ āmantesi: — Ehi tvam̄, ambho purisa, mama vacanena Sañjayam̄ brāhmaṇam̄ Ākāsagottam̄ amantehi⁶: Rājā te, bhante, Pasenadi Kosalo amantetīti. Evam̄ devāti kho so puriso rañño Pasenadissa Kosalassa paṭisutvā yena Sañjayo brāhmaṇam̄ Ākāsagotto ten' upasamākami; upasamākamitvā Sañjayam̄ brāhmaṇam̄ Ākāsagottam̄ etad avoca: — Rājā tam̄, bhante, Pasenadi Kosalo āmantetīti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantam̄ etad avoca; Siyā nu kho, bhante, Bhagavatā aññadeva kiñci sandhāya bhāsitam̄⁷, tañ ca janō aññathā pi⁸ paccāgaccheyya? Yathā-kathaṁ pana, bhante, Bhagavā abhijānāti vācam̄⁹ bhāsitā ti?

Evam̄ kho ahaṁ, mahārāja, abhijānāmi vācam̄ bhāsitā: Na 'tthi so samaṇo vā brāhmaṇo vā yo sakideva sabbaññassati sabbam̄ dakkhiti¹⁰, n' etam̄ thānam̄ vijjatīti.

Heturūpam̄ bhante¹¹ Bhagavā āha; saheturūpam̄ pana¹², bhante, Bhagavā āha: Na 'tthi so samaṇo vā brāhmaṇo vā

¹ So Si; Sk vādānuvito; Bm vādānuvādo. ² So Bm; Sk gārūyham̄; Si gāreyham̄. ³ Bm Si man. ⁴ Sk omits imam̄. ⁵ Bm r-pure. ⁶ Sk āmantesi.

⁷ Skt cāśitam̄. ⁸ Skt vi. ⁹ So Skt Si; Bm vācā. ¹⁰ Bm dakkhiti; Bu Skt Si dakkhiti. ¹¹ Si omits. ¹² Bm Si omit.

yo sakideva sabbañ ñassatī sabbam dakkhiti, n' etam thānam vijjatiti. Cattāro 'me, bhante, vanṇā, — khattiya brāhmaṇā vessā suddā. Imesam nu kho, bhante, catunnam vanṇānam siyā viseso siyā nānākaraṇan ti?

Cattāro 'me, mahārāja, vanṇā — khattiya brāhmaṇā vessā suddā. Imesam nu kho, mahārāja, catunnam vanṇānam dve vannā aggam akkhāyanti, — khattiya ca brāhmaṇā ca, yadidam abhivādanapaccutthānañjalikammasāmīcikamman ti¹.

Nāham, bhante, Bhagavantam diṭṭhadhammikan pucchāmi; samparāyikāham, bhante, Bhagavantam pucchāmi. Cattāro 'me, bhante, vanṇā, — khattiya brāhmaṇā vessā suddā. Imesam nu kho, bhante, catunnam vanṇānam siyā viseso siyā nānākaraṇan ti?

Pañc' imāni, mahārāja, padhāniyangāni. Katamāni pañca? Idha, mahārāja, bhikkhu saddho hoti, saddahati² Tathāgatassa bodhim: Iti pi so Bhagavā arahañ sammāsambuddho, vijjācaranañsampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi, satthā devamanussānam buddho bhagavā ti. Appābādho hoti appātañko samavepākiniyā gahañiyā samannāgato nātisitāya nāccuñhāya majjhimāya padbānakkhamāya. Asaṭho hoti amāyāvī yathābhūtam attānam āvikattā³ satthari vā viññūsu vā brahmacārisu⁴. Āraddhavirīyo viharati akusalānam dhammānam pahānāya kusalānam dhammānam upasampadāya thāmavā dalhaparakkamo anikkhittadhuro⁵ kusalesu dhammesu. Paññavā hoti udayatthagāminiyā⁶ paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammādukkhakkhayagāminiyā. Imani kho, mahārāja, pañca padhāniyangāni. Cattāro 'me, mahārāja, vanṇā, — khattiya brāhmaṇā vessā suddā; te e' assu imehi pañcahi padhāniyangehi samannāgatā; tam⁷ nesamī assa dīgharattam hitāya sukhyāti.

/ Cattāro 'me, bhante vanṇā, — khattiya brāhmaṇā vessā

¹ Bm abhivādanap- sāmīcikammanī; Si abhivādanam paccutthānañjalikammasāmīcikammanī; Sk paccupatthānañ. ² Si (as p. 95 supra) saddahati. ³ So all MSS here. ⁴ Bm b-isu; Si sabrahmacārisu. ⁵ Bm Si an-ūro. ⁶ Sk omits final yā. ⁷ So Skt Si; Bm ettha pana.

suddā; te c' assu imehi pañcahi padhāniyāngehi samannāgatā;
Ettha pana nesam, bhante, siyā viseso siyā nānākarapan ti?

Ettha kho nesahām¹, mahārāja, padhānavemattām² vadāmi.
Seyyathāpi 'ssu³, mahārāja, dve hatthidammā vā assadammā
vā godammā vā sudantā suvinītā, dve hatthidammā vā assa-
dammā vā godammā vā adantā avinītā. Tam kim maññasi,
mahārāja? Ye te dve⁴ hatthidammā vā assadammā vā
godammā vā sudantā suvinītā, api⁵ nu te dantā va danta-
kāraṇam gaccheyyūm, dantā va dantabhūmim sampāpuṇey-
yun ti⁶?

Evaṁ⁷ bhante.

Ye pana te dve hatthidammā vā assadammā vā godammā
vā adantā⁸ avinītā, api nu te adantā va dantakāraṇam gacchey-
yūm, adantā va dantabhūmim sampāpuṇeyyūm, seyyathāpi
te dve hatthidammā vā assadammā vā godammā vā sudantā
suvinītā ti?

No h' evam⁹, bhante.

Evaṁ eva kho, mahārāja, yan tam saddhena pattabbam
appābādhena asaṭhena amāyāvinā āraddhviriyyena paññāvatā¹⁰,
tam vata¹¹ asaddho bavhābādho¹² saṭho māyāvi kusito¹³
duppañño pāpuṇissatiti, n' etam thānaṁ vijjatiti.

Heturūpam, bhante, Bhagavā āha; saheturūpam, bhante,
Bhagavā āha. Cattāro 'me, bhante, vanṇā, — khattiya brah-
maṇā vessā suddā. Te c' assu imehi pañcahi padhāniyāngehi
samannāgatā, te c' assu sammappadhānā¹⁴, ettha pana tesam,
bhante, siyā viseso, siyā nānākarapan ti?

Ettha kho nesahām¹⁵, mahārāja, na¹⁶ kiñci nānākaraṇam
vadāmi, yadidam vimuttiyā vimuttiṁ. Seyyathāpi, mahārāja,
puriso sukham sākakaṭham ādāya aggim abhinibbatteyya,
tejo pātukareyya¹⁷; atha aparo¹⁸ puriso sukham sālakaṭham

¹ Skt pan' esahām. ² So Bu (bis); Sk padhānamettā; Bm Si padhāna-
vemattataṁ. ³ So Si; Sk seyyathā phassu; Bm seyyathāpi mahārāja.

⁴ Si ye dve te. ⁵ Bm api su nu. ⁶ Bm omits ti. ⁷ Si adds etam.

⁸ Sk adds va. ⁹ Bm Si no h' etam. ¹⁰ So Sk; Bm Si paññāvatā. ¹¹

Bm tam tathā so. ¹² Bm Si (as at p. 94) bavhābādho; Bu bavh^o. ¹³

Bm kusito. ¹⁴ Si samapp^o. ¹⁵ Sk ettha kho paneshām. ¹⁶ Sk omits

na. ¹⁷ Bm dhitum kareyya. ¹⁸ Bm athiparo.

ādāya aggiṁ abhinibbatteyya, tejo pātukareyya; atha aparo puriso sukham̄ ambakaṭṭham̄ ādāya aggiṁ abhinibbatteyya, tejo pātukareyya; atha aparo puriso sukham̄ udumbarakaṭṭham̄ ādāya aggiṁ abhinibbatteyya, tejo pātukareyya. Tam̄ kim maññasi, mahārāja? Siyā nu kho tesam̄ agginaṁ nānādāruto abhinibbattānaṁ kiñci nānākaraṇaṁ. — acciyā vā accim, vanṇena vā vanṇam̄, ābhāya vā ābhan ti?

No h' etam̄, bhante.

Evam eva kho, mahārāja, yan tam̄ tejam̄ viriyā nimmatitam̄² padhānā 'bhinibbattam̄³. Nāhaṁ tattha kiñci nānākaraṇaṁ vadāmi, yadidam̄ vimuttiyā vimuttin ti.

Heturūpam̄, bhante, Bhagavā āha; saheturūpam̄, bhante, Bhagavā āha. Kim pana, bhante, atthi devā ti?

Kim pana tvam̄, mahārāja, evam̄ vadesi: Kim pana, bhante, atthi devā ti?

Yadi vā te, bhante, devā āgantāro itthattam̄, yadi vā anāgantāro itthattan ti?

Ye te, mahārāja, devā savyāpajjhā⁴ te devā āgantāro itthattam̄; ye te devā abyāpajjhā⁵, te devā anāgantāro itthattan ti.

Evam vutte Viḍūdabho senāpati Bhagavantam̄ etad avoca: — Ye te, bhante, devā savyāpajjhā āgantāro⁶ itthattam̄, te devā ye te devā abyāpajjhā anāgantāro⁷ itthattam̄ te deve⁸, tamhā ṭhānā cāvessanti vā pabbājessanti⁹ vā ti?

Atha kho āyasmato Ānandassa etad ahosi: — Ayam̄ kho Viḍūdabho senāpati rañño Pasenadissa Kosalassa putto; aham̄ Bhagavatoutto. Ayam̄ kho kālo yam̄ putto puttena manteyyāti¹⁰. Atha kho āyasmā Ānando Viḍūdabham̄ senāpatim̄ āmantesi: — Tena hi, senāpati, tam̄ yev' ettha pati-pucchissāmi. Yathā te khameyya tathā nain byākareyyāsi. Tam̄ kim maññasi, senāpati? Yāvatā rañño Pasenadissa Kosalassa vijitam̄, yattha ca rājā Pasenadi Kosalo issariyā-

¹ So Bm; Si; Sk ābhā. ² So Bm; Si; Sk viriyānippharati. ³ Bm nibbattam̄. ⁴ Bm sabyāpajjhā; Si sabyāpajjhā. ⁵ Bm abyāpajjhā. ⁶ Sk anāgantāro. ⁷ Si an̄o. ⁸ Sk adds ti. ⁹ Sk pabbājissanti. ¹⁰ Sk niman-teyyāsiti.

dhipaccam rajjam¹ kāreti, pahoti tattha rājā Pasenadi Kosalo samaṇam vā brāhmaṇam vā puññavantam vā apuññavantam vā brahmacariyavantam vā abrahmacariyavantam vā tambā thānā cāvetum vā pabbājetum vā ti?

Yāvatā, bho, rañño Pasenadissa Kosalassa vijitam, yattha ca rājā Pasenadi Kosalo issariyādhipaccam rajjam kāreti, pahoti tattha rājā Pasenadi Kosalo samaṇam vā pabbājetum vā ti.

Tam kim maññasi, senāpati? Yāvatā rañño Pasenadissa Kosalassa avijitam, yattha ca rājā Pasenadi Kosalo na issariyādhipaccam rajjam kāreti, pahoti tattha² rājā Pasenadi Kosalo samaṇam vā brāhmaṇam vā puññavantam vā apuññavantam vā brahmacariyavantam vā abrahmacariyavantam vā tambā thānā cāvetum vā pabbājetum vā ti?

Yāvatā, bho, rañño Pasenadissa Kosalassa avijitam, yattha ca rājā Pasenadi Kosalo na issariyādhipaccam rajjam kāreti, na pahoti tattha pabbājetum vā ti.

Tam kim maññasi, senāpati? Sutā te devā Tāvatiṁsā ti?

Evaṁ, bho; sutā me devā Tāvatiṁsā; idhāpi³ bhotā raññā⁴ Pasenadinā⁵ Kosalena sutā devā Tāvatiṁsā ti.

Tam kim maññasi, senāpati? Pahoti rājā Pasenadi Kosalo deve Tāvatiṁse tamhā thānā cāvetum vā pabbājetum vā ti?

Dassanāya pi, bho, rājā Pasenadi Kosalo deve Tāvatiṁse nappahoti, kuto pana tamhā thānā cāvessati⁶ vā pabbājessati⁷ vā ti.

Evaṁ eva kho, senāpati, ye te devā savyāpajjhā⁸ āgantāro itthattam, te devā ye te devā abyāpajjhā anāgantāro itthattam te deve dassanāya pi nappahonti, kuto pana tamhā thānā cāvessanti vā pabbājessanti vā ti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantam etad avoca: Konāmo ayam⁹, bhante, bhikkhūti?

Ānando nāma, mahārājāti

Ānando vata bho, ānandarūpo vata bho. Heturūpam,

¹ Sk omits throughout. ² Bm Si tattha pahoti. ³ Si idāni pi. ⁴ Bm rañño, ⁵ Sk Pasenadi. ⁶ Bm cāvissati. ⁷ Sk (here et infra) pabbājissati ⁸ Sk here sabbyāpajjhā. ⁹ Si Konāmīyah.

bhante, āyasmā Ānando āha, saheturupam, bhante, āyasmā Ānando āha. Kim pana, bhante¹, atthi Brahmā ti?

Kim pana tvaṁ, mahārāja, evam vadesi: Kim pana. bhante, atthi Brahmā ti?

Yadi vā so, bhante, Brahmā āgantā itthataṁ, yadi vā anāgantā itthattan ti?

Yo so, mahārāja, Brahmā savyāpajho, so Brahmā āgantā itthattam; yo so Brahmā abyābajho, so Brahmā anāgantā itthattan ti.

Atha kho aññataro² puriso rājānam Pasenadīm Kosalaṁ etad avoca: Sañjayo, mahārāja, brāhmaṇo Ākāsagotto āgato ti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Sañjayam brāhmaṇam Ākāsagottam etad avoca: Ko nu kho, brāhmaṇa, imam kathāvatthum rājantepure abbhudāhāsiti³?

Vidūḍabho, mahārāja, senāpatīti.

Vidūḍabho senapati evam āha. Sañjayo, mahārāja, brāhmaṇo Ākāsagotto ti.

Atha kho aññataro puriso rājānam Pasenadīm Kosalaṁ etad avoca: Yānakālo, mahārājāti. Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavantam etad avoca: Sabbaññutam mayam, bhante, Bhagavantam apuechimhā; sabbaññutam Bhagavā vyākāsi; tañ ca pan' amhākam ruccati c' eva khamati ea, tena c' amhā attamanā. Cātuvanñim suddhim⁴ mayam, bhante, Bhagavantam apucchimhā; cātuvanñim suddhim Bhagavā vyākāsi; tañ ca pan' amhākam ruccati c' eva khamati ca, tena c' amhā attamanā. Adhideve⁵ mayam, bhante, Bhagavantam apucchimhā, adhideve Bhagavā vyākāsi; tañ ca pan' amhākam ruccati c' eva khamati ca tena c' amhā attamanā. Adhibrahmānam mayam, bhante, Bhagavantam apuechimhā, adhibrahmānam Bhagavā vyākāsi; tañ ca pan' amhākam ruccati c' eva khamati ca tena c' amhā attamanā. Yañ yad eva ca pana⁶ mayam, bhante, Bhagavantam apuechimhā, tam tad eva Bhagavā vyākāsi; tañ ca pan' amhākam ruccati c' eva khamati ca, tena c' amhā attamanā. Handa

¹ Sk adds kiñc pana tvaṁ. ² Sk adds so. ³ Sk abbhutā hoti. ⁴ Bm catuvanñisaddhi. ⁵ So Bm Si; Sk aviveva & avideva. ⁶ Bm omits pana.

ca dāni mayam, bhante, gacchāma. Bahukiccā mayam bahukaraniyā ti.

Yassa dāni tvam, mahārāja, kālam maññasīti.

Atha kho rājā Pasenadi Kosalo Bhagavato bhāsitam abhinanditvā anumoditvā utthāy' āsanā Bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmiti.

KANNAKATHALASUTTAM DASAMAM.

RĀJAVAGGO CATUTTHO.

91.

Evam me sutam. Ekam samayaṁ Bhagavā Videhesu cārikam carati mahatā bhikkhusaṅghena saddhim pañcamattehi bhikkhusatehi. Tena kho pana samayena Brahmāyū brāhmaṇo Mithilāyām paṭivasati jīṇo vuddho mahallako addhagato vayo anuppatto visamvassasatiko¹ jātiyā tiṇyām vedānām pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānam² itihāsapañcamānam padako veyyākaro lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Assosi kho Brahmāyū brāhmaṇo: Samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakya-kulā pabbajito Videhesu cārikam carati mahatā bhikkhusaṅghena saddhim pañcamattehi bhikkhusatehi; tam kho pana bhavantaṁ Gotamām evam kalyāṇo kittisaddo abbhug-gato — Iti pi so bhagavā araham sammāsambuddho vijjā-caraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi, satthā devamanussānam buddho bhagavā³, so imam lokam sadevakam samārakam sabrahmakam⁴, sassamaṇabrahmāṇīm pajam sadevamanussām sayam abhiññā sacchikatvā pavedeti; so dhammām deseti ādikalyāṇam majjhe kalyāṇam pariyo-sānakalyāṇam sāttham sabyañjanam⁵, kevalaparipūṇam parisuddham brahmacariyam pakaseti; sādhu kho pana ta-thārūpānam arahataṁ dassanām hotīti.

¹ So Sk Bu; Bm visav^o. ² Bm sākkharapabhedānam. ³ Bm adds ti. ⁴ Sk omits. ⁵ Sk sabbyāñjanam.

Tena kho pana samayena Brahmāyussa brāhmaṇassa Uttaro nāma māṇavo antevāsi hoti tinnam vedānam anavayo. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo Uttaram māṇavam āmantesi: 'Ayām, tāta Uttara, samano Gotamo Sa-kyaputto sammāsambuddho — pe — sādhu kho pana tathārūpānam arahatām dassanām hotiti¹. Ehi tvām, tāta Uttara, yena samano Gotamo ten' upasāmkama², upasāmkamitvā samanām Gotamām jānāhi yadi vā tam bhavantām³ Gotamām tathā santām yeva saddo abbhuggato, yadi vā no tathā, yadi vā so bhavām Gotamo tādiso, yadi vā na tādiso; tayā mayan tam bhavantām Gotamām vedis-sāmāti. Yathākathām panāham bho tam bhavantām Gotamām jānissāmī yadi vā tam bhavantām Gotamām tathā santām yeva saddo abbhuggato, yadi vā no tathā, yadi vā so bhavām Gotamo tādiso, yadi vā na tādiso ti. Āgatāni kho, tāta Uttara, amhākam mantesu dvattiṁsa mahāpurisalak-khanāni, yehi samannāgatassa mahāpurisassā dve vā⁴ gatiyo bhavanti anaññā. — Sace agāram ajjhāvasati, rājā hoti cakkavatti⁵ dhammiko dhammarājā caturanto vijitāvī janapadathāvariyyappatto sattaratanaṁ samannāgato, tass' imāni satta ratanāni bhavanti: seyyathidam cakkaratanām hatthiratanām assaratanām maṇiratanām itthiratanām gahapatiratanām pariṇāyakaratanām eva sattamām. Parosahassām kho pan' assa puttā bhavanti sūrā virangarūpā⁶ parasenappamaddanā. So imāni paṭhavim sāgarapariyantām adaṇḍena asatthena dhammena⁷ abhivijiya ajjhāvasati. — Sace kho pana agārasmā anagāriyām pabbajati, arahām hoti sammāsambuddho loke vivattacchaddo⁸. Aham kho pana, tāta Uttara, mantānam dātā⁹, tvām mantānam paṭiggahetā ti¹⁰.

Evaṁ bho ti kho Uttaro māṇavo Brahmāyussa brāhmaṇassa paṭisutvā utthāy' āsanā Brahmāyūm brāhmaṇām abhivādetvā padakkhiṇām katvā Videhesu yena Bhagavā tena

¹ Sk hoti. ² Sk upasāmkami. ³ Bu bhagavantām. ⁴ Bm yeva. ⁵ So Sk & I Sum. Vil. 249; Bm Si Bu & I Digha 88 have i short. ⁶ Bm Si vir^o. ⁷ Bm adds Samena. ⁸ So Sk Bu; Bm vivattacchado; Si vivattacchado. ⁹ So Sk Bm; Si kattā, with note that the Sinh. reading is dātā. ¹⁰ So Si Bu & I Digha 89; Sk paṭiggahitā; Bm patiggahitā.

cārikām pakkāmi; anupubbena cārikām caramāno yena Bhagavā ten' upasāmkami, upasāmkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodaniyām katham sārāṇiyām vītisāretvā eka-mantam nisidi. Ekamantam nisinno kho Uttaro māṇavo Bhagavato kāye dvattimse mahāpurisalakkhaṇāni sammannesi. Addasā kho Uttaro māṇavo Bhagavato kāye dvattimse mahā-purisalakkhaṇāni yebhuyyena thapetvā dve; dvīsu mahā-purisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicchatī nādhimuccati na sampasidati, — kosohite ca vatthaguyhe pahūtajivhatāya¹ ca². Atha kho Bhagavato etad ahosi: Passati kho me ayam Uttaro māṇavo dvattimsa mahāpurisalakkhaṇāni yebhuyyena thapetvā dve; dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicbatī nādhimuccati na sampasidati, — kosohite ca vattha-guyhe pahūtajivhatāya cāti. Atha kho Bhagavā tathārūpām iddhābhisaṅkhāram abhisāṅkhāsi³ yathā addasā⁴ Uttaro māṇavo Bhagavato kosohitam vatthaguyham. Atha kho Bhagavā jivham ninnāmetvā ubho pi kanṇasotāni anumasi paṭimasi, ubho pi nāsikasotāni anumasi paṭimasi, kevalakam⁵ pi nalāṭamaṇḍalam jivhāya pacchādesi⁶.

Atha kho Uttarassa māṇavassa etad ahosi: Samannāgato kho samaṇo Gotamo dvattimsa mahāpurisalakkhaṇehi. Yannūnāhaṁ samaṇām Gotamām anubandheyam iriyāpathum assa passeyyan ti? Atha kho Uttaro māṇavo satta māsāni Bhagavantam anubandhi chāyā va anapāyini⁷. Atha kho Uttaro māṇavo sattānam māsānam accayena Videhesu yena Mithilā tena cārikaṁ pakkāmi; anupubbena cārikaṁ caramāno yena Mithilā yena Brahmāyu brāhmaṇo ten' upasāmkami; upasāmkamitvā Brahmāyūm⁸ brāhmaṇām abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinnam kho Uttaranā māṇavaṁ Brahmāyu brāhmaṇo etad avoca: Kacci, tāta Uttara, tām bhavantam Gotamām tathā santam yeva saddo

¹ Sk pahūtaj⁰ infra; Sk here & generally pahutaj⁰; Si Bu pahutaj⁰; Bm cahutaj⁰ in every instance but one, where pahutaj⁰ is read. ² Bm cāti. ³ So Sk & I Dīgha 106; Bm abhisāṅkhārosi; Si abhisāṅkhāresi.

⁴ So Sk Bm; Si addasa. ⁵ So Sk Bu (infra Sk kevalam pi); Bm Si kevalakappam. ⁶ So Sk (here) Bu; Bm Si chādesi, as I Dīgha 106 & Sk infra. ⁷ Bm anapāyini. ⁸ Bm Brahmāyubr⁰.

abbhuggato, no aññathā? Kacci pana so bhavañ Gotamo tādiso, no aññādiso ti?

Tathā¹ santam yeva bho tam bhavantam Gotamañ tathā saddo abbhuggato, no aññathā, tādiso ca bho² so bhavañ Gotamo, na aññādiso. Samannāgato ca bho so bhavañ Gotamo dvattimisa-mahāpurisalakkhañehi. Suppatitthitapādo³ kho pana so bhavañ Gotamo, idam pi tassa bphoto Gotamassa mahāpurisassa mahāpurisalakkhañam bhavati. Heṭṭhā kho pana tassa bphoto Gotamassa pādatalesu cakkāni jātāni sa-hassārāni⁴ sanemikāni sanābhikāni sabbākāraparipūrāni; āyatapañhi⁵ kho pana so bhavañ Gotāmo; dīghaṅguli⁶ kho pana so bhavañ Gotamo; mudutaluñnahatthañpādo kho pana so bhavañ Gotamo; jālabatthpādo kho pana so bhavañ Gotamo; ussañkhajpādo kho pana so bhavañ Gotamo; enījañgho⁷ kho pana so bhavañ Gotamo; thitako kho pana so bhavañ Gotamo anōnamanto⁸ ubhohi pānitalehi jaññukāni parimasati pari-majjati; kosohitavatthaguyho kho pana so bhavañ Gotamo; suvannavañño kho pana so bhavañ Gotamo; kañcanasanni-bhattaco⁹ sukhumacchavī kho pana so bhavañ Gotamo; sukhumattā chavyā rajojallam kāye na upalippati¹⁰; ekekalo mo kho pana so bhavañ Gotamo; ekekāni lomāni lomakūpesu jātāni; uddhaggalomo kho pana so bhavañ Gotamo; uddhaggāni lomāni jātāni nilāni¹¹ añjanavaññāni kundalāvatṭāni¹² padakkhināvatṭakajātāni¹³; brahmujugatto kho pana so bhavañ Gotamo; sihapubbaddhakāyo¹⁴ kho pana so bhavañ Gotamo; citantarañmo kho pana so bhavañ Gotamo; nigrodhapharimañḍalo kho pana so bhavañ Gotamo; yāvatakvassa¹⁵ kāyo tāvatakvassa vyāmo; yāvatakvassa vyāmo tāvatakvassa kāyo; samavattakhandho¹⁶ kho pana so bhavañ Gotamo; rasaggasaggi¹⁷ kho pana so bhavañ Gotamo; sīhananu¹⁸ kho

¹ Si yathā; Bm emita 2ed tathā. ² Bm Si kho. ³ So Sk Bu; Bm Si supat⁹. ⁴ Sk sahassarāni. ⁵ Sk ay-hi. ⁶ Bm d-li. ⁷ So Bm Bu; Sk Si esij⁹. ⁸ So Sk Bu; Bm Si anōnamanto. ⁹ So Sk Bu; Bm k-ataco; Si k-athaco. ¹⁰ So Bu; Sk Bm Si upaliñpati. ¹¹ Bm nilhni. ¹² Sk k-vatthni.

¹³ Sk p-vattnk⁶; Bm dakkh-āni. ¹⁴ Bm Si -añjha-. ¹⁵ So Si & Sk infra; Bm yāvatakvassa; Bu yāvatakassa. ¹⁶ So Sk Bu; Bm Si -vatṭa-. ¹⁷ So Bm Si Bu; Skt -i. ¹⁸ Si sīhananu.

pana so bhavaṁ Gotamo; cattārisadanto kho pana so bhavaṁ Gotamo; samadanto kho pana so bhavaṁ Gotamo; avivaradanto¹ kho pana so bhavaṁ Gotamo; susukkadāṭho² kho pana so bhavaṁ Gotamo; pahūtajivho³ kho pana so bhavaṁ Gotamo; brahmassaro kho pana so bhavaṁ Gotamo; karavikabhāṇī⁴; abhinilanetto⁵ kho pana so bhavaṁ Gotamo; gopakhumo kho pana so bhavaṁ Gotamo; unṇā kho pana tassa⁶ bphoto Gotamassa, bhamukantare⁷ jātā odātā mudutūlasannibhā⁸; unhisasiso⁹ kho pana so bhavaṁ Gotamo; idam pi tassa bphoto Gotamassa mahāpurisassa mahāpurisalakkhaṇam bhavati. Imehi kho so¹⁰ bhavaṁ Gotamo dvattimisa — mahāpurisalakkhaṇehi samannāgato. Gacchanto kho pana so bhavaṁ Gotamo dakkhiṇen¹¹ eva¹² pādena paṭhamam pakkamatī; so nātiḍūre pādām udharati, nāccāsanne pādām nikhipati; so nātisīgham gacchati, nātisanikam¹³ gacchati; na ca adduvena adduvam¹⁴ saṅghatṭento¹⁵ gacchati; na ca goppakena goppakam¹⁶ saṅghatṭento gacchati; so gacchanto na satthim unnāmeti; na satthim onāmeti; na satthim sannāmeti; na satthim vināmeti. Gacchato kho pan' assa bphoto Gotamassa adharakāyo¹⁷ va injati, na ca kāyabalena¹⁸ gacchati. Avalokento kho pana so bhavaṁ Gotamo sabbakāyen¹⁹ eva avaloketi; so na uddham ulloketi, na adho oloketi, na ca vipekhamāno²⁰ gacchati; yugamattañ ca pekkhati; tato o' assa uttarim anāvataṁ²¹ nānādassanam bhavati²². So antaragharam pavisanto na kāyam unnāmeti²³, na kāyam onāmeti, na kāyam sannāmeti,

¹ So Sk; Bm Si avirādantō; Bu does not quote the word, but employs both virāś & avivara. ² So Sk Bm Bu; Si susukkadāṭho. ³ So Sk Bu; pahutajivho; Si bahutajivho. ⁴ So Bu; Sk k-nī; Bm Si karavikabhāṇī. ⁵ Bm abhinilanetto. ⁶ Bm Si pan' assa. ⁷ Si Bu bhamukantare. ⁸ Bm So Sk Bu; Bm Si mudutul⁹. ⁹ Si unhisasiso. ¹⁰ So Sk Bu; Bm Imehi kho pana bho so; Si Imehi kho so bho. ¹¹ Bm Si omit eva, as apparently does Bu. ¹² So Sk Si; Bu (bis) nātisanikam. ¹³ So Sk Bm; Bu -dd-; Si addhav^o. ¹⁴ Sk -ddhento throughout. ¹⁵ All MSS. here goppak-; Sk infra gopp^o. ¹⁶ So Bu; Sk Si aradhakāyo; Bm aḍḍhakāyo. ¹⁷ So Sk Si Bu; Bm Kṛiyacipallena. ¹⁸ So Sk Bu & Si (which omits ca); Bm na ca adho pekkhamāno gacchati.

¹⁹ Bm anāvata. ²⁰ Sk bhagavati. ²¹ Sk un^o.

na kāyam vināmeti. So nātidūre nāccāsanne āsanassa pari-vattati, na ca pāñinā ālambitvā āsane nisidati, na ca āsanass-min¹ kāyam pakhipati. So antaraghare nisinno samāno na hatthakukkuccam āpajjati, na pādakkukkuccam āpajjati, na ca² adduvena adduvam āropetvā nisidati, na ca goppakenna goppakam āropetvā nisidati, na ca pāñinā hanukam upādiyitvā³ nisidati. So antaraghare nisinno va samāno na chambhati na kampati na vedhati na paritassati; so achambhi akampī avedhi aparitassī vigatalomahamso vivekāvatto⁴ ca so bhavaṁ Gotamo antaghare nisinno hoti. So pattodakaṁ patigānhanṭo⁵ na pattam unnāmeti, na pattam onāmeti, na pattam sannāmeti, na pattam vināmeti, so pattodakaṁ patigānhatī⁶ nātithokam nātibahuṁ. So na khulukhulukārakaṁ pattam dhovati, na samparivattakam pattam dhovati, na pattam bhūmiyaṁ nikkipitvā⁷ hatthe dhovati; hatthesu dhotesu patto dhotu hoti; patte dhote hatthā dhotā honti; so pattodakaṁ chaddeti nātidūre nāccāsanne na ca vichaddayamāno⁸. So odanam patigānhanṭo⁵ na pattam unnāmeti, na pattam onāmeti, na pattam sannāmeti, na pattam vināmeti. So odanam patigānhatī⁶ nātithokam nātibahuṁ. Byañjanam kho pana so bhavaṁ Gotamo⁹ byañjanamattaya āhāreti, na ca byañjanena ālopam atināmeti¹⁰. Dvattikkhatum¹¹ kho pana so bhavaṁ Gotamo mukhe ālopam samparivattetvā¹² ajjhoharati, na c' assa kāci odanamīnja asambhinnā kāyam pavisati, na c' assa kāci odanamīnja mukhe avasitthā hoti; athāparam¹³ ālopam upanāmeti. Rasapaṭisamvēdi kho pana so bhavaṁ Gotamo āhāram āhāreti, no ca rasarāgapatisamvēdi. Atthaṅgasamannāgataṁ¹⁴ kho pana so bhavaṁ Gotamo āhāram āhāreti, n' eva davāya na madāya na mandanāya na vibhūsanāya, yāvadeva imassa kāyassa ṭhitiyā yāpanāya vihiṁsūparatiyā¹⁵ brahmacariyānuggahāya: Iti pu-

¹ Bm īsane tasmia. ² Bm omits ca. ³ So Sk; Bm upadahitvā; Si upadahetvā. ⁴ So Sk Si Bu; Bm Vivekavutto, cited by Bu as a var. lect; Sk omits ca. ⁵ So Sk Bu; Bm Si patigg^o. ⁶ So Sk Bu; Bm patigānhati; Si patiggānhati. ⁷ Si nikkipitvā. ⁸ Si vicch^o. ⁹ Si adds paiggānhati. ¹⁰ Sk atimāneti. ¹¹ Bm dvitt^o. ¹² Bm s-itvā. ¹³ Bm addhayam; Si aḍḍh.ya. ¹⁴ Bm a-gato. ¹⁵ Si vihiṁsup^o.

rānañ ca vedanam paṭihaṅkhāmi navañ ca vedanam na uppādēssāmi¹; yatrā² ca me bhavissati anavajjatā ca phāsu-vihāro cāti³. So bhuttāvī pattodakam patigaṅhanto na pattam unnāmeti, na pattam onāmeti, na pattam sannāmeti, na pattam vināmeti. So pattodakam patigaṅhāti nātithokai nātibahūm; so na khulukhulukārakam pattam dhovati na sam-parivattakam pattam dhovati, na pattam bhūmiyam nikkipitvā hatthe dhovati. Hatthesu dhotesu patto dphoto hoti, patte dhote hathā dhotā honti. So pattodakam chaddeti nātidūre nāccāsanne⁴ na ca vichaḍḍayamāno. So bhuttāvī pattam bhūmiyam nikkipati nātidūre nāccāsanne, na ca anatthiko pattena hoti, na ca ativelānurakkhī pattasmīm. So bhuttāvī muhuttaṁ tuṇhī nisidati, na ca anumodanassa kālam atināmeti. So bhuttāvī anumodati, na tam bhattam gara-hati, na aññaiñ bhattam paṭikaṅkhati⁵; aññadatthu dham-miyā⁶ kathāya tam parisam sandasseti samādapeti samutte-jeti sampahamseti. So⁷ tam parisam dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahamsetvā utṭhāyā⁸ āsanā pakkamatī. So nātisīghām gacchati, nātisanikām gac-chati, na ca mucceitukāmo⁹ gacchati. Na ca tassa bphoto Gotamassa kāye cīvaraṁ accukkaṭham hoti na ca accokaṭham, na ca kāyasmīm allinam¹⁰, na ca kāyasmīm apakaṭham¹¹, na ca tassa bphoto Gotamassa kāyamhā¹² vāto cīvaraṁ apavahati¹³, na ca tassa bphoto Gotamassa kāye rajo-jallam lippati¹⁴. So ārāmagato nisidati paññatte āsane, nisajja pāde pakkhāleti, na ca so bhavañ Gotamo pāda-māṇḍanānuyogañ anuyutto vibarati. So pāde pakkhāletvā nisidati pallaṅkām ābhujitvā ujuñ kāyañ panidhāya pari-mukhañ satim upatthapetvā. So n' eva attabyābādhāya ceteti, na parabyābādhāya ceteti, na ubhayabyābādhāya ceteti. Attahitam parahitam ubhayahitam¹⁵ sabbalokahitam

¹ Bm uppādissāmi. ² So Sk Si; Bm yatrā. ³ Cf. I 10. ⁴ Sk here nacc^o, generally nācc^o with Bm Si; Bu na acc^o. ⁵ So Bm Si Bu; Sk patikankī. ⁶ Sk adda va. ⁷ Bm adda hi. ⁸ So Bu; Sk vimucc^o; Bu Si muñcītu-kāmo. ⁹ Bm allinam. ¹⁰ So Si Bu; Bm apakaṭhā; Sk spakkatthā. ¹¹ Bm kāyamhi; Si kāyasmīm. ¹² Bm avahati; Si asamvahati; Sk apava-hati. ¹³ Bm Si limpati. ¹⁴ So Sk Si; Bm attahitaparahitanbhayahi-tasabbalokahitam.

eva so bhavaṁ Gotamo cintento nisinno hoti. So ārāma-gato parisati¹ dhammām deseti, na tam parisaṁ ussādeti, na tam parisaṁ apasādeti², aññadatthu dhammiyā kathāya tam parisaṁ sandasseti samādapeti samuttejeti sampahamseti. Atthaṅgasamannāgato kho pan' assa bhotō Gotamassa mukhato ghoso niceharati. vissattho ca viññeyyo ca mañju³ ca savaniyo⁴ ca bindu ea avisāri ca gambhīro ca ninnādī ca. Yathā parisaṁ kho pana so bhavaṁ Gotamo sarena viññāpeti na c' assa bahiddhā parisāya ghoso niceharati. Te tena bhotā Gotamena dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejītā sampahamītā utthāy' āsanā pakkamanti avalokayamānā yeva avijahattabhadrena⁵. Addasāma kho mayam bho tam bhavantam Gotamam gacchantam; addasāma thitam; addasāma antaraghare nisinnam tuṇhibhūtam; addasāma antaraghare bhuñjantam; addasāma bhuttāvīm nisinnam tuṇhibhūtam; addasāma bhuttāvīm anumodantam; addasāma ārāmaṁ gacchantaṁ⁶; addasāma ārāmagataṁ nisinnam tuṇhibhūtam; addasāma īrāmagataṁ parisatiṁ dbammām desentam. Ediso ca ediso ca so bhavaṁ Gotamo, tato ca bhiyyo ti.

Evaṁ vutte Brahmāyū brāhmaṇo utthāy' āsanā ekam-saṁ uttarāsaṅgam karitvā yena Bhagavā ten' anjalim⁷ paññametvā tikkhattum udānam udānesi: Namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa; namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa; namo tassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa⁸. Appevanāma mayam kadaci karahaci tena bhotā Gotamena saddhiṁ samāgaccheyyāma; appevanāma siyā kocid eva katthāsallāpo ti.

Atha kho Bhagavā Videhesu anupubbena cārikām caramāno yena Mithilā tad avasari. Tatra sudam Bhagavā Mithilāyam viharati Makhādevambavane⁹. Assosum kho Methileyyakā¹⁰ brāhmaṇagahapatikā: Samano khalu bho

¹ Bm Si parisati. ² So Si Bu; Sk Bm appasādeti. ³ Sk Bm manjo. ⁴ So Si Bu; Bm savaniyo; Sk savantiyyo. ⁵ So Bm; Sk Si Bu avijahitāntā. ⁶ Bm Si agacchantaṁ. ⁷ Bm Si tenānjalim, as always. ⁸ So Bm; Sk Si omit third recital. ⁹ As in Sutta 83 Bm Magghadev^o, Si Maghadev^o. ¹⁰ Bm Si Mithileyyaki.

Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Videhesu cārikām caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi Mithilām anuppatto Mithilāyam viharati Makhā-devambavane. Tam kho pana bhavantam Gotamam evain kalyāṇo arahataṁ dassanām hotīti. Atha kho Methileyyakā brāhmaṇagahapatikā yena Bhagavā ten' upasam̄ kamim̄su, upasam̄kamitvā appekacce Bhagavantam abhvū-detvā ekamantam nisidim̄su, appekacce Bhagavatā saddhiṁ sammodim̄su sammodanīyam kathaṁ sārāṇīyam vītisāretvā ekamantam nisidim̄su, appekacce yena Bhagavā ten' añjaliṁ panāmetvā ekamantam nisidim̄su, appekacce Bhagavato santike nāmagottam sāvetvā ekamantam nisidim̄su, appekacce tuṇhibhūtā ekamantam nisidim̄su.

Assosi kho Brahmāyu brāhmaṇo: Samāṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Mithilām anuppatto Mithilāyam viharati Makhādevambavane ti. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo sambahulehi māṇavakehi¹ saddhiṁ yena Makhādevambavanam ten' upasam̄kami. Atha kho Brahmāyussa brāhmaṇassa avidüre ambavanassa etad ahosi: Na kho m' etam patirūpam yo 'ham pubbe appatīsamvidito samaṇam Gotamam dassanāya upasam̄kameyyan ti. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo aññataraiṁ māṇavakam āmantesi: Ehi tvam, māṇavaka; yena samaṇo Gotamo ten' upasam̄kama upasam̄kamitvā mama vacanena samaṇam Gotamam appābādhām appātaṇkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram puceha, — Brahmāyu, bho Gotama, brāhmaṇo bhavantam Gotamam appābādhām appātaṇkam lahuṭṭhānam balam phāsuvihāram puechatiti; evaī ca vadēhi, — Brahmāyu, bho Gotama, brāhmaṇo jīmo vuddho mahallako addhagato vayo anuppatto vi-saṁvassasatiko jātiyā tinnai vedānam pāragū sanighandu-keṭubhānam sākkharappabhedānam itihāsapāñcamānam padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Yāvatā, bho, brāhmaṇagahapatikā Mithilāyam paṭivasanti, Brahmāyu tesam brāhmaṇo aggam akkhāyati yadidaṁ bhogehi, Brāhmāyu tesam brāhmaṇo aggam akkhāyati yadidaṁ mantehi,

¹ Bm sambahulehi sāvakehi.

Brahmāyu tesam brāhmaṇo aggam akkhāyati yadidam āyunā c' eva yasasā ca¹. So bhoto Gotamassa dassanakāmo ti.

Evam bho ti kho so mānavako Brāhmayussa brāhmaṇassa paṭisutvā yena Bhagavā ten' upasamikami upasamikamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodaniyāṁ kathaṁ sārāṇīyāṁ vitisāretvā ekamantam aṭṭhāsi. Ekamantam thito kho so mānavako Bhagavantam etad avoca: Brahmāyu. bho Gotama. brāhmaṇo bhavantam Gotamam appābādham appātañkam lahutṭhānam balam phāsuvihāram pucchati. Brahmāyu. bho Gotama. brāhmaṇo jinno lokāyatamahāpurisalakkhanesu anavayo. Yāvatā bho brāhmaṇagaha-patikā Mithilāyāṁ paṭivasanti. Brahmāyu tesam brāhmaṇo aggam akkhāyati yadidam bhogehi. Brahmāyu tesam brāhmaṇo aggam akkhāyati yadidam mantehi. Brahmāyu tesam brāhmaṇo aggam akkhāyati yadidam āyunā c' eva yasasā ca. So bhoto Gotamassa dassanakāmo ti.

Yassa dāni, mānavaka, Brahmāyu brāhmaṇo kālam maññatīti.

Atha kho so mānavako yena Brahmāyu brāhmaṇo ten' upasamikami, upasamikamitvā Brahmāyūm brāhmaṇam etad avoca: Katāvakāso kho² bhavam samanenū Gotamena; yassa dāni bhavam kālam maññasīti.

Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo yena Bhagavā ten' upasamikami. Addasā kho sā parisā Brahmāyūm brāhmaṇam dūrato va āgacchantam, disvāna oram attha³ okāsam akāsi yathātam nātassa yasassino. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo tam parisam etad avoca: Alām⁴ bho, niśidatha tumhe sake āsane; idhāhaṁ samanassa Gotamassa santike niśidissamīti. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo yena Bhagavā ten' upasamikami, upasamikamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodaniyāṁ kathaṁ sārāṇīyāṁ vitisāretvā ekamantam niśidi Ekamantam nisinno kho Brahmāyu brāhmaṇo Bhagavato

¹ Sk here (but not infra) omits this passage from tīcām vedānām (Bu bedinās). ² So Sk Si; Bm kho 'mhi bhavatī. ³ So Si; Bm oramatha Sk Bu amathata. ⁴ Bm adds kho.

kāye dvattiṁsa mahāpurisalakkhanāni sammannesi. Addasā kho Brahmāyu brahmāṇo Bhagavato kāye dvattiṁsa mahāpurisalakkhanāni yebhuyyena ṭhapetvā dve. Dvīsu mahāpurisalakkhanesu kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasiḍati, — kosohite ca vatthaguyhe pahūtajivhatāya ca¹. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo Bhagavantam gāthāhi aijjhabhāsi: —

Ye 'me dvattiṁsāti sutā
Duve tesam² na passāmi
Kacci kosohitam bhoto
Nārīsaha nāma savhayā³?
Kacci pahūtajivho si?
Ninnāmay' etam tanukam⁴,
Ditṭhadhammadhitatthāya
Katāvakāsā pucchāma⁵

mahāpurisalakkhanā
bhoto kāyasmīm, Gotama.
vatthaguyham, naruttama?
Kacci jivhā narassikā⁶?
Yathā tam jāniyāmase⁷
kaṅkham⁷ vinaya no, ise,
samarāyasukhāya ca
yom kiñci abhipattitan ti.

Atha kho Bhagavato etad ahosi: Passati kho me ayam Brahmāyu brāhmaṇo dvattiṁsa mahāpurisalakkhaṇāni yebhuyyena ṭhapetvā dve; dvīsu mahāpurisalakkhanesu kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasiḍati, — kosohite ca vatthaguyhe pahūtajivhatāya cāti. Atha kho Bhagavātathārūpam iddhābhisaṁkhāraṇ abhisamkħāsi yathā addasā Brahmāyu brāhmaṇo Bhagavato kosohitam vatthaguyham Atha kho Bhagavā jivham ninnāmetvā ubho pi kaññasotāni anumasi paṭimasi, ubho pi nāsikāsotāni anumasi paṭimasi, kevalakam pi nalāṭamanḍalam jivhāya pacchādesi.

Atha kho Bhagavā Brahmāyūm brāhmaṇām gāthāhi⁸ paccabhbāsi:

Ye te dvattiṁsāti
Sabbe te mama kāyasmīm;
Abhiññeyyam abhiññātām
Pahātabbam pahinam¹¹ me;

sutā mahāpurisalakkhaṇā
mā te¹⁰ kaṅkħāhu, brāhmaṇa.
bhāvettabām ca bhāvitam
tasmā Buddha 'smi brāhmaṇa¹²

¹ Bm bahutajivhāya sāti. ² Bm dve tesam pi. ³ So Sk Si Bu; Bm nārīsamānasavhayā. ⁴ Bm nadassaka. ⁵ Bm jānisamase. ⁶ Bm pahutam,

⁷ So Si; Bm kaṅkħavinyaya; Sk kankħā. ⁸ Sk pucchema. ⁹ So Si & Sk infra; Sk here gāthā; Bm gāthāya. ¹⁰ Bm vo. ¹¹ Bm pahinnam. ¹² Cf. S. N. p. 105.

Dīṭṭhadhammāhitatthāya samparāyasukhāya ca
 Katāvakaśo pucchassu aṇi kiñci abhipatthitan ti.

Atha kho Brahmāyussa brāhmaṇaśa etad ahosi: Katāvakaśo kbo 'mhi samaṇena Gotamena. Kin nu kbo ahaṁ samaṇam Gotamaṁ puccheyyañ dīṭṭhadhammikam vā attham samparāyikam vā ti? Atha kbo Brahmāyussa brāhmaṇaśa etad ahosi: Kusalo kbo ahaṁ dīṭṭhadhammikānam atthānam; aññe pi mām dīṭṭhadhammikam attham puechanti; yannūnāhanam samaṇam Gotamaṁ samparāyikam yeva attham puecheyyan ti? Atha kbo Brahmāyu brāhmaṇo Bhagavantam gāthāhi ajjhabhāsi: —

Katham kbo brāhmaṇo hoti?	Katham bhavati vedagū?
Tevijjo bho katham hoti?	Sotthiyo kinti vuccati?
Arahām bho katham hoti?	Katham bhavati kevalī?
Muni ca ¹ bho katham hoti?	Buddho kin ti pavuccati.

Atha kbo Bhagavā Brahmāyūm brāhmaṇam gāthāhi paecabhbāsi: —

Pubbenivāśam yo vedi ²	saggāpāyañ ca passati,
Atho jātikkhayam patto,	abhiññā vosito muni ³ .
Cittam visuddham jānatī	muttam rāgehi sabbaso
Pahinajātimaraṇo	brahmačariyassa ⁴ kevalī
Pāragū sabbadhammānam	Buddho tādi pavuecatiti.

Evañ vutte Brahmāyu brāhmaṇo utthāy' āsanā ekam saṁ uttarāsaṅgam karitvā Bhagavato pādesu sirasā nipatitvā Bhagavato pādāni mukhena ca paricumbati⁵ pāñhi ca pari-sambāhati nāmañ ca sāveti: — Brahmāyvāham⁶, bho Gotama, brāhmaṇo ti. Atha kbo sā parisā acchariyabhbhutacittajātā⁷ ahosi: Acchariyam vata bho, abbhutam vata bho; samaṇassa mahiddhikatā mahānubhbāvatā⁸; yatra hi nāmāyam Brahmāyu brāhmaṇo nāto yasassi evarūpam paramanipaccakāram⁹ karissatiti. Atha kbo Bhagavā Brahmāyūm brāhmaṇam etad

¹ Sk. muniieca. ² So Bm; Sk (here & in No. 98) Si vedi. ³ Cf. No. 98, S. N. p. 423. ⁴ Bm brahmačariissa. ⁵ So Bm Si; Sk paricumbhati, as at p. 120. ⁶ Bm Brahmāyūham. ⁷ Si acchaeiyabhbhutajātā. ⁸ Bm omits these three words. ⁹ Sk paramanipaccakāram; Bm paramanipaccakārañ; Si paramāñ nipaccakārañ. Cf. p. 124.

avoca: Alām, brāhmaṇa; utṭhaha¹; niśida tvaṁ sake āsane, yato te mayi cittam pasannan ti. Atha kho Brahmāyū brāhmaṇo utṭhahitvā sake āsane niśidi. Atha kho Bhagavā Brahmāyussa brāhmaṇassa anupubbikathām kathesi, seyyathidaṁ, — dānakathām sīlakathām saggakathām kāmānām ādinavām okāram samkilesām nekkhamme ānisamsām pakāsesi. Yadā Bhagavā aññāsi Brahmāyūnī brāhmaṇām kallacittam muducittām vimivaranācittām udaggacittām pasannacittām, atha yā Buddhanām sāmukkāmīsikā dhammadesanā, tam pakāsesi, — dukkhaṁ samudayaṁ nirodhaṁ maggām. Seyyathāpi nāma suddham vatthaṁ apagatakālakām² sammad eva rajaṇām patigaṇheyya, evam evam Brahmāyussa brāhmaṇassa tasmām yeva āsane virajaṁ vitamalaṁ³ dhammacakkhuṁ udapādi: Yam kiñci samudayadhamnaṁ sabban tam nirodhadhamman ti. Atha kho Brahmāyū brāhmaṇo ditthadhammo pattadhammo vīditadhammo pariyoḡālhadhammo tīṇavicikiccho vigatakathāmīkatho vesārajjappato aparappaccayo⁴ satthu sāsane Bhagavantam etad avoca: Abhikkantam bho Gothama; abhikkantam bho Gotama. Seyyathāpi bho Gotama nikujjitatām vā ukkujeyya paṭicchannam vā vivareyya mūlhassa vā maggām ācikkheyya andhakāre vā telapajjotam dhāreyya: Cakkhumanto rūpāni dakkhīntīti, — evam evam bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham bhavantam Gotamam gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṅghañ ca; upāsakam mām bhavām Gotamo dhāretu ajjatagge pānupetam saraṇam gatam. Adhivāsetu ca me bhavām Gotamo svātanāya bhattam saddhīm bhikkhusaṅghenāti.

Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho Brahmāyū brāhmaṇo Bhagavato adhivāsanam viditvā utṭhāy⁵ āsānā Bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi. Atha kho Brahmāyū brāhmaṇo tassā rattiyā accayena sake nivesane panītam khādaniyam bhojanīyam patiyādāpetvā Bhagavato kālam ārocāpesi: Kālo, bho Gotama, niṭṭhitam bhattan ti.

¹ Bm utṭhāhi. ² Sk -kāl-. ³ Bm vitamalaṁ. ⁴ Si sparapaccayo.

Atha kho Bhagavā pubbañhasamayam nivāsetvā paccacivaram ādāya yena Brahmāyussa brāhmaṇassa nivesanam ten' upasamkami, upasamkamitvā paññatte āsane nisidi saddhiṁ bhikkhusamghena. Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo sattāham Buddhapamukham bhikkhusamgham panītena khadaniyena bhojaniyena sahatthā¹ santappesi sampavāresi. Atha kho Bhagavā tassa sattāhassa accayena Videhesu cārikam pakkāmi.

Atha kho Brahmāyu brāhmaṇo acirapakkantassa Bhagavato kālam akāsi. Atha kho sambahulā bhikkhū yena Bhagavā ten' upasamkamīsu upasamkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidīsu. Ekamantam nisinnā te bhikkhū Bhagavantam etad avocūm: Brahmāyu bhante brāhmaṇo kālakato. Tassa kā gati ko abhisamparāyo ti?

Pañđito, bhikkhave, Brahmāyu brāhmaṇo; pacca-pādi dhammassānudhammaṁ²; navamam³ dhammādhikaraṇam vi-heseti⁴. Brahmāyu, bhikkhave, brāhmaṇo pañcannam orambhāgiyānam saññojanānam⁵ parikkhayā⁶ opapātiko hoti⁷ tatthaparinibbāyi anāvattidhammo tasmā loka ti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitam abhinandun ti.

BRAHMĀYUSUTTAM PATHAMAM.

92.

Selasuttam.

(The text of this Sutta is not printed here, as it is identical with that of the same name in the Sutta Nipāta, printed at page 99 of Professor Fausbøll's edition for the Pāli Text Society.)

¹ Sk sakaththāya. ² So Sk Bm Bu; Si dhammaṇi sānudhammaṁ. ³ So Bm; Sk Bm na ca man. ⁴ So Sk Si Bu; Bm viheseti. ⁵ Bm yojanā; Si saññojanāna. ⁶ Sk p-yi. Cf. I 350 & II 52. ⁷ Sk omits hoti.

93.

Evam me sutam. Ekam samayam Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena nānāverajakānam brāhmaṇānam pañcamattāni brāhmaṇasatāni Sāvatthiyam paṭivasanti kenacid eva karaṇiyēna. Atha kho tesam brāhmaṇānam etad ahosi: Ayam kho samanō Gotamo cātuvannim suddhim paññāpeti¹ Ko nu kho pahoti samanena Gotamena saddhim asmiṁ vacane patimantetun² ti? Tena kho pana samayena Assalāyano nāma mānavo Sāvatthiyam paṭivasati, daharo vuttasiro soḷasavassuddesiko jātiyā, tiṇṇam vedānam pāragū sanighandukeṭubhānam sākkharappabhedānam itihāsapāñcamānam padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Atha kho tesam brāhmaṇānam etad ahosi: Ayam kho Assalāyano mānavo Sāvatthiyam paṭivasati, daharo vuttasiro soḷasavassuddesiko jātiyā, tiṇṇam vedānam pāragū sanighandukeṭubhānam sākkharappabhedānam itihāsapāñcamānam padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo³. So kho pahoti samanena Gotamena saddhim asmiṁ vacane patimantetun ti. Atha kho te⁴ brāhmaṇā yena Assalāyano mānavo ten' upasamākamīnsu, upasamākamitvā Assalāyanam mānavam etad avocum: Ayaṁ, bho Assalāyana, samanō Gotamo cātuvannim suddhim paññāpeti; etu bhavam Assalāyano samanena Gotamena saddhim asmiṁ vacane patimantetun ti. Evam vutte Assalāyano mānavo te brāhmaṇo etad avoca: Samanō khalu bho Gotamo dhammavādī, dhammavādino ca pana duppatimantiyā⁵ bhavanti; nāham sakkomi samanena Gotamena saddhim asmiṁ vacane patimantetun ti. Dutiyam pi kho brāhmaṇā Assalāyanam mānavam etad avocum: Ayaṁ, bho Assalāyana, samanō Gotamo cātuvannim suddhim paññāpeti; etu bhavam Assalāyano samanena Got-

¹ Sk Bm paññāpeti. ² Bm Si patim^o. ³ Bm omits the whole of this sentence. Atha kho tesam . . . anavayo; Si omits all words between daharo & anavayo, inserting pe. ⁴ Sk omits te here. ⁵ Bm Si duppatimantiyā.

mena saddhiṁ asmiṁ vacane patimantetum; caritam kho pana bhotā Assalāyanena paribbājakan ti. Dutiyam pi kho Assalāyano mānavo te brāhmaṇe etad avoca: Samāṇo khalu bho Gotamo dhammavādi, dhammavādino ca pana duppatimantiyā bhavanti; nāham sakkomi samanena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane patimantetum ti. Tatiyam pi kho te brāhmaṇā Assalāyanam mānavam etad avocum: Ayam, bho Assalāyana, samāṇo Gotamo cātuvaṇṇīm saddhiṁ paññāpeti; etu bhavam Assalāyano samanena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane patimantetum; caritam kho pana bhotā Assalāyanena paribbājakam; mā bhavam Assalāyano ayuddhaparajitam parājayiti.

Evain vutte Assalāyano mānavo te brāhmaṇe etad avoca: Addhā kho aham bhavante na labhāmi. Samāṇo khalu bho Gotamo dhammavādi, dhammavādino ca pana duppatimantiyā bhavanti; nāham sakkomi samanena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane patimantetum. Api cāhaṁ bhavantānaṁ¹ vacanena gamissāmīti.

Atha kho Assalāyano mānavo mahatā² brāhmaṇagananena saddhiṁ yena Bhagavā ten' upasāṅkami, upasāṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodaniyam katham sārāṇiyam vītisāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho Assalāyano mānavo Bhagavantam etad avoca: Brāhmaṇā, bho Gotama, evam āhaṁsu: Brāhmaṇā va settho vanṇo, hino añño vanṇo; brāhmaṇā va sukko vanṇo, kaṇho añño vanṇo; brāhmaṇā va sujjhanti no abrāhmaṇā; brāhmaṇā va Brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brabmanimmitā brahmadāyādā ti. Idha bhavaṁ Gotamo kim āhāti?

Dissante³ kho pana, Assalāyana, brāhmaṇānam brāhmaṇyo utuniyo pi gabbhiniyo pi vijāyamānā pi pāyamānā pi; te ca brāhmaṇā, yonijā va samānā, evam āhaṁsu: Brāhmaṇā va settho vanṇo, hino añño vanṇo; brāhmaṇā va sukko vanṇo, kaṇho añño vanṇo; brāhmaṇā va sujjhanti no abrāhmaṇā; brāhmaṇā va Brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brabmanimmitā brahmadāyādā ti?

¹ Si bhavatānaṁ. ² Bm mahatiyā. ³ Bm dissanti.

Kiñcāpi bhavam Gotamo evam āha, atha kho¹ brāhmaṇā evam etam maññanti: Brāhmaṇā va settho vanṇo hino anno vanṇo² —pe— brahmadāyādā ti.

Tam kim maññasi, Assalāyana? Sutan te: Yona-Kambojesu³ aññesu ca paccantimesu janapadesu dveva⁴ vanṇā, ayyo c' eva dāso ca; ayyo hutvā dāso hoti, dāso hutvā ayyo hotiti?

Evaṁ bho sutam⁵ me; Yona-Kambojesu aññesu ca paccantimesu janapadesu dveva vanṇā, ayyo c' eva dāso ca; ayyo hutvā dāso hoti, dāso hutvā ayyo hotiti.

Ettha, Assalāyana, brāhmaṇānam kiṁ balam ko assāso yad ettha brāhmaṇā evam āhaṁsu: Brāhmaṇā va settho vanṇo, hino añño vanṇo —pe— brahmadāyādā ti?

Kiñcāpi bhavam Gotamo evam āha, atha kho ettha brāhmaṇā evam etam maññanti: Brāhmaṇā va settho vanṇo, hino añño vanṇo —pe— brahmadāyādā ti.

Tam kim maññasi, Assalāyana? Khattiyo va nu kho pānātipāti adinnādāyi kāmesu micchācāri musāvādi pisunāvāco pharusāvāco samphappalāpi abhijjhālū vyāpannacitto micchāditthī, —kāyassa bhedā param maranā apāyam duggatim vinipātam nirayam uppajjeyya⁶ no brāhmaṇo; vesso ca nu kho; suddo ca nu kho pānātipāti adinnādāyi kāmesu micchācāri musāvādi pisunāvāco pharusāvāco samphappalāpi abhijjhālū vyāpannacitto micchāditthī — kāyassa bhedā param maranā apāyam duggatim vinipātam nirayam uppajjeyya no brāhmaṇo ti?

No h' idam, bho Gotama. Khattiyo pi hi, bho Gotama, pānātipāti adinnādāyi kāmesu micchācāri musāvādi pisunāvāco pharusāvāco samphappalāpi abhijjhālū vyāpannacitto micchāditthī kāyassa bhedā param maranā apāyam duggatim vinipātam nirayam uppajjeyya. Brāhmaṇo pi hi bho Gotama, vesso pi hi bho Gotama, suddo pi hi bho Gotama, sabbe pi hi bho Gotama cattāro vanṇā pānātipātino adinnā-

¹ Bm Si atha kvettha. ² Si omits these three words here. ³ Si Yonaka-K^o. ⁴ Sk c' eva. ⁵ Bm add taṁ. ⁶ Bm Si upapajjayya.

dāyino kāmesu micchācārino musāvādino¹ pisunāvācā pharūsāvācā samphappalāpino abhijjhālū vyāpannacittā micchā-ditthino kāyassa bhedā param maraṇā apāyām duggatim vini-pātam nirayām uppajjeyyun ti.

Ettha, Assalāyana, brāhmaṇānam kiṁ balam ko assāso yad ettha brāhmaṇā evam āhaṁsu: Brāhmaṇā va setṭho vanṇo, hino añño vanṇo² — pe — brahmadāyādā ti?

Kiñcāpi bhavam Gotamo evam āha, atha kho ettha brāhmaṇā evam etam maññanti: Brāhmaṇā va setṭho vanṇo, hino añño vanṇo — pe — brahmadāyādā ti.

Tam kim maññasi, Assalāyana? Brāhmaṇo va³ nu kho pāṇatipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato pisunāvācā⁴ paṭivirato pharūsāvācā paṭivirato samphappalāpā paṭivirato anabhijjhālū avyāpannacitto sammāditthī, — kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam uppajjeya, no khattiyo no vesso no suddo ti?

No h' idam, bho Gotama. Khattiyo pi hi, bho Gotama, pāṇatipātā paṭivirato adinnādānā paṭivirato kāmesu micchācārā paṭivirato musāvādā paṭivirato pisunāvācā paṭivirato pharūsāvācā paṭivirato samphappalāpā paṭivirato anabhijjhālū avyāpannacitto sammāditthī, — kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam uppajjeyya. Brāhmaṇo pi hi bho Gotama, vesso pi hi bho Gotama, suddo pi hi bho Gotama, sabbe pi hi, bho Gotama, cattāro vanṇā pāṇatipātā paṭiviratā adinnādānā paṭiviratā kāmesu micchācārā paṭiviratā musāvādā paṭiviratā pisunāvācā paṭiviratā pharūsāvācā paṭiviratā samphappalāpā paṭiviratā anabhijjhālū avyāpannacittā sammāditthī, — kāyassa bhedā param maraṇā sugatim saggam lokam uppajjeyyun ti.

Ettha, Assalāyana, brāhmaṇānam kiṁ balam ko assāso yad ettha brāhmaṇā evam āhaṁsu: Brāhmaṇā va setṭho vanṇo, hino añño vanṇo — pe — brahmadāyādā ti?

Kiñcāpi bhavam Gotamo evam āha, atha kho ettha

¹ Sk pāṇatipāti &c. in singular, here as supra. ² Sk omits these three words here. ³ Sk 'dha. ⁴ Bm Si pisunāya vācaya... pharūsāya vācaya.

brāhmaṇā evam etam maññanti: Brāhmaṇā va seṭṭho vanno hīno añño vanno —pe— brahmadāyādā ti.

Tam kim maññasi, Assalāyana? Brāhmaṇo va nu kho pahoti asmiṁ padese averam avyāpajjhām¹ mettacittam bhāvetuṁ, no khattiyo, no vesso, no suddo ti?

No h' idam, bho Gotama. Khattiyo pi hi, bho Gotama, pahoti asmiṁ padese averam avyāpajjhām mettacittam bhāvetuṁ. Brāhmaṇo pi hi, bho Gotama, vesso pi hi bho Gotama, suddo pi hi bho Gotama,— sabbe pi hi, bho Gotama, cattāro vannā pahonti asmiṁ padese averam avyāpajjhām mettacittam bhāvetun ti.

Ettha, Assalāyana, brāhmaṇānaṁ kiṁ balam ko assāso yad ettha brāhmaṇā evam āhaṁsu: Brāhmaṇā va seṭṭho vanno, hīno añño vanno —pe— brāhmadāyādā ti?

Kiñcāpi bhavaṁ Gotamo evam āha, atha kho ettha² brāhmaṇā evam etam maññanti: Brāhmaṇā va seṭṭho vanno, hīno añño vanno —pe— brāhmadāyādā ti.

Tam kim maññasi, Assalāyana? Brāhmaṇo va³ nu kho pahoti sotthim sinānim⁴ ādāya nadim gantvā rajojallam pavāhetuṁ, no khattiyo, no vesso, no suddo ti?

No h' idam, bho Gotama. Khattiyo pi hi, bho Gotama, pahoti sotthim sinānim ādāya nadim gantvā rajojallam pavāhetuṁ. Brāhmaṇo pi hi bho Gotama — pe⁵ — vesso pi hi bho Gotama, suddo pi hi bho Gotama,— sabbe pi hi, bho Gotama, cattāro vannā pahonti sotthim sinānim ādāya nadim gantvā rajojallam pavāhetun ti.

Ettha, Assalāyana, brāhmaṇānaṁ kiṁ balam ko assāso yad ettha brāhmaṇā evam āhaṁsu: Brāhmaṇā va seṭṭho vanno, hīno añño vanno —pe— brāhmadāyādā ti?

Kiñcāpi bhavaṁ Gotamo evam āha, atha kho ettha brāhmaṇā evam etam maññanti: Brāhmaṇā va seṭṭho vanno hīno vanno —pe— brāhmadāyādā ti.

Tam kim maññasi, Assalāyana? Idha rājā khattiyo

¹ Bm abyāpajjhām throughout. ² Sk adds kho & omits evam etam maññanti. ³ Sk 'dha. ⁴ Cf. No. 81. Sk sotthim sinānim; Bm sotthi-sināni; Si sotthisinānam. ⁵ Si recites in extenso.

muddhāvasitto nānājaccānām purisānām purisasatañ sanni-pāteyya: Āyantu bhonto, ye tattha khattiyakulā brāhmaṇakulā rājāññakulā uppannā¹ sālassa vā salalassa vā candanassa vā padumakassa² vā uttarārañim ādāya aggim abhinibbattentu tejo pātukarontu³. Āyantu pana bhonto, ye tattha candālakulā nesādakulā venakulā⁴ rathakārakulā pukkusakulā uppannā sāpānadoniyā vā sūkaradoniyā vā rajakadoniyā vā elandakaṭṭhassa⁵ vā uttarārañim ādāya aggim abhinibbattentu tejo pātukarontūti. Tam kim maññasi, Assalāyana? Yo evan⁶ nu kho so⁷ khattiyakulā brāhmaṇakulā rājāññakulā uppannehi sālassa vā salalassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarārañim ādāya aggi⁸ abhinibbatto tejo pātukato⁹, so eva¹⁰ nu khvāssa aggi accimā ca¹¹ vanñimā ca pabhassaro ca, tena ca sakkā agginā aggikaraniyam kātum? Yo pana so candālakulā nesādakulā venakulā rathakārakulā pukkusakulā uppannehi sāpānadoniyā vā sūkaradoniyā vā rajakadoniyā vā elandakaṭṭhassu vā uttarārañim ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato, svāssa aggi na c' eva accimā na ca vanñimā na ca pabhassaro na ca tena sakkā agginā aggikaraniyam kātun ti?

No h' idam, bho Gotama. Yo so, bho Gotama, khattiyakulā brāhmaṇakulā rājāññakulā uppannehi sālassa vā salalassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarārañim ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato, svāssa aggi accimā ca vanñimā ca pabhassaro ca, tena ca sakkā agginā aggikaraniyam kātum; yo pi so candālakulā nesādakulā venakulā rathakārakulā pukkusakulā uppannehi sāpānadoniyā vā sūkaradoniyā vā rajakadoniyā vā elandakaṭṭhassa vā uttarārañim ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato, so c' assa¹² aggi accimā ca vanñimā ca pabhassaro ca, tena pi ca sakkā agginā aggikaraniyam kātum. Sabbo pi hi, bho Gotama, aggi accimā

¹ Bm Si add sākassa vā. ² So Bm Si & Sk infra & at No. 96; Sk here padumassa. ³ Bm dhātum karontu. ⁴ Bm Si veṣukulā. ⁵ Bm eranda-kaṭṭhassa. ⁶ Bm Si ca for evan. ⁷ Bm omits so. ⁸ Sk & Si (here only) aggim. ⁹ Bm dhātakato. ¹⁰ Sk evan. ¹¹ Bm Si c' eva. ¹² Bm svāssa; Si so pi 'ssa.

ca vaṇṇimā ca pabhassaro ca, sabbena pi ca sakkā agginā aggikaraṇiyam kātun ti.

Ettha, Assalāyana, brāhmaṇanām kiṁ balam̄ ko assāso yad ettha brāhmaṇā evam āhamsu: Brāhmaṇā va seṭṭho vanno, hino añño vanno; brāhmaṇā va sukko vanno, kanho añño vaṇṇo; brāhmaṇā vā sujjhanti no abrāhmaṇā; brāhmaṇā va Brahmuno puttā orasā mukhato jātā brahmajā brahmānim-mitā brahmadāyādā ti?

Kiñcapi bhavam Gotamo evam āha, atha kho ettha brāhmaṇā evam etam maññanti: Brāhmaṇā va seṭṭho vanno, hino añño vanno —pe— brāhmadāyādā ti.

Taṁ kiṁ maññasi, Assalāyana? Idha khattiyyakumāro brāhmaṇakaññāya saddhiṁ samvāsam̄ kappeyya; tesam̄ samvāsam̄ anvāya putto jāyetha; yo so khattiyyakumārena brāhmaṇakaññāya putto uppanno siyā, so mātu pi sadiso pitu pi sadiso, "khattiyo" ti pi vattabbo "brāhmaṇo" ti pi vattabbo ti?

Yo so, bho Gotama, khattiyyakumārena brāhmaṇakaññāya putto uppanno siyā, so mātu pi sadiso pitu pi sadiso, "khattiyo" ti pi vattabbo "brāhmaṇo" ti pi vattabbo ti.

Taṁ kiṁ maññasi, Assalāyana? Idha brāhmaṇakumāro khattiyyakaññāya saddhiṁ samvāsam̄ kappeyya; tesam̄ samvāsam̄ anvāya putto jāyetha; yo so brāhmaṇakumārena khattiyyakaññāya putto uppanno siyā, so mātu pi sadiso pitu pi sadiso, "khattiyo" ti pi vattabbo "brāhmaṇo" ti pi vattabbo ti?

Yo so, bho Gotama, brāhmaṇakumārena khattiyyakaññāya putto uppanno siyā, so mātu pi sadiso pitu pi sadiso, "khattiyo" ti pi vattabbo "brāhmaṇo" ti pi vattabbo.

Taṁ kiṁ maññasi, Assalāyana? Idha valavam̄¹ gadrabhena sampayojeyyum̄²; tesam̄ sampayogam̄ anvāya kisoro³ jāyetha; yo so valavāya gadrabhena kisoro uppanno siyā, so mātu pi sadiso pitu pi sadiso, "asso" ti pi vattabbo "gadrabho"⁴ ti pi vattabbo ti?

Vekurañjaya⁴ hi so, bho Gotama, assataro hoti. Idam̄

¹ Bm valavā. ² Bm saṁyojeyyam̄...saṁyojan. ³ Sk kisero; Bm kissero Si kissaro. ⁴ So Sk & Pischel's edition (1880) of this sutta; Bm kūṇḍala hi; Si so kumirāṇḍu pi.

hi 'ssa, bho Gotama, nānākaranām passāmi; amutra pana 'sānam¹ na kiñci nānākaranām passāmīti.

Taṁ kim maññasi, Assalāyana? Idhāsu dve mānavakā bhātaro sa-udariyā², eko aijjhāyako upanīto³ eko anajjhāyako anupanīto; kam ettha brāhmaṇā paṭhamam bhojeyyūm saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhuṇe⁴ vā ti?

Yo so, bho Gotama, mānavako aijjhāyako upanīto, tam ettha brāhmaṇā paṭhamam bhojeyyūm saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhuṇe vā. Kim hi, bho Gotama, anajjhāyake anupanīte⁵ dinnaṁ mahapphalam bhavissatīti?

Taṁ kim maññasi, Assalāyana? Idhāsu dve mānavakā bhātaro sa-udariyā, eko aijjhāyako upanīto dussilo pāpadhammo, eko anajjhāyako anupanīto silavā kalyāṇadhammo; kam ettha brāhmaṇā paṭhamam bhojeyyūm saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhuṇe vā ti?

Yo so, bho Gotama, mānavako anajjhāyako anupanīto silavā kalyāṇadhammo, tam ettha brāhmaṇā paṭhamam bhojeyyūm saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhuṇe vā. Kim hi, bho Gotama, dussile pāpadhamme dinnaṁ mahapphalam bhavissatīti?

Pubbe kho tvām, Assalāyana, jātiṁ agamāsi, jātiṁ gantvā mante agamāsi, mante gantvā tam etam tvām⁶ cātuvanṇim suddhim paccāgato⁷ yam abham paññāpemīti.

Evām vutte Assalāyano mānavo tunhībhūto mañkubhūto pattakkhandho adhomukho pajjhāyanto apaṭibhāno⁸ nisīdi.

Atha kho Bhagavā Assalāyanām mānavam tunhībhūtam mañkubhūtam pattakkhandham adhomukham pajjhāyantam apaṭibhānam viditvā Assalāyanām mānavam etad avoca: Bhūtapubbam, Assalāyana, sattannām brāhmaṇīśinām⁹ araññā-yatane paññakutīsu¹⁰ sammantānam¹¹ evarūpam pāpakam ditthigataṁ uppannaṁ hoti: Brāhmaṇā va settho vanṇo, hino

¹ So Sk & Pischel's MSS; Bm amutra ca pan' esānam. ² Si sōdariyā; as Bm infra. ³ Bm upanīto. ⁴ Bm pāhuṇake. ⁵ Si anūp^o alwas.

⁶ So Sk & Pischel; Bm mante gantvā tape agamāsi, tape gantvā c^o; Si mante gantvā tam eva thapetvā c^o. ⁷ Sk pabbajato. ⁸ Bm appaṭibhāno; Si appaṭibhāno; Sk apatibhāno. ⁹ Sk b-īśinām. ¹⁰ Bm p-kūṭīsu. ¹¹ Bm samantānām.

añño vañño —pe— brahmadāyādā ti. Assosi kho, Assalāyana. Asito Devalo isi: — Sattannam kira brāhmaṇisinam aranñāyatane paññakuṭīsu sammantānam evarūpam pāpakam ditthigatam uppannam hoti: Brāhmaṇā va seṭṭho vanno hino añño vanño —pe— brahmadāyādā ti. Atha kho, Assalāyana, Asito Devalo isi kesamassum kappetvā mañjetṭha-vanñāni¹ dussāni nivāsetvā ataliyo² upāhanā ārohitvā jātārūpamayam dañḍam gahetvā sattannam brāhmaṇisinam patthaṇdile³ pāturahosi. Atha kho, Assalāyana, Asito Devalo isi sattannam brāhmaṇisinam patthaṇdile cañkamamāno evam āha: Handa⁴ ko nu kho ime bhavanto brāhmaṇisayo gatā⁵, handa⁴ ko nu kho ime bhavanto brāhmaṇisayo gatā ti? Atha kho⁶. Assalāyana, sattannam brāhmaṇisinam etad ahosi: Ko nāyam⁷ gāmaṇḍalarūpo viya sattannam brāhmaṇisinam patthaṇdile cañkamamāno evam āha: Handa ko nu kho ime bhavanto brāhmaṇisayo gatā, handa ko nu kho ime bhavanto brāhmaṇisayo gatā ti? Handa nam abhisapāmāti⁸. Atha kho, Assalāyana, satta brāhmaṇisayo Asitam Devalam isim abhisapiṁsu: Bhasmā⁹ vasalī¹⁰ hohiti. Yathā yathā kho, Assalāyana, satta brāhmaṇisayo Asitam Devalam isim abhi-sapiṁsu, tathā tathā Asito Devalo isi abhirūpataro c' eva hoti dassaniyataro¹¹ ca pāsādikataro ca. Atha kho, Assalāyana, sattannam brāhmaṇisinam etam ahosi: Mogham vata no tapo, aphalam¹² brahmacariyam. Mayam hi pubbe yaṁ abhisapāma: Bhasmā vasalī hohiti¹³, bhasmā va bhavati ekacco; imam pana mayam yathā yathā abhisapāma, tathā tathā abhirūpataro c' eva hoti dassaniyataro ca pāsādikataro cāti.

Na bhavantānam mogham tapo, na panāphalam¹⁴ brahmacariyam. Ingha¹⁵ bhavanto yo mayi manopadoso, tam pajahathāti.

¹ Bm majjhimavaṇṇam. ² So Sk Bu; Bm paṭaliye; Si agaliyo. ³ So Bm Bu & Sk infra; Sk here patthaṇde; Si patthiṇde. ⁴ Bm omits handa.

⁵ Si gantā with note that the Sinh. reading is gata. ⁶ Bm omits kho.

⁷ Bm ko paññabā. ⁸ Si abhisapissāmāti. ⁹ So Bm Si always & Sk eventually; Sk here bhasmaō. ¹⁰ So Si; Bm vasali; Sk casalā. Also, Bm Si insert hohi, bhasmā vasali hohi, bhasmā vasali. ¹¹ Bm dassaniyataro. ¹² Bm apphalam, ¹³ Bm repeats bh. v. hohi. ¹⁴ Sk naphalā.

¹⁵ So Bm Si & a Sinh. MS. of Pischel; Sk here issa.

jaṅghāvihāram¹ anucaṅkamamāno anuvicaramāno yena Khe-miyambavanām ten' upasamkami. Tena kho pana samayena āyasmā Udeno abbhokāse caṅkamatī. Atha kho so Ghoṭamukho brāhmaṇo yen' āyasmā Udeno ten' upasamkami, upa-samkamitvā āyasmatā Udena saddhiṁ sammodi sammo-daniyām kathām sārāṇiyām vītisāretvā āyasmantām Udenām ekamantām² anucaṅkamamāno evam āha: Ambho samaṇa na 'tthi dhammiko paribbājo³, evam me ettha hoti: tañ ca kho bhavantarūpānām vā adassanā, yo vā pan' ettha dhammo ti.

Evaṁ vutte āyasmā Udeno caṅkamā orohitvā vihāram pavisitvā paññatte āsane nisidi. Ghoṭamukho pi kho⁴ brāhmaṇo caṅkamā orohitvā vihāram pavisitvā ekamantām atthāsi. Ekamantām ṛhitām kho Ghoṭamukham brāhmaṇām āyasmā Udeno etad avoca: Samvijjante kho, brāhmaṇa, āsanāni; sace ākaṅkhasi, nisidati.

Etad eva⁵ kho pana mayam bhotō Udenassa āgamaya-māna na⁶ nisidāma. Kathām hi nāma mādiso pubbe ani-mantito āsane nisiditabbām maññeeyyāti?

Atha kho Ghoṭamukho brāhmaṇo añnataram nicaṁ āsanām gahetvā ekamantām nisidi. Ekamantām nisinno kho Ghoṭamukho brāhmaṇo āyasmantām Udenām etad avoca: Ambho samaṇa na 'tthi dhammiko paribbājo, evam me ettha hoti: tañ ca kho bhavantarūpānām vā adassanā, yo vā pan' ettha dhammo ti.

Sace kho pana me⁷ tvām, brāhmaṇa, anumaññeeyyām⁸ anujāneyyāsi, paṭikkositabbañ ca paṭikkoseyyāsi, yassa ca⁹ pana me bhāsitassa atthām na jāneyyāsi, mamaṁ yeva tattha uttarām paṭipuccheyyāsi: Idam bho Udena kathām; imassa kvattho¹⁰ ti? Evaṁ katvā siyā no ettha kathāsallāpo ti.

Anumaññeeyyām¹¹ khvāham bhotō Udenassa anujānis-sāmi, paṭikkositabbañ ca paṭikkosissāmi¹²; yassa ca panāham

B^m jaṅghav⁹. ² So Sk; B^m caṅkamantaḥ. ³ So Sk Bu; B^m Si pa-ribbajo. ⁴ Sk omits kho. ⁵ Sk adds ca. ⁶ B^m omits na. ⁷ So Si; Sk omits pana; B^m sace me kho pana. ⁸ Sk anuññeeyyañ; B^m anumaññeeyāsi. ⁹ B^m omits ca. ¹⁰ Sk (here) ko attho. ¹¹ B^m anumaññeissāmi. ¹² Sk (here) katthe. ¹³ Sk bhavañ. ¹⁴ Sk patikkoseyyasissāmi.

bhoto Udenassa bhāsitassa attham na jānissāmi, bhavantam yeva tatth¹. Udenam uttarim paṭipucchissāmi: — Idam bho Udena katham? Imassa kvattho ti? Evam katvā hotu no ettha kathāsallāpo ti.

Cattāro 'me, brāhmaṇa, puggalā² santo saṁvijjamāna lokasmiṁ. Katame cattāro? Idha, brāhmaṇa, ekacco puggalo attantapo hoti attaparitāpanānuyogam anuyutto. Idha pana, brāhmaṇa, ekacco puggalo parantapo hoti paraparitāpanānuyogam anuyutto. Idha, brāhmaṇa, ekacco, puggalo attantapo ca hoti attaparitāpanānuyogam anuyutto, parantapo ca paraparitāpanānuyogam anuyutto. Idha pana, brāhmaṇa, ekacco puggalo n' ev' attantapo hoti nāttaparitāpanānuyogam anuyutto, na parantapo na paraparitāpanānuyogam anuyutto. So anattantapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhapaṭisamvēdi brahmabhūtena attanā viharati. Imesam, brāhmaṇa, catunnam puggalānam katamo te puggalo cittam ārādhetiti?

Yvāyam, bho Udena, puggalo attantapo attaparitāpanānuyogam anuyutto, ayam me puggalo cittam n' ārādheti. Yo pāyam, bho Udena, puggalo parantapo paraparitāpanānuyogam anuyutto, ayam pi me puggalo cittam n' ārādheti. Yo pāyam, bho Udena, puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogam anuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogam anuyutto, ayam pi me puggalo cittam n' ārādheti. Yo ca kho ayan, bho Udena, puggalo n' ev' attantapo n' attaparitāpanānuyogam anuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogam anuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhapaṭisamvēdi brahmabhūtena attanā viharati, ayam me puggalo cittam ārādhetiti.

Kasmā pana te, brāhmaṇa, ime tayo puggalā cittam n' ārādhetiti?

Yvāyam, bho Udena, puggalo attantapo attaparitāpanānuyogam anuyutto, so attānam sukhakāmām dukkhapaṭikkūlam³ ātāpeti paritāpeti; iminā me ayan puggalo cittam n' ārādheti.

¹ So Bm Si; Sk yevatt'. ² Cf. I 341 (& note on p. 559), Ang. II 205, & Pugg. Paññ. p. 55. ³ Bm Si d-ulañ.

Yo pāyām, bho Udena, puggalo parantapo paraparitāpanānuyogam anuyutto, so param sukhakāmā dukkhapaṭikkūlam ātāpeti paritāpeti; iminā me ayam puggalo cittam n' ārādheti. Yo pāyām, bho Udena, puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogam anuyutto parantapo ca paritāpanānuyogam anuyutto, so attānañ ca parañ ca sukhakāme dukkhapaṭikkūle¹ ātāpeti paritāpeti; iminā me ayam puggalo cittam n' ārādheti. Yo ca kho ayam, bho Udena, puggalo n' ev' attantapo nāttaparitāpanānuyogam anuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogam anuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibutto sītibhūto sukhapaṭisamvēdi brahma-bhūtena attanā viharati, so attānañ ca parañ ca sukhakāme dukkhapaṭikkūle n' eva ātāpeti na paritāpeti²; — iminā me ayam puggalo cittam ārādhetī.

Dve 'mā, brāhmaṇa, parisā³. Katamā dve? Idha, brāhmaṇa, ekaecā parisā sārattarattā maṇikunḍalesu puttabhariyām pariyesati, dāsidāsam⁴ pariyesati, khettavatthum pariyesati, jātarūparajataṁ pariyesati. Idha pana⁵, brāhmaṇa, ekaccā parisā asārattarattā⁶ maṇikunḍalesu puttabhariyām pahāya dāsidāsam pahāya khettavatthum pahāya jātarūparajataṁ pahāya agārasmā anagāriyām pabbajitā. Svāyam⁷, brāhmaṇa, puggalo n' ev' attantapo nāttaparitāpanānuyogam anuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogam anuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibutto sītibhūto sukhapaṭisamvēdi brahmabhūtena attanā viharati, — imam tvam, brāhmaṇa, puggalam katamassam pariṣayam bahulaṁ samanupassasi⁸. — yā vā⁹ 'yam parisā sārattarattā maṇikunḍalesu puttabhariyām pariyesati, dāsidāsam pariyesati, khettavatthum pariyesati, jātarūparajataṁ pariyesati, yā vā¹⁰ 'yam parisā asārattarattā maṇikunḍalesu puttabhariyām pahāya dāsidāsam pahāya khettavatthum pahāya jātarūparajataṁ pahāya agārasmā anagāriyām pabbajitā ti?

¹ Bm. sukhakāmā dukkhapaṭikkūlañ. ² Sk omits from so attānañ ca to paritāpeti. ³ Cf. Ang. I 70—76. ⁴ Bm. Si dāsidāsam. ⁵ Bm. ca. ⁶ Sk arattarattā. ⁷ Si Yvāyām. ⁸ So Sk Si; Bm. reads idha katamam tvam, brahmaṇa, puggalam katamayam parisā sambhulam samanupassasi. ⁹ Sk Bm. Si cāyam. ¹⁰ Bm. Si cāyam; Sk yvāyām.

Yvāyam¹, bho Udena, puggalo n' ev' attantapo nāttaparitāpanānuyogam anayutto na parantapo na paraparitāpanānuyogam anuyutto, so anattantapo aparantapo ditthe vadhamme nicchāto nibbuto sukhapaṭisamivedī brahmabhūtena attanā vibarati, — imāham puggalam yāyām parisā² asārattarattā maṇikunḍalesu puttahariyām pahāya dāsidāsam pahāya khettavatthuṁ pahāya jātarūparajataṁ pahāya agārasmā anagāriyām pabbajitā, imissām³ parisāyām bahulaṁ⁴ samanupassāmīti.

Idān' eva kho pana te, brāhmaṇa, bhāsitām: — Mayām evām ājānāma, ambho samaṇa', na 'tthi dhammiko paribbājo, evām me ettha hoti: tañ ca kho bhavantarūpānam vā adassanā, yo vā pan' ettha dhammo ti.

Addhā⁵ me sā, bho Udena, sānuggahā vācā bhāsitā. Atthi dhammiko paribbājo, evām me ettha hoti, evām ca pana mām bhavaṁ Udeno dhāretu, ye c' ime bhotā Udena cattāro puggalā samkhittena vuttā vitthārena avibhattā, sādhu me bhavaṁ Udeno ime cattāro puggale vitthārena vibhajatu anukampām upādāyāti.

Tena hi, brāhmaṇa, sunāhi⁶, sādhukām manasikarohi, bhāsissāmīti.

Evaṁ bho ti kho Ghoṭamukho brāhmaṇo āyasmato Udenassa paccassosi.

Āyasmā Udeno etad avoca: — Katamo ca, brāhmaṇa, puggalo attantapo attaparitāpanānuyogam anuyutto? Idha, brāhmaṇa, ekacco puggalo acelako⁷ hoti muttācāro hatthāvaledkhano, na ehibhadantiko na titthabhadantiko⁸ nābhīhaṭām⁹ na uddisakataṁ na nimantaṇām sādiyati; so na kumbhimukhā¹⁰ patigānḥāti¹¹, na kaṭopimukhā paṭigānḥāti, na elakamantaraṁ¹² na dandamantaraṁ na musalamantaram¹³, na dvinnām bhuñjamānānam, na gabbhiniyā na pāyamānāya.

¹ So Si; Sk svāyam; Bm yāyām. ² So Si; Sk yāyām parisām; Bm ya cāyām parisā. ³ So Si; Sk imissā; Bm imāya. ⁴ So all three MSS. here. ⁵ Si adds kho. ⁶ Bm Si sunohi. ⁷ Bm acelako. Cf. I. 77. ⁸ Si h-aṭo; Bm hathapalekhano na ehibhadantiko. ⁹ Bm nabhā; Si nābhīhaṭā. ¹⁰ Bm kumbhimukhā. ¹¹ Bm paṭigānḥāti; Si patigānḥāti. ¹² Bm Si elukamantaraṁ. ¹³ Si mūs⁰.

na purisantaragatāya, na saṃkittisu¹, na yattha sā upaṭṭhitō hoti, na yattha makkhikā sandasandacārini, na maccham na mainsain na suraīn na merayam na thusodakam pivati². So ekāgāriko vā hoti ekālopiko³, dvāgāriko vā hoti dvālopiko, — pe⁴ — sattāgāriko vā hoti sattālopiko; ekissā pi dattiyā yāpeti, dvihi pi dattihī yāpeti, — pe⁴ — sattahi pi dattihī yāpeti; ekāhikam pi āhāram āhāreti, dvihikam pi āhāram āhāreti — pe⁴ — sattāhikam pi āhāram āhāreti,, (etc as I. 343 line 2 down to 349 line 3) attanā viharatiti.

Evam vutte Ghoṭamukho brāhmaṇo āyasmantam Ude-nām etad avoca: Abhikkantaī bho Udena, abhikkantaī bho Udena. Seyyathāpi, bho Udena, nikujjitaī vā ukujjeyya, paṭicchannam vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotai dhāreyya: Cakkhumanto rūpāni dakkhīntiti; — evam evam bheta Udenena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham bhavantam Udenām saraṇām gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṅghañ ca; upāsakam mām bhavām Udeno dhāretu ajjatagge pāṇupetam saraṇām gatan ti.

Mā kho mām tvām, brāhmaṇa, saraṇām agamāsi. Tam eva tvām Bhagavantam saraṇām gaccha yam aham saraṇām gato ti.

Kahām pana, bho Udena, etarahi so bhavām Gotamo viharati arahām sammāsambuddho ti?

Parinibbuto kho, brāhmaṇa, etarahi so Bhagavā arahām sammāsambuddho ti.

Sace hi⁵ mayām, bho Udena, suneyyāma tam bhavantam⁶ Gotamām dasasu pi yojanesu, dasa pi mayām yojanāni gaccheyyāma tam bhavantam Gotamām dassanāya arahantam sammāsambuddhaīn. Sace⁷ mayām, bho Udena, suneyyāma tam bhavantam Gotamām visatiyā yojanesu — pe⁸ — timśāya yojanesu, cattārisāya yojanesu, paññāsāya yojanesu, paññāsam pi mayām yojanāni gaccheyyāma tam bhavantam Gotamām dassanāya arahantam sammāsambuddhaīn; yojanasate⁹ pi

¹ So Sk Bm Si. ² So Bm Si; Sk pipati. ³ Sk adds vā. ⁴ Sk omits pe. ⁵ Bm pi. ⁶ Sk bhagavantam (bis). ⁷ Si adds hi; Bm adds pi. ⁸ Bm Si omit. ⁹ Bm (alone) adds ce.

mayaṁ, bho Udena, suṇeyyāma tam bhavantaṁ Gotamam, yojanasatam pi mayaṁ gaccheyyāma tam bhavantaṁ Gotamam dassanāya arahantam sammāsambuddham. Yato ca kho, bho Udena, parinibbuto so bhavam Gotamo, parinibbutam pi mayan tam bhavantaṁ Gotamam saranām gacchāma dhammañ ca bhikkhusaṅghañ ca. Upāsakam mām bhavam Udeno dhāretu ajjatagge pāṇupetam saranām gataṁ. Atthi ca me¹, bho Udena, Aṅgarājā² devasikam niccabhikkhaṁ dadāti, tato aham bhoto Udenassa ekaṁ niccabhikkhaṁ dadāmī.

Kim pana te, brāhmaṇa, Aṅgarājā devasikam niccabhikkhaṁ dadātī?

Pañca, bho Udena, kahāpanasatānīti.

Na kho no, brāhmaṇa, kappati jātarūparajataṁ paṭiggahetun ti.

Sace tam bhoto Udenassa na kappati, vihāram³ bhoto Udenassa kārāpessāmīti.

Sace kho me tvāṁ, brāhmaṇa, vihāram kārāpetukāmo, Pāṭaliputte saṅghassa upaṭṭhānasālam kārāpehīti.

Iminā p' aham⁴ bhoto Udenassa bhiyyosomattāya attamano abhiraddho, yam mām bhavam Udeno samghe dānam samādapeti⁵. Esāham, bho Udena, etissā ca niccabhikkhāya aparāya ca niccabhikkhāya Pāṭaliputte saṅghassa upaṭṭhānasālam kārāpessāmīti.

Atha kho Ghoṭamukho brāhmaṇo etissā ca niccabhikkhāya aparāya ca niccabhikkhāya Pāṭaliputte saṅghassa upaṭṭhānasālaiṁ kārāpesi. Sā etarahi Ghoṭamukhī ti vucatīti.

GHOTAMUKHASUTTAM CATUTTHAM.

¹ Sk omits me. ² So Bm; Si Aṅgerājā; Sk āhāraja here & ahorājā infra. ³ Sk vihārahām bhoto. ⁴ Bm Si iminā 'ham. ⁵ Sk dāne samādapetvā.

95.

Evam me sutam. Ekaṁ samayam Bhagavā Kosalesu cārikām caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ yena Opasādām nāma Kosalānām brāhmaṇagāmo tad avasari. Tatra sudam Bhagavā Opasāde viharati uttarena Opasādām devavane sālavane. Tena kho pana samayena Caṇki brāhmaṇo Opasādām aijjhāvasati sattussadām satiṇakatṭhadakām sadhaññām rājabhoggamī raññā¹ Pasenadinā Kosalena din-nām rājadāyām brahmadeyyām. Assosum kho Opasādakā brāhmaṇagahapatikā: Samāṇo khalu . . . bho Gotamo (*d&c. as pp. 54—5, substituting Opasādām for Thullakoṭṭhitām*) . . . arahataṁ dassanām hotiti. Atha kho Opasādakā brāhmaṇagahapatikā Opasādā nikhamitvā saṅghā² saṅghīgaṇibhūtā uttarena mukhe gacchanti yena devavanām sālavanām. Tena kho pana samayena Caṇki brāhmaṇo upari pāsāde divā seyyām upagato hoti³. Addasā kho Caṇki brāhmaṇo Opasādake brāhmaṇagahapatike Opasādā nikhamitvā saṅghe saṅghīgaṇibhūtē uttarena mukhe gacchante yena devavanām sālavanām⁴, disvāna⁵ khattam āmantesi: Kin nu kho, bho khatte, Opasādakā brāhmaṇagahapatikā Opasādā nikhamitvā saṅghā saṅghīgaṇibhūtā uttarena mukhe gacchanti yena devavanām sālavanām ti?

Atthi, bho Caṇki, samāṇo Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Kosalesu . . . (*d&c. as p. 55*) . . . Buddho bhagavāti. Tam ete bhavantaṁ Gotamām upasāmkamantiti.

Tena hi, bho khatte, yena Opasādakā brāhmaṇagahapatikā ten' upasāmkama, upasāmkamitvā Opasādake⁶ brāhmaṇagahapatike evam vadehi: Caṇki, bho, brāhmaṇo evam āha: Āgamentu kira bhavanto⁷, Caṇki pi brāhmaṇo samāṇam Gotamām dassanāya upasāmkamissatiti.

Evam bho ti kho so khattā⁸ Caṇkissa brāhmaṇassa

¹ Sk. rañño. ² Bm. saṅghas⁹. ³ Bm. omits. ⁴ Bm. adds ten' upasāmkamante. ⁵ Bm. disvā. ⁶ Bm. bhonto. ⁷ Bm. Si. Opas¹⁰ throughout. ⁸ Bm. khatto.

pañisutvā yena Opasādakā brāhmaṇagahapatikā ten' upasamkami, upasamkamitvā Opasādake brāhmaṇagahapatike etad avoca: Cañki, bho, brāhmaṇo evam āha: Āgamentu kira bhavanto, Cañki pi¹ brāhmaṇo samanām Gotamām dasanāya upasamkamissatī.

Tena kho pana samayena nānāverajjakānam² brāhmaṇānam pañcamattāni brāhmaṇasatāni Opasāde pañivasanti kennacid eva karaṇiyena. Assosūm kho te brāhmaṇā: Cañki kira brāhmaṇo samanām Gotamām dassanāya upasamkamissatī. Atha kho te brāhmaṇā yena Cañki brāhmaṇo ten' upasamkamimśu, upasamkamitvā Cañkim brāhmaṇām etad avocum: Saccaṁ kira bhavaṁ Cañki samanām Gotamām dassanāya upasamkamissatī?

Evam kho me, bho, hoti, aham pi samanām Gotamām dassanāya upasamkamissāmī.

Mā bhavaṁ Cañki samanām Gotamām dassanāya upasamkami. Na arahati bhavaṁ Cañki samanām Gotamām dassanāya upasamkamitum. Samāṇo tveva Gotamo arahati bhavantam Cañkim dassanāya upasamkamitum. Bhavaṁ hi Cañki ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhaghahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā³ akkhitto anupakkutṭho⁴ jāti-vādena; yaṁ pi bhavaṁ Cañki ubhato sujāto jāti-vādena, iminā p' aṅgena na arahati bhavaṁ Cañki samanām Gotamām dassanāya upasamkamitum; samāṇo tveva Gotamo arahati bhavantam Cañkim dassanāya upasamkamitum. Bhavaṁ hi Cañki addho mahaddhano mahābhogo; bhavaṁ hi Cañki tiṇṇam vedānam⁵ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānam sāk-kharappabbhedānam itihāsapāñcamānam padako veyyākaraṇo lokāyatamatmahāpurisalakkhanesu anavayo. Bhavaṁ hi Cañki abhirūpo dassaniyo pāśādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato brahmavaṇṇī brahmavaccasi⁶ akkhuddāvakaśo dassanāya. Bhavaṁ hi Cañki sīlavā vuddhasilī vuddhasilena samannāgato. Bhavaṁ hi Cañki kalyāṇavāco kalyāṇavākk-

¹ Sk omits. ² Sk nānāverajjakānam. Cf. 1 Digha p. 113. ³ So Bm Si & Bu. (Sk omits this sentence). Cf. supra p. 156 & 1 D. 228. ⁴ Bm Bu anupakkutṭho. ⁵ Bm bedānam. ⁶ So Sk Bu; Bm Si brahmavaccchasi.

raño poriyā vācāya samannāgato visaṭṭhāya anelagalāya¹ atthassa viññāpaniyā. Bhavam hi Cañkī bahunnam ācariyapācariyo tini māṇavakasatāni mante vāceti. Bhavam hi Cañkī rañño Pasenadissa Kosalassa sakkato garukato mānito pūjito apacito. Bhavam hi Cañkī brāhmaṇassa Pokkharasatissā sakkato garukato mānito pūjito apacito². Bhavam hi Cañkī Opasādaṁ ajjhāvasati sattussadām satinakatthodakām sadhaññām rājabhoggām rañño Pasenadinā Kosalena dinnām rājadāyām brahmadeyyām. Yam pi bhavam Cañkī Opasādaṁ ajjhāvasati sattussadām brahmadeyyām, iminā p' aṅgena na arahati bhavam Cañkī samaṇam Gotamam dassanāya upasamikamitum; samaṇo tveva Gotamo arahati bhavantam Cañkīm dassanāya upasamikamitun ti.

Evaṁ vutte Cañkī brāhmaṇo te brāhmaṇe etad avoca: — Tena hi, bho, mama pi sunātha yathā mayam eva³ arahāma tam bhavantam Gotamam dassanāya upasamikamitum, na tveva arahati so bhavam Gotamo amhākam dassanāya upasamikamitum. Samaṇo khalu, bho, Gotamo ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkbitto anupakkuttho jātivādena. Yam pi, bho, samaṇo Gotamo ubhato sujāto⁵ jātivādena, iminā p' aṅgena na arahati so bhavam Gotamo amhākam dassanāya upasamikamitum, atha kho mayam eva arahāma tam bhavantam Gotamam dassanāya upasamikamitum. Samaṇo khalu, bho, Gotamo pahūtaṁ⁶ hiraññasuvanṇam ohāya pabbajito bhūmigatañ ca vehāsatthāñ ca. Samaṇo khalu bho Gotamo daharo va samāno susukālakeso bhadrena yobbanena samannāgato paṭhamena vayasā agārasmā anagāriyan pabbajito. Samaṇo khalu bho Gotamo akāma-kānam mātāpitunnam assumukhānam rudantānam kessamasum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyan pabbajito. Samaṇo khalu bho Gotamo abhirūpo dassaniyo pāsādiko paramāya vanṇapokkharatāya samannāgato

¹ So Sk (here) Si Bu; Bm (& Sk infra) anelagaliya, as 1 Digha 114.

² Sk omits apacito here & supra. ³ Bm pi; Sk evārahāma. ⁴ Si samaṇam. ⁵ Si sujāto — pe — jātivādena. ⁶ Bm Si bahutām.

brahmavannī brahmavaccasi akkhuddāvakāso dassanāya.
 Samano khalu bho Gotamo sīlavā ariyasili¹ kusalasili ku-
 salasilena² samannāgato. Samano khalu bho Gotamo ka-
 lyānavāco kalyānavākkarano poriyā vācāya samannāgato
 vissatthāya anelagalāya atthassa viññāpaniyā. Samano
 khalu bho Gotamo bahunnam ācariyapācariyo. Samano
 khalu bho Gotamo khinakāmarāgo vigatucāpallo³. Samano
 khalu bho Gotamo kammavādī kiriyavādī apāpapurekkhāro⁴.
 brahmaññāya pajāya. Samano khalu bho Gotamo uccā-
 kulā pabbajito ādinakhattiyakulā⁵. Samano khalu bho Go-
 tamo ad̄dhakulā⁶ pabbajito mahaddhanā mahābhogā. Samā-
 ñam khalu, bho, Gotamam tiroratthā tirojanapadā sam-
 pucchitum āgacchanti. Samanām khalu, bho, Gotamam ane-
 kāni devatāsaṁhassāni pānehi saraṇam gatāni. Samanām khalu,
 bho, Gotamam evam kalyāṇo kittisaddo abbhuggato: Iti pi
 so Bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaranāsaṁpanno
 sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā deva-
 manussānam buddho bhagavā ti. Samano khalu, bho, Go-
 tamo dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇehi samannāgato. Samanām
 khalu, bho, Gotamam rājā Māgadho Seniyo Bimbisāro sa-
 puttadāro pānehi saraṇam gato. Samanām khalu, bho,
 Gotamam rājā Pasenadi Kosalo saputtadāro pānehi saraṇam
 gato. Samanām Khalu, bho, Gotamam brāhmaṇo Pokkhara-
 sāti saputtadāro pānehi saraṇam gato. Samano khalu, bho,
 Gotamo Opasādām anuppatto Opasāde viharati uttarena
 Opasādām devavane sālavane. Ye pana⁷ kho keci samanā
 vā brāhmaṇā vā amhākām gāmakhettaṁ āgacchanti, atithi no⁸
 te honti. Atithi⁹ kho pan' amhehi sakkātabbā garukātabbā
 mānetabbā pūjetabbā. Yam pi, bho, samano Gotamo Opā-
 sadām anuppatto Opasāde viharati uttarena Opasādām deva-
 vane sālavane, atithi 'smākām samano Gotamo; atithi kho
 pan' amhehi sakkātabbo garukātabbo mānetabbo pūjetabbo¹⁰.

¹ Sk omits; Bm a-li & k-li. ² Si kusalena silena, which Bu cites as a variant. ³ Sk vigatapapācīco. ⁴ Sk apāpapurekkhite. ⁵ So Sk; Bm Si asambhinnā khattiyakala. ⁶ Sk ad̄he; Si addhakulā. ⁷ Bm ye kho te. ⁸ Sk Bm Si atithino. ⁹ Bm (alone) Atithi here. ¹⁰ Bm sakkātabbā g-bbā m-bbā p-bbā.

Iminā p' aṅgena na arahati so bhavām Gotamo amhākam dassanāya upasam̄kamitūm. Atha kho mayam eva arahāma tam bhavantam Gotamam dassanāya upasam̄kamitūm. Etta-kam kho aham, bho, tassa bhotō Gotamassa vāṇīm pariyā-puṇāmi, na ca so bhavām Gotamo ettakavaṇṇo, aparimāṇavanno hi so bhavām Gotamo. Ekamekena pi, bho, aṅgena samannāgato na arahati so bhavām Gotamo amhākam dassanāya upasam̄kamitūm. Atha kho mayam eva arahāma tam bhavantam Gotamam dassanāya upasam̄kamitūm. Tena hi bho sabbe va mayam samaṇām Gotamām dassanāya upasam̄kamissāmāti.

Atha kho Cañkī brāhmaṇo mahatā brāhmaṇaganāna sad-dhim yena Bhagavā ten' upasam̄kami, upasam̄kamitvā Bhagavatā saddhim sammodi sammodaniyām kathām sārāṇiyām viti-sāretvā ekamantam nisidi. Tena kho pana samayena Bhagavā vuddhehi ḥuddhehi brāhmaṇehi saddhim kiñci kiñci¹ kathām sārāṇiyām viti-sāretvā nisinno hoti. Tena kho pana samayena Kāpaṭhiko² nāma māṇavo daharo vuttasiro soḷasavassudde-siko jātiyā, tiṇṇam vedānam pāragū sanighaṇḍuketubhānam itihāsapāñcamānam padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisa-lakkhanesu anavayo, tassam³ parisāyām nisinno hoti. So vuddhanām vuddhānam⁴ brāhmaṇānam Bhagavatā saddhim mantayamānānam antarantarākathām opāteti. Atha kho Bhagavā Kāpaṭhikam māṇavām apasādesi: Mā 'yasmā Bhāradvājo vuddhānam vuddhānam brāhmaṇānam mantayamānānam antarantarākathām opātetu⁵, kathāpariyosānam āyasmā Bhāradvājo āgametūti. Evam vutte Cañkī brāhmaṇo Bhagavantam etad avoca: Mā bhāvām Gotamo Kāpaṭhikam māṇavām apasādesi. Kulaputto ca Kāpaṭhiko māṇavo, ba-hussuto ca Kāpaṭhiko māṇavo, kalyāṇavākkaraṇo ca Kāpaṭhiko māṇavo, pañdito⁶ ca Kāpaṭhiko māṇavo, pahoti ca Kāpaṭhiko māṇavo bhotā Gotamena saddhim asmim vacane patimantetun ti. Atha kho Bhagavato etad ahosi: Addhā

¹ So Bm Si; Sk kiñci kañci. ² So Sk; Bm Kāpaṭiko; Si Kāpadiko, with note that the Sinh. reading is Kāpaṭhiko. ³ Sk tassa. ⁴ Bm here et infra buddhānam; Si vuddhānam. ⁵ Sk Bm opāteti; Si opatesi. ⁶ Bm Si transpose pañdito & kalyāṇavākkaraṇo.

kho¹ Kāpathikassa mānavassa tevijjake pāvacane² katam³ bhavissati, tathā hi nam⁴ brāhmaṇī sampurekkharontiti. Atha kho Kāpathikassa mānavassa etad ahosi: Yadā me samaṇo Gotamo cakkhunā⁵ cakkhuṁ upasamharissati, athāham samaṇam Gotamam pañham pucchissāmīti. Atha kho Bhagavā Kāpathikassa mānavassa cetasā ceto parivitakkam⁶ aññaya yena Kāpathiko mānavo tena cakkhūni upasamhāsi⁷. Atha kho Kāpathikassa mānavassa etad ahosi: Samannāharati kho mañ samāṇo Gotamo; yannūnāhaṁ samaṇam Gotamam pañham puccheyyan ti? Atha kho Kāpathiko mānavo Bhagavantam etad avoca: Yad idam⁸, bho Gotama, brāhmaṇānam porāṇam mantapadaṁ itibitihā paramparāya⁹ pitakasampadāya, tattha ca brāhmaṇā ekainsena niṭṭham gacchanti: idam eva saccam, mogham aññan ti,—idha bhavam Gotamo kim āhāti?

Kim pana, Bhāradvāja, atthi koci brāhmaṇānam eka-brāhmaṇo pi yo evam āha: Aham etam jānāmi, abham etam passāmi: idam eva saccam mogham aññan ti?

No h' idam, bho Gotama.

Kim pana, Bhāradvāja? Atthi koci brāhmaṇānam eka-cariyo pi ekācariyapācariyo pi yāva sattamā ācariyamahayugā pi yo evam āha: Aham etam jānāmi, aham etam passāmi: idam eva saccam mogham aññan ti?

No h' idam, bho Gotama.

Kim pana, Bhāradvāja, ye pi te brāhmaṇānam pubbakā isayo mantānam kattāro mantānam pavattāro, yesam idam etarahi brāhmaṇā porāṇam mantapadaṁ gitam pavuttam samihitam¹⁰ tad anūgāyanti tad anubhāsanti bhāsitam anubhāsanti vācitam anuvācenti. — seyyathidam: Aṭṭhako Vā-mako Vāmadevo Vessāmitto Yamataggi Āngiraso Bhāradvājo Vāsettho Kassapo Bhagu, — te pi evam āhaṁsu: Mayam etam jānāma, mayam etam passāma: idam eva saccam mogham aññan ti?

¹ Bm omits addhā kho. ² Sk pavacakataḥ. ³ Bm katham. ⁴ Bm tathā tathā h' idam. ⁵ Bm omits. ⁶ Sk parivitakkam. ⁷ Bm upasamharati. ⁸ Sk yam idam & samannāharati supra. ⁹ So Bu; Sk Bm Si itihi-tiha. ¹⁰ Sk Bu samihitam throughout. Cf. 1 D. 238.

No h' idam, bho Gotama.

Iti¹ kira, Bhāradvāja, na 'tthi koci brāhmaṇam eka-brāhmaṇo pi yo evam āha: Aham etam jānāmi, aham etam passāmi: idam eva saccam mogham aññan ti. Na 'tthi koci brāhmaṇam ekācariyo pi ekācariyapācariyo pi yāva sattamā ācariyamahayugā yo evam āha: Aham etam jānāmi, aham etam passāmi: idam eva saccam mogham aññan ti. Ye pi te brāhmaṇam pubbakā isayo māntānam kattāro mantānam pavattāro, yesam idam etarahi brāhmaṇā porāṇam manta-padaṁ gītam pavuttam samihitam tad anugāyanti tad anubhāṣanti bhāsitam anubhāṣanti vācitam anuvācenti, — seyyathidam: Atṭhako Vāmako Vāmadevo Vessāmitto Yamataggi Āṅgiraso Bhāradvājo Vāsetṭho Kassapo Bhagu, — te pi na evam āhamsu: Mayam etam jānāma, mayam etam passāma: idam eva saccam mogham aññan ti. Seyyathāpi, Bhāradvāja, andhaveṇi² paramparā-saṁsattā, purimo pi na passati majjhimo pi na passati pacchimo pi na passati, — evam eva kho, Bhāradvāja, andhaveṇupamaṁ maññe³ brāhmaṇānam bhāsitam sampajjati; — purimo pi na passati majjhimo pi na passati pacchimo pi na passati. Taṁ kim maññasi, Bhāradvāja? Nanu evam sante brāhmaṇānam amūlikā saddhā sampajjatitī?

Na kho 'ttha⁴, bho Gotama, brāhmaṇā saddhāya⁵ yeva payirūpāsanti, anussavā p' ettha brāhmaṇā payirūpāsantiti⁶.

Pubbe va kho tvaṁ, Bhāradvāja, saddham agamāsi; anussavam idāni vadesi. Pañca kho ime, Bhāradvāja, dhammā ditthe va dhamme dvidhā⁷ vipākā. Katame pañca? — Saddhā ruci anussavo ākāraparivitakko ditthinijjhānakhanti. Ime⁸, Bhāradvāja, pañca dhammā ditthe va dhamme dvidhā vipākā. Api ca, Bhāradvāja, susaddahitam⁹ yeva hoti, tañ ca hoti rittam tuccham musā; no ce pi susasaddahitam hoti, tañ ca hoti bhūtam tuccham anaññathā¹⁰. Api ca,

¹ Sk nati. ² So Bm Si; Skt andhaveṇi. ³ So Bm Si; Skt andhaveṇumaññe. Cf. I D. 239. ⁴ Si khvettha; Bm khatta. ⁵ Sk Bm saddhā. ⁶ So Bm St & Sk infra; Si(bis)payirupāsanti. See p. 117 supra. ⁷ Bm Si dvēdhā. ⁸ Sk na ime. ⁹ So Si with note that the Sinh. reading in susaddhitam; Bm susaddhāyitam; Skt susaddhiyatam & susaddhahitam. ¹⁰ Sk aññathā.

Bhāradvāja, surucitam yeva hoti — pe — svānussutam¹ yeva hoti — pe² — suparivitakkitaṁ³ yeva hoti — pe⁴ — sunijjhāyitam yeva hoti, tañ ca hoti rittam tucchām musā; no ce pi sunijjhāyitam hoti, tañ ca hoti bhūtam tucchām anañ-nathā. Saccam anurakkhatā, Bhāradvāja, viññunā⁵ purisena nālam ettha ekaṁsenā niñṭham gantuṁ: idam eva saccam, mogham aññan ti.

Kittāvatā pana, bho Gotama, saccānurakkhanā hoti? Kittāvatā saccam anurakkhati? Saccānurakkhanā mayam bhavantam Gotamām pucchāmāti.

Saddhā ce pi, Bhāradvāja, purisassa hoti, evam me saddhā ti iti vadām saccam anurakkhati⁶, na tveva tāva ekaṁsenā niñṭham gacchati: idam eva saccam, mogham aññan ti. [Ettāvatā kho, Bhāradvāja, saccānurakkhanā hoti; ettāvatā saccam anurakkhati. ettāvatā ca mayam saccānurakkhanām paññāpemi, na tveva tāva saccānubodho hoti⁷]. Ruci ce pi, Bhāradvāja, purisassa hoti⁸; anussavo ce pi, Bhāradvāja, purisassa hoti; ākāraparivitakko ce pi. Bhāradvāja, purisassa hoti, evam me ditthiniñjhānakhanti ce pi, Bhāradvāja, purisassa hoti, evam me ditthiniñjhānakhantī iti vadām saccam anurakkhati, na tveva tāva ekaṁsenā niñṭham gacchati: idam eva saccam, mogham aññan ti. Ettāvatā kho, Bhāradvāja, saccānurakkhanā hoti; ettāvatā saccam anurakkhati, ettāvatā ca mayam saccānurakkhanām paññāpema, na tveva tāva saccānubodho hotīti.

Ettāvatā, bho Gotama, saccānurakkhanā hoti, ettāvatā saccam anurakkhati⁹, ettāvatā ca mayam saccānurakkhanām pekkhāma. Kittāvatā pana, bho Gotama, saccānubodho hoti? Kittāvatā saccam anubujjhati? Saccānubodham mayam bhavantam Gotamām pucchāmāti.

Idha¹¹ Bhāradvāja, bhikkhu aññataram gāmām vā niga-mām vā upanissāya viharati, tam enam gahapati vā gaha-patiputto vā upasamikamitvā tisu dhammesu samannesati,

¹ Bm svānussavataṁ. ² Sk omits pe. ³ Si suparivitakkam. ⁴ Si omits pe. ⁵ Sk viññū. ⁶ Bm evam eva sijjhati iti vā tam saccam anurakkhati. ⁷ Skt Bm omit this sentence. ⁸ Bm adds la. ⁹ Bm iti vā tam ¹⁰ Sk Bm an-eti. ¹¹ Bm Si add kira, which Sk & Bu omit.

lobhaniyesu¹ dhammesu dosaniyesu dhammesu mohaniyesu dhammesu: Atthi nu kho imassa āyasmato tathārūpā lobhaniyā dharmā yathārūpehi lobhaniyehi dhammehi pariyādinnacitto² ajānām vā vadeyya jānāmīti, apassam vā vadeyya passāmīti, param vā tathattāya³ samādaapeyya yaṁ paresam assa dīgharattam ahitāya dukkhāyāti? Tam enam samannesamāno evam jānāti: Na 'tthi kho imass' āyasmato tathārūpā lobhaniyā dharmā yathārūpehi lobhaniyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānām vā vadeyya jānāmīti, apassam vā vadeyya passāmīti, param vā tathattāya samādaapeyya yaṁ paresam assa dīgharattam ahitāya dukkhāyāti. Tathā⁴ kho pan' imass' āyasmato kāyasamācāro, tathā vacisamācāro, yathā tam aluddhassa. Yaṁ kho pana ayam āyasmā dharmām deseti, gambhiro so dhammo duddaso duranubodho santo pañito atakkāvacaro nipuno pāṇḍitavedaniyo⁵, na so dhammo sudesiyo⁶ luddhenāti. Yato nam samannesamāno visuddham lobhaniyehi dhammehi samanupassati, tato nam uttarim samannesati dosaniyesu dhammesu: Atthi nu kho imass' āyasmato tathārūpā dosaniyā dharmā yathārūpehi dosaniyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānām vā vadeyya jānāmīti apassam vā vadeyya passāmīti param vā tathattāya samādaapeyya yaṁ paresam assa dīgharattam ahitāya dukkhāyāti? Tam enam samannesamāno evam jānāti: Na 'tthi kho imass' āyasmato tathārūpā dosaniyā dharmā yathārūpehi dosaniyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānām vā vadeyya jānāmīti, apassam vā vadeyya passāmīti, param vā tathattāya samādaapeyya yaṁ paresam assa dīgharattam ahitāya dukkhāyāti. Tathā⁴ kho pan' imass' āyasmato kāyasamācāro, tathā vacisamācāro yathā tam adutthassa. Yaṁ kho pan' ayam āyasmā dharmām deseti, gambhiro so dhammo duddaso duranubodho santo pañito atakkāvacaro nipuno pāṇḍitavedaniyo, na so dhammo sudesiyo duṭṭhenāti. Yato nam samannesamāno visuddham⁷ dosaniyehi dhammehi sa-

¹ So Sk Bm Bu; Si has-l-here & in following adjectives, as has Sk once infra (lobhaniyehi). ² Sk Bm -oo-. ³ Bm tadatthaya. ⁴ Bm (bis) tathārūpo. ⁵ Si p-lyo. ⁶ So Si; Sk sudeśa; Bm sudesāniyo. ⁷ Sk adds lobhaniyehi dhammehi suddhaṁ.

manupassati, tato nam uttarim samannesati mohaniyesu dhammesu: Atthi nu kho imass' āyasmato tathārūpā mohaniyā dhammā yathārūpehi mohaniyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānam vā vadeyya jānāmīti, apassam vā vadeyya passāmīti, param vā tathattāya samādapeyya yam paresam assa dīgharattam ahitāya dukkhāyāti? Tam enam samanne-samāno evam jānāti: Na 'tthi kho imass' āyasmato tathārūpā mohaniyā dhammā yathārūpehi mohaniyehi dhammehi pariyādinnacitto ajānam vā vadeyya jānāmīti, apassam vā vadeyya passāmīti, param vā tathattāya samādapeyya yam paresam assa dīgharattam ahitāya dukkhāyāti. Tathā¹ kho pan' imass' āyasmato kāyasamācāro, tathā² vacīsamācāro, yathā tam amūlhassa. Yam kho pana ayam āyasmā dhammām deseti, gambhiro so dhammo duddaso duranubodho santo pañito atakkāvacaro nipuno pañditavedaniyo, na so dhammo sudesiyo mūlhenāti. Yato nam samannesamāno visuddham³ mohaniyehi dhammehi samanupassati, atha tamhi saddham niveseti, saddhājato upasāmikamanto payirūpāsatī⁴, payirūpāsanto sotam odahati, ohitasoto dhammām sunāti, sutvā dhammām dhāreti, dhāritānam dhammānam attham upaparikkhati, attham upaparikkhato dhammā nijjhānam khamanti, dhammanijjhānakhantiyā sati chando jāyati, chandajāto ussahati, ussahitvā tūleti, tūlayitvā padahati, pahitatto samāno kāyena c' eva paramasaceam⁵ sacchikaroti, paññāya ca tam ativijjha passati. Ettāvatā kho, Bhāradvāja, saccānubodho hoti, ettāvatā saccam anubujjhati, ettāvatā ca mayam saccānubodham paññāpema, na tveva⁶ saccānupatti hotiti⁷.

Ettāvatā, bho Gotama, saccānubodho hoti, ettāvatā saccam anubujjhati, ettāvatā ca mayam saccānubodham pek-khāma. Kittāvatā pana, bho Gotama, saccānupatti hoti? Kittāvatā saccam anupāpuñāti? Saccānupattim mayam bhavantam Gotamam pucchāmāti.

¹ Bm tathārūpo. ² Sk omits; Bm tathārūpo. ³ Sk adds lobhaniyehi dhammehi visuddham dosaniyehi dhammehi visuddham. ⁴ Sk omits. ⁵ So Sk Bm Bu; Si paramatthasuccam. ⁶ Sk adds tāva. ⁷ Bm saccānupatti hoti.

Tesam yeva kho, Bhāradvāja, dhammānam āsevanā bhāvanā bahulikammañ¹ saccānupatti hoti. Ettāvatā kho, Bhāradvāja, saccānupatti hoti, ettāvatā saccam anupāpuñāti, ettāvatā ca mayam saccānupattim paññāpemāti.

Ettāvatā, bho Gotama, saccānupatti hoti, ettāvatā saccam anupāpuñāti, ettāvatā ca mayam saccānupattim pek-khāma. Saccānupattiyā pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Saccānupattiyā bahukāram dhammām mayam bhavantam Gotamām puechāmāti.

Saccānupattiyā kho, Bhāradvāja, padhānam bahukāram, no ce tam padaheyya, na-y-idam saccam anupāpuñeyya; yasmā ca kho padahati, tasmā² saccam anupāpuñāti, tasmā saccānupattiyā padhānam bahukāran ti.

Padhānassa pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Padhānassa bahukāram dhammām mayam bhavantam Gotamām puechāmāti.

Padhānassa³ kho, Bhāradvāja, tulanā bahukārā⁴; no ce tam tuleyya, na-y-idam padaheyya. Yasmā ca kho tuleti, tasmā padahati, tasmā padhānassa tulanā bahukārā ti.

Tulanāya pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Tulanāya bahukāram dhammām mayam bhavantam Gotamām puechāmāti.

Tulanāya kho, Bhāradvāja, ussāho bahukāro; no ce tam ussaheyya⁵, na-y-idam tuleyya. Yasmā ca kho ussahati, tasmā tuleti, tasmā tulanāya ussāho bahukāro ti.

Ussāhassa pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Ussāhassa bahukāram dhammām mayam bhavantam Gotamām puechāmāti.

Ussāhassa kho, Bhāradvāja, chando bahukāro; no ce tam chando jāyetba, na-y-idam ussaheyya. Yasmā ca kho chando jāyati, tasmā ussahati, tasmā ussāhassa chando bahukāro ti.

Chandassa pana, bho Gotama, katamo dhammo bahu-

¹ Sk b-ab. ² Sk omits tasmā. ³ Sk saccānupattiyā. ⁴ Si b-ro here, b-rā infra. ⁵ So Si Sk; Bm ussāheyya (bis) & once ussahati.

kāro? Chandassa bahukāram dhammaṁ mayam bhavantam Gotamaṁ pucchāmāti.

Chandassa kho, Bhāradvāja, dhammanijjhānakhanti¹ bahukārā; no ce tam dhammanijjhānam khameyyūm, na-y-idam chando jāyetha. Yasmā ca kho dhammanijjhānam khamanti, tasmā chando jāyati, tasmā chandassa dhammanijjhānakhanti bahukārā ti.

Dhammanijjhānakhantiyā pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Dhammanijjhānakhantiyā bahukāram dhammaṁ mayam bhavantam Gotamaṁ pucchāmāti.

Dhammanijjhānakhantiyā kho, Bhāradvāja, atthuparikkhā² babukārā; no ce tam attham upaparikkheyya, na-y-idam dhammā nijjhānam khameyyūm. Yasmā ca kho attham upaparikkhati, tasmā dhammā nijjhānam khamanti, tasmā dhammanijjhānakhantiyā atthupaparikkhā bahukārā ti.

Atthupaparikkhāya pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Atthupaparikkhāya bahukāram dhammaṁ mayam bhavantam Gotamaṁ pucchāmāti.

Atthupaparikkhāya kho, Bhāradvāja, dhammadhāraṇā bahukārā; no ce tam dhammaṁ dhāreyya, na-y-idam attham upaparikkheyya. Yasmā ca kho dhammaṁ dhāreti, tasmā attham upaparikkhati, tasmā atthupaparikkhāya dhammadhāraṇā bahukārā ti.

Dhammadhāraṇāya pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Dhammadhāraṇāya babukāram dhammaṁ mayam bhavantam Gotamaṁ pucchāmāti.

Dhammadhāraṇāya kho, Bhāradvāja, dhammasavanam³ bahukāram; no ce tam dhammaṁ suṇeyya, na-y-idam dhammaṁ dhāreyya. Yasmā ca kho dhammaṁ dhāreti, tasmā dhammadhāraṇāya dhammasavanam bahukāran ti.

Dhammasavanassa pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Dhammasavanassa bahukāram dhammaṁ mayam bhavantam Gotamaṁ pucchāmāti.

Dhammasavanassa kho, Bhāradvāja, sotāvadhānam ba-

¹ B= dhammān-ti. ² Sk atthūpaparikkhārā; B= Si atthup³ throughout.

³ Si dhammassavanam throughout.

hukāram; no ce tam sotam odaheyya, na-y-idam dhammam suneyya. Yasmā ca kho sotam odahati, tasmā dhammam sunāti, tasmā dhammasavanassa sotāvadhānam bahukāran ti.

Sotāvadhānassa pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Sotāvadhānassa bahukāram dhammam mayam bhavantam Gotamam pucchāmāti.

Sotāvadhānassa kho, Bhāradvāja, payirūpāsanā¹ bahukārā; no ce tam payirūpāseyya, na-y-idam sotam odaheyya. Yasmā ca kho payirūpāsatī, tasmā sotam odahati, tasmā sotāvadhānassa payirūpāsanā bahukārā ti.

Payirūpāsanāya pana, bho Gotama, katamo dhammo bahukāro? Payirūpāsanāya bahukāram dhammam mayam bhavantam Gotamam pucchāmāti.

Payirūpāsanāya kho, Bhāradvāja, upasamkamanam bahukāram; no ce tam upasamkameyya, na-y-idam payirūpāseyya. Yasmā ca kho upasamkamati, tasmā payirūpāsatī, tasmā payirūpāsanāya upasamkamanam bahukāran ti.

Upasamkamanassa pana, bho Gotamassa, katamo dhammo bahukāro? Upasamkamanassa bahukāram dhammam mayam bhavantam Gotamam pucchāmāti.

Upasamkamanassa kho, Bhāradvāja, saddhā bahukārā; no ce tam saddhā jāyetha, na-y-idam upasamkameyya. Yasmā ca kho saddhā jāyati, tasmā upasamkamati, tasmā upasamkamanassa saddhā bahukārā ti.

Saccānurakkhanam² mayam bhavantam Gotamam apucchimha³; saccānurakkhanam bhavañ Gotamo byākāsi, tañ ca pan' amhākam ruceati c' eva khamati ca, tena c' amhā⁴ attamanā. Saccānubodham⁵ mayam bhavantam Gotamam apucchimha, saccānubodham bhavañ Gotamo byākāsi, tañ ca pan' amhākam ruccati c' eva khamati ca tena c' amhā attamanā. Saccānupattim mayam bhavantam Gotamam apucchimha; saccānupattim bhavañ Gotamo byākāsi, tañ ca pan' amhākam ruccati c' eva khamati ca tena c' amhā attamanā. Saccānupattiya bahukāram dhammam mayam bha-

¹ Si payirup. ² Sk saddhān^o. ³ Si ap-hā. ⁴ So Sk Si; Bm amha. ⁵ Bm Si saccam anubodham.

vantam Gotamān apucchimba, saccānupattiya bahukāram dhammam bhavam Gotamo byākāsi, tañ ca pan' amhākām ruccati c' eva khamati ca tena o' amhā attamanā. Yam yad eva ca pana mayam bhavantam Gotamān apucchimba, tam tad eva bhavam Gotamo byākāsi, tañ ca pan' amhākām ruccati c' eva khamati ca tena c' amhā attamanā. Mayam hi, bho Gotama, pubbe evam jānāma: Ke ca munḍakā samanakā ibbhā¹ kaphā bandhupādāpaccā, ke ca dhammassa aññatāro ti. Ajanesi vata me bhavam Gotamo samaneshu samanapemam, samaneshu samanapasādam, samaneshu samanagāravam. Abhikkantañ, bho Gotama, abhikkantañ, bho Gotama, — pe — upāsakām maiñ bhavam Gotamo dhāretu ajjatagge pāñupetam saranam gatan ti.

CAÑKISUTTAM PAÑCAMAÑ.

96.

Evam me sutam. Ekañ samayam Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Esukāri brāhmaṇo yena Bhagavā ten' upasamkami, upasamkamitvā Bhagavatā saddhim sammodi sammodaniyam kathañ sārāṇiyam vītisāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisino kho Esukāri brāhmaṇo Bhagavantam etad avoca: Brāhmaṇā, bho Gotama, catasso pāricariyā paññāpenti; — brāhmaṇassa pāricariyam paññāpenti, khattiyyassa pāricariyam paññāpenti, vessassa pāricariyam paññāpenti, suddassa pāricariyam paññāpenti. Tatr' idam², bho Gotama, brāhmaṇā brāhmaṇassa pāricariyam paññāpenti: Brāhmaṇo vā brāhmaṇam paricareyya, khattiyo vā brāhmaṇam paricareyya, vesso vā brāhmaṇam paricareyya, suddo vā brāhmaṇam paricareyyati. Idam kho, bho Gotama, brāhmaṇā brāhmaṇassa

¹ So Si; Sk imabhā kimhā; Bm ibbhā kishā. ² Si tatrīdañ.

pāricariyam paññāpentī. Tatr' idam, bho Gotama, brāhmaṇā khattiyaṁ pāricariyam paññāpentī: — Khattiyo vā khattiyaṁ paricareyya, vesso vā khattiyaṁ paricareyya, suddo vā khattiyaṁ paricareyyāti. Idam kho, bho Gotama, brāhmaṇā khattiyaṁ pāricariyam paññāpentī. Tatr' idam, bho Gotama, brāhmaṇā vessassa pāricariyam paññāpentī: — Vesso vā vessam paricareyya, suddo vā vessam paricareyyāti. Idam kho, bho Gotama, brāhmaṇā vessassa pāricariyam paññāpentī. Tatr' idam, bho Gotama, brāhmaṇā suddassa pāricariyam paññāpentī: — Suddo va suddam paricareyya. Ko¹ pan' añño suddam paricarissatī? Idam kho, bho Gotama, brāhmaṇā suddassa pāricariyam paññāpentī. Brāhmaṇā, bho Gotama, imā catasso pāricariyā paññāpentī. Idha bhavam Gotamo kim āhāti?

Kim pana, brāhmaṇa, sabbo loko brāhmaṇānam etad abbhanujānāti², — imā catasso pāricariyā paññāpentūti³?

No h' idam, bho Gotama.

Seyyathāpi, brāhmaṇa, puriso daliddo⁴ assako anālhiyo⁵, tassa akāmassa bilam olaggeyyum⁶: Idam te, ambo purisa, māmisam khāditabbam, mūlañ ca anuppādātabban⁷ ti, — evam eva kho, brāhmaṇa, brāhmaṇā appatiññāye⁸ tesam⁹ samanabrahmaṇānam atha ca pan' imā catasso pāricariyā paññāpentī. Nāham, brāhmaṇa, sabbam paricaritabban ti vadāmi. Na panāham, brāhmaṇa, sabbam na paricaritabban ti vadāmi. Yam hi 'ssa, brāhmaṇa, paricarato, pāricariyā hetu pāpiyo assa na seyyo, nāhan tam paricaritabban ti vadāmi. Yam ca khvāssa¹⁰, brāhmaṇa, paricarato, pāricariyā hetu seyyo assa na pāpiyo, tam aham paricaritabban ti vadāmi. Khattiyan ce pi, brāhmaṇa, evam puccheyum: Yam vā te paricarato pāricariyāhetu pāpiyo assa, na seyyo; Yam vā te¹¹ paricarato pāricariyāhetu seyyo assa, na pāpiyo; kam¹² ettha paricareyyāsīti? Khattiyo pi hi, brā-

¹ Sk adds vā. ² Bm abbhan^o. ³ So Si; Sk Bm p-entīti. Cfr. p. 180.

⁴ Bm daliddo. ⁵ So Sk Si; Bm analīyo. ⁶ So Bu Bm & Sk infra; Sk cilam olangeyyam here; Si vilam ol. ⁷ Sk anuppādātabban. ⁸ Bm apatiññāya. ⁹ Sk keci here, but tesam infra. ¹⁰ Si khvassa. ¹¹ Si ye.

¹² Si tam.

maṇa, sammā vyākaramāno evam̄ vyākareyya: Yam̄ hi me paricarato pāricariyāhetu pāpiyo assa na seyyo, nāhan tam̄ paricareyyam̄. Yañ ca kho me paricarato pāricariyāhetu seyyo¹ assa na pāpiyo, tam̄ aham̄ paricareyyan ti. Brāhmaṇam̄ ce pi, brāhmaṇa, — pe² — vessam̄ ce pi, brāhmaṇa, suddam̄ ce pi, brāhmaṇa, evam̄ puccheyyam̄: Yam̄ vā te paricarato pāricariyāhetu pāpiyo assa, na seyyo; yañ vā te paricarato pāricariyāhetu seyyo assa na pāpiyo; kam̄³ ettha paricareyyasīti? Suddo pi hi, brāhmaṇa, sammā vyākaramāno evam̄ vyākareyya: Yam̄ hi me paricarato pāricariyāhetu pāpiyo assa na seyyo, nāhan tam̄ paricareyyam̄. Yañ ca kho me paricarato pāricariyāhetu seyyo assa na pāpiyo, tam̄ aham̄ paricareyyan ti. Nāham̄, brāhmaṇa, uccākulinatā⁴ seyyam̄ so ti vadāmi. Na panāham̄, brāhmaṇa, uccākulinatā pāpiyam̄ so ti vadāmi. Nāham̄, brāhmaṇa, ulāravāṇnatā seyyam̄ so ti vadāmi. Na panāham̄, brāhmaṇa, ulāravāṇnatā pāpiyam̄ so ti vadāmi. Nāham̄, brāhmaṇa, ulārabhogatā seyyam̄ so ti vadāmi. Na panāham̄, brāhmaṇa, ulārabhogatā⁵ pāpiyam̄ so ti vadāmi. Uccākulino pi hi, brāhmaṇa, idh' ekacco pānātipatī hoti adinnādāyi hoti kāmesu micchācāri hoti musāvādī hoti pisunāvāco hoti pharusāvāco hoti samphappalāpī hoti abhijjhālū hoti vyāpannacitto hoti micchādiṭṭhi hoti; tasmā na uccākulinatā seyyam̄ so ti vadāmi. Uccākulino pi hi, brāhmaṇa, idh' ekacco pānātipatā paṭivirato hoti adinnādānā paṭivirato hoti kāmesu micchācārū paṭivirato hoti musāvādā paṭivirato hoti pisunācāvāya paṭivirato hoti pharusāvācāya paṭivirato hoti samphappalāpā paṭivirato hoti anabijjhālū hoti avyāpannacitto hoti sammādiṭṭhi hoti; tasmā na uccākulinatā pāpiyam̄ so ti vadāmi. Ulāravanno pi hi, brāhmaṇa, — pe⁶ — ulārabhogo pi hi, brāhmaṇa, idh' ekacco⁷ pānātipatī ... micchādiṭṭhi hoti tasmā na ulārabhogatā seyyam̄ so vadāmi. Ulārabhogo pi hi, brāhmaṇa, idh' ekacco pānātipatā paṭivirato ... sammādiṭṭhi hoti, tasmā na ulāra-

¹ Sk here adds yañ vā te paricarato pāricariya hetu seyyo. ² Bm Si omit pe. ³ Si tam. ⁴ So Sk Si; Bm uccakulinatā. ⁵ Sk ulārakauṇatā. ⁶ Si omits pe & recites in full, as above; idh' ekacco... pāpiyam̄ so ti vadāmi. ⁷ Bm pānātipatī hoti — pe — micchādiṭṭhi hoti. Tasmā...

bhogatā pāpiyam so ti vadāmi. Nāham, brāhmaṇa, sabbam
paricaritabban ti vadāmi; na panāham, brāhmaṇa, sabbam
na paricaritabban ti vadāmi. Yam hi 'ssa, brāhmaṇa, pari-
carato pāricariyāhetu saddhā vadḍhati sīlam vadḍhati sutam
vadḍhati cāgo vadḍhati¹ paññā vadḍhati, tam abam paricari-
tabban ti² vadāmiti.

Evam utte Esukārī brāhmaṇo Bhagavantam etad avoca:
Brāhmaṇā, bho Gotama, cattāri dhanāni paññāpenti, —
brāhmaṇassa sandhanām paññāpenti khattiyyassa sandhanām
paññāpenti vessassa sandhanām paññāpenti suddassa san-
dhanām paññāpenti. Tatr' idam³, bho Gotama, brāhmaṇā
brāhmaṇassa sandhanām paññāpenti, — bhikkhācariyam;
bhikkhācariyā ca pana brāhmaṇo sandhanām atimaññamāno
akiccakārī hoti, gopo va adinnam ādiyamāno ti. Idam kho,
bho Gotama, brāhmaṇā brāhmaṇassa sandhanām paññāpenti.
Tatr' idam, bho Gotama, brāhmaṇā khattiyyassa sandhanām
paññāpenti, — dhanukalāpam; dhanukalāpān ca pana khat-
tiyo sandhanām atimaññamāno akiccakārī hoti, gopo va
adinnam ādiyamāno ti. Idam kho, bho Gotama, brāhmaṇā
khattiyyassa sandhanām paññāpenti. Tatr' idam, bho Gotama,
brāhmaṇā vessassa sandhanām paññāpenti, — kasigorak-
kham; kasigorakkhañ ca pana vesso sandhanām atimaññamāno
akiccakārī hoti, gopo va adinnam ādiyamāno ti. Idam kho,
bho Gotama, brāhmaṇā vessassa sandhanām paññāpenti.
Tatr' idam, bho Gotama, brāhmaṇā suddassa sandhanām
paññāpenti, — asitabyābhāngim; asitabyābhāngīn ca pana
suddo sandhanām atimaññamāno akiccakārī hoti, gopo va
adinnam ādiyamāno ti. Idam kho, bho Gotama, brāhmaṇā
suddassa sandhanām paññāpenti. Brāhmaṇā, bho Gotama⁴,
imāni cattāri dhanāni paññāpenti. Idha bhavaim Gotamo
kim āhāti?

Kim pana, brāhmaṇa, sabbo loko brāhmaṇānam etad
abbhanujānāti: imāni dhanāni paññāpentūti⁵?

¹ Sk omits cāgo v. ² Bm adds: vadāmi. Yam hi 'ssa, brāhmaṇa, pari-
carato pāricariyā hetu na saddhā vadḍhati na sīlam v. na sutam v. na
cāgo v. na paññā v. nihān tam paricaritabban ti. ³ Si tatridam. ⁴ Sk
omits brāhmaṇa bho G. ⁵ So Si Bm p-titi; Sk p-tanti.

No h' idam, bho Gotama.

Seyyathāpi, brāhmaṇa, puriso daļiddo assako anālhiyo, tassa akāmassa bilam olaggeyyum: Idam te, ambho purisa, māmsam khāditabbaṁ, mūlaṁ ca anuppādātabban ti,— evam eva kho, brāhmaṇa, brāhmaṇā appatīññāye tesam samānabrāhmaṇānam atha ca pan' imāni cattāri dhanāni paññāpenti. Ariyām kho¹ aham, brāhmaṇa, lokuttaraṁ dhammām purissasa sandhanām paññāpemi. Porāṇam kho pan' assa mātāpettikam kulavāṁsaṁ anussarato yattha yatth' eva attabhāvassa abhinibbatti hoti, tena ten' eva saṅkham² gacchati. Khattiyakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti, khattiyo tveva³ saṅkham⁴ gacchati. Brāhmaṇakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti, brāhmaṇo tveva saṅkham⁴ gacchati. Vessakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti, vesso tveva saṅkham⁴ gacchati. Suddakule ce attabhāvassa abhinibbatti hoti, suddo tveva saṅkham⁴ gacchati. Seyyathāpi, brāhmaṇa, yaṁ yad eva paccayam paṭicca aggi jalati, tena ten' eva saṅkham⁴ gacchati; — katṭhan ce⁵ paṭicca aggi jalati, katṭhaggi tveva saṅkham⁴ gacchati; sakalikān ce paṭicca aggi jalati, sakalikaggi tveva saṅkham⁴ gacchati; tiṇan ce paṭicca aggi jalati, tiṇaggi tveva saṅkham⁴ gacchati; gomayañ ce paṭicca aggi jalati⁶, gomayaggi tveva saṅkham⁴ gacchati; — evam eva kho aham, brāhmaṇa, ariyām lokuttaraṁ dhammām purisassa sandhanām paññāpemi. Porāṇam kho pan' assa mātāpettikam kulavāṁsam anussarato yattha yatth' eva attabhāvassa abhinibbatti hoti, tena ten' eva saṅkham⁴ gacchati. Khattiyakule ce attabhāvassa... &c. to... suddo tveva saṅkham⁴ gacchati. Khattiyakule ce pi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyām pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditaṁ dhammadvinayam āgamma pāṇātipāṭā paṭivirato hoti adinnādānā paṭivirato hoti abrahmacariyā paṭivirato hoti musāvādā paṭivirato hoti pisuṇāvācāya paṭivirato hoti pharūsāvācāya paṭivirato hoti samphappalāpā paṭivirato hoti anabhijjhalū hoti abyāpannacitto hoti sammādiṭṭhi hoti, ārādhako hoti nāyām dhammām kusalām. Brā-

¹ Si adds pana ² Bm Si sankhyam throughout. ³ Sk ceva throughout.

⁴ So Bm Si; Sk t' eva throughout.

maṇakulā ce pi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyam pabbajito hoti so ca Tathāgatappaveditam dhammavinayam āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti¹ —pe— sammāditthi hoti, ārādhako hoti nāyam dhammam kusalam. Vessakulā ce pi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyam pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditam dhammavinayam āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti² —pe— sammāditthi hoti, ārādhako hoti nāyam dhammam kusalam. Suddakulā ce pi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyam pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditam dhammavinayam āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti³ . . . dhammam kusalam. Tam kim maññasi, brāhmaṇa? Brāhmaṇo va nu kho pahoti asmiṁ padese averam abyāpajjhām⁴ mettacittam bhāvetum, no khattiyo no vesso no suddo ti?

No h' idam, bho Gotama. Khattiyo pi hi, bho Gotama, pahoti asmiṁ padese averam abyāpajjhām mettacittam bhāvetum, brāhmaṇo pi hi, bho Gotama, vesso pi hi, bho Gotama, suddo pi hi, bho Gotama, — sabbe pi hi, bho Gotama, cattāro vannā pahonti asmiṁ padese averam abyāpajjhām mettacittam bhāvetun ti.

Evam eva kho, brāhmaṇa, khattiyakulā ce pi agārasmā anagāriyam pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditam dhammavinayam āgamma pāṇātipātā paṭivirato hoti³ . . . dhammam kusalam. Brāmanakulā ce pi brāhmaṇa, —pe⁵— vessakulā ce pi, brāhmaṇa, suddakulā ce pi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyam pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditam dhammavinayam . . . dhammam kusalam. Tam kim maññasi, brāhmaṇa? Brāhmaṇo va nu kho pahoti sottim⁶ sināniṁ ādāya nadim gantvā rajojallam pavāhetum no khattiyo no vesso no suddo ti?

No h' idam, bho Gotama. Khattiyo pi hi, bho Gotama, pahoti sottim sināniṁ ādāya nadim gantvā rajojallam pavāhetum, brāhmaṇo pi hi, bho Gotama, vesso pi hi, bho Go-

¹ Si adds: adinnādāna p. hoti abrahmacariya hoti musivāda p. hoti.

² Si adds as in last note. ³ Bm pa sammāditthi hoti, ārādhako hoti nānātā dhammam kusalam. Tam kiñ . . . ⁴ Bm abyāpajjhām. ⁵ Bm Si omit pe. ⁶Cf. supra pp. 46 & 151. Sk sottim sināniṁ; Bm sotthisināni; Si sottim sinānā, the reading in the *corrigena* for p. 151 also.

tama, suddo pi hi, bho Gotama, — sabbe pi hi, bho Gotama, cattāro vanṇā pahonti sotthiṁ sināniṁ ādāya nadīniṁ gantvā rajojallam pavāhetun ti.

Evam eva kho, brāhmaṇa, khattiyakulā ce pi agārasmā anagāriyām pabbajito hoti so ca Tathāgatappaveditam dhammavinayām āgamma pāṇātipāṭā pativirato . . . dhammām kusalām. Brāhmaṇakulā ce pi, brāhmaṇa, — pe — vessakulā ce pi, brāhmaṇa, suddakulā ce pi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyām pabbajito hoti so ca Tathāgatappaveditam dhammavinayām āgamma pāṇātipāṭā paṭivirato . . . dhammām kusalām. Tam kiñ maññasi, brāhmaṇa? Idha rājā khattiyo muddhāvasitto nānājaccānaṁ purisānaṁ purisa-sataṁ sannipātēyya: Āyantu bhonto ye tattha khattiyakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannā, sākassa vā¹ sālassa vā salalassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggim abhinibbattentu, tejo pātukarontu²; āyantu³ bhonto ye tattha candālakulā nesādakulā veṇakulā⁴ rathakārakulā pukkusakulā uppannā, sāpānadoniyā vā sūkaradoniyā vā rajakadoniyā vā elandakaṭṭhassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggim abhinibbattentu tejo pātukarontūti. Tam kiñ maññasi, brāhmaṇa? Yo eva nu kho so khattiyakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannehi sākassa vā¹ sālassa vā salalassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato, sveva nu khvāssa⁵ aggi accimā c' eva⁶ vanṇimā ca pabhassaro ca tena ca sakka aggina aggi-karaṇiyām kātum? Yo pana so candālakulā nesādakulā veṇakulā⁴ rathakārakulā pukkusakulā uppannehi sāpānadoniyā vā sūkaradoniyā⁷ vā rajakadoniyā vā elandakaṭṭhassa vā uttarāraṇiṁ ādāya aggi abhinibbatto tejo pātukato, svāssa aggi na c' eva accimā na⁸ ca vanṇimā na⁸ ca pabhassaro na ca tena sakka aggina aggi-karaṇiyām kātun ti?

No h' idam, bho Gotama. Yo⁹ so, bho Gotama, khattiyakulā brāhmaṇakulā rājaññakulā uppannehi sākassa vā

¹ Sk omits sākassavā. ² Bm dhātum karontu. ³ Si adds pana. ⁴ Sk venakula; Bm Si venakulā. ⁵ Si khvāssa. ⁶ Sk ca. ⁷ Bm suk'. ⁸ Sk omits na. ⁹ Si adds pi; Bm adds pi hi.

sālassa va salalassa vā candanassa vā padumakassa vā uttarāraṇīm ādāya aggi abhinibbatto, tejo pātukato, svāssa aggi accimā c' eva¹ vanṇimā ca pabbassaro ca tena ca sakka agginā aggikaraniyam kātuṁ. Yo pi so caṇḍālakulā nesāda-kulā venākulā rathakārakulā pukkusakulā uppannehi sāpāna-doniyā vā sūkaradoniyā vā rajakadoniyā vā elāndakatthassa vā uttarāraṇīm ādāya aggi abhinibbatto, tejo pātukato, so p' assa² aggi accimā c' eva¹ pabbassaro ca tena pi ca sakka agginā aggikaraniyam kātuṁ. Sabbo pi hi, bho Gotama, aggi aceimā c' eva vanṇimā ca pabbassaro ca, sabbena pi ca sakka agginā aggikaraniyam kātuṁ ti.

Evam eva kho, brāhmaṇa, khattiyyakulā ce pi agārasmā anagāriyam pabbajito hoti so ca Tathāgatappaveditam dham-mavinaṇayam āgamma pāṇātipāṭā paṭivirato . . . dhammaṇā kusalānī. Brāhmaṇakulā ce pi, brāhmaṇa, — pe — vessa-kulā ce pi, brāhmaṇa, suddakulā ce pi, brāhmaṇa, agārasmā anagāriyam pabbajito hoti so ca Tathāgatappaveditam dham-mavinaṇayam āgamma pāṇātipāṭā paṭivirato . . . dhammaṇā kusalan ti.

Evam vutte Esukārī brāhmaṇo Bhagavantam etad avoca: Abhikkantam, bho Gotama, abhikkantam, bho Gotama; —pe— upāsakanī mām bhavaṇ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetam saraṇam gatan³ ti.

ESUKĀRISUTTAM⁴ CHATTHAM⁵.

97.

Evam me sutam. Ekaṁ samayam Bhagavā Rājagahe viharati Veļuvane Kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā Sāriputto Dakkhināgirismin⁶ cārikam carati mahata bhikkhusamghena saddhiṁ. Atha kho aññataro

¹ Sk ca. ² Bm svāssa; Sk adds ti. ³ Sk here saraṇagataṁ. ⁴ So Sk Si Bu; Bm Esukāri. ⁵ Sk Si chatthamā. ⁶ So Sk Si Bu; Bm Dakkhināgirismin.

bhikkhu Rājagahahe vassan vuṭṭho¹ yena Dakkhināgirī yen' āyasmā Sāriputto ten' upasamkami, upasamkamitvā āyasmata Sāriputtena saddhi sammodi sammodaniyām kathaṁ sārāṇiyām vītisāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinnam kho taṁ bhikkhum āyasmā Sāriputto etad avoca: Kacc', āvuso, Bhagavā arogo² ca balavā cāti?

Arogo c', āvuso, Bhagavā balavā cāti.

Kacci pan', āvuso, bhikkhusamgho arogo ca balava cāti?

Bhikkhusamgho pi kho, āvuso, arogo ca balavā cāti.

Ettha, āvuso, Taṇḍulapāladvārāyām³ Dhānañjāni⁴ nāma brāhmaṇo atthi⁵. Kacc', āvuso, Dhānañjāni nāma brāhmaṇo arogo ca balavā cāti?

Dhānañjāni pi kho, āvuso, brāhmaṇo arogo ca balavā cāti.

Kacci pan', āvuso, Dhānañjāni brāhmaṇo appamatto ti?

Kuto no⁶, āvuso, Dhānañjānissa brāhmaṇassa appamādo? Dhānañjāni, āvuso, brāhmaṇo rājānam nissāya brāhmaṇagahapatike vilumpati; brāhmaṇagahapatike nissāya rājānam vilumpati. Yā pi 'ssa bhariyā saddhā saddhā kuḷā ānītā, sā pi 'ssa kālakatā, aññ' assa⁷ bhariyā assaddhā assaddhā⁸ kuḷā ānītā ti.

Dussutam⁹ vat', āvuso, assumhā, dussutam vat' āvuso assumhā¹⁰, ye mayam Dhānañjānim brāhmaṇam pamattam¹¹ assumhā. Appeva ca nāma¹² mayam kadaci karahaci Dhānañjāninā brāhmaṇena saddhi samāgaçcheyyāma, appeva nāma siyā kocid eva kathāsallāpo ti.

Atha kho āyasmā Sāriputto Dakkhināgirismim yathā-bhirantam viharitvā yena Rājagahaṁ tena cārikam pakkāmi; anupubbena cārikam caramāno yena Rājagahaṁ tad avasari. Tatra sudaṁ āyasmā Sāriputto Rājagahahe viharati Veļuvane Kalandakanivāpe. Atha kho āyasmā Sāriputto pubbanhasa-mayam nivāsetvā pattacivaram ādāya Rājagahaṁ piñdāya

¹ Si vuttho. ² Sk arogo. ³ So Si Bu; Sk Bm Taṇḍulapāladvārāya. ⁴ So Sk Bu; Si Dhānañjāni; Bm Dhānañjāni. ⁵ Bm omits atthi. ⁶ So Si; Bm pan'; Sk nu. ⁷ So MSS. ⁸ Bm assaddhā asaddhakula (but saddhā kuḷā above); Si asaddhā. ⁹ Bm dusutam. ¹⁰ Si omits this repetition. ¹¹ Sk appamattam. ¹² Sk omits appeva ca nāma; Si omits ca.

pāvisi. Tena kho pana samayena Dhānañjāni brāhmaṇo bali nagare¹ gāvo gotthe dohāpeti². Atha kho āyasmā Sāriputto Rājagahe piñdāya caritvā pacchābhattam piñdapātāpakkanto yena Dhānañjāni brāhmaṇo ten' upasamkami. Addasā kho Dhānañjāni brāhmaṇo āyasmantaṁ Sāriputtam dūrato va āgacchantaṁ, disvāna yen' āyasmā Sāriputto ten' upasamkami, upasamkamitvā āyasmantam Sāriputtam etad avoca: Ito, bho Sāriputta, payo piyataṁ³ tāva bhattassa kālo bhavissatiti.

Alām, brāhmaṇa. Katan me ajja bhattakiccam. Amukasmīm me rukkhamūle divāvibāro bhavissati, tattha āgaccheyyāsiti.

Evam bho ti kho Dhānañjāni brāhmaṇo āyasmato Sāriputtassa paccassosi. Atha kho Dhānañjāni brāhmaṇo pacchābhattam bhuttapātarāso yen' āyasmā Sāriputto ten' upasamkami, upasamkamitvā āyasmata Sāriputtena saddhiṁ sammodi sammodaniyam kathaṁ sārāniyam vītisāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinnam kho Dhānañjānim brāhmaṇam āyasmā Sāriputto etad avoca: Kacci⁴ si, Dhānañjāni, appamatto ti?

Kuto, bho Sāriputta, ambākām appamādo yesam no mātāpitaro posetabbā, puttadāro posetabbo, dāsakammakara-porisam posetabbam⁵, mittāmaccānam mittāmaccakaraṇiyam kātabbam, nātisālohitānam nātisālohitakaraṇiyam⁶ kātabbam, atithinam atithikaraṇiyam⁷ kātabbam, pubbapetānam pubbapetakaraṇiyam kātabbam, devatānam devatākaraṇiyam kātabbam, rañño rājakaraṇiyam kātabbam, ayam pi kāyo piñetabbo⁸ brūhetabbo ti?

Tam kim maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco mātāpitunnam⁹ hetu adhammacārī visamacārī assa; tam enam adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayam nirayapālā upakaddheyum; — labheyya nu kho so: Aham kho mātāpitunnam hetu adhammacārī visamacārī ahosini, mā maññi nirayam

¹ Sk nang. ² Bm Si duhāpeti. ³ So Sk; Si p. tava; Bm piyataṁ; Bu piyyataṁ. ⁴ Bm kaccā. ⁵ So Sk Si; Bm dāsakammakarā p-bbā. ⁶ Sk n-itam k'iyam. ⁷ Si atithik. ⁸ Bm Si piñetabbo. ⁹ Bm Si mātāpitunnam.

nirayapālā ti; mātāpitaro vā pan' assa labheyyum: Eso kho amhākam hetu adhammacārī visamacārī ahosi; mā nam nirayam nirayapālā ti?

No h' idam, bho Sāriputta. Atha kho nam vikandantam¹ yeva niraye nirayapālā pakkhipeyyum.

Tam kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco puttadārassa hetu adhammacārī visamacārī assa; tam enam adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayam nirayapālā upakadḍheyum; — labheyya nu kho so: Aham kho puttadārassa hetu adhammacārī visamacārī ahosim, mā mam nirayam nirayapālā ti; puttadāro vā pan' assa labheyyum: Eso kho amhākam hetu adhammacārī visamacārī ahosi; mā nam nirayam nirayapālā ti?

No h' idam, bho Sāriputta. Atha kho nam vikandantam¹ yeva niraye nirayapālā pakkhipeyyum.

Tam kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco dāsakammakaraporisassa hetu adhammacārī vicamacārī assa; tam enam addhammacariyāvisamacariyāhetu nirayam nirayapālā² upakadḍheyum; — labheyya³ nu kho so: Aham kho dāsakammakaraporisassa hetu adhammacārī visamacārī ahosim, mā mam nirayam nirayapālā ti; dāsakammakaraporisam⁴ vā pan' assa labheyya: Eso kho amhākam hetu adhammacārī visamacārī ahosi, mā nam nirayam nirayapālā ti?

No h' idam, bho Sāriputta. Atha kho nam vikandantam yeva niraye nirayapālā pakkhipeyyum.

Tam kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco mittāmaccānam hetu . . . (d.c. as above mutatis mutandis down to) . . . pakkhipeyyum.

Tam kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco nātisālohitānam hetu . . . (d.c. as above mutatis mutandis down to) . . . pakkhipeyyum.

Tam kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco atithinām hetu . . . (d.c. as above mutatis mutandis down to) . . . pakkhipeyyum.

¹ Sk vikkandantaḥ. ² Sk adda upālā. ³ Here, as once supra, Sk reads labheyyum. ⁴ So Si; Sk d-riśā ca pan' . . . labheyyum; Bm d-rā vā . . . labeyyam.

Tam kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco pubbatēnam hetu (*d.c. as above mutatis mutandis down to*) pakkhipeyyum.

Tam kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco devatānam hetu (*d.c. as above mutatis mutandis down to*) pakkhipeyyum.

Tam kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco rañño hetu (*d.c. as above mutatis mutandis down to*) pakkhipeyyum.

Tam kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Idh' ekacco kāyassa pīnanāhetu¹ brūhanāhetu² adhammacārī visamacārī assa; tam enaṁ adhammacariyāvisamacariyāhetu nirayaṁ nirayapālā upakadḍheyynū; — labheyya nu kho so: Aham kho kāyassa pīnanāhetu¹ brūhanāhetu² adhammacārī visamacārī ahosiṁ; mā maṁ nirayaṁ nirayapālā ti; pare vā pan' assa labheyyum: Eso kho kāyassa pīnanāhetu¹ brūhanāhetu² adhammacārī visamacārī ahosi, mā naṁ nirayaṁ nirayapālā ti?

No h' idam, bho Sāriputta. Atha kho naṁ vikandantaṁ yeva niraye nirayapālā pakkhipeyyum.

Tam kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā mātāpitunnam hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā mātāpitunnam hetu dhammacārī samacārī assa, katamaṁ seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, mātāpitunnam hetu adhammacārī visamacārī assa, na tam seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, mātāpitunnam hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā mātāpitaro c' eva posetum, na ca pāpakkammā kātum³, puññañ ca paṭipadām paṭipajjitum. Tam kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā puttadārassa hetu adhammacārī assa, yo vā puttadārassa hetu dhammacārī samacārī assa, katamaṁ seyyo ti?

¹ Sk pīanabetu; Bm Si pīanā hetu. ² Sk brūhanahetu. ³ So Bm Si; Sk here & elsewhere in this Sutta kattuṁ.

Yo hi, bho Sāriputta, puttadārassa hetu adhammacārī visamacārī assa, na tam seyyo. Yo ca kho, bho Sāriputta, puttadārassa hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi¹, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā puttadāre² c' eva posetum na ca pāpakammaṁ kātuṁ puññañ ca paṭipadām paṭipajjitum. Tam kiñ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā dāsakammakaraporisassa hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā dāsakammakaraporisassa hetu dhammacārī samacārī assa, katamāñ seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, dāsakammakaraporisassa hetu adhammacārī visamacārī assa, na tam seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, dāsakammakaraporisassa hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā dāsakammakaraporisañ c' eva posetum na ca pāpakammaṁ kātuṁ puññañ ca paṭipadām paṭipajjitum. Tam kiñ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā mittāmaccānam hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā mittāmaccānam hetu dhammacārī samacārī assa, katamāñ seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, mittāmaccānam hetu adhammacārī visamacārī assa, na tam seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, mittāmaccānam hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā mittāmaccānam c' eva³ mittāmaccākaranīyam kātuṁ na ca pāpakammaṁ kātuṁ puññañ ca paṭipadām paṭipajjitum. Tam kiñ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā nātisālohitānam hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā nātisālohitānam hetu dhammacārī samacārī assa, katamāñ seyyo ti?

¹ Sk here omits hi. ² So Sk Si; Bm puttadārañ. ³ Sk adds hetu dhammacārī.

Yo hi, bho Sāriputta, nātisālohitānam hetu adhammacārī visamacārī assa, na tam seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, nātisālobitānam hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā nātisālohitānam c' eva nātisālohitakaraniyām kātum na ca pāpakammām kātum puññañ ca patipadām paṭipajjitum. Tam kiñ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā atithinām hetu dhammacārī visamacārī assa, yo vā atithinām hetu dhammacārī samacārī assa, katamām seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, atithinām hetu adhammacārī visamacārī assa, na tam seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, atithinām hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā atithinām c' eva atithikaraṇiyām kātum na ca pāpakammām kātum puññañ ca paṭipadām paṭipajjitum. Tam kiñ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā pubbatānam hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā pubbatānam hetu dhammacārī samacārī assa, — katamām seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, pubbatānam hetu adhammacārī visamacārī assa, na tam seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, pubbatānam hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā pubbatānam c' eva pubbatākaraṇiyām kātum na ca pāpakammām kātum puññañ ca paṭipadām paṭipajjitum. Tam kiñ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā devatānam hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā devatānam hetu dhammacārī samacārī assa, — katamām seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, devatānam hetu adhammacārī samacārī assa, na tam seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, devatānam hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha

seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā devatānai c' eva devatākaraṇiyam kātum na ca pāpakammaṁ kātum puññañ ca paṭipadām paṭipajjitum. Tam kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā rañño hetu adhammacārī visamacārī assa, yo vā rañño hetu dhammacārī samacārī assa, — katamai seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, rañño hetu adhammacārī visamacārī assa, na tam seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, rañño hetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā dhammikā kammantā yehi sakkā rañño c' eva rājakaraṇiyam¹ kātum na ca pāpakammaṁ kātum puññañ ca patipadām paṭipajjitum. Tam kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Yo vā kāyassa piñanāhetu brūhanāhetu² adhammacārī visamacārī assa, yo vā kāyassa piñanāhetu brūhanāhetu dhammacārī samacārī assa, — kata-mai seyyo ti?

Yo hi, bho Sāriputta, kāyassa piñanāhetu brūhanāhetu adhammacārī visamacārī assa, na tam seyyo; yo ca kho, bho Sāriputta, kāyassa piñanāhetu brūhanāhetu dhammacārī samacārī assa, tad ev' ettha seyyo. Adhammacariyāvisamacariyāhi, bho Sāriputta, dhammacariyāsamacariyā seyyo ti.

Atthi kho, Dhānañjāni, aññe sahetukā³ dhammikā kammantā yehi sakkā kāyañ⁴ c' eva piñetum brūhetum, na ca pāpakammaṁ kātum puññañ ca patipadām patipajjitun ti.

Atha kho, Dhānañjāni brāhmaṇo āyasmato Sāriputtassa bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā utthāy' āsanā pakkāmi.

Atha kho Dhānañjāni brāhmaṇo aparena samayena abādhiko ahosi dukkhito bālhagilāno. Atha kho Dhānañjāni brāhmaṇo aññataram purisam āmantesi: — Ehi tvam, ambho

¹ So Si; Sk Bm rajakaraṇiyam. ² Sk piñanahetu brūhanahetu. ³ Bm throughout reads aññesam hetuka. ⁴ So Bm; Si kāyassa; Sk kāyo.

purisa, yena Bhagavā ten' upasamkama, upasamkamitvā mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi: Dhānañjāni, bhante brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bālhagilāno¹; so Bhagavato pāde sirasā vandatīti; yena c' āyasmā Sāriputto ten' upasamkama, upasamkamitvā mama vacanena āyasmato Sāriputtassa pāde sirasā vandāhi: Dhānañjāni, bhante, brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bālhagilāno; so āyasmato Sāriputtassa pāde sirasā vandatīti; evaṁ ca vadēhi: Sādhu kira, bhante, āyasmā Sāriputto yena Dhānañjānissa brāhmaṇassā nivesanām ten' upasamkamatu anukampai upādāyāti.

Evām bhante ti kho so puriso Dhānañjānissa brāhmaṇassā vacanām paṭisutvā yena Bhagavā ten' upasamkami, upasamkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisino kho so puriso Bhagavantam etad avoca: Dhānañjāni, bhante, brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bālhagilāno; so Bhagavato pāde sirasā vandatīti. Yena c' āyasmā Sāriputto ten' upasamkami, upasamkamitvā āyasmantam Sāriputtam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisino kho so puriso² āyasmantam Sariputtam etad avoca: Dhānañjāni, bhante, brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bālhagilāno; so āyasmato Sāriputtassa pāde sirasā vandati evaṁ ca vadeti: Sādhu kira, bhante, āyasmā Sāriputto yena Dhānañjānissa brāhmaṇassā nivesanām ten' upasamkamatu amkampam upādāyāti. Adhivāsesi kho āyasmā Sāriputto tuṇhibhāvena Atha kho āyasmā Sāriputto nivāsetvā pattacivaram adāya yena Dhānañjānissa brāhmaṇassā nivesanām ten' upasamkami, upasamkamitvā paññatte āsane nisidi. Nisajja kho āyasmā Sāriputto Dhānañjānim brāhmaṇam etad avoca: Kacci te, Dhānañjāni, khamaniyam³ kacci yāpaniyam⁴, kaeci dukkhā vedanā paṭikkamanti no abhikkamanti, paṭikkamo 'sānam⁵ paññāyati no abhikkamo ti?

Na me, bho Sāriputta, khamaniyam, na yāpaniyam, bālhā me dukkhā vedanā abhikkamanti, no paṭikkamanti, abhikkamo 'sānam paññāyati, no paṭikkamo. Seyyathāpi, bho

¹ Bm bālhagilāno. ² Sk omits. ³ So Si Sk; Bm khamaniyam. Cf. 1 J. 408. ⁴ So Si; Bm yāpaniyam; Sk yāpaniyam. ⁵ So all MSS.

Sāriputta, balavā puriso tiñhena sikharena muddhānam¹ abhimattheyya², evam eva kho me, bho Sāriputta, adhimattā vātā muddhānam ūhananti³; na me, bho Sāriputta, khamanīyam na yāpaniyam, bālhā me dukkhā vedanā abhikkamanti no pañkkamanti, abhikkamo 'sānam paññāyati no pañkkamo Seyyathāpi, bho Sāriputta, balavā puriso dañhena varattā, bandhena⁴ sise sisavethanam⁵ bandheyya⁶. evam eva kho me, bho Sāriputta, adhimattā sise sisavedanā; na me, bho Sāriputta, khamanīyam na yāpaniyam⁸, bālhā me dukkhā vedanā abhikkamanti no pañkkamanti, abhikkamo 'sānam paññāyati no pañkkamo. Seyyathāpi, bho Sāriputta, dakkho⁹ goghātako vā goghātakantevāsi vā tiñhena govikantanena¹⁰ kucchim parikanteyya, evam eva kho me, bho Sāriputta, adhimattā vātā kucchim parikantanti; na me, bho Sāriputta, khamanīyam na yāpaniyam, bālhā me dukkhā vedanā abhikkamanti no pañkkamanti, abhikkamo 'sānam paññāyati no pañkkamo. Seyyathāpi, bho Sāriputta, dve balavanto purisā dubbalataram purisam nānābhāhsu gahetvā aṅgārakāsuyā santāpeyyūm samparitāpeyyum; — evam eva kho me, bho Sāriputta, adhimatto kāyasmim dāho¹¹; na me, bho Sāriputta, khamanīyam na yāpaniyam, bālhā me dukkhā vedanā abhikkamanti no pañkkamanti, abhikkamo 'sānam paññāyati no pañkkamo ti.

Tam kim maññasi, Dhānañjāni? Katamam seyyo, — nirayo vā tiracchānayoni vā ti?

Nirayā, bho Sāriputta, tiracchānayoni seyyo ti.

Tam kim maññasi, Dhānañjāni? Katamam seyyo, — tiracchānayoni vā pettivisayo¹² vā ti?

Tiracchānayoni, bho Sāriputta, pettivisayo seyyo ti.

Tam kim maññasi, Dhānañjāni? Katamam seyyo, — pettivisayo vā manussā vā ti?

Pettivisayā, bho Sāriputta, manussā seyyo ti.

¹ Bm muddhani. ² Sk abhimanteyya. ³ Si ohananti; Bm uhananti, Cf. 2 Jāt. 73. ⁴ Sk varattā; Bm v-khañjena; Si v-khandena. ⁵ So Sk; Bm sisavethan; Si sisavedhanam. ⁶ Bm Si dadeyya. ⁷ So Bm Si; Sk hosi na khe. ⁸ So Sk here et infra. ⁹ Sk dukkho. ¹⁰ Sk go-vittakena. ¹¹ Sk daho. ¹² Bm Si pittisayo.

Tām kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamān seyyo, — manussā vā Cātummahārājikā¹ devā² vā ti?

Manussehi, bho Sāriputta, Cātummahārājikā devā seyyo ti.

Tām kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamān seyyo, — Cātummahārājikā vā³ devā Tāvatiṁsā vā³ devā ti?

Cātummahārājikehi, bho Sāriputta, devehi Tāvatiṁsā devā seyyo ti.

Tām kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamān seyyo, — Tāvatiṁsā vā devā Yāmā vā devā² ti?

Tāvatiṁsehi, bho Sāriputta, devehi Yāmā devā seyyo ti.

Tām kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamān seyyo, — Yāmā vā³ devā Tusitā⁴ vā devā ti?

Yāmehi, bho Sāriputta, devehi Tusitā devā seyyo ti.

Tām kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamān seyyo, — Tusitā devā Nimmānaratī⁵ vā devā ti?

Tusitehi, bho Sāriputta, devehi Nimmānaratī devā seyyo ti.

Tām kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamān seyyo, — Nimmānaratī vā devā Paranimmitavasavattī⁶ vā devā⁷ ti?

Nimmānaratīhi, bho Sāriputta, devehi Paranimmitavasa-vattī devā seyyo ti.

Tām kiṁ maññasi, Dhānañjāni? Katamān seyyo, — Paranimmitavasavattī vā⁷ devā Brahmañloko vā ti?

Brahmañloko ti bhavañ Sāriputto āha, Brahmañloko ti⁸ bhavañ Sāriputto āhāti⁹.

Atha kho āyasmato Sāriputtassa etad ahosi: Ime kho brāhmañ Brahmañlokañdhimuttā. Yannūnāham Dhānañjānissa brāhmañassa Brahmānai sahavyatāya maggañ deseyyan ti. Brahmānām te⁶, Dhānañjāni, sahavyatāya maggañ desessāmi. Tām sunāhi, sādhukām manasikarohi; bhāsiññāmīti.

Evam bho ti kho Dhānañjāni brāhmañ¹ āyasmato Sāriputtassa paccassosi.

¹ Bm cātumahā. ² Sk omits devā. ³ Sk omits; Si places vā after devā (throughout). ⁴ Bm Tussitā. ⁵ Bm Nimmānarati. ⁶ Bm P-i. ⁷ Sk omits. ⁸ So Sk; Bm omits this line. ⁹ Bm adds Katamān Sāriputto āha Brahmañloko ti.

Ayasmā Sāriputto etad avoca: — Katamo ca, Dhānañjāni, Brahmānam sahavyatāya maggo? Idha, Dhānañjāni, bhikkhu mettāsaḥagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati tathā dutiyam tathā tatiyam tathā catutthim; iti uddhamadho tiriym sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettāsaḥagatena cetasā vipulena mahaggatena² appamāṇena averena avyāpajjhena³ pharitvā viharati. Ayam pi⁴ kho, Dhānañjāni, Brahmānam sahavyatāya maggo. Puna ca paraṁ, Dhānañjāni, bhikkhu karuṇāsaḥagatena cetasā⁵, muditāsaḥagatena cetasā, upekhāsaḥagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati tathā dutiyam tathā tatiyam tathā catutthim; iti uddhamadho tiriym sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam upekhāsaḥagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena avyāpajjhena pharitvā viharati. Ayaṁ kho, Dhānañjāni, Brahmānam sahavyatāya maggo ti.

Tena hi, bho Sāriputta, mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandāhi: Dhānañjāni, bhante, brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bālhagilāno, so Bhagavato pāde sirasā vandatīti.

Atha kho ayasmā Sāriputto Dhānañjānim brāhmaṇam sati uttarikaraṇiye, hine Brahmaloke patiṭṭhapetvā utṭhayā āsanā pakkāmi. Atka kho Dhānañjāni brāhmaṇo acirapakkante ayasmante Sāriputte kālam akāsi, Brahmalokam uppajji⁶.

Atha kho Bhagavā bhikklu āmantesi: Eso, bhikkhave, Sāriputto Dhānañjānim brāhmaṇam sati uttarikaraṇiye hine Brahmaloke patiṭṭhapetvā utṭhayā āsanā pakkunto ti.

Atha kho ayasmā Sāriputto yena Bhagavā ten' upasamikami, upasamikamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisimno kho ayasmā Sāriputto Bhagavantam etad avoca: Dhānañjāni, bhante, brāhmaṇo ābādhiko dukkhito bālhagilāno, so Bhagavato pāde sirasā vandatīti.

Kim pana tvam, Sāriputta, Dhānañjānim brāhmaṇam

¹ Sk māṭavo. ² Sk adds cetasā. ³ Em abyāpajjhena. Cf. I, 38. ⁴ Bm omits pi. ⁵ Bm adds gha. ⁶ So Sk; cf. I, 528; Bm upapajjati; Si upapajji.

sati uttarikaraniye, hine Brahmaloke patiṭṭhāpetvā utthāy' āsanā pakkanto ti?

Mayhaṁ kho, bhante, evam ahosi: Ime kho brāhmaṇā Brahmalokādhimuttā. Yannūnāham Dhānañjānissa brāhmaṇassa Brahmanām sahavyatāya maggam deseyyan ti.

Kālakato ca¹, Sāriputta, Dhānañjāni brāhmaṇo Brahmalokañ² ca uppanno³ ti.

DHĀNAÑJĀNISUTTAMĀTTAMĀM.

98.

(The text of this Sutta is identical with that of Sutta No. 35 of the Sutta Nipāta.)

VĀSETTHASUTTAMĀTTAMĀM.

99.

Evam me sutam. Ekam samayam Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapindikassa ārāme. Tena kho pana samayena Subho māṇavo Todeyyaputto Sāvatthiyaṁ paṭivasati aññatarassa gahapatissa nivesane kenacid eva karaniyena. Atha kho Subho māṇavo Todeyyaputto yassa gahapatissa nivesane paṭivasati tam gahapatiṁ etad avoca: — Sutam me tam gahapati: Avivittā Sāvatthi arahantehiti. Kan nu kh' ajja⁴ samaṇam vā brāhmaṇam vā payirupāseyyāmāti⁵?

Ayam, bhante, Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapindikassa ārāme. Tam, bhante, Bhagavantam payirupāsassuti.

¹ Bm kaṭankato va. ² Si Brahmaloke. ³ Bm Si upapanno. ⁴ So Sk; Bm Si kath nu khvajja. Cf. I Dīgha 47. ⁵ So Si; Sk (as frequently) payirup⁶, as Bm always.

Atha kho Subho mānavo Todeyyaputto tassa gahapati¹ paṭisutvā yena Bhagavā ten' upasamīkami, upasamīkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodanīyām kathām sārāṇīyām vītisāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho Subho mānavo Todeyyaputto Bhagavantam etad avoca: — Brāhmaṇā, bho Gotama, evam āhaṁsu: Gahaṭṭho ārādhako hoti nāyām dhammām kusalām; na pabbajito ārādhako hoti nāyām dhammām kusalan ti. Idha bhavām Gotamo kim āhāti?

Vibhajjavādo kho aham ettha, mānavā; nāham ettha ekāṁsavādo. Gihissa² vā 'ham, mānavā, pabbajitassa vā micchāpaṭipattim na³ vanṇemi. Gihī⁴ vā hi, mānavā, pabbajito vā micchāpaṭipanno micchāpaṭipattādhibarāṇahetu na ārādhako hoti nāyām dhammām kusalām. Gihissa vā 'ham, mānavā, pabbajitassa vā sammāpaṭipattim vanṇemi. Gihī vā hi, mānavā, pabbajito vā sammāpaṭipanno sammāpaṭipattādhibarāṇahetu ārādhako hoti nāyām dhammām kusalan ti.

Brāhmaṇā, bho Gotama, evam āhaṁsu: Mahaṭṭham⁵ idam mahākiceam mahādhikaraṇām mahāsamārambhām gharāvāsakammaṭṭhānam mahapphalām hoti; appaṭṭham⁶ idam appakicceam appādhikaraṇām appasamārambhām pabbajākammaṭṭhānam appaphalām hotiti. Idha bhavām Gotamo kim āhāti?

Ettha pi kho aham, mānavā, vibhajjavādo, nāham ettha ekāṁsavādo. Atthi, mānavā, kammaṭṭhānam mahaṭṭham mahākicceam mahādhikaraṇām mahāsamārambhām vipajjamānam appaphalām hoti. Atthi, mānavā, kammaṭṭhānam mahaṭṭham mahākicceam mahādhikaraṇām mahāsamārambhām sampajjamānam mahapphalām hoti. Atthi, mānavā, kammaṭṭhānam appaṭṭham appakicceam appādhikaraṇām appasamārambhām vipajjamānam appaphalām hoti. Atthi, mānavā, kammaṭṭhānam appaṭṭham appakicceam appādhikaraṇām appasamārambhām sampajjamānam mahapphalām hoti. Katamañ ca⁷,

¹ Bm Si gihissa. ² Si omits na. ³ Bm gihī. ⁴ So Sk Bm Bu; Si mahaṭṭham. ⁵ So Sk Bm Bu; Si appattham. ⁶ Bm Si katamañ.

māṇava, kammaṭṭhānām mahatṭham mahākiccam mahādhikaraṇām mahāsamārambhām vipajjamānaṁ appaphalam hoti? Kasī¹ kho, māṇava, kammaṭṭhānām mahaṭṭham mahākiccam mahādhikaraṇām mahāsamārambhām vipajjamānaṁ appaphalam hoti. Katamañ ca, māṇava, kammaṭṭhānām mahaṭṭham mabākiccam mabādhikaraṇām mahāsamārambhām sampajjamānaṁ mahapphalam hoti? Kasī yeva kho, māṇava, kammaṭṭhānām mahaṭṭham mahākiccam mahādhikaraṇām mahāsamārambhām sampajjamānaṁ mahapphalam hoti. Katamañ ca, māṇava, kammaṭṭhānām appaṭṭham appakiccam appādhikaraṇām appasamārambhām vipajjamānaṁ appaphalam hoti? Vanijjā² kho, māṇava, kammaṭṭhānām appaṭṭham appakiccam appādhikaraṇām appasamārambhām vipajjamānaṁ appaphalam hoti. Katamañ ca, māṇava, kammaṭṭhānām appaṭṭham appakiccam appādhikaraṇām appasamārambhām sampajjamānaṁ mahapphalam hoti? Vanijjā yeva kho, māṇava, kammaṭṭhānām appaṭṭham appakiccam appādhikaraṇām appasamārambhām sampajjamānaṁ mahapphalam hoti. Seyyathāpi, māṇava, kasī kammaṭṭhānām mahaṭṭham mahākiccam mahādhikaraṇām mahāsamārambhām vipajjamānaṁ appaphalam hoti, evam eva kho, māṇava, gharāvāsakammaṭṭhānām mahaṭṭham mahākiccam mahādhikaraṇām mahāsamārambhām vipajjamānaṁ appaphalam hoti. Seyyathāpi, māṇava, kasī yeva kammaṭṭhānām mahaṭṭham mahākiccam mahādhikaraṇām mahāsamārambhām sampajjamānaṁ mahapphalam hoti, evam eva kho, māṇava, gharāvāsakammaṭṭhānām mahaṭṭham mabākiccam mabādhikaraṇām mahāsamārambhām sampajjamānaṁ mahapphalam hoti. Seyyathāpi, māṇava, vanijjā kammaṭṭhānām appaṭṭham appakiccam appādhikaraṇām appasamārambhām vipajjamānaṁ appaphalam hoti, evam eva kho, māṇava, pabbajjā kammaṭṭhānām appaṭṭham appakiccam appādhikaraṇām appasamārambhām vipajjamānaṁ appaphalam hoti. Seyyathāpi, māṇava, vanijjā yeva kammaṭṭhānām appaṭṭham appakiccam appādhikaraṇām appasamārambhām sampajjamānaṁ mahapphalam hoti, evam eva

¹ Bm Si kasī. ² So S^t Si; Bm vanijjā.

kho, māṇava, pabbajjā kammatṭhānam appatṭham appakiccam appādhikaraṇam appasamārambham sampajjamānam mahaphalam hotīti¹.

Brāhmaṇā, bho Gotama, pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāyāti.

Ye te, māṇava, brāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, sace te agarū², sādhu te pañca dhamme imasmīm³ parisatim⁴ bhāsassūti.

Na kho me⁵, bho Gotama, garu, yath' assu⁶ bhavanto⁷ vā nisinnā bhavantarūpā vā⁸ ti.

Tena hi, māṇava, bhāsassūti.

Saccam kho, bho Gotama, brāhmaṇā paṭhamam dhammam paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya. Tapām⁹ kho, bho Gotama, brāhmaṇā dutiyam dhammam paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya. Brahmācariyam¹⁰ kho, bho Gotama, brāhmaṇā tatiyam dhammam paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya. Ajjhēnam¹¹ kho, bho Gotama, brāhmaṇā catuttham dhammam paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya. Cāgām kho, bho Gotama, brāhmaṇā pañcamam dhammam paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya. Brāhmaṇā, bho Gotama, ime pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa arādhanāyāti. Idha bhavaṇ Gotamo kim ābāti?

Kim pana, māṇava? Atthi koci brāhmaṇānam eka-brāhmaṇo pi yo evam āha: Aham imesañ pañcannam dhammānam abhiññā sacchikatvā vipākam pavedemīti?

No h' idam, bho Gotama.

Kim pana, māṇava? Atthi koci brāhmaṇānam ekācariyo pi ekācariyapācariyo pi yāva sattamā ācariyamahayugā yo evam āha: Aham imesañ pañcannam dhammānam sayam abhiññā sacchikatvā vipākam pavedemīti?

No h' idam, bho Gotama.

¹ Sk hoti. ² Sk agarū. ³ So all MSS. Si appends the following note: Imissan ti pāṭhena bhavitabbā. ⁴ Bm Si parisati (as at p. 140). ⁵ Si omits me. ⁶ Sk yathassa. ⁷ Sk Bu bhagavanto. ⁸ So Si; Bm nisinno bh-po; Sk bhagavantāñ rūpā; Bu bhavantarūpañ cāti. ⁹ Bm tapāñ ca. ¹⁰ Bm adds pi.

Kim pana, mānava? Ye pi te brāhmaṇānam pubbakā isayo mantānam kattāro mantānam pavattāro, yesam idam etarahi brāhmaṇā porānam mantapadaṁ gītām pavuttam samihitam¹ tad anugāyanti tad anubhāsanti bhāsitam anubhāsanti vācitaṁ anuvācenti, — seyyathidam Atṭhako Vāmako Vāmadevo Vessāmitto Yamataggi Āngiraso² Bhāradvājo Vāsetṭho Kassapo Bhagu,—te pi evam āhaṁsu: Mayam imesam pañcannam dhammānam sayam abhiññā sacchikatvā vipākam pavedemāti?

No h' idam, bho Gotama.

Iti kira, mānava, na 'tthi koci brāhmaṇānam ekabrāhmano pi yo³ evam āha: Aham imesam pañcannam dhammānam sayam abhiññā sacchikatvā vipākam pavedemāti. Na tthi koci brāhmaṇānam ekācariyo pi ekācariyapācariyo pi yāva sattamā ācariyamahayugā yo evam āha: Aham imesam pañcannam dhammānam sayam abhiññā sacchikatvā vipākam pavedemāti. Ye pi⁴ te brāhmaṇānam pubbakā isayo mantānam kattāro ... (*&c. as above, inserting na before evam āhaṁsu*) .. pavedemāti. Seyyathāpi, mānava, andhaveṇī⁵ paramparā samsatta⁶ purimo pi na passati majjhimo pi na passati pacchimo pi no passati, — evam eva kho, mānava, andhaveṇūpamam maññe⁷ brāhmaṇānam bhāsitaṁ sampajjati, purimo pi na passati majjhimo pi na passati pacchimo pi na passatī.

Evam vutte Subbo mānavo Todeyyaputto Bhagavata andhaveṇūpamena vuccamāno kupito anattamano Bhagavantam yeva khuṁsento Bhagavantam yeva vambhento Bhagavantam yeva vadamāno: Samaṇo⁸ Gotamo⁹ pāpiko bhavissatīti, Bhagavantam etad avoca: Brāhmaṇo, bho¹⁰ Gotama, Pokkharasāti¹¹ Opamañño¹² Subhagavaniko evam āha: Evam eva¹³ pan' im' eke¹⁴ samaṇabrahmaṇā uttarimanussadhammā alamariyaññadassanavisesam patijānanti; tesam idam bhā-

¹ Sk samihitam, ² Sk Yamataggi Āngiraso, ³ Sk so, ⁴ Bm hi, ⁵ Sk a-i, ⁶ So Si; Bm sambhattā; Sk parampariyam satta, ⁷ So Si Bm; Sk andhaveṇūpamam ūne, ⁸ Sk adds ca, ⁹ Bm adds pi, ¹⁰ Si omits bho, ¹¹ So Sk Si; Bm P-ti. Bu hereon says: Tattha Pokkharasātiti idam tassa nāmañ, Pokkharasāditi pi vuccati. See 1 Sum. Vil, 244 & 1 Digha 87. ¹² Sk Opamaññe, ¹³ Si adds kho, ¹⁴ So all MSS., Si dividing ime ke.

sitam hassakam̄ yeva sampajjati, nāmakam̄ yeva sampajjati, rittakam̄ yeva sampajjati, tucchakam̄ yeva sampajjati¹. Katham̄ hi² nāma manussabhūto uttarimanussadhammā³ alamariyañāñadassananavisesam̄ nāssati vā dakkhissati⁴ vā sacchi⁵ vā karissatīti, n' etam̄ thānam̄ vijjatīti.

Kim pana, māñava, brāhmaṇo Pokkharasāti Opamañño Subhagavaniko sabbesam̄ yeva samanabrahmañānam̄ cetasā ceto paricca pajānātīti?

Sakāya pi hi, bho Gotama, puñnikāya dāsiyā brāhmaṇo Pokkharasāti Opamañño Subhagavaniko na⁶ cetasā ceto paricca pajānātīti, kuto pana sabbesam̄ yeva samanabrahmañānam̄ cetasā ceto paricca pajānissatīti.

Seyyathāpi, māñava, jaccandho puriso⁷ na passeyya kañhasukkāni rūpāni, na passeyya nilakāni⁸ rūpāni, na passeyya pītakāni⁹ rūpāni, na passeyya lohitakāni rūpāni, na passeyya mañjetthakāni rūpāni, na passeyya samavisamāni, na passeyya tārakarūpāni¹⁰, na passeyya candimasuriye; so evam̄ vadeyya: Na 'tthi kañhasukkāni rūpāni, na 'tthi kañhasukkānam̄ rūpānam̄ dassāvī; na 'tthi nilakāni rūpāni, na 'tthi nilakānam̄ rūpānam̄ dassāvī; na 'tthi pitakāni rūpāni, na 'tthi pitakānam̄ rūpānam̄ dassāvī; na 'tthi lohitakāni rūpāni, na 'tthi lohitakānam̄ rūpānam̄ dassāvī; na 'tthi mañjetthakāni rūpāni, na 'tthi mañjetthakānam̄ rūpānam̄ dassāvī; na 'tthi samavisamāni, na 'tthi samavisamassa dassāvī; na 'tthi tārakarūpāni, na 'tthi tārakarūpānam̄ dassāvī; na 'tthi candimasuriyā, na 'tthi candimasuriyānam̄¹¹ dassāvī. Aham etam̄ na jānāmi; abam̄ etam̄ na passāmi; tasmā¹² na 'tthiti. Sammā nu kho so, māñava, vadamāno vadeyyāti?

No h' idam̄, bho Gotama. Atthi kañhasukkāni rūpāni, atthi¹³ kañhasukkānam̄ rūpānam̄ dassāvī; atthi nilakāni rūpāni, atthi nilakānam̄ rūpānam̄ dassāvī, atthi candimasuriyā, atthi candimasuriyānam̄ dassāvī. Aham etam̄

¹ Sk omits these three words. ² Sk omits hi. ³ Bm u-mah. ⁴ So Sk here; Bm dakkhati; Si dakkhiti. ⁵ So Bm Si; Sk sacchi. ⁶ Si omits; Bm inserts after paricca. ⁷ Si inserts so. ⁸ Bm nil⁹ & pit¹⁰ throughout. ⁹ Sk kit¹¹. ¹⁰ Sk omits na 'tthi o¹². ¹¹ Si adds tañ. ¹² Sk omits k-ni rūpāni atthi.

na jānāmi, aham etaī na passāmi, tasmā na 'tthīti na hi so, bho Gotama, sammā vadamāno vadeyyāti.

Evam eva kho, māñava, brāhmaṇo Pokkharasāti Opamañño Subhagavaniko andho acakkhuko. So vata uttarimanussadhammā alamariyañānadassanavisesamū nassati vā dakkhitī vā sacchi¹ vā karissatiti, n' etam thānamū vijjati². Tam kiṁ maññasi, māñava? Ye³ te Kosalakā⁴ brāhmaṇamahāsālā, seyyathidam Cañki brāhmaṇo Tārakkho brāhmaṇo Pokkharasāti brāhmaṇo Jāṇussoṇī⁵ brāhmaṇo pitā vā⁶ te Todeyyo, — katamā nesam seyyo, yam vā te sammusa⁷ vācam bhāseyyūm yam vā asammusāti?

Sammusā, bho Gotama.

Katamā tesam seyyo, yam vā te mantā⁸ vācam bhāseyyūm, yam vā amantā ti?

Mantā, bho Gotama.

Katamā tesam seyyo, yam vā te paṭisaṅkhāya⁹ vācam bhāseyyūm yam vā apaṭisaṅkhāyāti?

Paṭisaṅkhāya, bho Gotama.

Katamā tesam seyyo, yam vā te atthasamihitam¹⁰ vācam bhāseyyūm, yam vā anatthasamihitan ti?

Atthasamihitam, bho Gotama.

Tam kiṁ maññasi, māñava? Yadi evam sante brāhmaṇena Pokkharasātinā Opamaññena Subhagavanikena¹¹ sammusā vācā bhasitā asammusā vā¹² ti?

Asammusā, bho Gotama.

Mantā¹³ vācā bhāsītā, amantā vā¹⁴ ti?

Amantā, bho Gotama.

Paṭisaṅkhāya vācā bhāsītā, apaṭisaṅkhāya vā¹⁵ ti?

Apaṭisaṅkhāya, bho Gotama.

Atthasamihitā vācā bhāsītā anatthasamihitā vā¹⁶ ti?

Anatthasamihitā, bho Gotama.

¹ Sk here et supra sacchis. ² Bm vijjatiti. ³ Si adds pana. ⁴ Bm Si Kosalikā. ⁵ Jāṇussoṇī; Si Jāṇussoṇī; Sk Janussoṇī, generally but Jāṇussoṇī in fine. ⁶ Bm ca. ⁷ So Bu; Sk sammuco; Bm samucca; Si samuccha. ⁸ So MSS. & Bu. ⁹ So MSS.; Bu paṭisankhā. ¹⁰ Bu atthasamihitam. ¹¹ Sk here inserts, before sammuccā, samassu. ¹² Bm Si omit vā. ¹³ Sk amantā.

Pañca kho ime, māṇava, nīvaraṇā. Katame pañca? —
 Kāmacchandanīvaraṇam vyāpādanīvaraṇam thīnamiddhanī-
 varaṇam¹ uddhaccakukkuccanīvaraṇam vicikicchānīvaraṇam.
 Ime kho, māṇava, pañca nīvaraṇā. Imehi kho, māṇava,
 pañcahi² nīvaraṇehi brāhmaṇo Pokkharasāti Opamañño Su-
 bhagavaniko āvato³ nivuto ophuto⁴ pariyonaddho. So vata
 uttarimanussadhammā alamariyaññadassananavisesam nassati
 vā dakkhiti vā sacchi vā karissatī, — n' etam thānam vijjati,
 Pañca kho ime, māṇava, kāmaguṇā. Katame pañca? —
 Cakkhuviññeyyā rūpā itthā kantā manāpā piyarūpā kāmūpa-
 samhitā rajaniyā⁵ sotaviññeyyā saddā, —pe— ghānaviññeyya
 gandhā, jivhāviññeyyā rasā, kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā⁶ itthā
 kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamhitā rajaniyā. Ime kho,
 māṇava, pañca kāmaguṇā. Imehi kho⁷, māṇava, pañcahi⁸
 kāmaguṇehi brāhmaṇo Pokkharasāti Opamañño Subhagavaniko
 gathito⁹ mucchito ajjhopanno anādinavadarassāvī anissaraṇa-
 pañño paribhūnjati. So vata uttarimanussadhammā alamari-
 yaññadassananavisesam nassati vā dakkhiti vā sacchi vā ka-
 rissatī, — n' etam thānam vijjati. Tam kim maññasi,
 māṇava? Yam vā tiṇakaṭṭhupādānam paṭicca aggim jā-
 leyya¹⁰, yam vā nissaṭṭhatiṇakaṭṭhupādānam aggim¹¹ jā-
 leyya, — katamo nu khvassa aggi accimā ca¹² vanṇimā ca
 pabhassaro cāti?

Sace tam, bho Gotama, thānam¹³ nissaṭṭhatiṇakaṭṭhu-
 pādānam aggim jālitum¹⁴, svāssa aggi accimā ca vanṇimā
 ca pabhassaro cāti.

Atṭhānam kho etam, māṇava, anavakāso, yam nissaṭṭha-
 tiṇakaṭṭhupādānam aggim jāleyya¹⁵ aññatra iddhimatā. Sey-
 yathāpi, māṇava, tiṇakaṭṭhupādānam¹⁶ paṭicca aggi¹⁷ jalati.
 tathūpamāham, māṇava, imam pīti vadāmi, yāyam pīti

¹ Bm thin^o. ² Sk pañca. ³ So Bu & 1 Digha 246; Sk āvato; Bm Si
 āvuto. ⁴ So Bm Si; Sk ovuto; Bu opato ti onaddho. ⁵ Bm raja-
 niya. ⁶ Sk poṭṭhabbā. ⁷ Sk ime kho hi. ⁸ So all MSS. here. ⁹ So
 Sk Bu; Bm Si gadhito. ¹⁰ Sk jaleyya throughout. ¹¹ Sk here aggim but
 aggi infra. ¹² So Sk Bm Bu; Si o' eva. ¹³ Sk inserts nissaṭṭhānam.
¹⁴ Bm jalitum. ¹⁵ Sk jaleyya. ¹⁶ Sk here & generally, nissaṭṭhatiṇa-
 kaṭṭhupādānam; Bm Si have short a& u. ¹⁷ Sk aggim.

pañca kāmaguṇe paṭicca. Seyyathāpi, mānava, nissattha-tuṇakatthupādānaṁ¹, paṭicca² aggi³ jalati, tathūpamāham, mānava, imam pīti⁴ vadāmi, yāyam pīti aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi. Katamā ca, mānava, pīti aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammebi? Idha, mānava, bhikkhu vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi⁵ pathamajjhānam⁶ upasampajja viharati; ayam pi kho, mānava, pīti aññatr' eva kāmehi aññatr' akusalehi dhammehi. Puna ca param, mānava, bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā — pe⁷ — dutiyajjhānam upasampajja viharati; ayam pi kho, mānava, pīti aññatr' eva kāmehi aññatr' akusalehi dhammehi. Ye te, mānava, brāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, kam⁸ ettha brāhmaṇā dhammām mahapphalataram⁹ paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāyātī?

Ye 'me, bho Gotama, brāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, cāgam ettha brāhmaṇā dhammām mahapphalataram paññāpenti puññassa ākiriyya kusalassa ārādhanāyātī.

Taṁ kiṁ maññasi, mānava? Idha aññatarassa brāhmaṇassa mahāyañno paccupatthito assa; atha dye brāhmaṇā āgaccheyyūm: Itthannāniassa brāhmaṇassa mahāyaññām anubhavissāmāti; tatth¹⁰ ekassa brāhmaṇassa evam assa: Aho vata aham¹¹ eva labheyyam bhattagge aggāsanam aggodakam aggapindam, na añño¹² brāhmaṇo labheyya bhattagge aggāsanam aggodakam aggapindam ti; thānam¹³ kho pan' etam, mānava, vijjati, yaṁ añño brāhmaṇo labheyya bhattagge aggāsanam aggodakam aggapindam, na so brāhmaṇo labheyya bhattagge aggāsanam aggodakam aggapindam; Añño¹⁴ brāhmaṇo labhati bhattagge aggāsanam aggodakam aggapindam, nāhaṁ labhāmī bhattagge aggāsanam aggodakam aggapindam ti, iti

¹ Si n-āno. ² Si omits. ³ Sk aggīm. ⁴ Sk pīti; Bm pit⁹ throughout. ⁵ Sk Bm omit these three words, Sk inserting pe. ⁶ Bm Si pa-hamam jhānam, as always. ⁷ Bm Bm omits pe. ⁸ Sk katam. ⁹ So Bm Si; Sk mahapphalam. ¹⁰ Bm Si tatra. ¹¹ Bm Si vst.ham. ¹² Sk nāñño; Si aññe brāhmaṇā labheyyūm. ¹³ Sk yā. ¹⁴ Bm Si aññe brāhmaṇā labhanti.

so kupo hoti anattamano; — imassa pana, māṇava, brāhmaṇā kīm vipākam paññāpentiti?

Na khvettha¹, bho Gotama, brāhmaṇā evam dānam denti: Iminā paro² kupo hotu³ anattamano ti. Atha khvettha brāhmaṇā anukampājātikām⁴ yeva dānam dentiti?

Evam sante kho, māṇava⁵, brāhmaṇānam idam chaṭṭham puññakiriyāvatthu hoti yadidam anukampājātikan ti?

Evam sante, bho Gotama, brāhmaṇānam idam chaṭṭham puññakiriyāvatthu hoti yadidam anukampājātikan ti.

Ye te, māṇava, brāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, ime tvām pañca dhamme⁶ kattha bahulam samanupassasi⁷ gahaṭthesu vā pabbajitesu vā ti?

Ye 'me, bho Gotama, brāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, imāham pañca dhamme pabbajitesu bahulam samanupassāmi appam gahaṭthesu. Gahaṭṭho hi, bho Gotama, mahaṭṭho mahākicco mahādhikarāṇo mahāsamārambho, na⁸ satataṁ samitam saccavādi⁹ hoti. Pabbajito kho¹⁰ pana, bho Gotama, appaṭṭho appakicco appādhikarāṇo appasamārambho, satataṁ samitam saccavādi hoti. Gahaṭṭho hi, bho Gotama, mahaṭṭho¹¹ mahākicco mahādhikarāṇo mahāsamārambho, na sataṭam samitam tapassi hoti, brahmačāri hoti, sajjhāyabahulo hoti, cāgabahulo hoti. Pabbajito kho¹² pana, bho Gotama¹³, appaṭṭho appakicco appādhikarāṇo appasamārambho, satataṁ samitam ta-passi hoti, brahmačāri hoti, sajjhāyabahulo hoti, cāgabahulo¹⁴ hoti. Ye 'me, bho Gotama, samanabrahmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, imāham pañca dhamme pabbajitesu bahulam samanupassāmi, appam gahaṭthesūti.

Ye te, māṇava, brāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, cittassāham ete

¹ Sk kho ettha. ² Si ca vo. ³ Si omits. ⁴ So Sk Bu; Bm Si anukampaj (as Sk infra). ⁵ Sk pana. ⁶ Si omits ime t. p. dhamme & inserts etc. ⁷ Si samanupassasiti, omitting remaining words of sentence. ⁸ Sk omits. ⁹ So Bm Si Bu; Sk sabbayādi. ¹⁰ Sk omits. ¹¹ Sk here, ut supra, gahaṭṭho. ¹² Sk mits. ¹³ Sk inserts na. ¹⁴ Sk bhivabahulo.

parikkhāre vadāmi, yadidam cittam averam abyāpajjhām tassa bhāvanāya. Idha, mānavā, bhikkhu saccavādī hoti, so saccavādī 'mhitī¹ labhati atthavedam, labhati dhammavedam, labhati dhammūpasamīhitam pāmuujjām² yan tam kusalūpasamīhitam pāmuujjām, cittassāham etam parikkhāram vadāmi, yadidam cittam averam abyāpajjhām tassa bhāvanāya. Idha, mānavā, bhikkhu tapassi hoti brahmācāri hoti sajjhāyabahulo hoti cāgabahulo hoti, so cāgabahulo 'mhitī labhati atthavedam, labhati dhammavedam, labhati dhammūpasamīhitam pāmuujjām, yañ tam kusalūpasamīhitam pāmuujjām cittassāham etam parikkhāram vadāmi yadidam cittam averam abyāpajjhām tassa bhāvanāya. Ye te, mānavā, brāhmaṇā pañca dhamme paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, cittassāham ete parikkhāre vadāmi, yadidam cittam averam avyāpajjhām tassa bhāvanāyāti.

Evam vutte Subho mānavo Tivdeyyaputto Bhagavantam etad avoca: — Sutam me tam, bho Gotama: Samano Gotamo Brahmānam³ sahavyatāya maggām jānatīti⁴.

Tam kiñ maññasi, mānavā? Āsanne ito Naļakāragāmo? Nayito dūre Naļakāragāmo ti?

Evam bho. Āsanne ito Naļakāragāmo, nayito dūre Naļakāragāmo ti.

Tam kiñ maññasi, mānavā? Idh' aśa⁵ puriso Naļakāragāme jātavaddho⁶, tam enam Naļakāragāmato tāvadeva avasatam⁷ Naļakāragāmassa maggām puccheyyūm, — siyā nu kho, mānavā, tassa purisassa Naļakāragāme jātavaddhassa Naļakāragāmassa maggām putthassa dandhāyitattam vā vitthāyitattam vā ti?

No h' idam, bho Gotama. Tam kissa hetu? Amu⁸ hi, bho Gotama, puriso Naļakāragāme jātavaddho; tassa sabbān⁹ eva Naļakāragāmassa maggāni suviditāniti.

Siyā nu kho, mānavā, tassa purisassa Naļakāragāme jātavaddhassa Naļakāragāmassa maggāni putthassa dandhā-

¹ Bm Si saccavadimhiti. ² Bm pāmojjām. Cf. I 37. ³ Sk abrahmānam.

⁴ Si pajānatīti. ⁵ Si idha khvassa. ⁶ So Sk Bu; Bm Si -vaddo. ⁷ So Bu; Sk avasanām; Bm Si apasakkam. ⁸ So Bm; Sk asu; Si assa.

yitattam vā vitthāyitattam vā¹. Na tveva Tathāgatassa, brahmalokam vā brahmalokagāminī vā paṭipadām² puṭṭhassa dāndhāyitattam vā vitthāyitattam vā. Brahmānañ cāhañ³, māṇava, pajānāmi, brahmalokañ ca brahmalokagāminī ca paṭipadām, yathāpatipanno ca⁴ brahmalokañ upapanno, tañ ca pajānāmīti⁵.

Sutām me tam, bho Gotama: Samaño Gotamo Brahmānam sahavyatāya maggam desetiti. Sādhu me bhavām Gotamo Brahmānañ sahavyatāya maggam desetūti.

Tena hi, māṇava, sunābi sadhukam manasikarohi, bhāsissāmīti.

Evañ bho ti Subho māṇavo Todeyyaputto Bhagavato paccassosi.

Bhagavā etad avoca: — Katamo ca, māṇava, Brahmānam sahavyatāya maggo? Idha, māṇava, bhikkhu mettāsa-hagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati, tathā dutiyam, tatha tatiyam tathā catutthim; iti uddhamadho tiriyam sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyā-pajjhena⁶ pharitvā viharati. Evañ bhāvitāya⁷ kho, māṇava, mettāya cetovimuttiyā yam pamāṇakatañ kammam, na tam tatrāvasissati, na tam tatrāvatiññhati. Seyyathāpi, māṇava, balavā sañkadhamo⁸ appakasiren' eva catuddisā⁹ viññā-peyya; evam eva kho, māṇava¹⁰, evam¹¹ bhāvitāya¹² mettāya cetovimuttiyā, yam pamāṇakatañ kammam, na tam tatrāvasissati, na tam tatrāvatiññhati. Ayam pi kho, māṇava, Brahmānañ sahavyatāya maggo. Puna ca param, māṇava, bhikkhu karunāsahagatena cetasā — pe¹³ — muditāsahagatena cetasā, upekhāsahagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati, tathā dutiyam, tathā tatiyam, tathā catutthim; iti uddhamadho tiriyam sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena ap-

¹ Bm adds ti. ² Sk brahmaloke vā br-iyi vā p-dāya. ³ Sk vāhañ. ⁴ Sk adds Brahmā. ⁵ Sk patijānāmi. ⁶ So Bm here, instead of its ordinary reading abyābajjhena. ⁷ Sk bhāsītāya. ⁸ Sk Bu s-mmo. ⁹ Si catuddisā. ¹⁰ Bm inserts la. ¹¹ Sk omits. ¹² Bm inserts kho māṇava. ¹³ Bm Si omit pe.

pamāñena averena abyāpajjhena pharitvā viharati. Evam bhāvitāya kho, māñava, upekhāya cetovimuttiyā, yañ pamāñakataṁ kammaṁ, na tañ tatrāvasissati, na tañ tatrāvatiññhati. Seyyathāpi, māñava, balavā saṅkhadhamo appakasiren' eva catuddisā viññāpeyya, evam eva kho, māñava, evam bhāvitāya¹ upekhāya cetovimuttiyā, yañ pamāñakataṁ kammaṁ, na tañ tatrāvasissati, na tañ tatrāvatiññhati. Aysam pi² kho, māñava, Brahmānam sahavyatāya maggo ti.

Evam vutte Subho māñavo Todeyyaputto Bhagavantam etad avoca: Abhikkantam bho Gotama, abhikkantam bho Gotama. Seyyathāpi, bho Gotama, nikujjitatā vā ukkujjeyya, pañcchannam vā vivareyya, mūlhassa vā maggāñ acikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya: Cakkhumanto rūpāni dakkhantiti³, — evam evam⁴ photo Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham bhavantam Gotamām sarañam gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṅghañ ca. Upāsakanām mām bhavām Gotamo dhāretu ajjatagge pānu-petām sarañam gataṁ. Handa ca dāni mayām, bho Gotama, gacchāma; bahukicce mayām bahukaraṇiyā ti.

Yassa dāni tvam, māñava, kālam maññasīti.

Atha kho Subho māñavo Todeyyaputto Bhagavato bhāsitām abhinanditvā anumoditvā utṭhāy⁵ āsanā Bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi.

Tena kho pana samayena Jāṇussoñī brāhmaṇo sabba-setena valavābhīrathena⁶ Sāvatthiyā niyyāti divādivassa. Addasā kho Jāṇussoñī brāhmaṇo Subham māñavām Todeyyaputtam dūrato va āgacchantaṁ, disvā⁷ Subham māñavām Todeyyaputtam etad avoca: Handa kuto nu⁸ bhavām Bhāradvājo āgacchati divādivassāti?

Ito hi kho ahañ, bho, āgacchāmī samanassa Gotamassa santikā ti.

Tañ kim maññasī, bhavām Bhāradvājo? Samanassa Gotamassa paññāveyyattiyanā pandito maññe ti?

¹ Bm inserts kho māñava. ² Sk omits. ³ Bm Si dakkhantiti. ⁴ Bm eva
⁵ Sk vañabhiññathema. ⁶ Bm Si disvāna. ⁷ Si omits kuto nu.

Ko cāham, bho, ko ca samanassa Gotamassa paññā-
veyyattiyam jānissāmi, so pi nun' assa tādiso va yo samanassa
Gotamassa paññāveyyattiyam jāneyyāti.

Ulāraya khalu bhavaṁ Bhāradvājo samaṇam Gotamam
pasamīsaya pasamīsatīti.

Ko cāham¹ bho, ko ca samanam Gotamam pasamīssāmi
pasatthapasattho ca, so² bhavaṁ Gotamo settho deva-
manussānam, ye c' ime, bho, brāhmaṇā pañca dhamme
paññāpenti puññassa kiriyāya kusalassa ārādhanāya, cittassa
te³ samano Gotamo parikkhāre vadati⁴, yadidam cittam
averam abyāpajjhām tassa bhāvanāyāti.

Evam vutte Jāṇussoṇi brāhmaṇo sabbasetā valjavābhī-
rathā orohitvā ekamīsaṁ uttarāsaṅgam karitvā yena Bhagavā
ten' añjalinī paññāmetvā udānaṁ udānesi: Lābhā rañño
Pesenadissa Kosalassa, suladdham lābhā rañño Pesenadissa
Kosalassa yassa⁵ vijite Tathāgato viharati araham Sammā-
sambuddho ti.

SUBHASUTTAM⁶ NAVAMAM.

100.

Evam me sutam. Ekam samayam Bhagavā Kosalesu
cārikam carati mahatā bhikkhusaṅghena saddhiṁ. Tena kho
pana samayena Dhānañjāni⁷ nāma brāhmaṇī Cañḍalakappe⁸
paṭīvasati abhippasannā Buddhe ca dhamme ca saṅghe ca.
Atha kho Dhānañjāni brāhmaṇī upakkhalitvā tikkhattum
udānaṁ udānesi: Namo tassa Bhagavato arahato sammā-
sambuddhassa! Namo tassa Bhagavato arahato sammāsam-
buddhassa! Namo tassa Bhagavato arahato sammāsam-

¹ Sk here ca ahaṁ. ² Si omits so. ³ Si cittass' eva, inserting etc
after Gotamo. ⁴ Bm Si vadeti, ⁵ Sk Bm omit yassa, ⁶ Sk Subha-
suttam, ⁷ Bm Si Dhan⁸ throughout. ⁸ So Sk elsewhere, after reading
Vasalakappe here; Bm Cañcalikappe; Si Paccagakappe; Bu Vaddha-
lakappe. A Kandy MS reads Cañḍalak⁹.

buddhassāti¹. Tena kho pana samayena Saṅgāravo² nāma mānavo Caṇḍalakappe paṭivasati tiṇṇam vedānam pāragū sanighaṇḍukeṭubhānai sākkharappabhadānam itihāsapāñca-mānam padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo. Assosi kho Saṅgāravo mānavo Dhānañjāniyā³ brāhmaṇiyā evam vācam bhāsamānāya, sutvā Dhānañjānim brāhmaṇīm etad avoca: Avabhūtā ca 'yam⁴ Dhānañjāni brahmaṇī parābhūtā ca 'yam⁵ Dhānañjāni brāhmaṇī vijjamānānam brāhmaṇānam, atha ca pana tassa munḍakassa samanākassa vaṇṇam bhāsatīti⁶.

Na hi⁷ pana tvam, tāta⁸ Bhadramukha⁹, tassa Bhagavato sīlapāññānam jānāsi; sace tvam, tāta Bhadramukha, tassa Bhagavato sīlapāññānam jāneyyāsi, na tvam, tāta Bhadramukha, tam Bhagavantam akkositabbam paribhāsi-tabbam maññeeyyāsi.

Tena hi, bhoti, yadā samāno Gotamo Caṇḍalakappam anuppatto hoti. atha kho me¹⁰ āroceyyāsi.

Evaṁ Bhadramukhāti kho Dhānañjāni brāhmaṇi Saṅgāravassa mānavassa paccassosi.

Atha kho Bhagavā Kosalesu anupubbena cārikām cara-māno Caṇḍalakappam tad avasari. Tatra sudam Bhagavā Caṇḍalakappe viharati Todeyyānam brāhmaṇānam ambavane. Assosi kho Dhānañjāni brāhmaṇi: Bhagavā kira Caṇḍala-kappam anuppatto Caṇḍalakappe viharati Todeyyānam brāhmaṇānam ambavane ti. Atha kho Dhānañjāni brāhmaṇi yena 'Saṅgāravo mānavo ten' upasamkami, upasamkamitvā Saṅgāravam mānavam etad avoca: Ayaṁ, tāta Bhadramukha, so Bhagavā Caṇḍalakappam anuppatto Caṇḍalakappe viharati Todeyyānam brāhmaṇānam ambavane. Yassa dāni tvam, tāta Bhadramukha, kālāni maññeasiti.

Evaṁ bhotiti¹¹ kho Saṅgāravo mānavo Dhānañjāniyā brāhmaṇiya paṭisutvā yena Bhagavā ten' upasamkami, upasamkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi sammodaniyām

¹ Sk Si omit 3rd repetition. ² So Sk Bm & Bu; Si Sagāravo. ³ Bm Dhānañjāniyā. ⁴ Sk athabhūtā 'yam; Bm v' ayam; Si ca yaṁ. ⁵ So Sk; Bm v' ayam; Si ca yash. ⁶ Bm bhisissatīti. ⁷ Sk omits hi. ⁸ Sk omits titi. ⁹ Sk Bh-ā. ¹⁰ Sk kho for me. ¹¹ Sk bhoti.

katham sārāṇiyam vītisāretvā ekamantai nisidi. Ekamantai nisinno kho Saṅgāravo māṇavo Bhagavantam etad avoca: — Santi kho¹, bho Gotama, eke samanabrahmaṇā diṭṭhadhammā-bhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyam paṭijānanti. Tatra, bho Gotama, ye te samanabrahmaṇā diṭṭhadhammā-bhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyam paṭijānanti, tesam bhavam Gotamo katamo ti²?

Diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattānam³ ādibrahmacariyam paṭijānāntānam⁴ pi kho aham, Bhāradvāja, ve-mattataṁ⁵ vadāmi. Santi, Bhāradvāja, eke samanabrahmaṇā anussavikā, te⁶ anussavena diṭṭhadhammābhiññāvosāna-pāramippattā ādibrahmacariyam paṭijānanti, seyyathāpi brāhmaṇā Tevijjā. Santi pana, Bhāradvāja, eke samanabrahmaṇā kevalam saddhāmattakena diṭṭhadhammābhiññāvosānapāra-mippattā ādibrahmacariyam paṭijānanti, seyyathāpi Takki Vīmaṇsi. Santi, Bhāradvāja, eke samanabrahmaṇā pubbe ananussutesu dhammesu sāmāṇ yeva dhammaṇ abhiññāya, diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyam paṭijānanti. Tatra, Bhāradvāja, ye te samanabrahmaṇā pubbe ananussutesu dhammesu sāmāṇ yeva dhammaṇ abhiññāya, diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyam paṭijānanti, tesāham asmi. Tad amina p' etam, Bhāra-dvāja pariyāyena veditabbam. Yathā ye te samanabrahmaṇā pubbe ananussutesu dhammesu sāmāṇ yeva dhammaṇ abhiññāya diṭṭhadhammābhiññāvosānapāramippattā ādibrahmacariyam paṭijānanti, tesāham asmi.

Idha me⁷, Bhāradvāja, pubbe va sambodhā anabhisam-buddhassa Bodhisattass' eva sato etad ahosi: — Sambādho gharāvāso rajāpatho, abbhokāso⁸ pabbajjā. Nayidam sukaram agāram ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇai ekantaparisuddham saṅkhalikhitaṁ brahmacariyam caritum. Yannūnāham kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyyan ti. So kho aham, Bhāradvāja, apa-

¹ Sk omits kho. ² Sk Bm omits ti. ³ Sk Bm d-pattā. ⁴ Bm p-antīti. Na pi kho aham. ⁵ Si vemattām. ⁶ Bm Si tena. ⁷ Bm omits me. ⁸ Bm a-se.

rena samayena daharo va samāno susu kālakeso ... (d.c. as from line 28 of Vol. I page 163 to page 167 line 8, substituting Bhāradvāja for bhikkhave) alam idam padhānāyāti.

Apissu main (d.c. as from line 29 of Vol. I page 249 to page 247 line 16, substituting Bhāradvāja for Aggivessana & omitting evarūpā pi kho me ... titthati p. 243 line 2 & on p. 244) ... āvatto bāhullāyāti.

So kho ahañ, Bhāradvāja, olārikam āhāram āhāretvā balam gahetvā vivic' eva kāmehi — pe — paṭhamajjhānam upasampajja vihāsim. Vitakkavīcārānam vūpasamā ajjhattān sampasādanām cetaso ekodibhāvam avitakkam avicāram sūmādhijam pītisukham dutiyajjhānam — pe — tatiyajjhānam upasampajja vihāsim.

So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye thite ānejjappatte (d.c. as from line 19 of Vol. I page 248 to page 249 line 21, substituting Bhāradvāja for Aggivessana & omitting evarūpā pi titthati on pp. 248, 249) ātāpino pahitattassa viharato ti.

Evañ vutte Saṅgāravo mānavo Bhagavantam etad avoca: — Atthita¹ vata² bhotō Gotamassa padhānam ahosi, sapurisa³ vata bhotō Gotamassa padhānam ahosi, yathā tam arahato sammāsambuddhassa. Kin nu kho⁴, bho Gotama, atthi devā ti?

Thānaso me tam⁵, Bhāradvāja, viditam yadidam atthi devā ti.

Kin nu kho, bho Gotama, atthi devā ti puttho samāno, thānaso me tam⁶, Bhāradvāja, viditam yadidam atthi devā ti⁷ vadesi? Nanu⁸, bho Gotama, evam sante tuochā musā hotiti?

Atthi devā ti, Bhāradvāja, puttho samāno, atthi devā

¹ So Sk Bm Si. ² Bm omits vata. ³ So Sk Bm Si. ⁴ Sk omit kho.

⁵ Bm Si kho pan etam. ⁶ Si pan' etam; Bm kho pan' etam. ⁷ Sk Si omit yadidam; Bm reads adhivedā (as throughout). ⁸ Bm Si nanu.

ti yo yadeyya, thānaso vidiṭā me vidiṭā ti yo vadeyya¹,
atha khvettha² viññūpurisena ekainsena niṭhami gantabbam³
yadidam atthi devā ti.

Kissa pana me bhavam Gotamo ādiken' eva na⁴ byā-
kūsiti?.

Ucce⁵ sammataṁ kho etam, Bhāradvāja, lokasmīm yad-
idam atthi⁶ devā ti.

Evaṁ yutte Saṅgāravo māpavo Bhagayantam etad avoca:
— Abhikkantam, bho Gotama; abhikkantam, bho Gotama,
Seyyathāpi, bho Gotama, nikujjitatā vā ukkujjeyya, paṭic-
channatā vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya.
andhakāre vā telapajjotam dhāreyya: Cakkhumanto rūpāni
dakkhīntīti, — evam evam bhotā Gotamena anekapariyāyena
dhammo pakāsito. Esāhaṁ Bhagavantam Gotamam saraṇam
gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṅghañ ca. Upāsakam mām
bhavam Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetam saraṇagatan ti.

SĀNGĀRAVĀSUTTAM DASAMAM.

BRĀHMAÑAVAGGO PAṄCAMO.

MAJJHIMAPANNĀSAMĀ SAMATTAM.

¹ So Si; Sk omits thānaso vadeyya; Bm thānaso me vidiṭā ti yo vadeyya. ² So Bm Si; Sk kho tvām. ³ Bm gantuñ; Si gantuñ vā. ⁴ Si omits na. ⁵ So Sk Bu; Bm Si uccena. ⁶ So Si Bu; Sk (here only) adhīdeyā, like Bm always. ⁷ Bm omits. ⁸ Bm Majjhimā Pañcasakā; Si Majjhimapāñcasakā. ⁹ So Si; Bm Sk omit.

101.

Evam me sutam. Ekam samayam Bhagavā Sakkesu viharati; Devadaham nāma Sakkānam nigamo. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad avoca:

Santi, bhikkhave, eke samaṇabrahmāna evam-vādino evam-dīṭhino: Yam kiñcayaṁ purisapuggalo paṭisainivedeti, sukham vā dukkham vā adukkhamasukham vā, sabban tam pubbekatahetu; iti purāṇānam kammānam tapasā vyantibhāvā, navānam kammānam akaraṇā āyatim anavassavo, āyatim anavassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbam dukkham nijjinnam bhavissatī. — Evam-vādino, bhikkhave, Niganṭhā. Evam-vādāham, bhikkhave, Niganṭhe upasamkamitvā evam vadāmi: Saccām kira tumhe, āvuso Niganṭhā, evam vādino evam-dīṭhino: Yam kiñcayaṁ purisapuggalo paṭisainivedeti, sukham vā dukkham vā adukkhamasukham vā, sabban tam pubbekatahetu; iti purāṇānam kammānam tapasā vyantibhāvā, navānam kammānam akaraṇā, āyatim anavassavo, āyatim anavassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbam dukkam nijjinnam bhavissatī? Te ce me, bhikkhave, Niganṭhā evam putṭhā Āmā ti patijānanti, tyāham evam vadāmi: Kim pana tumhe, āvuso Niganṭhā, jānātha: Ahuvām' eva mayam pubbe, na nāhuvamhāti?

No h' idam āvuso.

Kim pana tumhe, āvuso Niganṭhā, jānātha: Akarām' eva mayam pubbe pāpam kammaṁ, na nākaramhāti?

No h' idam āvuso.

Kim pana tamhe, āvuso Niganṭhā, jānātha: Evarūpam vā evarūpam vā pāpam kammaṁ akaramhāti?

No h' idam āvuso.

Kim pana tumhe, āvuso Niganṭhā jānātha: Ettakam vā dukkham nijjinnam, ettakam vā dukkham nijjiretabbam, ettakamhi vā dukkhe nijjinnē sabbam dukkham nijjinnam bhavissatī?

No h' idam āvuso.

Kim pana tumhe, āvuso Niganṭhā, jānātha ditthe va dhamme akusalānaṁ dhammānaṁ pahānaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadan ti?

No h' idam, āvuso.

Iti kira tumhe, āvuso Niganṭhā, na jānātha: Ahuvām' eva mayam pubbe, na nāhuvamhāti; na jānātha: Akarām' eva mayam pubbe pāpām kammām, na nākaramhāti; na jānātha: Evarūpām vā evarūpām vā pāpām kammām akaramhāti; na jānātha: Ettakām vā dukkhaṁ nijjīṇṇām, ettakām vā dukkhaṁ nijjiretabbām, ettakamhi vā dukkhe nijjīṇne sabbam dukkhaṁ nijjīṇṇām bhavissatīti; na jānātha ditthe va dhamme akusalānaṁ dhammānaṁ pahānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadaṁ¹. Evam sante āyasmantānaṁ Niganṭhānaṁ na kallam assa veyyakaraṇāya: Yam kiñcayaṁ purisapuggalo paṭisanivedeti, sukham vā dukkham vā adukkhamasukham vā, sabbā tam pubbekatahetu; iti purāṇānaṁ kammānaṁ tapasā vyantibhāvā, navānāni kammānaṁ aka-², āyatim anavassavo, āyatim anassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbam dukkhaṁ nijjīṇṇām bhavissatīti. Sace³ tumhe, āvuso Niganṭhā⁴, jāneyyātha: Ahuvām' eva mayam pubbe, na nāhuvamhāti, — jāneyyātha: Akarām' eva mayam pubbe pāpām kammām, na nākaramhāti jāneyyātha: Evarūpām vā evarūpām vā pāpām dhammām akaramhāti; jāneyyātha: Ettakām vā dukkhaṁ nijjīṇṇām ettakām vā dukkhaṁ nijjiretabbām, ettakamhi vā dukkhe nijjīṇne sabbam dukkhaṁ nijjīṇṇām bhavissatīti; jāneyyātha ditthe va dhamme akusalānaṁ dhammānaṁ pahānaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadaṁ. Evam sante āyasmantānaṁ Niganṭhānaṁ kallam assa veyyakaraṇāya, yam kiñcayaṁ purisapuggalo paṭisanivedeti, sukham vā dukkham vā adukkhamasukham vā, sabbā tam pubbekatahetu; iti purāṇānaṁ

¹ Cf. I 93 For the foregoing argument. ² Sk here akarane, *supra* akaranās generally. ³ Si adds pana. ⁴ Here in Sk begins an undecipherable passage extending to sesāñ ca nānadasasanam on page 218.

kammānaṁ tapasā vyantibhāvā, navānaṁ kammānaṁ akaraṇā, āyatim anavassavo, āyatim anavassavā kammakkhayo, kam-makkhayyā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, ve-danākkhayā sabbam dukkhaṁ nijjīṇaṁ bhavissatīti.

Seyyathāpi, āuso Niganṭhā, puriso sallena viddho assa savisena gālhūpalepanena¹; so sallassa pi vedanāhetu² duk-khā tippā kaṭukā vedanā vediyeyya; tassa mittāmacca nāti-sālohitā bhisakkam sallakattam upaṭṭhapeyyum³; tassa so bhisakko sallakatto satthena vanamukham parikanteyya; so satthena pi vanamukhassa parikantanahetu dukkhā tippā⁴ kaṭukā vedanā vediyeyya; tassa so bhisakko sallakatto esa-niyā sallam eseyya; so esaniyā pi sallassa esanāhetu⁵ dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyeyya; tassa so bhisakko sallakatto sallam abbyaheyya⁶; so sallassa pi abbyahanahetu⁷ dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyeyya; tassa so bhisakko sallakatto agadaṅgāram vanamukhe odaheyya; so agadaṅgārassa pi vanamukhe odahanahetu dukkhā tippā katukā vedanā vedi-yeyya; so aparena samayena rūlhena⁸ vanena sañchavinā⁹ arogo assa sukhī serī sayamivasi pena kāmaṅgamo; tassa evam assa: — Aham kho pubbe viddho ahosiṇ savisena gālhū-palepanena; so 'ham sallassa pi vedanāhetu dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyeyyi; tassa me mittāmacca nāti-sālohitā bhisakkam sallakattam upaṭṭhapesum; tassa me so bhisakko sallakatto satthena vanamukham parikanti¹⁰; so 'ham sallena pi vanamukhassa parikantanahetu dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyeyyi; tassa me so bhisakko sallakatto esaniyā sallam esi; so 'ham esaniyā pi sallassa esanāhetu dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyeyyi; tassa me so bhisakko sallakatto sallam abyahi¹¹; so 'ham sallassa pi abbyahanahetu¹² dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyeyyi; tassa me so bhisakko sallakatto agadaṅgāram vanamukhe odahi; so 'ham agadaṅgārassa pi vanamukhe odahanahetu dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyeyyi;

¹ Si gālhupalepanena; Bm gālapalepanena; Bu gālhupalepanen ti bahalū-panena. ² Si vedanahetu. ³ Bu upaṭṭhapeyyum. ⁴ Bm Si tibbā throughout, as Sk sometimes. ⁵ Si esanahetu. ⁶ Si abbhūnheyya. ⁷ Si abbhūhanahetu. ⁸ Bm rūlhena. ⁹ Si sañchavinā. ¹⁰ Si parikantati.

¹¹ Si abbhūhi. ¹² Si abbhūhanahetu.

so 'mhi¹ etārahi rūlhena vaṇena saṁchavinā arogo sukhī serī sayainvāsi yena kāmaṅgamo ti. — Evam eva kho, āvuso Nigaṇṭhā, sace tumhe jāneyyātha: Ahuvām' eva mayam pubbe na nāhvambhāti, jāneyyātha: Akarām' eva mayam pubbe pāpaṁ kammaṁ, na nākarambhāti; jāneyyātha: Eva-rūpaṁ vā evarūpaṁ vā pāpaṁ kammaṁ akarambhāti; jāneyyātha: Ettakam vā dukkham nijjīnnaṁ ettakam vā dukkham nijjiretabbam, ettakamhi vā dukkhe nijjinne sabbam dukkham nijjīnnaṁ bhavissatīti; jāneyyātha dīṭhe va dhamme akusalānaṁ kammānaṁ pahānaṁ, kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadām. Evaṁ sante āyasmantānaṁ Nigaṇṭhānaṁ kallam assa veyyākaranāya: Yam kiñcāyam purisapuggalo paṭisam-vedeti, sukham vā dukkham vā adukkhamasukham vā, sabban tam pubbekatahetu; iti purāṇānaṁ kammānaṁ tapasā vyantibhāvā, navānaṁ kammānaṁ akaranā, āyatim anavassavo, āyatim anavassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbam dukkham nijjīnnaṁ bhavissatīti. Yasmā ca kho tumhe, āvuso Nigaṇṭhā, na jānātha: Ahuvām' eva mayam pubbe, na nāhvambhāti, na jānātha: Akarām' eva mayam pubbe pāpaṁ kammaṁ, na nākarambhāti; na jānātha: Evarūpaṁ vā evarūpaṁ vā pāpakammām akarambhāti; na jānātha: Ettakam vā dukkham nijjīnnaṁ ettakam vā dukkham nijjiretabbam ettakamhi vā dukkhe nijjinne sabbam dukkham nijjīnnaṁ bhavissatīti, na jānātha dīṭhe va dhamme akusalānaṁ dhammānaṁ pahānaṁ kusalānaṁ dhammānaṁ upasampadām, — tasmā āyasmantānaṁ Nigaṇṭhānaṁ na kallam assa veyyākaranāya: Yam kiñcāyam purisapuggalo paṭisam-vedeti, sukham vā dukkham vā adukkhamasukham vā, sabban tam pubbekatahetu; iti purāṇānaṁ kammānaṁ tapasā vyantibhāvā, navānaṁ kammānaṁ akaranā, āyatim anavassavo, āyatim anavassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabban tam dukkham nijjīnnaṁ bhavissatīti.

Evaṁ vutte, bhikkhave, te Nigaṇṭhā mañ etad avocūm:

¹ Si so 'ham.

Niganṭho, āvuso, Nāṭaputto¹ sabbaññū sabbadassavī apari-sesam² nānadassanam paṭijānāti: Carato ca me tiṭṭhato ca suṭṭassa ca jāgarassa ca satataṁ samitam nānadassanam pacca-paṭṭhitam ti. So evam āha: Athi kho vo³, āvuso Ni-ganṭhā, pubbe pāpam kammaṁ kataṁ. Tam⁴ imāya kaṭukāya dukkarakārikāya nijjaretha⁵; yaṁ pan' ettha etarahi kāyena saṁvutā vācāya saṁvutā manasā saṁvutā, tam āyatim pāpassa kammaṭṭha akaraṇam; iti purāṇam kammānam ta-pasā vyantibhāvā⁶, navānam kammānam akaraṇā, āyatim anavassavo, āyatim anavassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbam dukkham nijjinnam bhavissatiti. Tañ ca pan' amha-kam ruccati c' eva khamati ca tena c' ambā attamanā ti.

Evam vutte ahaṁ, bhikkhave, te Niganṭhe etad avocāni: Pañca kho ime, āvuso⁷ Niganṭhā, dhammā diṭṭhe va dhamme dvidhā vipākā. Katame pañca? — Saddhā ruci anussavo ḫāraparivitakko diṭṭhimijjhānakhanti. Ime kho, āvuso Niganṭhā, pañca dhammā diṭṭhe va dhamme dvidhā vipākā. Tatr' āyasmantānam Niganṭhānam kāntitām se satthari saddhā, kā rūci, ko anussavo, ko ḫāraparivitakko, kā diṭṭhimijjhānakhanti? Evamvādī⁸ kho ahaṁ, bhikkhave, Niganṭhesu na kiñci sahadhammikam vādaparihāram saamanupassāmi. Puna ca parāhaṁ, bhikkhave, te Niganṭhe evam vadāmi. — Tam kim maññath', āvuso Niganṭhā? Yasmīn vo⁹ samaye tippo upakkamo hoti tippam padhānam, tippā tamhi¹⁰ samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyatha¹¹; yasmīn pana vo¹² samaye na tippo upakkamo hoti na tippam padhānam, na tippā¹³ tamhi¹⁰ samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyathāti?

Yasmīn¹⁴ no, āvuso Gotama, samaye tippo upakkamo hoti tippam padhānam, tippā tamhi samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyāma. Yasmīn pana no

¹ So Bm Si. ² Bm aparaś sesañ cn. ³ Si atthi vo; Bm atthi nu kho te. ⁴ Sk omits āvuso & tam. ⁵ Bm Si nijjiretha. ⁶ Sk here vy-ve.

⁷ Sk omits āvuso. ⁸ Bm evamvādisu. ⁹ Sk omits here, inserting hi here & after samaye. ¹⁰ Si tasmin. ¹¹ Sk v-i; Bm yediyetha throughout. ¹² Sk te. ¹³ Sk padhānantiyā. ¹⁴ Bm adds pana.

samaye na tippo upakkamo hoti na tippam padhānam, na tippā tamhi samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyāmāti.

Iti kir', āvuso Nigaṇṭhā. — Yasmiṁ vo¹ samaye tippo upakkamo hoti tippam padhānam, tippā tamhi samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyatha; yasmiṁ pana² vo pana samaye na tippo upakkamo hoti na tippam padhānam, na tippā tamhi samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyatha. Evaṁ sante āyasmantānam Nigaṇṭhānam kallam asa³ veyyākaranāya: Yam kiñcāyam purisapuggalo patisamvedeti, sukham vā dukham vā adukkhamasukham vā, sabban tam pubbekatahetu; iti purāṇānam kammānam tapasā vyantibhāvā, navānam kammānam akaraṇā āyatim anavassavo, āyatim anavassavā kammakhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbam dukham nijjīṇnam bhavissatīti. Sace, āvuso Nigaṇṭhā, yasmiṁ vo⁴ samaye⁵ tippo upakkamo hoti tippam padhānam, tiṭṭhey' eva⁶ tamhi samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā⁷; yasmiṁ pana vo⁸ samaye na tippo upakkamo hoti na tibbām padhānam tiṭṭhey' eva⁹ tasmiṁ samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā⁷. Evaṁ sante āyasmantānam Nigaṇṭhānam kallam assa veyyākaranāya: Yam kincāyam purisapuggalo patisamvedeti, sukham vā dukham vā adukkhamasukham vā, sabban tam pubbekatahetu; iti purāṇānam kammānam — pe¹⁰ — sabbam dukham nijjīṇnam bhavissatīti. Yasma ca kho, āvuso Nigaṇṭhā, yasmiṁ pana¹¹ vo samaye tippo upakkamo hoti tippam padhānam, tippā tamhi samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyatha. Yasmiṁ pana vo¹² samaye na¹³ tippo upakkamo hoti na tippam padhānam, na tippam tamhi samaye opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyatha. Te tumhe sāmaṁ yeva opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyamānā avijjā aññānā¹⁴ sammohā

¹ Sk kho. ² Sk omits. ³ Sk na kalla. ⁴ Sk omits. ⁵ Sk samayena.

⁶ So Si; Bm tibbā; Sk na tibbā. ⁷ Bm adds vediyetha. ⁸ Sk vo pana.

⁹ Se Si; Bm na tibbā; Sk tibbā. ¹⁰ Bm Si omit pe & recite in extenso.

¹¹ Sk omits pana. ¹² Sk vo pana. ¹³ Sk omits. ¹⁴ Si aññānā.

vipaccetha: Yam kiñcayaṁ purisapuggalo patisaṁvedeti, sukhām vā dukkham vā adukkhamasukham vā, sabban tam pubbekatahetu; iti purāṇām kammānām tapasā vyanti-bhāvā, navānām kammānām akaraṇā, āyatim anavassavo, āyatim anavassavā kammakkhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbam dukkham nijjīṇam bhavissatiti. Evamvādī pi¹ kho aham, bhikkhave, Niganṭhesu na kiñci sahadhammadikam vādapatihāram samanupassāmi.

Puna ca panāham², bhikkhave, te Niganṭhe evam vadāmi: — Tam kim maññath', āvuso Niganṭhā? Yam idam kammām ditṭhadhammavedanīyam³, tam upakkamena vā padhānena vā samparāyavedanīyam hotūti labbham etan ti?

No h' idam, āvuso.

Yam pan' idam kammām samparāyavedanīyam, tam upakkamena vā padhānena vā ditṭhadhammavedanīyam hotūti labbham etan ti?

No h' idam, āvuso.

Tam kim maññath', āvuso Niganṭhā? Yam idam kammām sukhavedanīyam, tam upakkamena vā padhānena vā dukkhavedanīyam hotūti labbham etan ti?

No h' idam, āvuso.

Yam pan' idam kammām dukkhavedanīyam, tam upakkamena vā padhānena vā sukhavedanīyam hotūti labbham etan ti?

No h' idam, āvuso.

Tam kim maññath', āvuso Niganṭhā? Yam idam kammām paripakkavedanīyam, tam upakkamena vā padhānena vā aparipakkavedanīyam hotūti labbham etan ti?

No h' idam, āvuso.

Yam pan' idam kammām aparipakkavedanīyam tam upakkamena vā padhānena vā paripakkavedanīyam hotūti labbham etan ti?

No h' idam, āvuso.

Tam kim maññath', āvuso Niganṭhā? Yam idam kam-

¹ So Sk Si; Bm evamvādisu pi. ² Si paraham. ³ Sk & Bu d-iyam.

mām bahuvedaniyām, tam upakkamena vā padhānena vā appavedanīyām hotūti labbhām etan tī?

No h' idam, āvuso.

Yām pan' idam kammām appavedanīyām, tam upakkamena vā padhānena vā bahuvedaniyām hotūti labbhām etan tī?

No h' idam, āvuso.

Tam kim maññath', āvuso Nigañṭhā? Yam idam kammām vedanīyām¹, tam upakkamena vā padhānena vā ave-
danīyām hotūti labbhām etan tī?

No h' idam, āvuso.

Yām pan' idam kammām avedanīyām, tam upakkamena vā padhānena vā vedanīyām¹ hotūti labbhām etan tī?

No h' idam, āvuso.

Iti kir', āvuso Nigañṭhā, yam idam kammām diṭṭha-
dhammavedanīyām, tam upakkamena vā padhānena vā sam-
parāyavedanīyām hotūti alabbhām² etam; yam³ idam kammām samparāyavedanīyām, tam upakkamena vā padhānena vā diṭṭhadhammavedanīyām hotūti alabbhām etam; yam p'⁴ idam kammām sukhavedanīyām, tam upakkamena vā padhānena vā dukkhavedanīyām hotūti alabbhām etam; yam p' idam kammām dukkhavedanīyām, tam upakkamena vā padhānena vā sukhwavedanīyām hotūti alabbhām etam; yam p' idam kammām paripakkavedanīyām, tam upakkamena vā padhānena vā aparipakkavedanīyām hotūti alabbhām etam; yam p' idam kammām aparipakkavedanīyām, tam upakkamena vā padhānena vā paripakkavedanīyām hotūti alabbhām etam; yam p' idam kammām bahuvedanīyām, tam upakkamena vā padhānena vā appavedanīyām hotūti alabbhām etam; yam p' idam kammām appavedanīyām, tam upakkamena vā bahuve-
danīyām hotūti alabbhām etam; yam p' idam kammām ve-
danīyām¹, tam upakkamena vā padhānena vā avedanīyām hotūti alabbhām etam; yam p' idam kammām avedanīyām, tam upakkamena vā padhānena vā vedanīyām hotūti alabbhām etam. Evam sante āyasmantānam Nigañṭhānam aphalo

¹ Bm savedanīyām. ² Sk labbhām. ³ Bm adds pana. ⁴ Si omits pi.

upakkamo hoti¹ aphalam padhānam. Evamvādī, bhikkhave, Nigaṇṭhā; evamvādīnām, bhikkhave. Nigaṇṭhānam² dasa sahadhammikā vādānuvādā gārayham thānam³ āgacechanti.

Sace, bhikkhave, sattā pubbekatahetu sukhadukkham paṭisamvēdenti, addhā, bhikkhave, Nigaṇṭhā pubbedukkata-kammakārino⁴, yam etarahi evarūpā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti. Sace, bhikkhave, sattā issaranimānahetu sukhadukkham paṭisamvēdenti, addhā, bhikkhave, Nigaṇṭhā pāpakena issarena nimmitā, yam etarahi evarūpā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti. Sace, bhikkhave, sattā saṅgatibhāvahetu sukhadukkham paṭisamvēdenti, addhā, bhikkhave, Nigaṇṭhā pāpasaṅgatikā, yam etarahi evarūpā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti. Sace, bhikkhave, sattā abhijātihetu sukhadukkham paṭisamvēdenti, addhā, bhikkhave, Nigaṇṭhā pāpābhijātikā yam etarahi evarūpā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti. Sace, bhikkhave, sattā ditṭhadhammupakkamahetu⁵ sukhadukkham paṭisamvēdenti, addhā, bhikkhave, Nigaṇṭhā pāpaditṭhadhammupakkamā⁶, yam etarahi evarūpā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti. Sace, bhikkhave, sattā pubbekatahetu sukhadukkham paṭisamvēdenti, gārayhā Nigaṇṭhā; no ce sattā pubbekatahetu sukhadukkham paṭisamvēdenti, gārayhā Nigaṇṭhā. Sace, bhikkhave, sattā issarinimānahetu sukhadukkham paṭisamvēdenti, gārayhā Nigaṇṭhā; no ce sattā issarinimānahetu sukhadukkham paṭisamvēdenti, gārayhā Nigaṇṭhā. Sace, bhikkhave, sattā saṅgatibhāvahetu sukhadukkham paṭisamvēdenti, gārayhā Nigaṇṭhā; no ce sattā saṅgatibhāvahetu sukhadukkham paṭisamvēdenti, gārayhā Nigaṇṭhā. Sace, bhikkhave, sattā abhijātihetu sukhadukkham paṭisamvēdenti, gārayhā Nigaṇṭhā; no ce sattā abhijātihetu sukhadukkham paṭisamvēdenti, gārayhā Nigaṇṭhā. Sace, bhikkhave, sattā ditṭhadhammupakkamahetu sukhadukkham paṭisamvēdenti,

¹ Sk hotiti. ² Sk omits these three words; Si (not Bu) Nigantho. ³ So Sk Bu; Bm gārayhaṭhānam; Si gāreyhaṭhānam; Bu adds: vāda-nuppattā gārayhā thāna ti pi pātho. ⁴ So Sk Bu; Bm Si dukkaṭak. ⁵ Bm -dhammūp. ⁶ Bm Nigaṇṭhā evarūpā ditṭhadhammūpakkamā.

gārayhā Niganṭhā; no ce sattā ditṭhadhammupakkamahetu sukhadukkham paṭisamvedenti, gārayhā Niganṭhā. Evaṁ-vādi, bhikkhave, Niganṭhā; evamvādinām, bhikkhave, Niganṭhānam¹ ime dasa² sahadhammikā vādānuvādā gārayham tħānam āgacchanti. Evam kho, bhikkhave, aphalo upakkamo hoti aphalam padhānam.

Kathaū ca, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalam padhānam? Idha, bhikkhave, bhikkhu na heva anaddhabhūtam attānam dukkhena addhabhāveti, dhammikañ ca su-kham nā paricajjati, tasmīn ca sukhe anadhimucchite hoti. So evam pajānāti: Imassa kho me dukkhanidānassa sam-khāram padahato saṅkhārapadhānā³ virāgo hoti; imassa pana me dukkhanidānassa ajjhupekkhato⁴ upekham⁵ bhāvayato virāgo hotiti. So yassa khvāssa⁶ dukkhanidānassa sam-khāram padahato saṅkhārapadhānā virāgo hoti, saṅkhāram tattha⁷ padahati; yassa pana dukkhanidānassa ajjhupekkhato upekham bhāvayato virāgo hoti, upekham tattha bhāveti tassa dukkhanidānassa saṅkhāram padahato saṅkhārapad-dhānā virāgo hoti⁸. — Evam pi'ssa tam dukkham nijin̄nam⁹ hoti, tassa tassa dukkhanidānassa ajjhupekkhato upekham bhāvayato virāgo hoti, evam pi'ssa tam dukkham nijin̄nam hoti.

Seyyathāpi, bhikkhave, puriso itthiyā sāratto paṭibaddhacitto tibbacchando¹⁰ tibbāpekhō¹¹. So tam itthim passeyya aññena¹² purisena saddhim santiṭhantim sallapantim sañjagghantim sañhasantim. Tam kimi maññatha, bhikkhave? Api nu tassa purissassa, amuni itthim disvā aññena purisena saddhim santiṭhantim sallapantim sañjagghantim sañhasantim, uppajjeyyūm sokaparidevadukkadamassupāyāsā¹³ ti?

Evam bhante. Tam kissa hetu? Amu hi, bhante, puriso amussā itthiyā sāratto paṭibaddhacitto tibbacchando tibbā-

¹ Sk omits these three words. ² Sk sace ime, omitting dasa. ³ So Sk Si; Bm Bu saṅkhārapadhānā. ⁴ So all MSS. & Bu. ⁵ So Sk Bu; Bm Si upekham. ⁶ So Bu; Si yassa hi khvāssa; Bm yassa hi khvāssa; Sk yassa hi kho pan' assa. ⁷ So Si Bu; Sk tattha s.p.; Bm tattha p.s.

⁸ Sk hottiti. ⁹ Sk here nijin̄nai. ¹⁰ So Sk Bu; Bm Si tibbacchando.

¹¹ So Sk Bu; Bm Si tibbāpekkhō. ¹² Sk adds vā. ¹³ Bm s-ūpāyāsa.

pekkō; tasmā tam itthim disvā aññena purisena saddhim santiññantim sallapantim sañjagghantim sañhasantim, uppajjanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti.

Atha kho bhikkhave, tassa purisassa evam assa: Ahañ kho amussā¹ itthiyā sāratto pañibaddhacitto tibbacchando tibbā-pekho²; tassa me amūn itthim disvā aññena purisena saddhim santiññantim sallapantim sañjagghantim sañhasantim³ uppajjanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā⁴; yan nūnāham yo me amussā itthiyā chandarāgo tam pajaheyyan ti. So yo amussā itthiyā chandarāgo tam pajaheyya. So tam itthim passeyya aparena samayena aññena purisena saddhim santiññantim sallapantim sañjagghantim sañhasantim. Tam kiñ maññatha, bhikkhave? Api nu tassa purisassa amūn itthim disvā aññena purisena saddhim santiññantim sallapantim sañjagghantim sañhasantim, uppajjeyyam sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti?

No h' etam, bhante. Tam kissa hetu? Amu hi, bhante, puriso amussā itthiyā vitarāgo; tasmā tam itthim disvā aññena purisena saddhim santiññantim sallapantim sañjagghantim sañhasantim na⁵ uppajjanti sokadevadukkhadomanassupāyāsā ti.

Evam eva kho, bhikkhave, na heva anaddhabhūtam attānam dukkhena addhabhāveti, dhammikañ ca sukham na paricajati⁶; tasmiñ ca sukhe anadhimuccito hoti⁷. So evam pajānāti: Imassa kho me dukkhanidānassa sañkhāram padahato sañkhārappadhānā virāgo hoti. Imassa pana me dukkhanidānassa ajjhupekkhato upekhabhāvayato virāgo hotiti⁸. So yassa khvāssa⁹ dukkhanidānassa sañkhāram padahato sañkhārappadhānā virāgo hoti, sañkhāram tattha padahati; yassa pan' assa dukkhanidānassa ajjhupekkhato upekham bhāvayato virāgo hoti, upekham tattha bhāveti, tassa tassa dukkhanidānassa sañkhāram padahato sañkhārappadhānā virāgo hoti, evam pi'ssa tam dukkham nijjīṇnam

¹ Sk āvuso. ² Sk here tibbāpakkō. ³ Sk omits. ⁴ Bm adds so. ⁵ Sk omits na. ⁶ Sk paricajati. ⁷ Sk omits hoti. ⁸ So Sk; Bm Si hoti.

⁹ Sk yassa hi kho pan' assa.

hoti, tassa tassa dukkhanidānassa ajjhupekkhato upekham
bhāvayato virāgo hoti, evam pi'ssa dukkham nijjinnam hoti.
Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalam pa-
dhānam.

Puna ca paraṁ, bhikkhave, bhikkhu iti paṭisañcikkhati:
Yathāsukham kho¹ me viharato akusalā dhammā abhivad-
dhanganti² kusalā dhammā parihāyanti; dukkhāya pana me
attānam padahato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā
abhivadḍhanti. Yannūnāham dukkhāya attānam padaheyyan-
ti? So dukkhāya attānam padahati, tassa dukkhāya attānam
padahato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhi-
vadḍhanti. So na aparena samayena dukkhāya attānam pada-
hati. Tam kissa hetu? Yassa hi so, bhikkhave, bhikkhu
atthāya dukkhāya attānam padaheyya, svāssa attho abhi-
nipphammo hoti, tasmā na aparena samayena dukkhāya attā-
nam padahati. Seyyathāpi, bhikkhave, usukāro³ tejanam
dvīsu alātesu ātāpeti paritāpeti ujuṁ⁴ karoti kammaniyaṁ.
Yato kho, bhikkhave, usukārassa tejanam dvīsu alātesu ātā-
pitam hoti paritāpitam⁵ hoti ujuṁ kataṁ⁶ kammaniyaṁ, na
so tam⁷ aparena samayena usukāro tejanam dvīsu alātesu
ātāpeti paritāpeti ujuṁ karoti kammaniyaṁ. Tam kissa hetu?
Yassa hi so, bhikkhave, atthāya usukāro tejanam dvīsu atā-
lesu ātāpeyya paritāpeyya ujuṁ kareyya kammaniyaṁ, svāssa
attho abinipphammo hoti; tasmā na aparena samayena usukāro
ca tejanam dvīsu alāpesu ātāpeti paritāpeti ujuṁ karoti
kammaniyaṁ.— Evam eva kho, bhikkhave, bhikkhu iti paṭi-
sañcikkhati: Yathāsukham kho me⁸ viharato akusalā dhammā
abhivadḍhanganti kusalā dhammā parihāyanti, dukkhāya pana
me attānam padahato akusalā dhammā parihāyanti kusalā
dhammā abhivadḍhanti; yannūnāham dukkhāya attānam
p' daheyyan ti. So dukkhāya attānam padahati, tassa duk-
khāya attānam padahato akusalā dhammā parihāyanti kusalā
dhammā abhivadḍhanti. So na⁹ aparena samayena duk-

¹ Sk omits kho. ² Sk omits from here to kusalā dhammā abhivadḍhanti. ³ Bm usukāro. ⁴ Bm ujukaṁ. ⁵ Sk ātāpetam & paritāpetam.

⁶ So Bm; Sk ujukaṁ kataṁ; Si ujukataṁ. ⁷ Sk omits so taṁ. ⁸ Sk yathā su me. ⁹ Sk omits na.

khāya attānam padahati. Tam kissa hetu? Yassa hi so, bhikkhave, bhikkhu atthāya dukkhāya attānam padaheyya, svāssa attho abhinipphanno hoti, tasmā na aparena samayena dukkhāya attānam padahati¹. Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalam padhānam.

Puna ca param, bhikkhave, idha Tathāgato loke uppajjati arahām sammāsambuddho vijjācaranasampanno sugato lokavidū (repeat from Vol. I p. 179 l. 2 to p. 181 l. 24) cittam parisodheti.

So ime pañca nīvaraṇe² pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalikaraṇe vivic' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāram vivekajam pītisukham paṭhamajjhānam³ upasampajja viharati. Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti sapbalam padhānam.

Puna ca param, bhikkhave, bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā, ajjhattamā sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvam avitakkam avicāram samādhijam pītisukham dutiyajjhānam upasampajja viharati. Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalam padhānam.

Puna ca param, bhikkhave, bhikkhu pītiyā ca virāgā upekhako⁴ ca viharati sato ca sampajāno, sukhañ ca kāyena paṭisamvedeti yan tam ariyā ācikkhanti: Upekhako satimā sukhavihāri ti tatiyajjhānam⁵ upasampajja viharati. Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalam padhānam.

Puna ca param, bhikkhave, bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va⁶ somanassadomanassānam atthagamā⁷ adukkhamasukham upekhāsatipārisuddhim catutthajjhānam⁸ upasampajja viharati. Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalam padhānam.

So evam samāhite citte parisuddhe (repeat from Vol. I p. 182 l. 19 to l. 33) anussarati. Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalam padhānam.

So evam samāhite citte parisuddhe (repeat from Vol. I p. 183 l. 1 to l. 18) satte pajānāti. Evam pi, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalam padhānam.

¹ Si padahatiti. ² Bm nīvaraṇe. ³ So Sk; Bm Si pathamam jhāmā &c., as usual. ⁴ Bm Si upekhako. ⁵ Bm Si tatiyām jhānam. ⁶ Sk addis kho. ⁷ Bm Si atthangamī. ⁸ Bm Si catuttham jhānam.

So evam samāhite citte parisuddhe (*repeat from Vol. I p. 279 l. 19 to l. 32*) itthattāyāti pajānāti. Evam kho, bhikkhave, saphalo upakkamo hoti saphalam padhānam.

Evamvādī, bhikkhave, Tathāgato, evamvādiṁ, bhikkhave, Tathāgatam¹ dasa sahadhammikā pāsaṁsaṭṭhānā āgacchanti. Sace, bhikkhave, sattā pubbekatahetu sukhadukkham paṭisamivedenti, addhā, bhikkhave, Tathāgato² pubbesukata-kammakāri, yaṁ etarahi evarūpā anāsavā sukhā vedanā vedeti. Sace, bhikkhave, sattā issaranimmañāhetu sukhadukkham paṭisamivedenti, addhā, bhikkhave, Tathāgato bhad-dakena issarena nimmito, yaṁ etarahi evarūpā anāsavā sukhā vedanā vedeti. Sace, bhikkhave, sattā saṅgatibhāvahetu sukhadukkham paṭisamivedenti, addhā, bhikkhave, Tathāgato kalyāṇasaṅgatiko, yaṁ etarahi evarūpā anāsavā sukhā vedanā vedeti. Sace, bhikkhave, sattā abhijātihetū sukhadukkham paṭisamivedenti, addhā, bhikkhave, Tathāgato kalyāṇābhijātiko, yaṁ etarahi evarūpā anāsavā sukhā vedanā vedeti. Sace, bhikkhave, sattā diṭṭhadhammupakkamahetu sukhadukkham paṭisamivedenti, addhā, bhikkhave, Tathāgato kalyāṇadiṭṭhadhammupakkamo, yaṁ etarahi evarūpā anāsavā sukhā vedanā vedeti. Sace, bhikkhave, sattā pubbekatahetu sukhadukkham paṭisamivedenti, pāsaṁso Tathāgato; no ce sattā pubbekatahetu sukhadukkham paṭisamivedenti, pāsaṁso Tathāgato. Sace, bhikkhave, sattā issaranimmañāhetu sukhadukkham paṭisamivedenti, pāsaṁso Tathāgato; no ce sattā issaranimmañāhetu sukhadukkham paṭisamivedenti, pāsaṁso Tathāgato³. Sace, bhikkhave, sattā saṅgatibhāvahetu sukhadukkham paṭisamivedenti, pāsaṁso Tathāgato; no ce sattā saṅgatibhāvahetu sukhadukkham paṭisamivedenti, pāsaṁso Tathāgato. Sace, bhikkhave, sattā abhijātihetū sukhadukkham paṭisamivedenti, pāsaṁso Tathāgato, no ce sattā abhijātihetū sukhadukkham paṭisamivedenti, pāsaṁso Tathāgato. Sace, bhikkhave, sattā diṭṭhadhammupakkamahetu sukhadukkham paṭisamivedenti, pāsaṁso Tathāgato; no ce sattā diṭṭhadhammupakkamahetu

¹ Bm evamvādīnaṁ b. Tathāgatinaṁ. ² Sk T-te. ³ Sk omits the whole of this sentence from sace.

sukhadukkham pātisamvēdenti, pāsamiso Tathāgato. Evam-vādi, bhikkhave, Tathāgato¹, evamvādim, bhikkhave, Tathāgataṁ² ime dasa sabadhammadmikā pāsamsaṭṭhānā āgac-chantī³.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun ti.

DEVADAHASUTTAM PATHAMAM.

102.

Evam me sutam. Ekaṁ samayam Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapindikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhave ti. Bhadante⁴ ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad avoca:

Santi, bhikkhave, eke samaṇabrahmaṇa aparantakappikā aparantanuditthino aparantam ārabba anekavihitāni adhivuttipadāni⁵ abbivadanti. Saññī attā hoti arogo⁶ param maraṇā ti itth' eke abbivadanti. Asaññī attā hoti arogo param maraṇā ti itth' eke abbivadanti. N' eva saññī nāsaññī attā hoti arogo param maraṇā ti itth' eke abbivadanti. Sato vā pana sattassa ucchedam vināśam vibhavam paññāpentī. Dīṭṭhadhammanibbānam vā pan' eke abbivadanti. Iti santam vā attānam paññāpentī arogam param maraṇā⁷. Sato vā pana sattassa ucchedam vināśam vibhavam paññāpentī. Dīṭṭhadhammanibbānam vā pan' eke abbivadanti⁸. Iti imāni pañca hutvā tīṇi honti, tīṇi hutvā pañca honti. Ayam udeso pañcattayassa⁹.

Tatra, bhikkhave, ye te samaṇabrahmaṇā saññim attā-

¹ So Si; Bm T-tā; Sk T-tā. ² So Si; Sk omits these three words; Bm evamvādinām b. Tathāgatānā. ³ Sk āgacechanti. ⁴ Bm bhaddante. ⁵ So Bu; Sk Bm Si adhimuttipadāni; cf. I Dīgha 12 & 30. ⁶ Sk īrogo throughout. ⁷ Sk adds ti. ⁸ Bm omits this sentence, -sato...abbivadanti. ⁹ So Si; Bm paccattayassa; Sk pavattassa.

naṁ¹ paññāpenti arogam² param maranā; rūpiṁ³ vā te bhonto samaṇabrahmaṇa saññim attānam paññāpenti arogam param maranā; arūpiṁ vā te bhonto samaṇabrahmaṇa saññim attānam paññāpenti arogam param maranā; rūpiṁ ca arūpiṁ ca vā⁴ te bhonto samaṇabrahmaṇa saññim attānam paññāpenti arogam param maranā; n' eva rūpiṁ nārūpiṁ vā te bhonto samaṇabrahmaṇa saññim attānam paññāpenti arogam param maranā; ekattasaññim vā te bhonto samaṇabrahmaṇa saññim attānam paññāpenti arogam param maranā; nānattasaññim vā te bhonto samaṇabrahmaṇa saññim attānam paññāpenti arogam param maranā; parittasaññim vā te bhonto samaṇabrahmaṇa saññim attānam paññāpenti arogam param maranā; appamāṇasaññim vā te bhonto samaṇabrahmaṇa saññim attānam paññāpenti arogam param maranā. Etam' va pan' eke' sam⁵ upātivattatam viññāṇakasiṇam eke abhivadanti appamāṇam āṇañjaṁ⁶. Tayidam, bhikkhave, Tathāgato pajānati: Ye kho te bhonto samaṇabrahmaṇa saññim attānam paññāpenti arogam param maranā, rūpiṁ vā te bhonto samaṇabrahmaṇa saññim attānam paññāpenti arogam param maranā, arūpiṁ vā te bhonto samaṇabrahmaṇa saññim attānam paññāpenti arogam param maranā, rūpiṁ ca arūpiṁ ca vā te bhonto samaṇabrahmaṇa saññim attānam paññāpenti arogam param maranā, n' eva rūpiṁ vā nārūpiṁ⁷ vā te bhonto samaṇabrahmaṇa saññim attānam paññāpenti arogam param maranā, ekattasaññim vā te bhonto samaṇabrahmaṇa saññim attānam paññāpenti arogam param maranā, nānattasaññim vā te bhonto samaṇabrahmaṇa saññim attānam paññāpenti arogam param maranā, parittasaññim vā te bhonto samaṇabrahmaṇa saññim attānam paññāpenti arogam param maranā, appamāṇasaññim vā te bhonto samaṇabrahmaṇa saññim attānam paññāpenti arogam param maranā. Yā vā pan' esam⁸ saññānaṁ⁹ parisuddhā paramā aggā anuttariyā

¹ Sk saññimattānaḥ; Bm saññimattānam; Si saññim attānaḥ. ² Sk arogo here only. ³ So Si; Sk Bm rūpi. Similarly arūpiṁ &c. ⁴ Sk omits vā. ⁵ Si pana tesad. ⁶ Sk āṇañja; Bm āṇeñjaḥ; Si āneñjaḥ. Cf. page 253. ⁷ Sk omits vā nārūpiṁ. ⁸ So Sk Si; Bm pan' etānam. ⁹ So Si Bm; Sk Bu saññānaṁ throughout.

akkhāyati yadi rūpasāññānam yadi arūpasāññānam yadi ekattasaññānam yadi nānattasaññānam. Na 'tthi kiñtī¹ ākiñcaññāyatanaṁ eke abhivadanti appamāṇam āṇañjam. Tayidaṁ samkhataṁ olarikam; atthi kho pana saṁkhārānam nirodho atth' etan ti iti viditvā tassa nissaraṇadassāvi Tathāgato tad upātivatto.

Tatra, bhikkhave, ye te samaṇabrahmānaṁ asaññim attānam paññāpenti arogam param maraṇā, rūpiṁ vā te bhonto samaṇabrahmānaṁ asaññim attānam paññāpenti arogam param maraṇā, arūpiṁ vā te bhonto samaṇabrahmānaṁ asaññim attānam paññāpenti arogam param maraṇā, rūpiñ ca arūpiñ ca vā te bhonto samaṇabrahmānaṁ asaññim attānam paññāpenti arogam param maraṇā, n' eva rūpiṁ nārūpiṁ vā² te bhonto samaṇabrahmānaṁ asaññim attānam paññāpenti arogam param maraṇā. Tatra, bhikkhave, ye te samaṇabrahmānaṁ saññim attānam paññāpenti arogam param maraṇā, tesam eke³ paṭikkosanti. Taṁ kissa hetu? Saññā rogo saññā gaṇdo saññā sallam, etam santam⁴ paññatam yadidam asaññan ti. Tayidaṁ, bhikkhave, Tathāgato pajānāti⁵: Ye kho te bhonto samaṇabrahmānaṁ asaññim attānam paññāpenti arogam param maraṇā, rūpiṁ vā te bhonto samaṇabrahmānaṁ saññim attānam paññāpenti arogam param maraṇā, arūpiṁ vā⁶ te bhonto samaṇabrahmānaṁ asaññim attānam paññāpenti arogam param maraṇā, rūpiñ ca arūpiñ ca vā te bhonto samaṇabrahmānaṁ asaññim attānam paññāpenti arogam param maraṇā, n' eva rūpiṁ nārūpiṁ vā te bhonto samaṇabrahmānaṁ asaññim attānam paññāpenti arogam param maraṇā. Yo hi koci, bhikkhave, samaṇo vā brāhmaṇo vā evam vadeyya: Aham aññatra rūpā⁷ aññatra vedanāya aññatra saññāya aññatra saṁkhārehi aññatra⁸ viññāṇassa⁹ āgatim vā gatim vā cutim vā uppattim vā vuddhim vā vi-rūlhim¹⁰ vā repullam vā paññāpessāmīti, n' etam thānam vijjati. Tayidaṁ samkhataṁ olarikam, atthi kho pana saṁ-

¹ Bm iti kiñciti. ² Sk here & infra reads n' eva rūpiṁ nārūpiṁ vā. ³ Si etc. ⁴ Si adds etam. ⁵ Bm abhijānāti. ⁶ Sk here reads arūpiṁ vā.

⁷ Sk rūpiṁ. ⁸ Sk omits. ⁹ So Sk; Si viññāṇa; Bm viññāṇena. ¹⁰ Bm virūlhiṁ.

khārānam nirodho ath' etan ti iti viditvā tassa nissaraṇa-dassāvi¹ Tathāgato tad upātivatto.

Tatra, bhikkhave, ye te samanabrahmaṇā nevasaññim nāsaññim attānam paññāpenti arogam param maraṇā, rūpiṁ vā te² bhonto samanabrahmaṇā nevasaññim nāsaññim attānam paññāpenti arogam param maraṇā, arūpiṁ vā te samanabrahmaṇā nevasaññim nāsaññim attānam paññāpenti arogam param maraṇā, rūpiṁ ca arūpiṁ ca vā te bhonto samanabrahmaṇā nevasaññim nāsaññim attānam paññāpenti arogam param maraṇā, nevarūpiṁ nārupiṁ vā te bhonto samanabrahmaṇā nevasaññim nāsaññim attānam paññāpenti arogam param maraṇā. Tatra, bhikkhave, ye te samanabrahmaṇā saññim attānam paññāpenti arogam param maraṇā, tesam eke paṭikkosanti. Ye pi te bhonto samanabrahmaṇā asaññim attānam paññāpenti arogam param maraṇā, tesam eke paṭikkosanti. Tam kissa hetu? Saññā rogo saññā gando saññā sallam, asaññā sammoho; etam santam³ etam pañitam yadidam nevasaññānāsaññā⁴ ti. Tayidaṁ, bhikkhave, Tathāgato pajānāti⁵: Ye kho te bhonto samanabrahmaṇā nevasaññim nāsaññim attānam paññāpenti arogam param maraṇā, rūpiṁ vā te bhonto samanabrahmaṇā nevasaññim nāsaññim⁶ attānam paññāpenti arogam param maraṇā, arūpiṁ te bhonto samanabrahmaṇā nevasaññim⁷ nāsaññim attānam paññāpenti arogam param maraṇā, rūpiṁ ca arūpiṁ ca vā te bhonto samanabrahmaṇā nevasaññim nāsaññim attānam paññāpenti arogam param maraṇā, nevarūpiṁ nārupiṁ vā te bhonto samanabrahmaṇā nevasaññim nāsaññim attānam paññāpenti arogam param maraṇā⁸. Ye hi keci, bhikkhave, samanabrahmaṇā⁹ dīṭhasutamutaviññātabbassa saṃkhūramattena¹⁰ etassa āyatanassa¹¹ upasampadaṁ paññāpenti; byasanam h' etam, bhikkhave, akkhāyati¹² etassa āyatanassa upasam-

¹ Sk nissaraṇād^o. ² Sk omits te. ³ Bm adds etam uttamam. ⁴ So Si Bm Bu; Sk nevasaññānāsaññān, & (supra) asaññān. ⁵ Bm abhijānāti as usual. ⁶ Sk omits nāsaññim. ⁷ Sk adds attānam. ⁸ Sk adds rūpi ca arūpi ca vā te bhonto. ⁹ Si samanā vī brahmao vā. ¹⁰ So Bu; Bm Si d-tabbasāñkh^o; Sk d-viññānasāñkh^o. ¹¹ So Si Bu; Bm āyatanamattena; Sk āyatanamattenassa. ¹² Bm āyatanam akkhāyati.

padāya; na h' etam, bhikkhave, āyatanam sasamkhārasamā-pattipattabbam¹ akkhāyati sasamkhārāvasesesāsamāpattipattabbam² etam, bhikkhave, āyatanam akkhāyati. Tayidam saṁ-khatam olārikam, atthi kho pana saṁkhārānam nirodho atth' etan ti iti viditvā tassa nissaraṇadassāvī Tathāgato tad upātivatto.

Tatra, bhikkhave, ye te samanabrahmañā sato sattassa uchedam vināśam vibhavam paññāpentī, tatra, bhikkhave, ye te samanabrahmañā saññim attānam paññāpentī³ arogam param marañū, tesam eke paṭikkosanti; ye pi te bhonto samanabrahmañā asaññim attānam paññāpentī arogam param marañū⁴ tesam eke paṭikkosanti; ye pi te bhonto samanabrahmañā nevasaññim nāsaññim attānam paññāpentī, arogam param marañū, tesam eke paṭikkosanti. Tam kissa hetu? Sabbe p' ime bhonto samanabrahmañā uddhamisarā⁵ āsattim⁶ yeva abhivadanti: Iti pecca bhavissāma, iti pecca bhavissāmāti. Seyyathāpi nāma vānijassa vānijjaya⁷ gacchato evam hoti: Ito me idam bhavissati, iminā idam lacchāmīti, — evam ev'ime⁸ bhonto samanabrahmañā vānijupamā⁹ maññe paṭibhanti: Iti pecca bhavissāma iti pecca bhavissāmāti¹⁰. Tayidam, bhikkhave, Tathāgato pajānāti¹¹: Ye kho¹² te bhonte samanabrahmañā sato sattassa uchedam vināśam vibhavam¹³ paññāpentī, te sakkāyabbhayā sakkāyaparijeguccchā¹⁴, sakkāyāñ neva¹⁵ anuparidhāvanti anuparivattanti. Seyyathāpi nāma sāgaddulabaddho¹⁶ dalhe thambhe vā khile¹⁷ vā upani-

¹ So Bu; Sk sasam-avyam; Bm Si saṁkh^o omitting sā-. ² So Sk; Bu saṁkhārāvisesesamipattipattabyan ti; Bm Si saṁkhārāvasesesamāpattipattabbam. ³ Sk omits words after first paññāpentī & inserts after second parammarasā the words tesam p' ete tatra bhikkhave ye te samanabrahmañā saññim attānam paññāpentī parammarasā. ⁴ Sk omits this clause ye pi... parammarasā. ⁵ So Sk Bu; Bm uddham parām; Si ad-dham parāmasanti. ⁶ So Si Bu; Bm āsatti; Sk āsatti; Bu adds āpattin ti pi pātho. ⁷ Bm Si vānijaya. ⁸ So Sk; Bm eva te; Si eva kho 'me, ⁹ So Si Bu; Bm vānijupamā; Sk vānijupamā. ¹⁰ Sk repeats the above passage from seyyathāpi to bhavissāmāti. ¹¹ Si here abhijānāti. ¹² Si omits kho. ¹³ Sk omits. ¹⁴ So Sk Si; Bm Bu -jeguccchā. ¹⁵ So Bm Si; Sk sakkāyāñ neva. ¹⁶ So Bu; Sk sāgaddalacayo; Bm sāgaddulabandho; Si sāgaddalabandho. ¹⁷ So Si; Bm khile; Sk dilusū.

baddho¹ tam eva thambam vā khilam vā anuparidhāvati anuparivattati, — evam ev' ime² bhonto samanabrahmanā sakkāyabhayaā sakkāyaparijeguochā sakkāyañ ñeva anuparidhāvanti anuparivattanti. Tayidañ sañkhatañ olārikam, atti kho pana sañkhārānañ nirodho att' etan ti iti viditvā tassa nissarañadassāvī Tathāgato tad upātivatto³.

Ye hi keci, bhikkhave, samanā vā brāhmaṇā vā aparantakappikā⁴ aparantānuditthino aparantam ārabba anekavihitāni adhivuttipadāni abhivadanti, sabbe te imān' eva pañc' āyatanāni abhivadanti, etesam vā aññataram. Santi, bhikkhave, eke samanabrahmaṇā pubbantakappikā pubbantānuditthino pubbantam ārabba anekavihitāni adhivuttipadāni abhivadanti. Sassato attā ca loko ca, idam eva saccam, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Asassato⁵ attā ca loko ca, idam eva saccam, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Sassato ca asassato⁶ ca attā ca loko⁶ ca, idam eva saccam mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. N' eva sassato nūsassato attā ca loko ca, idam eva saccam, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Antavā attā ca loko ca, idam eva saccam, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Anantavā attā ca loko ca, idam eva saccam, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Antavā ca anantavā ca attā ca loko ca, idam eva saccam, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. N' ev' antavā nānantavā attā ca loko ca, idam eva saccam, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Ekattasaññī attā ca loko ca, idam eva saccam, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Appamāṇasaññī attā ca loko ca, idam eva saccam, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Ekantasukkhi attā ca loko ca, idam eva saccam, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Ekantadukkhi attā ca loko ca, idam eva

¹ So Bu; Bm Si upanibandho; Sk upanivaddho. ² So Si Bu; Bm evam eva kho 'me; Sk ev' ime. ³ Sk adds hoti. ⁴ Sk aparantakapāpikā. ⁵ So Bm Bu; Sk assato; Si asassato. ⁶ Sk aloko, omitting attā ca.

saccam, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Sukhadukkhī attā ca loko ca, idam eva saccam, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Adukkhamasukhī attā ca loko ca, idam eva saccam, mogham aññan ti itth' eke abhivadanti. Tatra, bhikkhave, ye te samanabrahmañā evamvādino evamditthino: Sassato attā ca loko ca, idam eva saccam, mogham aññan ti, tesam vata aññatr' eva saddhāya aññatra ruciya¹ aññatra anussavā² aññatra akāraparivitakkā aññatra ditthinijjhānakkhantiyā³ paccattam yeva nānam bhavissati parisuddham pari-yodātan ti n' etam thānam vijjati. Paccattam kho pana, bhikkhave, nāne asati parisuddhe pariyodāte, yad api⁴ te bhonto samanabrahmañā tattha nānabhāgamattam eva pariyodapenti⁵, tad api tesam bhavatam samanabrahmañānam upādānam akkhāyati. Tayidam samkhataṁ olarikam, atthi kho pana samkhārānam nirodho, atth' etan ti iti vīditvā tassa nissaranādassāvi Tathāgato tad upātivatto.

Tatra khikkhave ye te samanabrahmañā evamvādino evamditthino: Asassato attā ca loko ca — pe⁶ — sassato ca asassato ca attā ca loko ca — pe⁷ — nevasassato nāsassato attā ca loko ca — pe⁸ — antavā attā ca loko ca — pe — antavā attā ca loko ca — pe — antavā ca anantavā ca attā ca loko ca — pe — nevantavā nānantavā attā ca loko ca — pe — ekattasaññī attā ca loko ca — pe — nānattasaññī attā ca loko ca — pe — parittasaññī attā ca loko ca — pe — appamāñasaññī attā ca loko ca — pe — ekantasukhī attā ca loko ca — pe — ekantadukkhī attā ca loko ca — pe — su-khadukkhī attā ca loko ca — pe — adukkhamasukhī attā ca loko ca, idam eva saccam, mogham aññan ti — tesam vata aññatr' eva saddhāya aññatra ruciya aññatra anussavā aññatra akāraparivitakkā aññatra ditthinijjhānakkhantiyā paccattam yeva⁴ nānam hessati¹⁰ parisuddham pariyodātan ti n' etam

¹ Sk aññatr' eva rūpiya. ² Sk aññatr' anussava. ³ Si d-akaotiyā. ⁴ So Si; Sk yadipi; Bm yadipi. ⁵ So Bm Si; Sk pariyodāteropenti. ⁶ Bm omits pe & (with Si) inserts idam eva saccam, mogham aññan ti after which Si inserts pe & Bm inserts yathā heṭhimam tathā vitthā-retabbā. ⁷ Si omits; Bm la. ⁸ Bm Si omit pe here & henceforth.

⁹ Si pacattāñ neva, as usual. ¹⁰ Bm Si bhavissati.

thānam vijjati. Paccattam kho pana, bhikkhave, nāne asati parisuddhe pariyyodāte, yad api te bhonto samañabrahmañā tattha nānabhāgamattam eva pariyyodapenti, tad api tesam bhavataṁ samanabrahmañānam upādānam akkhāyati. Tayidaṁ saṅkhataṁ olārikām, atthi kho pana saṅkhārānam nirodho ath' etan ti iti viditvā tassa nissaranādassāvī Tathāgato tad upātivatto.

Idha. bhikkhave, ekacco samāno vā brāhmaṇo vā pubbantānudiṭṭhinañ ca paṭinissaggā aparantānudiṭṭhinañ ca paṭinissaggā, sabbaso kāmasamyojanānam anadhiṭṭhānā, pavivekām pitim upasampajja viharati: Etam santam etam pañitam yadidaṁ pavivekām pitim upasampajja viharāmiti. Tassa sū pavivekā piti nirujjhati, pavivekāya pitiyā nirodhā uppajjati domanassam, domanassassa nirodhā uppajjati pavivekā pīti. Seyyathāpi, bhikkhave, yam chāyā jahati, tam ātapo pharati; yam ātapo jahati, tam chāyā pharati; — evam eva kho, bhikkhave, pavivekāya pitiyā nirodhā uppajjati domanassam, domanassassa nirodhā uppajjati pavivekā pīti. Tayidaṁ, bhikkhave, Tathāgato pajānāti: Ayam kho bhavam samāno vā brāhmaṇo vā pubbantānudiṭṭhinañ ca paṭinissaggā aparantānudiṭṭhinañ ca paṭinissaggā, sabbaso kāmasamyojanānam anadhiṭṭhānā, pavivekām pitim upasampajja viharati: Etam santam etam pañitam yadidaṁ pavivekām pitim upasampajja viharāmiti. Tassa sū pavivekā piti nirujjhati, pavivekāya pitiyā nirodhā uppajjati domanassam, domanassassa nirodhā uppajjati pavivekā pīti. Tayidaṁ saṅkhataṁ olārikām, atthi kho pana saṅkhārānam nirodho ath' etan ti iti viditvā tassa nissaranādassāvī Tathāgato tad upātivatto.

Idha pana, bhikkhave, ekacco samāno vā brāhmaṇo vā pubbantānudiṭṭhinañ ca paṭinissaggā aparantānudiṭṭhinañ ca paṭinissaggā, sabbaso kāmasamyojanānam anadhiṭṭhānā, pavivekāya pitiyā samatikkamā, nirāmisam sukham upasampajja viharati: Etam santam etam pañitam yadidaṁ nirāmisam sukham upasampajja viharāmiti. Tassa taṁ nirāmisam sukham nirujjhati, nirāmisassa sukhassa nirodhā uppajjati pavivekā pīti, pavivekāya pitiyā nirodhā uppajjati nirāmisam

sukham. Seyyathāpi, bhikkhave, yañ chāyā jahati, tam ātapo pharati, yañ ātapo jahati, tam chāyā pbarati; — evam eva kho, bhikkhave, nirāmisassa sukhassa nirodhā uppajjati pavivekā pīti, pavivekāya pītiyā nirodhā uppajjati nirāmisam sukham. Tayidam, bhikkhave, Tathāgato pajānāti: Ayām kho bhavam samaṇo vā brāhmaṇo vā pubbantānudiṭṭhinañ ca paṭinissaggā aparantānudiṭṭhinañ ca paṭinissaggā, sabbaso kāmasaṁyojanānam anadhiṭṭhānā, pavivekāya pītiyā samatikkamā, nirāmisam sukham upasampajja viharati: Etam santam etam pañtam yadidam nirāmisam sukham upasampajja viharāmiti. Tassa tam nirāmisam sukham nirujjhati, nirāmisassa sukhassa nirodhā uppajjati pavivekā pīti, pavivekāya pītiyā nirodhā uppajjati nirāmisam sukham. Tayidam saṅkhataṁ oḷārikam, atthi kho pana saṅkhārānam nirodho, atth' etan ti iti viditvā tassa nissaranādassāvī Tathāgato tad upātivatto.

Idha, bhikkhave, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā pubbantānudiṭṭhinañ ca paṭinissaggā aparantānudiṭṭhinañ ca paṭinissaggā, sabbaso kāmasaṁyojanānam anadhiṭṭhānā, pavivekāya pītiyā samatikkamā, nirāmisassa sukhassa samatikkamā, adukkhamasukham vedanam upasampajja viharati: Etam santam etam pañtam yadidam adukkhamasukham vedanam upasampajja viharāmiti. Tassa sā adukkhamasukhā vedanā nirujjhati, adukkhamasukhāya vedanāya nirodhā uppajjati nirāmisam sukham, nirāmisassa sukhassa nirodhā uppajjati adukkhamasukhā vedanā. Seyyathāpi, bhikkhave, yañ chāyā jahati tam ātapo pharati; yañ ātapo jahati, tam chāyā pharati; — evam eva kho, bhikkhave, adukkhamasukhāya vedanāya nirodhā uppajjati nirāmisam sukham, nirāmisassa sukhassa nirodhā uppajjati adukkhamasukhā vedanā. Tayidam, bhikkhave, Tathāgato pajānāti: Ayām kho bhavam samaṇo vā brāhmaṇo vā pubbantānudiṭṭhinañ ca paṭinissaggā aparantānudiṭṭhinañ ca paṭinissaggā, sabbaso kāmasaṁyojanānam anadhiṭṭhānā, pavivekāya pītiyā samatikkamā, nirāmisassa sukhassa samatikkamā, adukkhamasukham vedanam upasampajja viharati: Etam santam etam pañtam yadidam

adukkhamasukhami vedanam upasampajja viharāmiti. Tassa sā¹ adukkhamasukhā vedana nirujjhati, adukkhamasukhāya² vedanāya nirodhā uppajjati nirāmisam sukhami, nirāmisassa sukhassa nirodhā uppajjati adukkhamasukhā vedanā. Tayidam sañkhataṁ olārikam, atthi kho pana sañkhārānam nirodho atth' etan ti iti viditvā tassa nissaranādassāvi Tathāgato tad upātivatto.

Idha pana, bhikkhave, ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā pubbantānudiṭṭhinañ ca paṭinissaggā aparantānudiṭṭhinañ ca paṭinissaggā, sabbaso kāmasaṁyojanānam anadhitthāna, pavishekāya pītiyā samatikkamā, nirāmisassa sukhassa samatikkamā, adukkhamasukhāya vedanāya samatikkamā, Santo 'ham asmi, nibbuto 'ham asmi, anupādāno 'ham asmīti samanupassati. Tayidam, bhikkhave, Tathāgato pajānatī: Ayañ kho bhavam samaṇo vā brāhmaṇo vā . . . asmīti samanupassati; addhā ayam āyasmā nibbānam sappāyam eva³ patipadam abhivadati. Atha ca panāyam bhavam samaṇo vā brāhmaṇo vā pubbantānudiṭṭhim vā upādiyamāno upādiyati, aparantānudiṭṭhim vā upādiyamāno upādiyati, kāmasaṁyojanānam vā upādiyamāno upādiyati, pavisekam vā pītim upādiyamāno upādiyati, nirāmisam vā sukhām upādiyamāno upādiyati, adukkhamasukhami vā vedanam upādiyamāno upādiyati. Yañ ca kho avam āyasmā: Santo 'ham asmi, nibbuto 'ham asmi, anupādāno 'ham asmīti samanupassati, tad ap⁴ imassa bhotō samaṇa-brāhmaṇassa upādānam akkhāyati. Tayidam sañkhataṁ olārikam, atthi kho pana sañkhārānam nirodho atth' etan ti iti viditvā tassa nissaranādassāvi Tathāgato tad upātivatto.

Idam kho pana, bhikkhave, Tathāgatena anuttaraṁ santivarapadam⁵ abhisambuddham yadidaṁ channam phassāyatānānam samudayañ ca athangamañ ca assādañ ca ādina-vāñ ca nissaranāñ ca yathābbūtam viditvā anupādā vimokkho⁶. Tayidam, bhikkhave, Tathāgatena anuttaraṁ santivara-

¹ Sk omits. ² Sk omits vedanā n. ad. ³ Sk sappayañ neva, ⁴ Bm Si api. ⁵ Si santam varāñ padam. ⁶ Bm adds ti & omits following down to idam avoca.

padam¹ abhisambuddham yadidam channam phassāyatanānam samudayañ ca atthaṅgamañ ca assādañ ca ādīnavañ ca nissaraṇañ ca yathābhūtam viditvā anupādā vimokkho ti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitañ abhinandun ti.

PAÑCATTAYASUTTAM² DUTIYAM.

103.

Evam me sutain. Ekam samayam Bhagavā Kusinārāyam³ viharati Baliharaṇe vanasande. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante⁴ ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad avoca: Kinti vo, bhikkhave, mayi hoti? Cīvarahetu vā samāno Gotamo dhammañ deseti, piñdapātahetu vā samāno Gotamo dhammañ deseti, senāsanahetu vā samāno Gotamo dhammañ deseti, iti bhavābhavahetu vā samāno Gotamo dhammañ desetiti?

Na kho no, bhante, Bhagavati⁵ evam hoti: Cīvarahetu vā samāno Gotamo dhammañ desetiti.

Na ca kira vo, bhikkhave, mayi evam hoti: Cīvarahetu vā samāno dhammañ desetiti⁶. Atha kinti⁷ vo bhikkhave mayi hotiti?

Evam kho no, bhante, Bhagavati hoti: Anukampako Bhagavā hitesi anukampam upādāya dhammañ desetiti.

Evam⁸ kira vo, bhikkhave, mayi hoti: Anukampako Bhagavā hitesi anukampam upādāya dhammañ desetiti.

Tasmātiha⁹, bhikkhave, ye¹⁰ vo¹¹ maya dhammā abhiññā¹² desitā, seyyathidañ: Cattāro satipaṭṭhāna, cattāro sammappadhāna, cattāro idhipādā, pañc' indriyāni, pañca balāni, satta

¹ Si santah varāñ padam. ² So Sk Bu; Bm pañcāyatana-suttañ; Si pañcattya-suttañ & (in some headlines) pañcatya-suttañ. ³ So Sk Si Bu; Bm Pisinārāyam. ⁴ Bm Bhaddante. ⁵ Sk omits. ⁶ Bm read dhammañ deseti — la — iti bh. dh. d. ⁷ So Sk; Si adds carahi; Bm kiñ carahi. ⁸ Bm Si evañ ca. ⁹ Sk adds te. ¹⁰ Sk sace. ¹¹ Bm te, ¹² Sk omits.

bojjhaṅgā, ariyo atṭhaṅgiko maggo. — tattha sabbeh' eva samaggehi sammadamānehi avivadāmānehi sikkhitabbam; tesāñ ca vo¹, bhikkhave, samaggānam sammadamānānam avivadāmānānam sikkhataṁ, siyānsu dve bhikkhū abhidhamme nānāvādā². Tatra ce tumhākam evam assa: Imesam̄ kho āyasmantānam̄ athatho c' eva nānām³ byañjanato ca nānan ti; tattha yam bhikkhuṁ suvacataram⁴ maññeeyyātha, so upasam̄kamitvā evam assa vacanīyo: Āyasmantānam̄ kho athatho c' eva nānām̄ byañjanato ca nānām, tad aminā p' etam̄ āyasmanto jānātha, yathā⁵ athatho c' eva nānām̄ byañjanato ca nānām; mā āyasmanto⁶ vivādam̄ āpajjithāti. Athā-paresam̄ ekato pakkhikānām⁷ bhikkhūnam̄ yam bhikkhūm suvacataram̄ maññeeyyātha, so upasam̄kamitvā evam assa vacanīyo: Āyasmantānam̄ kho athatho c' eva nānām̄ byañjanato ca nānām, tad aminā p' etam̄ āyasmanto jānātha, yathā athatho c' eva nānām̄ byañjanato ca nānām; mā āyasmanto vivādam̄ āpajjithāti. Iti duggabītam⁸ duggahitato dhāretabbam⁹; duggabītam⁸ duggahitato dhāretvā¹⁰ yo dhammo yo vinayo so bhāsitabbo. Tatra ce tumhākam evam̄ assa: Imesam̄ kho āyasmantānam̄ athatho hi kho nānām̄ byañjanato sametiti, tattha yam¹¹ bhikkhuṁ suvacataram̄ maññeeyyātha, so upasam̄kamitvā evam̄ assa vacanīyo: Āyasmantānam̄ kho athatho hi nānām̄ byañjanato sameti, tad iminā p' etam̄ āyasmanto jānātha, yathā athatho hi kho nānām̄ byañjanato sameti; mā āyasmanto vivādam̄ āpajjithāti. Athā-paresam̄ ekato pakkhikānām̄ yam bhikkhūm suvacataram̄ maññeeyyātha, so upasam̄kamitvā evam̄ assa vacanīyo: Āyasmantānam̄ kho athatho hi kho nānām̄ byañjanato sameti, tad iminā p' etam̄ āyasmanto¹² jānātha, yathā athatho hi kho nānām̄ byañjanato sameti. Mā āyasmanto vivādam̄ āpajjit-

¹ Sk kho. ² So Bm; Si siyā dve &c.; Sk sikkhitam̄ siddunā nāvādā; Bu sijisū (?); abhidhamme; dve. ³ Sk nānu. ⁴ Bm subbacataram.

⁵ Sk omits. ⁶ Bm miyasmanto. ⁷ Bm pakkhīyānaṁ. ⁸ Bm Si duggabītam throughout. ⁹ Bm (alone) adds sugahitam̄ sugahitato dhārettabbaṁ.

¹⁰ Bm adds sugabitaṁ sugahitato dhāretvā. ¹¹ Bm tatrāyaṁ. ¹² Sk here adds anātham̄ yathā athatho hi kho nānabyañjanato sameti tad iminā p' etā āyasmanto.

thāti. Iti duggahitam duggahitato dhāretabbam, sugahitam sugahitato dhāretabbam¹, duggahitam duggahitato dhāretvā sugahitam sugahitato dhāretvā yo dhammo yo vinayo so bhāsitabbo. Tatra ce tumhākam evam assa: Imesam kho² āyasmantānam atthato hi kho sameti, byañjanato nānam³ ti, tattha⁴ yañ bhikkhum suvacataram maññeyyātha so upasam-kamitvā evam assa vacanīyo: Āyasmantānam kho atthato hi⁵ sameti, byañjanato nānam, tad iminā⁶ p' etam āyasmanto jānātha, yathā atthato hi kho sameti byañjanato nānam; appamattakam kho pan' etam yadidam byañjanam; mā āyasmanto appamattakehi vivādam āpajjithāti. Athāparesam ekato pakkhikānam bhikkhūnam yañ bhikkhum suvacataram maññeyyātha, so upasamkamitvā evam assa vacanīyo: Āyasmantānam kho atthato hi kho⁸ sameti byañjanato nānam, tad iminā p' etam āyasmanto jānātha, yathā⁹ atthato hi kho sameti byañjanato nānam; appamattakam kho pan' etam yadidam byañjanam; mā āyasmanto appamattakehi vivādam āpajjithāti. Iti sugahitam sugahitato dhāretabbam, duggahitam duggahitato dhāretabbam, sugahitam sugahitato dhāretvā duggahitam duggahitato dhāretvā yo dhammo yo vinayo so bhāsitabbo. Tatra ce tumhākam evam assa: Imesam kho āyasmantānam atthato c' eva sameti byañjanato ca sametīti, tattha yañ bhikkhuñ suvacataram maññeyyātha, so upasamikamitvā evam assa vacanīyo: Āyasmantānam kho¹⁰ atthato c' eva sameti byañjanato ca sameti, tad iminā p' etam āyasmanto jānātha, yathā atthato c' eva sameti byañjanato ca sameti; mā āyasmanto vivādam āpajjithāti. Atthāparesam ekato pakkhikānam bhikkhūnam yañ bhikkhum suvacataram maññeyyātha, so upasamikamitvā evam assa vacanīyo: Āyasmantānam kho atthato c' eva sameti byañjanato ca sameti, tad iminā p' etam āyasmanto jānātha, yathā atthato c' eva sameti byañjanato ca sameti; mā āyasmanto

¹ So Bm Si; Sk suggests sugahita throughout. ² Sk adds dhammānam. ³ So Sk which generally reads nānu. ⁴ Sk here tatra. ⁵ Si adds kho; Sk adds me. ⁶ Si amini. ⁷ Sk omits mā & reads appamattakehi āyasmanto vivādam. ⁸ Bm omit this kho. & Sk omits the preceding kho. ⁹ Si omits yathā. ¹⁰ Sk omits kho.

vivādām āpajjittāti¹. Iti sugahitām sugahitato dhārettabbām sugahitām sugahitato dhāretvā yo dhammo yo vinañyo so bhāsitabbo. Tesañ ca vo², bhikkhave, samaggānam sammodamānam avivadamānānam sikkhatām, siyā aññatarassa bhikkhuno āpatti. siyā vitikkamo³. Tatra, bhikkhave, na codanāya taritabbām⁴; puggalo upaparikkhitabbo: Iti mayhañ ca aviheśā bhavissati, parassa ca puggalassa anupaghāto⁵; paro hi puggalo akkodhano anupanāhī adandha-ditthī⁶ suppatinissaggi, sakkomi cāham etam puggalam akusalā vutthāpetvā kusale patitthāpetun ti. Sace, bhikkhave, evam assa: Mayham⁷ kho aviheśā bhavissati parassa ca puggalassa upaghāto; paro hi puggalo kodhano upanāhī dandhaditthī suppatinissaggi, sakkomi cāham etam puggalam akusalā vutthāpetvā kusale patitthāpetum. Appamattakam kho pan' etam yadidam⁸ parassa puggalassa upaghāto. Atha kho etad eva bahutaram, so 'ham⁹ sakkomi etam puggalam akusalā¹⁰ vutthāpetvā kusale patitthāpetun ti. Sace, bhikkhave, evam assa, kallam vacanāya. Sace pana bhikkhave, evam assa: Mayham¹¹ viheśā bhavissati parassa ca puggalassa anupaghāto; paro hi puggalo akkodhano anupanāhī adandha-ditthī duppatinissaggi, sakkomi cāham etam puggalam akusalā vutthāpetvā kusale patitthāpetum. Appamattakam kho pan' etam yadidam mayhañ viheśā¹². Atha kho etad eva bahutaram, so 'ham⁹ sakkomi etam puggalam akusalā vutthāpetvā kusale patitthāpetun ti. Sace, bhikkhave, evam assa, kallam vacanāya. Sace pana bhikkhave, evam assa: Mayham¹³ kho viheśā bhavissati parassa ca puggalassa upaghāto. Pāro

¹ Sk omits this sentence, — from Athiparesañ. ² So Bm Si; Sk tesam kho. ³ Bm Si vitikkamo. ⁴ So Sk Bu; Bm Si coditabbām, the latter with note that the Sinhalese reading is taritabbām. ⁵ Sk anupasāno.

⁶ So Sk Bu; Bm Si adañhaditthī, the latter with note that the Sinhalese reading is adandaditthī (sic). ⁷ Sk mayhañ ca kho. ⁸ Bm (alone) adds here mayañ ca viheśā bhavissati, & inserts ca after parassa. ⁹ Bm Si svāham. ¹⁰ Sk kusale. ¹¹ Sk mayañ ca kho. ¹² Sk here, & Si for the second time, omit ca. ¹³ So Si; Sk mayhañ ca viheśā; Bm mayhañ ca bhavissati parassa ca puggalass' upaghāto.

hi puggalo kodhano upanāhī dandhaditthī dappaṭinissaggi, sakkomi cāham etam puggalam akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patitthāpetumi. Appamattakan¹ kho pan' etam yadidam mayham² vihesā parassa ca puggalassa upaghāto. Atha kho etad eva bahutaram, so 'ham sakkomi etam puggalam akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patitthāpetun ti.³ Sace, bhikkhave, evam assa: Mayham kho vihesā bhavissati parassa ca puggalassa upaghāto, paro hi puggalo kodhano upanāhī dandhaditthī dappaṭinissaggi, na cāham sakkomi etam puggalam akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patitthāpetun ti⁴. Evarūpe, bhikkhave, puggale upekhā⁵ nātimānitabbā. Tesai ca vo⁶, bhikkhave, samaggānam sammodamānānam avivadamānānam sikkhatam, nūñamaññassa vacīsamkhārō⁷ uppajeyya ditthipalāso⁸ cetaso āghāto appaccayo anabhiraddhi. Tattha ekato pakkhikānam bhikkhūnam yam bhikkhum suvacataram mañneyyātha, so upasamkamitvā evam assa vacanīyo: Yan no, āvuso, amhākam samaggānam sammodamānānam avivadamānānam sikkhatam, aññamaññassa vacīsamkhārō uppanno ditthipalāso cetaso āghāto appaccayo anabhiraddhi, tam jānamāno samano garaheyyāti. Sammā vyākaramāno, bhikkhave, bhikkhu evam vyākareyya: Yan no, āvuso, amhākam . . . samaṇo garaheyyāti. Etam⁹ pan', āvuso, dhammām appahāya¹⁰ nibbānam sacchikareyyāti. Sammā vyākaramāno, bhikkhave, bhikkhu evam vyākareyya: Etam kho, āvuso, dhammām appahāya na¹¹ nibbānam sacchikareyyāti. Athāparesam ekato pakkhikānam bhikkhūnam yam bhikkhum suvacataram mañneyyātha, so upasamkamitvā evam assa vacanīyo: Yan no, āvuso, amhākam . . . samaṇo garaheyyāti. Sammā vyākaramāno, bhikkhave, bhikkhu evam vyākareyya: Yan no, āvuso, amhākam . . . garaheyyāti. Etam pan', āvuso, dhammām appahāya na¹¹ nibbānam sacchikareyyāti. Sammā vyākaramāno, bhikkhave, bhikkhu evam vyākaramāno vyā-

¹ Sk adds ca. ² All MSS add ca. ³ So Si; Sk p-uñ. ⁴ So Sk Bu; Bm Si upekhā. ⁵ Sk kho. ⁶ So Sk Si Bu; Bm vacīsamharo. ⁷ So Sk Si Bu; Bm d-paliso. ⁸ So Bm Si Bu; Sk evam. ⁹ Bm (alone) adds na. ¹⁰ So Bm Si; Sk omits. ¹¹ So Sk Bm; Si omits.

kareyya: Etam kho, āvuso, dhammāni appahāya na¹ nibbānam sacchikareyyāti. Tañ ce², bhikkhave, bhikkhū pare evam puccheyyūm³: Āyasmatā no ete bhikkhū akusalā vutthāpetv kusale patitthāpitā ti, sammā vyākaramāno, bhikkhave, bhikkhu evam vyākareyya: Idhāham, āvuso, yena Bhagavā ten' upasamkamim⁴; tassa me Bhagavā dhammām desesi⁵; tāham⁶ dhammāni sutvā tesam bhikkhūnaṁ abhāsim; tam te bhikkhū dhammāni sutvā akusale vutthahīnsu⁷ kusale patitthahīmsūti. Evam vyākaramāno kho, bhikkhave, bhikkhu na c' ev' attānaṁ ukkamaseti⁸, na param vamheti⁹, dhammassa cānudhammāni vyākaroti, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo¹⁰ gārayham¹¹ thānam āgacchatīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitām abhinandun ti.

KINTISUTTAM TATIYAM.

104.

Evam me sutam. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sakkesu viharati Sāmagāme. Tena kho pana samayena Nigantho¹² Nātaputto¹³ Pāvāyām adhunā kālakato¹⁴ hoti. Tassa kālakiriyāya bhinnū Niganthā dvedhikajātā¹⁵ bhaṇḍanajātā kalahojātā vivādāpannā aññamaññām mukhasattīhi vitudantā viharantī: Na tvam imam dhammadvinayam ajānāsi, aham imam dhammadvinayam ajānāmi; kiṁ tvam imam dhammadvinayam ajānissasi, micchāpātipanno tvam asi, aham asmi sammāpatti-panno; sahitam me, asahitan te; pure vacanīyam pacchā

¹ So all MSS here. ² So Bm Si Bu; Sk tava. ³ So Bm Si; Sk paro evam puccheyya. ⁴ Sk Bm upasamkamī. ⁵ Bm Si deseti. ⁶ So Bm Bu; Si tassham; Sk ta-. ⁷ Sk omits akusale vutthahīnsu. ⁸ Bm Si attānukamaseti. ⁹ So Sk; Bm Si vamheti. ¹⁰ So Bm Si Bu; Sk vādānuvāto.

¹¹ Si gāreyhaṭṭhīnam. ¹² Si Nigantho. ¹³ So Bu throughout and Sk here; Bm Si Nāaputto. Cf. I 92 & Digha I 49. ¹⁴ Bm kālakato.

¹⁵ So Sk Bu; Bm Si dveḥakajāts.

avaca, pacchā vacaniyam pure avaca; aviciṇṇan¹ te viparī-vattam; āropito te vādo; niggahito sī; cara vādappamokkhāya; nibbethehi² vā sace pahositi³. Vadho yev' eko⁴ maññe Niganṭhesu Nātāputtiyesu⁵ vattati. Ye pi Niganṭhassa Nātāputtassa sāvakā gihī odātavasanā, te pi Niganṭhesu Nātāputtiyesu nibbindarūpā⁶ virattarūpā paṭivāṇarūpā yathā tam durakkhāte dhammavinaye duppavedite aniyyānike anupasamasamvattanike asammāsambuddhappavedite⁷ bhinnatthupe⁸ appatisaraṇe.

Atha kho Cundo samaṇuddeso Pāvāyaṁ vassavuttho⁹ yena Sūmagāmo yen' āyasmā Ānando ten' upasamākami, upasamākamitvā āyasmantam Ānandam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho Cundo samaṇuddeso āyasmantam Ānandam etad avoca: Niganṭho, bhante, Nātāputto Pāvāyaṁ adhunā kālakato. Tassa kālakiriyā bhinnā Niganṭhā dvēdhikajātā¹⁰ bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādapannā aññamaññām 'mukhasattihī vitudantū viharanti —pe— bhinnatthupe appatisaraṇe ti. Evam vutte āyasmā Ānando Cundam samaṇuddesam etad avoca: Atthi kho idam, āvuso Cunda, kathāpābhataṁ Bhagavantam dassanāya; āyām', āvuso Cunda, yena Bhagavā ten' upasamākamissāma, upasamākamitvā etam attham Bhagavato ārocessāmāti. Evam bhante ti kho Cundo samapuddeso āyasmato Ānandassa paccassosi.

Atha kho āyasmā Ānando Cundo ca samaṇuddeso yena Bhagavā ten' upasamākaminsu, upasamākamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidimsu. Ekamantam nisinno kho

¹ so Bu; Bm Si adhicinoam; Sk avinśan. Cf. pp. 3-4 (where the MSS. & Bu have the same readings) & Dīgha I 8. ² Bm Si nibbedhehi. ³ Bm Si add te aññamaññām kalahaññā karissu. ⁴ So Bm Si Bu; Sk vavodhoveko. ⁵ So Bu; Bm Si Nātāp⁶; Sk here, & here after, Nātāp⁸. Sk adds na. ⁶ So Bm Bu; Sk Si nibbinvarūpā. ⁷ Bm -spavedite. ⁸ So Bu the first time; Bm Si & Bu the second time read bhinnathupe; Sk bhinnathavo. ⁹ Bm vassām vuttho; Si vassām vuttho. ¹⁰ So Sk (bis). On this occasion, Bm adds la, vitthiro, bhinnathupe appatisaraṇe ti. In the repetition (infra) Bm agrees with the text down to viharanti, after which it inserts na tvām imah dhammavinayam ajānāmi —la— vitthiro — bhinnathupe appatisaraṇe ti. Si agrees in both cases with Bm, except that it substitutes pe for la vitthiro (bis).

āyasmā Ānando Bhagavantam etad avoca: Ayam, bhante, Cundo samanuddeso evam āha: — Nigantho, bhante, . . . appatissarane ti. Tassa mayham'bhante evam hoti: Mā heva Bhagavato accayena saṅghe vivādo uppajji¹, so² vivādo bahujanāhitāya bahujanāsukhāya³ bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānan ti.

Taṁ kim maññasi, Ānanda? Ye vo mayā dhammā abhiññā desitā, seyyathidam, cattāro satipatthānā, cattāro sammappadhānā, cattāro idhipādā⁴, pañc' indriyāni, pañca balāni, satta bojjhaṅgā, ariyo atthaṅgiko maggo — passa no tvām, Ānanda, imesu dhammesu dve pi bhikkhū nānāvāde ti? Ye me, bhante, dhammā Bhagavatā abhiññā desitā, — seyyathidam: cattāro satipatthānā . . . maggo — nāham passāmi imesu dhammesu dve pi bhikkhū nānāvāde⁵. Ye⁶ ca kho, bhante, puggalā Bhagavantam patissayamānānarūpā viharanti, te⁷ Bhagavato accayena saṅghe vivādañjaneyyuni ajjhājive vā adhipātimokkhe vā. So 'ssa⁸ vivādo bahujanāhitāya bahujanāsukhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya⁹ dukkhāya devamanussānan ti. Appamattako so, Ānanda, vivādo yadidaṁ ajjhājive vā adhipātimokkhe vā. Magge vā pi¹⁰, Ānanda, patipadāya vā saṅghe vivādo uppajjamāno uppajjeyya¹¹, so 'ssa vivādo bahujanāhitāya bahujanāsukhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānan ti¹².

Chayimāni¹³, Ānanda, vivādamūlāni. Katamāni cha? Idh'¹⁴, Ānanda, bhikkhu kodhano hoti upanāhi. Yo so, Ānanda, bhikkhu kodhano hoti upanāhi, so Satthari pi agāravo viharati appatisso, dhamme pi agāravo viharati appatisso, saṅghe pi agāravo viharati appatisso, sikkhāya pi na paripūrakāri hoti. Yo so, Ānanda, bhikkhu Satthari agāravo viharati appatisso, dhamme — pe¹⁵ — saṅghe pi agāravo

¹ Bm uppajju. ² Bm svāyam; Si svāssa. ³ So Bm Si; Sk bahujanāhitāya & bahujanāsukhāya. ⁴ Bm idhipādā. ⁵ Sk adds ti. ⁶ Bm Si santi. ⁷ Bm adds pi. ⁸ Bm svāyam; Si svāssa. ⁹ Sk omits. ¹⁰ So Sk Si Bu; Bm hi. ¹¹ Bm Si(bis) uppajjamāno upajjeyya. ¹² Sk d-anas. ¹³ So Bm Si; Sk chayimāni; Bu here cha imāni but chayime in fine.

¹⁴ For the following, cf. Vinaya II. 89. ¹⁵ Bm Si omit.

viharati appatisso¹, sikkhāya pi² na paripūrakārī³, so saṅghe vivādaijaneti. Yo hoti vivādo bahujanāhitāya bahujanāsukhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānam, evarūpañ ce⁴ tumhe, Ānanda, vivādamūlam ajjhattam vā bahiddhā vā samanupasseyyātha, tatra tumhe. Ānanda, tass' eva pāpakassa vivādamūlassa pahānāya vāyameyyātha. Evarūpañ ce tumhe, Ānanda, vivādamūlam ajjhattam vā bahiddhā vā na⁵ samanupasseyyātha, tatra tumhe, Ānanda, tass' eva pāpakassa vivādamūlassa āyatim anavassavāya patipajjeyyātha. Evam etassa pāpakassa vivādamūlassa pahānām hoti, evam etassa pāpakassa vivādamūlassa āyatim anavassavo hoti.

Puna ca param, Ānanda, bhikkhu makkhī hoti phalāsi — pe⁶ —, issukī hoti macchari — pe⁶ —, saṭho hoti māyāvī — pe⁶ —, pāpiccho hoti micchādiṭṭhi — pe⁶ —, sandiṭṭhi parāmāsi hoti adhānagāhi dappaṭinissaggi. Yo so, Ānanda, bhikkhu sandiṭṭhi parāmāsi hoti adhānagāhi dappaṭinissaggi, so Satthari pi agāravo viharati appatisso, dhamme pi agāravo viharati appatisso, saṅghe pi agāravo viharati appatisso, sikkhāya pi na paripūrakārī hoti. Yo so⁷, Ānanda, bhikkhu Satthari⁸ agāravo viharati appatisso, dhamme⁹, saṅghe, sikkhāya na paripūrakārī hoti¹⁰, so saṅghe vivādam janeti. Yo hoti vivādo bahujanāhitāya bahujanāsukhāya bahuno janassa anatthāya ahitāya dukkhāya devamanussānam, evarūpañ ce¹¹ tumhe, Ānanda, vivādamūlam ajjhattam vā bahiddhā vā samanupasseyyātha, tatra tumhe, Ānanda, tass' eva pāpakassa vivādamūlassa pahānāya vāyameyyātha. Evarūpañ ce¹² tumhe, Ānanda, vivādamūlam ajjhattam vā bahiddhā vā na¹³ samanupasseyyātha, tatra tumhe, Ānanda, tass' eva pāpakassa vivādamūlassa āyatim anavassavāya patipajjeyyātha. Evam etassa pāpakassa vivādamūlassa pahānām

¹ Sk omits the four words after saṅghe. ² Sk omits pi & following hoti. ³ Bm adds hoti. ⁴ Sk evam appi ca. ⁵ Sk omits na. ⁶ Si omits pe. ⁷ Bm omits so. ⁸ Sk satthu. ⁹ Sk inserts pe here but not after saṅghe. ¹⁰ Sk omits. ¹¹ So Bm Si; Sk eyarūpā ca. ¹² Sk eva-rūpa ce. ¹³ Sk omits na.

hoti, evam etassa pāpakassa vivādamūlassa āyatim ana-vassavo hoti. Imāni kho, Ānanda, cha vivādamūlāni.

Cattār' imāni, Ānanda, adhikaraṇāni. Katamāni cat-tāri? — Vivādādhikaraṇāni, anuvādādhikaraṇāni, āpattādhikaraṇāni, kiccādhikaraṇāni. Imāni kho, Ānanda, cattāri adhikaraṇāni. Satta kho pan' ime, Ānanda, adhikaraṇa-samathā uppannuppannānam adhikaraṇānam samathāya vūpasamāya. Sammukhāvinayo dātabbo sativinayo dātabbo amūlha-vinayo dātabbo paṭīññāya kāretabbam yebhuuyassikā¹ tassa-pāpiyyasikā² tiṇavatthārako. Kathān ca Ānanda, sammukhāvinayo hoti? Idh', Ānanda, bhikkhū vivadanti: dhammo ti vā adhammo ti vā, vinayo ti vā avinayo ti vā³. Teh'⁴, Ānanda, bhikkhūhi sabbeh' eva samaggehi sannipatitabbam sannipatitvā dhammanetti samanumajjitatbā; dhammanettim samanumajjitvā yathā tattha sameti, tathā tam adhikaraṇāni vūpasametabbam. Evañi kho, Ānanda, sammukhāvinayo hoti; evañi ca pan idh' ekaccānam adhikaraṇānam vūpasamo hoti yadidam sammukhāvinayena.

Kathañ c', Ānanda, yebhuuyasikā hoti? Te ce, Ānanda, bhikkhū na sakkonti tam adhikaraṇāni tasmiñ āvāse vūpasametuñi, teh', Ānanda, bhikkhūhi yasmin āvāse bahutārā⁵ bhikkhū⁶, so āvāso gantabbo, tattha sabbeh' eva samaggehi sannipatitabbam; sannipatitvā dhammanetti samanumajjitatbū, dhammanettim samanumajjitvā yathā tattha sameti, tathā tam adhikaraṇāni vūpasametabbam; — evam kho, Ānanda, yebhuuyasikā hoti, evañi ca pan' idh' ekaccānam adhikaraṇānam vūpasamo hoti yadidam yebhuuyasikāyā.

Kathañ c', Ānanda, sativinayo hoti? Idh', Ānanda, bhikkhū⁷ bhikkhuñ evarūpāya garukāya āpattiya codenti pārājikena vā pārājikasāmantena vā: Sarat' āyasmā eva-rūpāni⁸ garukāni āpattim āpajjitat pārājikāni vā pārājikasāmantam vā ti? So evam āha: Na kho ahāni, āvuso, sarāmi evarūpāni garukāni āpattim āpajjitat pārājikāni vā pārājika-

¹ Sk yebhuuyasikāya. ² Bm Si t-iyassikā. ³ Sk omits avinayo ti vā.

⁴ Bm Si teh' eva. ⁵ Sk yasutārā. ⁶ Bm Sk bhikkhu. ⁷ Sk Bm bhikkhu.

⁸ Bm evarūpāni.

sāmantam vā ti. Tassa kho evam, Ānanda, bhikkhuno sativinayo dātabbo. Evaṁ kho, Ānanda, sativinayo hoti, evañ ca pan' idh' ekaccānam adhikaraṇānam vūpasamo hoti yadidam sativinayena.

Kathañ c', Ānanda, amūlhabinayo¹ hoti? Idh', Ānanda, bhikkhū² bhikkhuṁ evarūpāya garukāya āpattiya codenti pārājikena vā pārājikasāmantena vā: Sarat' āyasmā evarūpām garukām āpattim āpajjītā pārājikām vā pārājikasāmantam vā ti? So evam āha: Na kho 'ham, āvuso, sarāmi evarūpām garukām āpattim āpajjītā pārājikām vā pārājikasāmantam vā ti. Tam enam so nibbēthentam³ ativedheti⁴: Ingh' āyasmā sādhukam eva jānāhi, yadi sarasi evarūpām garukām āpattim āpajjītā pārājikām vā pārājikasāmantam vā ti? So evam āha: Aham kho, āvuso, ummādaṁ pāpuniṁ cetaso vipariyāsam⁵ tena me ummatakena bahuṁ assāmanakaṁ ajjhācīnam bhāsitaparikantam; nāhan tam sarāmi mūlhena me etam katan ti. Tassa kho, Ānanda, bhikkhuno amūlhabinayo dātabbo. Evaṁ kho, Ānanda, amūlhabinayo hoti, evañ ca pan' idh' ekaccānam adhikaraṇānam vūpasamo hoti yadidam amūlhabinayena.

Kathañ c', Ānanda, patiññātakaraṇam hoti? Idh', Ānanda, bhikkhu codito vā acodito vā āpattim sarati vivarati uttānikaroti⁶. Ten', Ānanda, bhikkhunā buddhataro⁷ bhikkhu upasāmikamitvā ekāmsām cīvaraṁ katvā pāde vanditvā ukkuṭikām niśiditvā añjalim paggahetvā evam assa vacanīyo: Aham, bhante, itthannāmām āpattim āpanno, tam paṭidesemīti. So evam āha: Passasīti? Passāmīti⁸. Āyatim samvaraṁ āpajjeyyāsīti? Samvaraṁ āpajjissāmīti⁹. Evaṁ kho, Ānanda, paṭiññātakaraṇam hoti, evañ ca pan' idh' ekaccānam adhikaraṇānam vūpasamo hoti yadidam patiññātakarapena.

¹ Bm amu|habinayo. ² Sk Bm bhikkhu. ³ Bm Si nibbedhentaṁ. ⁴ Bm ativedheti; Si anivedheti; Sk anivedheti. ⁵ Bm Si vipariyesan; Sk vi-parisesan. ⁶ So S¹ Si; Bm uttānim karoti. ⁷ Si vuḍḍhataro bhikkhu; Bm vuḍḍhatare bhikkhū. ⁸ So Si; Bm prefixes īma; Sk passīmi. ⁹ So Si; Sk omits saṁvaraṁ āpajjissāmīti; Bm samvareyyāsīti? Samvarissāmīti.

Kathañ c', Ānanda, tassapāpiyyasikā hoti? Idh', Ānanda, bhikkhū bhikkhuni evarūpāya garukāya āpattiya codenti pārājikena vā pārājikasāmantena vā: Sarat' āyasmā evarūpam garukam āpattim āpajjītā pārājikam vā pārājikasāmantam vā¹ ti? So evam āha: Na kho abāñ, āvuso, sarāmi evarūpam garukam āpattim āpajjītā pārājikam vā pārājikasāmantam vā ti. Tam enām so nibbeṭhentam ativeṭheti²: Ingh' āyasmā sādhukam eva jānāhi yadi sarasi evarūpam garukam āpattim āpajjītā pārājikam vā pārājikasāmantam vā³; so eyam āba: Na kho ahañ āvuso sarāmi evarūpam garukam āpattim āpajjītā pārājikam vā pārājikasāmantam vā⁴; sarāmi kho āvuso evarūpam appamattikam āpattim āpajjītā ti. Tam enām kho nibbeṭhentam ativeṭheti: Ingh' āyasmā sādhukam eva jānāhi yadi sarasi evarūpam garukam āpattim āpajjītā pārājikam vā pārājikasāmantam vā ti? So evam āha: Imāñ hi⁵ nāma tvāñ, āvuso, appamattikam āpattim āpajjītvā apuṭṭho na patijānissāmī; kim panāhañ evarūpam garukam āpattim āpajjītvā pārājikam vā pārājikasāmantam vā⁶ ti? So evam āha: Imāñ hi⁷ nāma tvāñ, āvuso, appamattikam āpattim āpajjītvā apuṭṭho na patijānissasi? Ingh' āyasmā sādhukam eva jānāhi yadi sarasi evarūpam garukam āpattim āpajjītvā pārājikam vā pārājikasāmantam vā⁸ ti? So evam āha: Sarāmi kho ahañ, āvuso, evarūpam garukam āpattim āpajjītā pārājikam vā pārājikasāmantam vā; davā⁹ me evam vuttam, ravā me etam vuttam¹⁰: Nāhan tam sarāmi evarūpam garukam āpattim āpajjītā pārājikam vā pārājikasāmantam vā¹¹ ti. Evañ kho, Ānanda, tassapāpiyyasikā hoti, evañ ca pan' idh' ekaccānañ adhikaraṇāñ vūpasamo hoti, yadidam tassapāpiyyasikāya.

¹ B^m here inserts ingh' āyasmā sādhukam eva jānāhi yadi sarasi evarūpam garukam āpattim āpajjītā vā pārājikam vā pārājikasāmantam vā.

² So Sk here et infra; B^m Si ut supra. ³ Sk Bm ladd ti; B^m omits sa-rāmi... āpajjītā ti; Si sarāmi ca kho... ⁴ Si imāñ ca; Sk ahañ hi; B^m imāñ hi. ⁵ B^m Si apuṭṭho. ⁶ So Si Bu; Sk da; B^m na tam. ⁷ B^m omits ravā me etam vuttam. ⁸ Sk omits ti.

Kathañ c', Ānanda, tiṇavatthārako hoti? Idh', Ānanda, bhikkhūnam bhaṇḍanajātānam kalahajātānam vivādāpannānam viharatām bahum assāmanakam ajjhāciṇṇam hoti bhāsitaparikantam; teh', Ānanda, bhikkhūhi sabbeh' eva samaggehi sannipatitabbam, sannipatitvā ekato pakkhikānam bhikkhūnam byattatarena¹ bhikkhunā utṭhāy' āsanā ekaṁsam cīvaraṁ katvā añjalim pañāmetvā² saṅgho nāpetabbo: Sunātu me, bhante, saṅgho. Idam amhakam³ bhaṇḍanajātānam kalabajātānam vivādāpannānam viharatām bahum assāmanakam ajjhāciṇṇam bhāsitaparikantam. Yadi⁴ saṅghassa patta-kallam, aham yā c' eva imesam āyasmantānam āpatti yā ca attano āpatti, imesam c' eva āyasmantānam atthāya attano ca atthāya saṅghamajjhe tiṇavatthārakena deseyyam, tha-petvā thullavajjam thapetvā gihipaṭisamnyuttan ti⁵. Athā-paresam ekato pakkhikānam bhikkhūnam byattatarena bhikkhunā utṭhāy' āsanā ekaṁsam cīvaraṁ katvā añjalim pañāmetvā saṅgho nāpetabbo: Sunātu me, bhante, saṅgho; Idam amhakam³ bhaṇḍanajātānam kalahajātānam thullavajjam thapetvā gihipaṭisamnyuttan ti. Evam kho, Ānanda, tiṇavatthārako hoti, evañ ca pan' idb' ekaccānam adhikaraṇānam vūpasamo hoti yadidam tiṇavatthārakena.

Chayime⁶, Ānanda, dhammā sārāṇiyā piyakaraṇā garu-karaṇā saṅgahāya avivādāya sāmaggiyā⁷ ekibhāvāya sam-vattanti. Katame cha? Idh', Ānanda, bhikkhuno mettam kūyakammam paccupaṭṭhitam hoti sabrahmacārisu āvī c' eva raho ca. Ayam pi⁸ dhammo sārāṇiyo piyakaraṇo garu-karaṇo saṅgahāya avivādāya sāmaggiyā ekibhāvāya sam-vattati. Puna ca param, Ānanda, bhikkhuno mettam vaci-kammam paccupaṭṭhitam hoti⁹ — pe — ekibhāvāya sam-vattati. Puna ca param, Ānanda, bhikkhuno¹⁰ mettam manokammam paccupaṭṭhitam hoti sabrahmacārisu āvī c' eva raho ca. Ayam pi dhammo sārāṇiyo piyakaraṇo garu-

¹ Si byattena. ² Si pañāmetvā. ³ So Bm; Sk idamhakam; Si idb' amhakam. ⁴ Sk yadidam. ⁵ Bm omits ti & adds khamati, saṅghassa, tasmā tuṣhi, evam etas dhārayamitti. ⁶ So Bm Si Bu; Sk? pi ime. ⁷ Sk here saṅmaggiyā. ⁸ Si hi here but pi infra. ⁹ Sk omits these two words. ¹⁰ Sk omits from pe to bhikkhuno.

karaṇo saṃgahāya avivādāya sāmaggiyā ekibhāvāya saṃvattati. Puna ca param, Ānanda, bhikkhu ye te lābhā dhammadikā dhammaladdhā antamaso pattapariyāpannamattam pi, tathārūpehi lābhehi appatīvibhattabhogī¹ hoti sīlavantehi sabrahmacārihi sādhāranabhogī. Ayam pi dhammo sārāṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṃgahāya avivādāya sāmaggiyā ekibhāvāya saṃvattati. Puna ca param, Ānanda, bhikkhu² yāni tāni sīlāni akhandāni acchiddāni asabalāni akammāsāni bhujjissāni³ viññuppasatthāni⁴ aparāmātthāni⁵ samādhisaṃvattanikāni, tathārūpesu sīlesu silasāmaññagato viharati sabrahmacārihi āvī c' eva raho ca. Ayam pi dhammo sārāṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṃgahāya avivādāya sāmaggiyā⁶ ekibhāvāya saṃvattati. Puna ca param, Ānanda, bhikkhu yāyaṁ⁷ diṭṭhi ariyā niyyānikā niyyāti takkarassa sammādukkhakkhayāya, tathārūpāya diṭṭhiyā⁸ diṭṭhisāmaññagato viharati sabrahmacārihi āvī c' eva raho ca. Ayam pi dhammo sārāṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṃgahāya avivādāya sāmaggiyā ekibhāvāya saṃvattati.

Ime kho, Ānanda, cha⁹ sārāṇīyā dhammā piyakaraṇā garukaraṇā saṃgahāya avivādāya sāmaggiyā ekibhāvāya saṃvattanti. Ime ce tumhe, Ānanda, cha sārāṇīye dhamme samādāya saṃvatteyyātha¹⁰, passatha no tumhe, Ānanda, vacanapathai anum vā thūlam vā yain tumhe nādhivāseyyāthāti?

No h' etam, bhante.

Tasmātih, Ānanda, ime cha⁹ sārāṇīye dhamme samādāya vattatha¹⁰, tam vo bhavissati dīgharattam hitāya sukhyātī.

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitam abhinanditi.

SĀMAGĀMASUTTAM CATUTTHAM.

¹ Sk appatīvihataḥ bhogī. ² Sk bhikkhuno. ³ So Si; Bm bhujissāni; Sk bhuñjissāni. ⁴ Bm viññupas⁹; Si viññūpas⁹. ⁵ Sk aparamāsāni, which it repeats. ⁶ Sk repeats. ⁷ Sk yāya. ⁸ Sk omits. ⁹ Bm here omits prefix saṃ. ¹⁰ So Sk; Bm vatteyyātha; Si saṃvatteyyātha.

105.

Evam me sutam. Ekam samayaṁ Bhagavā Vesāliyāṁ viharati Mahāvane Kūṭagārasālāyām¹. Tena kho pana samayena sambahulehi bhikkhūhi Bhagavato santike aññā vyākatā hoti: Khīnā jāti, vusitam brahmacariyām, kataṁ karaṇiyām, nāparam itthattāyāti pajānāmāti. Assosi kho Sunakkhatto Licchaviputto: — Sambahulehi kira bhikkhūhi . . . pajānāmāti. Atha kho Sunakkhatto Licchaviputto yena Bhagavā ten' upasamikami, upasamikamitvā Bhagavantam abhvādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho Sunakkhatto Licchaviputto Bhagavantam etad avoca: Sutam m' etam², bhante: Sambahulehi kira bhikkhūhi . . . pajānāmāti. Ye te, bhante³, bhikkhū Bhagavato santike aññām vyākamīsu⁴: Khīnā jāti, vusitam brahmacariyām, kataṁ karaṇiyām, nāparam itthattāyāti pajānāmāti, — Kacci te, bhante, bhikkhū sammadeva aññām vyākamīsu udāhu sant' etth' ekacce bhikkhū adhimānena aññām vyākamīsūti?

Ye te, Sunakkhatta, bhikkhū mama santike aññām vyākamīsu: Khīnā jāti, vusitam brahmacariyām, kataṁ karaṇiyām, nāparam itthattāyāti pajānāmāti, — sant' etth' ekacce bhikkhū sammadeva aññām vyākamīsu; santi pan' idh' ekacce bhikkhū adhimānena pi aññām vyākamīsu. Tatra⁵, Sunakkhatta, ye te bhikkhū sammadeva aññām vyākamīsu⁶, tesam tam tath' eva hoti. Ye pana te bhikkhū adhimānena aññām vyākamīsu, tatra, Sunakkhatta, Tathāgatassa evam hoti: Dhammām nesam deseyyan⁷ ti; evam c'⁸ ettha, Sunakkhatta, Tathāgatassa hoti: Dhammām nesam deseyyan ti. Atha ca pan' idh' ekacce moghapurisā pañhaṁ abhisāñkharityā⁹ Tathāgatam upasamikamitvā pucchanti. Tatra, Sunakkhatta,

¹ Sk Bm Kui^o. ² So Si; Bm sutam etam; Sk sutam me. ³ Si omits.

⁴ Sk aññā vyākatā. ⁵ Sk tattha. ⁶ Bm hare adds ye te, Sunakkhatta, bhikkhū mama santike aññām vyākamīsu: Khīnā . . . pajānāmāti. ⁷ So Bm; Sk Si bis desessan ti. ⁸ Sk omits. ⁹ Bm Si repeat.

yam pi¹ Tathāgatassa evam² hoti: Dhammam nesam deseyan ti, tassa pi hoti aññathattan ti.

Etassa Bhagavā kālo, etassa Sugata kālo. Yam Bhagavā dhammam deseyya, Bhagavato sutvā bhikkhū dhāressantiti.

Tena hi, Sunakkhatta, sunohi³ sādhukam manasikarohi, bhāsissāmīti.

Evañ bhante ti kho Sunakkhatto Licchaviputto Bhagavato paccassosi.

Bhagavā etad avoca: — Pañca kho⁴ ime, Sunakkhatta, kāmaguṇā. Katame pañca? — Cakkhuviñneyyā rūpā itthā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamihitā rajaniyā⁵, sotaviñneyyā saddā — pe⁶ —, ghānaviñneyyā gandhā⁷, jivhāviñneyyā rasā⁸, kāyaviñneyyā phoṭhabbā itthā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamihitā rajaniyā. Ime kho, Sunakkhatta, pañca kāmaguṇā.

Thānam kho pan' etam, Sunakkhatta, vijjati yam idh' ekacco purisapuggalo lokāmisādhimutto assa. Lokāmisādhi-muttassa kho, Sunakkhatta, purisapuggalassa tappatirūpi⁹ c' eva kathā sañthāti, tadanudhammañ ca anuvitakketi anuvicāreti, tañ ca purisam bhajati, tena ca vittim¹⁰ āpajjati, aññāja-paṭisamiyuttāya¹¹ ca pana kathāya kacchamānaya¹² na sussusati¹³ na sotam odahati, na aññā cittam upatthapeti¹⁴, na ca tam purisam bhajati, na ca tena vittim āpajjati. Seyyathāpi, Sunakkhatta, puriso sakamhā gāmā vā nigamā vā eiravippavuttho assa; so aññataram purisam passeyya tambā gāmā vā nigamā vā acirakapakkantam; so tam purisam tassa gāmassa vā nigamassa vā khemattañ¹⁵ ca subhikkhattañ¹⁶ ca appābādhattañ¹⁷ ca puccheyya; tassa so puriso tassa gāmassa vā nigamassa vā khemattañ ca subhikkhattañ

¹ So Sk Si; Bm omits yam pi. ² Sk omits. ³ Bm Si sunahi. ⁴ Sk omits pañca kho. ⁵ Bm kāmūpasamihitā rajaniyā. ⁶ Si omits. ⁷ Sk adds pe. ⁸ So Sk Bu; Bm Si tappatirūpi. ⁹ So Sk Bm, Si cittam adding note that the Sth. reading is vittim. Even sabbattha iñtabbañ. ¹⁰ So Sk Bu; Bm Si aññā, as at p. 229. ¹¹ Sk generally -mānaya. ¹² So Sk; Bm sussusati; Si sussusati. ¹³ Bm u-āpeti. ¹⁴ So Si; Bm khematañ; Sk khettañ. ¹⁵ So Si; Sk Bm subhikkhattañ. ¹⁶ So Si; Bm u-atañ; Sk appābādhā.

ca appābādhattañ ca samseyya; — tam kim maññasi, Sunakkhatta? Api nu so puriso tassa sussūseyya¹, sotam odaheyya, aññā cittam upatthapeyya, tañ ca purisam bhajeyya, tena ca vittim āpajjeyyāti?

Evam, bhante.

Evam eva kho, Sunakkhatta, thānam etam vijjati yam idh' ekacco purisapuggalo lokāmisādhimutto assa²; lokāmisādhimuttassa kho, Sunakkhatta³, purisapuggalassa tappatirūpi c' eva kathā sañthāti, tad anudhammañ ca anuvitakketi anuvicāreti, tañ ca purisam bhajati, tena ca vittim āpajjati. Ānañjapañcīsamiyuttāya ca pana kathāya kacchamānāya na sussūsatī⁴, na sotam odahati na aññā cittam upatthapeti na⁵ c' etam purisam bhajati, na ca tena vittim āpajjati. So evam assa veditabbo⁶: Lokāmisādhimutto purisapuggalo ti.

Thānam kho pan' etam, Sunakkhatta, vijjati yam idh' ekacco purisapuggalo Ānañjādhimuttassa kho, Sunakkhatta, purisapuggalassa tappatirūpi c' eva kathā sañthāti, tad anudhammañ ca anuvitakketi anuvicāreti, tañ ca purisam bhajati, tena ca vittim āpajjati, lokāmisapañcīsamiyuttāya ca pana kathāya kacchamānāya na sussūsatī na sotam odahati, na aññā cittam upatthapeti, na ca tam purisam bhajati, na ca tena vittim āpajjati. Seyyathāpi, Sunakkhatta, pañdupalāso bandhanā pavutto abhabbo haritatthāya⁷. evam eva kho, Sunakkhatta, Ānañjādhimuttassa purisapuggalassa ye⁸ lokāmisasamyojanē se pavutte⁹, so evam assa veditabbo: Lokāmisasamyojanē hi¹⁰ kho visamayutto Ānañjādhimutto purisapuggalo ti.

Thānam kho pan' etam, Sunakkhatta, vijjati yam idh' ekacco purisapuggalo Ākiñcaññādhimutto assa. Ākiñcaññāyatānādhimuttassa kho, Sunakkhatta, purisapuggalassa tappatirūpi c' eva kathā sañthāti, tad anudhammañ ca anuvitakketi anuvicāreti, tañ ca purisam bhajati, tena ca vittim

¹ So S^v; B^m Si sussuseyya. ² Sk omits thānam etam... assa. ³ Sk omits kho S. ⁴ All MSS here sussusati. ⁵ Sk omits na. ⁶ B^m here adds īneñjasamyojanē hi kho visamayutto. ⁷ B^m haritatthiya. ⁸ Sk yo.

⁹ So B^m Si; Sk here se vaputto. ¹⁰ So B^m Si & Sk infra; Sk (here) & Bu l-jane hi.

āpajjati, ānañjapañisamyyuttāya ca pana kathāya kacchamānāya na sussūsatī na sotam̄ odahati, na aññā cittam̄ upaññhapeti, na ca tañ purisam̄ bhajati na ca tena vittim̄ āpajjati. Seyyathāpi, Sunakkhatta, puthusilā dvedhā¹ bhinnā appañsandhikā hoti, evam eva kho, Sunakkhatta, ākiñcaññāyatanañdhimuttassa purisapuggalassa ye ānañjasamyojane se bhinne², so evam assa veditabbo: Ānañjasamyojanena hi visamyyutto ākiñcaññāyatanañdhimutto purisapuggalo ti.

Thānam̄ kho pan' etam̄, Sunakkhatta, vijjati yañ idh' ekacco purisapuggalo nevasaññānāsaññāyatanañdhimutto assa. Nevasaññānāsaññāyatanañdhimuttassa kho, Sunakkhatta, purisapuggalassa tappatirūpī c'eva kathā saññhāti, tad anudhammañ ca anuvitakketi anuvicāreti, tañ ca purisam̄ bhajati, tena ca vittim̄ āpajjati, ākiñcaññāyatanañpatisamyyuttāya ca pana kathāya kacchamānāya na sussūsatī na sotam̄ odahati, na aññā cittam̄ upaññhapeti, na ca tañ purisam̄ bhajati, na ca tena vittim̄ āpajjati. Seyyathāpi, Sunakkhatta, puriso manuññabhojanam̄ bhuttāvī chaddeyya. Tam̄ kim maññasi, Sunakkhatta? Api nu tassa purisassa tañmī bhatte³ puna bhattakamyatā⁴ assāti?

No h' etam̄ bhante. Tam̄ kissa hetu? Adum̄ hi, bhante, bhattam̄⁵ pañikkūlasammatañ⁶ ti.

Evam eva kho, Sunakkhatta, nevasaññānāsaññāyatanañdhimuttassa purisapuggalassa ye ākiñcaññāyatanañsamyojane, se vante; so evam assa veditabbo: Ākiñcaññāyatanañsamyojanena⁷ hi kho visamyyutto nevasaññānāsaññāyatanañdhimutto purisapuggalo ti.

Thānam̄ kho pan' etam̄, Sunakkhatta, vijjati yañ idh' ekacco purisapuggalo sammānibbānādhimutto assa. Sammānibbānādhimuttassa kho, Sunakkhatta, purisapuggalassa tappatirūpī c'eva kathā saññhāti, tad anudhammañ ca anuvitakketi anuvicāreti, tañ ca purisam̄ bhajati, tena ca vittim̄ āpajjati nevasaññānāsaññāyatanañpatisamyyuttāya ca pana ka-

¹ So Bm Si Bu; Sk dvidhā. ² So Bm Si Bu; Sk omits se & reads(?) hinena. ³ So Si; Bm bhutte; Sk vante. ⁴ Bm bhuttak^o; Sk bhontuk^o; Si Sunakkhatta k^o. ⁵ Sk vantam̄. ⁶ Si pañkul^o. ⁷ So all MSS. here.

thāya kacchamānāya na sussūsatī na sotam̄ odahati na aññā cittam̄ upatṭhapeti, na ca tam̄ purisam̄ bhajati, na ca tena vittiñ āpajjati. Seyyathāpi, Sunakkhatta, tālo matthakacchinno abhabbo puna virūlhiyā¹, — evam̄ eva kho, Sunakkhatta, sammānibbānādhimuttassa purisapuggalassa ye nevasaññānaññāyatanaśamyojane se ucchinne² ucchinnamūle tālavatthukate³ anabhāvakate⁴ āyatim̄ anuppādādhamme; so evam̄ assa veditabbo: Nevasaññānaññāyatanaśamyojanena hi kho visam̄yutto sammānibbānādhimutto purisapuggalo ti.

Thānam̄ kho pan' etam̄, Sunakkhatta, vijjati yam̄ idh' ekaccassa bhikkhuno evam̄ assa: Tañhā kho sallam̄ Samapena vuttam̄, avijjāvisadoso chandarāgabyāpādena⁵ ruppati; tam̄ me tañhāsallam̄ pahinam̄, apanīto avijjāvisadoso, sammānibbānādhimutto 'ham̄ asmiti evam̄māni⁶ assa attham̄ samānam̄⁷. So yāni sammānibbānādhimuttassa asappāyāni, tāni anuyuñjeyya, asappāyam̄ cakkhunā rūpadassanam̄⁸ anuyuñjeyya, asappāyam̄ sotena saddam̄⁹ anuyuñjeyya, asappāyam̄ ghānena gandham̄¹⁰ anuyuñjeyya, asappāyam̄ jivhāya rasam̄¹¹ anuyuñjeyya, asappāyam̄ kāyena photṭhabbam̄¹² anuyuñjeyya, asappāyam̄ manasā dhammañ¹¹ anuyuñjeyya. Tassa asappāyam̄ cakkhunā rūpadassanam̄ anuyuttassa, aśappāyam̄ sotena saddam̄ anuyuttassa, asappāyam̄ ghānena gandham̄ anuyuttassa, asappāyam̄ jivhāya rasam̄ anuyuttassa, asappāyam̄ kāyena photṭhabbam̄ anuyuttassa, manasā dhammañ anuyuttassa, rāgo cittam̄ anuddhañseyya; so rāgānuddhañsitena cittena maranam̄ vā nigaccheyya maranamattam̄ vā dukkhani. Seyyathāpi, Sunakkhatta, puriso sellena viddho assa savisena gālhūpalepanena; tassa mittāmaccañ nātisālohitā bhisakkam̄ sallakattam̄ upatṭhapeyyuñ; tassa so bhisakko sallakatto satthena vanamukham̄ parikanteyya, satthena vanamukham̄ parikantetvā¹³ esaniyā sallam̄ eseyya, esaniyā sallam̄ esetvā¹³

¹ Bm virūlhiyā. ² Bm omits. ³ Si tālav⁶. ⁴ Si omits; Bm anabhāvakate. ⁵ So Bm Ba; Sk Si ch-pādehi. ⁶ Si evamādi. ⁷ So Si & Sk infra; Sk here atthasamīna; Bm attham̄ s⁸. ⁸ Sk (here) rūpam̄ disvī. ⁹ Sk (here) adds satva. ¹⁰ Sk (here) adds ghāiyitvā. ¹¹ Sk adds no participle here. ¹² Bm parikantitvā. ¹³ Bm Si esityi.

sallam abbaheyya¹ apaneyya visadosam sa-upādisesam² anupādiseso ti maññamāno³; so evam vadeyya: Ambho purisa, ubbhatam⁴ kho te sallam, apanito⁵ visadoso anupādiseso, alañ ca te antarāyāya⁶; sappāyāni c' eva bhojanāni bhuñjeyyāsi, mā te asappāyāni bhojanāni bhuñjato vano assāvi assa, kālena kālam ca⁷ vanam dhoweyyāsi, kālena kālam vanamukham ālimpeyyāsi, mā tena⁸ kālena kālam vanam dhovato, kālena kālam vanamukham ālimpato, pubbalohitam vanamukham pariyonandhi, mā ca vātātape cārittam anuyuñji, mā te vātātape cārittam anuyuttassa, rajoṣukanam vanamukham anuddhamse⁹, vanānurakkhi ca ambho purisa vihareyyāsi vanasāropī ti. Tassa evam assa: Ubbhatam kho me sallam, apanito visadoso anupādiseso, analañ ca me antarāyāyati; so asappāyāni c' eva¹⁰ bhojanāni bhuñjeyya, tassa asappāyāni bhojanāni bhuñjato vano assāvi¹¹ assa, na ca kālena kālam vanam dhoweyya, na ca kālena kālam vanamukham ālimpeyya; tassa na kālena kālam vanam dhovato na kālena kālam vanamukham ālimpato pubbalohitam vanamukham pariyonandheyya¹², vātātape ca cārittam anuyuñjeyya, tassa vātātape cārittam anuyuttassa rajoṣukanam¹³ vanamukham anuddhamseyya, na ca vanānurakkhi vihareyya na vanasāropī; tassa imissā va¹⁴ asappāyakiriyāya asuci visadoso¹⁵ apanito sa-upādiseso tad ubhayena vano puthuttam¹⁶ gaccheyya; so puthuttatena¹⁷ vanena maranam vā nigaccheyya marapamattam vā dukkham; — evam eva kho, Sunakkhatta, thānam etam vijjati yam idh' ekaccassa bhikkhuṇo evam assa: Tañhā kho sallam Samanena vuttam, avijjāvisadoso chandarāgavyāpādehi ruppati; tam me tañhāsallam pahinam,

¹ Si abbaheyya; Bm abbuheyya; Sk abbasheyya. ² So Bm Si Bu; Sk upādisesam. ³ So Bm Si; Si adding a note that the Sinhalese reading is maññamino, which Sk reads here but not infra. ⁴ Si ubbhataṁ; Sk omits kho. ⁵ Bm apanito. ⁶ Sk inserts so. ⁷ Bm omits ca. ⁸ So Bm; Sk te. ⁹ Bm a-ti. ¹⁰ Sk inserts c' eva after bhojanāni. ¹¹ Sk anassāvi. ¹² Sk parisonaseyya na, omitting next ca. ¹³ So Bm Si Bu; Sk (bis) rajoṣukanam. ¹⁴ So Si; Sk Bm ca. ¹⁵ Bu & Sk infra asuci; Sk (here) Bm Si asuci. ¹⁶ Sk puthu tatra. ¹⁷ So Sk Bu; Bm Si puthuttam gatena.

apanīto avijjāvisadoso sammānibbānādhimutto 'ham asmīti, evamāmāni¹ assa atthaṁ samānaṁ. So yāni sammānibbānādhimuttassa asappāyāni tāni anuyuñjeyya, asappāyām cakkhunā rūpadassanām anuyuñjeyya, asappāyām sotena saddam anuyuñjeyya, asappāyām ghānena gandham anuyuñjeyya, asappāyām jivhāya rasam anuyuñjeyya, asappāyām kāyena phoṭṭhabbam anuyuñjeyya, asappāyām manasā dhammām anuyuñjeyya; tassa asappāyām cakkhunā rūpadassanām anuyuttassa, asappāyām sotena saddam anuyuttassa, asappāyām ghānena gandham anuyuttassa, asappāyām jivhāya rasam anuyuttassa, asappāyām kāyena phoṭṭhabbam anuyuttassa, asappāyām manasā dhammām anuyuttassa, rāgo² cittam anuddhaṁseyya; so rāgānuddhaṁsitena cittena³ maraṇam vā nigaccheyya maraṇamattam vā dukkham. Maraṇam h' etam, Sunakkhatta, ariyassa vinaye yo⁴ sikkham paccakkhāya hīnāy' āvattati; maraṇamattam h' etam, Sunakkhatta, dukkham yo aññataram saṅkiliṭṭham āpattiṁ āpajjati.

Thānam kho pan' etam, Sunakkhatta, vijjati yam idh' ekaccaṭa bhiikkhuno evam assa: Tañhā kho sallam Samanena vuttaṁ, avijjāvisadoso chandarāgavyāpādehi ruppati, tam me tañhāsallam pahinam, apanīto avijjāvisadoso, sammānibbānādhimutto 'ham asmīti. Sammānibbānādhimuttassa eva sato so⁵ yāni sammānibbānādhimuttassa asappāyāni tāni nānu-yuñjeyya, asappāyām cakkhunā rūpadassanām nānu-yuñjeyya, asappāyām sotena saddam nānu-yuñjeyya, asappāyām ghānena gandham nānu-yuñjeyya, asappāyām jivhaya rasam nānu-yuñjeyya, asappāyām kāyena phoṭṭhabbam nānu-yuñjeyya, asappāyām manasā dhammām nānu-yuñjeyya; tassa asappāyām cakkhunā rūpadassanām ananuyuttassa asappāyām sotena saddam ananuyuttassa asappāyām ghānena gandham ananuyuttassa asappāyām jivhāya rasam ananuyuttassa asappāyām kāyena phoṭṭhabbam ananuyuttassa asappāyām manasā dhammām ananuyuttassa rāgo cittam nānuḍḍhamseyya, so na

¹ So B^m; Sk evamāni; Si evamādi. ² Si so rāgo. ³ So B^m Si; Sk so tashinudohaste tañhānuddhastena maraṇam vā &c. ⁴ Sk omits yo. ⁵ Sk hīnāya vattati. Cf. supra p. 61 & 1 Jst. 206. ⁶ Sk yo.

rāgānuddhasitena cittena n' eva marapam vā nigaccheyya na maranamattam vā dukkham. Seyyathāpi, Sunakkhatta, puriso sallena viddho assa savisena gālhapalepanena¹; tassa mittā-maccā nātisālohitā bhisakkam sallakattam upatthapeyyum; tassa so bhisakko sallakatto satthena vanamukham pari-kanteyya, satthena vanamukham² vanamukham parikantetvā esaniyā sallam eseyya, esaniyā sallam esetvā sallam abba-heyya apaneyya visadosam anupādisesam anupādiseso ti jānamāno³ so evam vadeyya: Ambho purisa, ubbhataṁ kho te sallam, apanito visadoso anupādiseso, analañ ca te antarā-yāya; sappāyāni c' eva bhojanāni bhuñjeyyāsi, mā te asappā-yāni bhojanāni bhuñjato vaño assāvī assa, kālena kālam ca vanam dhoveyyāsi, kālena kālam vanamukham alimpeyyāsi, mā te na kālena kālam vanam dhovato kālena kālam vapamukham⁴ alimpato pubbalohitam vanamukham pariyonandhi, mā ca vātātape cārittam anuyunji, mā te vātātape cārittam anuyuttassa rjosukam vanamukham anuddhamsesi, vanānu-rakkhī ca ambho purisa vihareyyāsi vanasāropī ti. Tassa evam assa: Ubbhataṁ kho me sallam, apanito visadoso anupādiseso, analañ ca me antarāyāti; so sappāyāni c' eva bhojanāni bhuñjeyya; tassa sappāyāni bhojanāni bhuñjato vaño na assāvī assa, kālena kālam ca vanam dhoveyya, kālena kālam vanam dhovato kālena kālam vanamukham alimpato pubbalohitam vanamukham na pariyonandheyya, na ca vātātape cārittam anuyūnjeyya; tassa vātātape cārittam ananuyuttassa rjosukam vanamukham nānuddhamseyya, vanānu-rakkhī ca vihareyya vanasāropī⁵; tassa imissā va⁶ sappāyakiriyāya asuci⁷ visadoso apanito anupādiseso, tadubhayena vaño virūheyya⁸, so rūlhena⁹ vanena sañchavinā n' eva maranam vā nigaccheyya na maranamattam vā dukkham; — evam eva kho, Sunakkhatta, thānam etam vijjati yam idh' ekaccassa bhikkhuno evam assa: Taphā kho sallam Samanena

¹ So Si; Sk ga.; Bm gālap^o. ² Sk omits s. v. & inserts na. ³ So all MSS. here. ⁴ Sk omits dhovato kālena kālam vaño. ⁵ Sk Si add ti. ⁶ so Si; Sk Bm ca. ⁷ so Si; Bm asuhī; Sk asuca. ⁸ So Si; Bm viru-heyya; Sk ruheyya. ⁹ So Si; Bm Sk ruheda.

avijjāvisadoso . . . tāni nānuyuñjeyya, — asappāyam cakkhunā rūpañ disvā nānuyuñjeyya, asappāyam sotena saddam sutvā nānuyuñjeyya, asappāyam ghānena gandham¹ nānuyuñjeyya, asappāyam jivhāya rasam nānuyuñjeyya, asappāyam kāyena phoṭṭhabbam nānuyuñjeyya, asappāyam manasā dhammam nānuyuñjeyya; tassa asappāyam cakkhūnā rūpadassanam ananuyuttassa, asappāyam sotena saddam ananuyuttassa, asappāyam ghānena gandham ananuyuttassa, asappāyam jivhāya rasam ananuyuttassa, asappāyam kāyena phoṭṭhabbam ananuyuttassa, asappāyam manasā dhammam ananuyattassa, rāgo cittam nānuddhamseyya, so na rāgānuddhamśitena cittena n' eva maraṇam nigaccheyya na maraṇamattam vā dukkham. Upamā kho me ayam, Sunakkhatta, katā² atthassa viññāpanāya³. Ayam ev' ettha attho: Vaṇo ti kho, Sunakkhatta, chann' etam⁴ ajjhattikānam īyatānānam adhivacanam. Visadoso ti kho, Sunakkhatta, avijjāy' etam adhivacanam. Sallan ti kho, Sunakkhatta, tañhāy' etam adhivacanam. Esanī ti kho, Sunakkhatta, satiyāy' etam adhivacanam. Satthan ti kho, Sunakkhatta, ariyāy' etam paññāya adhivacanam. Bhissako sallakatto ti kho, Sunakkhatta, Tathāgatass' etam adhivacanam arahato sammāsambuddhassa. So vata, Sunakkhatta, bhikkhu chasu phassāyatanesu saṁvutakāri: Upadhi dukkhassa mūlan⁵ ti iti viditvā nirupadhi upadhisamkhaye vimutto, upadhismim vā kāyam upasamharissati cittam vā uppadeśatīti⁶, n' etam thānam vijjati. Seyyathāpi, Sunakkhatta, āpāniyakamīso⁷ vanṇasampanno gandhasampanno⁸, so ca kho visena saṁsattho; atha puriso āgaccheyya jīvitukāmo amaritukāmo sukhakāmo dukkhapaṭikkūlo⁹. Tañ kiñ maññasi, Sunakkhatta? Api nu so puriso amum āpāniyakamīsam piveyya, yam jaññā¹⁰: Imāhañ pitvā¹¹ maraṇam vā nigacchāmi maraṇamattam vā dukkhan ti?

No h' etam, bhante.

¹ Sk adds ghāiyitvā. ² Sk omits katv. ³ Si atthav. ⁴ Sk janena tad. ⁵ Si dukkhamulan. ⁶ So Bu; Si anupp.; Sk anuppadassati; Bm upideśatīti. ⁷ Sk here āpāniyakamīso & infra apāniyakamīsamsaṁ; Si āpāniyakamīsaṁ. ⁸ Si adds rasasampanno. ⁹ Si d-ulō; Bm d-ikulo. ¹⁰ Sk piheyya sakko. ¹¹ Sk vidityā.

Evam eva kho, Sunakkhatta, so vata bhikkhu chasu phassāyatanesu saimvutakārī: Upadhi dukkhassa mūlan ti iti viditvā nirupadhi upadhisamkhaye vimutto upadhismiṁ vā kāyam upasamīharissati cittam vā āuppdessatīti, — n' etam thānam vijjati. Seyyathāpi, Sunakkhatta, āsīviso ghoraviso, atha puriso āgaccheyya jīvitukāmo amaritukāmo sukhakāmo dukkhaṭapātikkūlo. Tam kiñ maññasi, Sunakkhatta? Api nu so puriso amussa² āsīvisassa ghoravisassa hattham³ vā aṅguttam⁴ vā dajja, yañ jaññā: Iminā 'hañ daṭṭho maraññam vā nigacchāmi maraññamattam vā dukkhan ti?

No h' etam, bhante.

Evam eva kho, Sunakkhatta, so vata bhikkhu chasu phassāyatanesu saimvutakārī: Upadhi dukkhassa mūlan ti iti viditvā nirupadhi upadhisamkhaye vimutto upadhismiṁ vā kāyam upasamīharissati cittam vā uppādessaṭīti — n' etam thānam vijjatīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano Sunakkhatto Licchaviputto⁴ Bhagavato bhāsitam abhinanditi.

SUNAKKHATTASUTTAM PAÑCAMAM.

106.

Evam me sutam. Ekam samayam Bhagavā Kurusu viharati. Kammassadhamman⁵ nāma Kurūnam nigamo. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad avoca:

Anicca, bhikkhave, kāmā tucchā musā moghadhammā⁶; māyākatam etam, bhikkhave, bālalāpanain. Ye ca dittha-dhammikā kāmā, ye ca samparāyikā kāmā, yā ca dittha-

¹ Bm Si omit iti viditvā uppādessaṭi, & insert la. ² Sk assa. ³ Si hatthe. ⁴ Sk omits L-to. ⁵ Bm Si Kammassadhammā, ⁶ So Sk Bu; Bm Si mosadhammā.

dhammikā kāmasaññā, yā ca samparāyikā kāmasaññā, ubhayam etam Māradheyyam, Mārass' esa visayo, Mārass' esa¹ nivāpo, Mārass' esa gocaro. Etth' ete pāpakā akusalā mānasā abhijjhā pi vyāpādā pi sārambhā pi saṁvattanti, te ca² ariyasāvakassa idhamanusikkhato antarayāya saṁbhavanti³. Tatra bhikkhave ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Ye ca ditthadhammikā kāmā ye ca samparāyikā saṁbhavanti. Yannunāham vipulena mahaggatena cetasā vihareyyam abhibhuyya lokāni adhitthāya manasā. Vipulena hi me mahaggatena cetasā viharato abhibhuyya lokāni adhitthāya manasā, ye pāpakā akusalā mānasā abhijjhā pi vyāpādā pi sārambhā pi, te na bhavissanti, tesānī pahānā⁴ aparittañ ca me cittām bhavissati, appamāṇam subhāvitān ti. Tassa evām patipannassa tabbahulavihārino⁵ āyatane cittām pasidati sampasāde sati⁶, etarahi vā ānañjam⁶ samāpajjati, paññāya vā adhimuccati. Kāyassa bhedā param maraññā thānam etam vijjati yam tañ saṁvattanikām viññānam assa ānañjūpagam. Ayām, bhikkhave, paṭhamā ānañjasappāyā⁷ paṭipadā⁸ akkhāyati.

Puna ca param, bhikkhave, ariyasāvako iti patisañcikkhati: Ye ca ditthadhammikā kāmā, ye ca samparāyikā kāmā, yā ca ditthadhammikā kāmasaññā, yā ca samparāyikā kāmasaññā⁹, yañ kiñci rūpañ¹⁰ cattāri ca¹¹ mahābhūtāni catunnañ ca mahābhūtānam upādāya rūpan ti. Tassa evām patipannassa¹² tabbahulavihārino āyatane cittām pasidati sampasāde sati etarahi vā ānañjam samāpajjati, paññāya vā adhimuccati. Kāyassa bhedā param maraññā thānam etam vijjati yañ tañ saṁvattanikām viññānam assa ānañjūpagam. Ayām, bhikkhave, dutiyā ānañjasappāyā paṭipadā akkhāyati.

¹ So Sk Si Bu; Bm va. ² Sk bhavanti. ³ Bm pahānam. ⁴ So Sk Bm Si & Bu omit; Bm infra & Bu (once) tabbuñlav. ⁵ So Bm Si; Sk Bu sampasāde-sati. ⁶ So Sk Bu; Bm Si āneñjañ, as usually. ⁷ So Si always & Sk here; Bm always, & Sk usually, -sappāyā. ⁸ So Bm Si always; Sk paṭipadāmakkhiyati. ⁹ Sk omits ye ca ditthadhammika ... kāmasaññā. ¹⁰ Si adds sabbāna rūpañ. ¹¹ Si omits ca. ¹² Sk sup⁹.

Puna ca param, bhikkhave, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Ye ca diṭṭhadhammikā kāmā ye ca samparāyikā kāmā, yā ca diṭṭhadhammikā kāmasaññā, yā ca samparāyikā kāmasaññā, ye ca diṭṭhadhammikā rūpā ye ca samparāyikā rūpā, yā ca dhiṭṭhadhammikā rūpasaññā, yā ca samparāyikā rūpā, yā ca diṭṭhadhammikā rūpasaññā, yā ca samparāyikā rūpasaññā, ubhayam etam aniccam. Yad aniccam¹ tam nālam abhinanditum, nālam abhivaditum, nālam ajjhositum ti. Tassa evam paṭipannassa tabbahulavihārino āyatane cittam pasidati sampaśāde sati etarahi vā āpañjam samāpajjati, paññāya vā adhimuccati. Kāyassa bhedā parammaraṇā thānam etam vijjati yam tam samvattanikam viññānam assa āpañjūpagam. Ayaṁ, bhikkhave, tatiyā ānañjasappāyā paṭipadā akkhayati.

Puna ca param, bhikkhave, ariyasāvako ti paṭisañcikkhati: Ye ca diṭṭhadhammikā . . . yā ca samparāyikā rūpasaññā, yā ca ānañjasaññā, sabbā saññā yath' etā aparisēsā nirujjhanti, etam santam etam pañtam yaditam ākiñcaññāyatanan ti. Tassa evam paṭipannassa tabbahulavihārino āyatane cittam pasidati sampaśāde sati etarahi vā ākiñcaññāyatanaṁ samāpajjati, paññāya vā adhimuccati. Kāyassa bhedā parammaraṇā thānam etam vijjati yam tam samvattanikam viññānam assa ākiñcaññāyatanaṁupagam. Ayaṁ, bhikkhave, paṭhamā ākiñcaññāyatanaṁasappāyā paṭipadā akkhayati.

Puna ca param, bhikkhave, ariyasāvako araññagato vā rukkhamūlagato vā iti paṭisañcikkhati: Saññam idam attena vā attaniyena vā ti. Tassa evam paṭipannassa tabbahulavihārino āyatane cittam pasidati sampaśāde sati etarahi vā ākiñcaññāyatanaṁ samāpajjati, paññāya vā adhimuccati. Kāyassa bhedā parammaraṇā thānam etam vijjati yam tam samvattanikam viññānam assa ākiñcaññāyatanaṁupagam. Ayaṁ², bhikkhave, dutiyā ākiñcaññāyatanaṁasappāyā paṭipadā akkhayati.

Puna ca param, bhikkhave, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Nāham kvacanī³, kassaci kiñcanatasmiṁ, na ca

¹ So Si only; Bm also omits tam. ² Sk adds pi. ³ So Bm Bu; Si kvacini; Sk kucana kassaci. Si inserts na before kassaci.

mama kvacanī kisminci¹ kiñcanam na 'tthiti. Tassa evam paṭipannassa tabbahulavihārino īyatane cittam pasidati sampasāde sati etarahi vā ākiñcaññāyatanaṁ samāpajjati, paññaya vā adhimuccati. Kāyassa bhedā param marañā thānaiṁ etam vijjati yaṁ tam sañvattanikam viññānam assa ākiñcaññāyatanaṁūpagam. Ayam², bhikkhave, tatiyū ākiñcaññāyatana-sappāyā paṭipadā akkhayati.

Puna ca param, bhikkhave, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Ye ca ditthadhammikū . . . rūpasaññā yā ca āṇa-jasaññā, yā ca ākiñcaññāyatanaṁsaññā, sabbā saññā yath' etā apariṣesā nirujjhanti, etam santam etam pañitam yadidam nevasaññānāsaññāyatanaṁ ti. Tassa evam paṭipannassa tabbahulavihārino īyatane cittam pasidati sampasāde sati etarahi vā nevasaññānāsaññāyatanaṁ samāpajjati, paññaya vā adhimuccati. Kāyassa bhedā param marañā thānaiṁ etam vijjati yaṁ tam sañvattanikam viññānam assa nevasaññānāsaññāyatanaṁūpagam. Ayam, bhikkhave, nevasaññānāsaññāyatana-sappāyā paṭipadā akkhayatīti.

Evaṁ vutte īyasmā Ānando Bhagavantam etad avoca: Idha, bhante, bhikkhu evam paṭipanno hoti: No c' assa, no ca me siyā, na bhavissati³, na me bhavissati, yad atthi yaṁ bhūtam tam pajahāmiti evam⁴ upekham⁵ paṭilabhati. Parinibbāyi⁶ nu kho eso⁷, bhante, bhikkhūti⁸?

Ap' etth' ekacco, Ānanda, bhikkhu parinibbāyeyya. Ap' etth' ekacco bhikkhu na parinibbāyeyyāti.

Ko nu kho, bhante, hetu, ko pacayo, yena ap'⁹ etth' ekacco bhikkhu parinibbāyeyya, ap' etth' ekacco bhikkhu na parinibbāyeyyāti?

Idh', Ānanda, bhikkhu evam paṭipanno hoti: No c' assa, no ca me siyā, na bhavissati, na me bhavissati, yad atthi

¹ Sk kucani kisminci. ² Sk adds pi. ³ Si omits na bhavissati. ⁴ So Bu; Sk Si omit evam here. ⁵ So Sk Bu; Bm Si as always, upekhām. ⁶ So Sk Bu; Bm Si parinibbāyeyya. ⁷ So Bu; Sk Bm Si so. ⁸ Bm Si bhikkhu na vā parinibbāyeyyāti. ⁹ Bm yen' ap'; Si yenip'.

yaṁ bhūtam̄ taṁ pajahāmīti evam̄ upekhaṁ paṭilabhati. So taṁ upekhaṁ abhinandati abhivadati ajjhosāya tiṭṭhati. Tassa taṁ upekkhaṁ abhinandato abhivadato ajjhosāya tiṭṭhato tan nissitam̄ hoti viññānam̄ tad upādānam̄. Sa-upādāno, Ānanda, bhikkhu na parinibbāyatīti.

Kahaṁ pana so, bhante, bhikkhu upādiyamāno upādiyatīti?

Nevasaññānāsaññāyatanaṁ. Ānandāti.

Upādānaseṭṭham̄ kira so, bhante, bhikkhu upādiyamāno upādiyatīti.

Upādānaseṭṭham̄ so, Ānanda, bhikkhu upādiyamāno upādiyati. Upādānaseṭṭham̄ h' etam̄, Ānanda, yadidam̄ nevasaññānāsaññāyatanaṁ. Idh', Ānanda, bhikkhu evam̄ patipanno hoti: No c' assa, no ca me siyā, na bhavissati, na me bhavissati, yad atthi yaṁ bhūtam̄ taṁ pajahāmīti evam̄ upekhaṁ paṭilabhati. So taṁ upekhaṁ nābhinandati, nābhivadati, na ajjhosāya tiṭṭhati. Tassa taṁ upekhaṁ anabhinandato anabhivadato anajjhosāya tiṭṭhato na tan nissitam̄ hoti viññānam̄ na tad upādānam̄. Anupādāno, Ānanda, bhikkhu parinibbāyatīti.

Acchariyam̄, bhante, abbhūtam̄, bhante. Nissāya nissāya kira no, bhante, Bhagavatā oghassa nittharanā akkhātā. Katamo pana, bhante, ariyo vimokho ti?

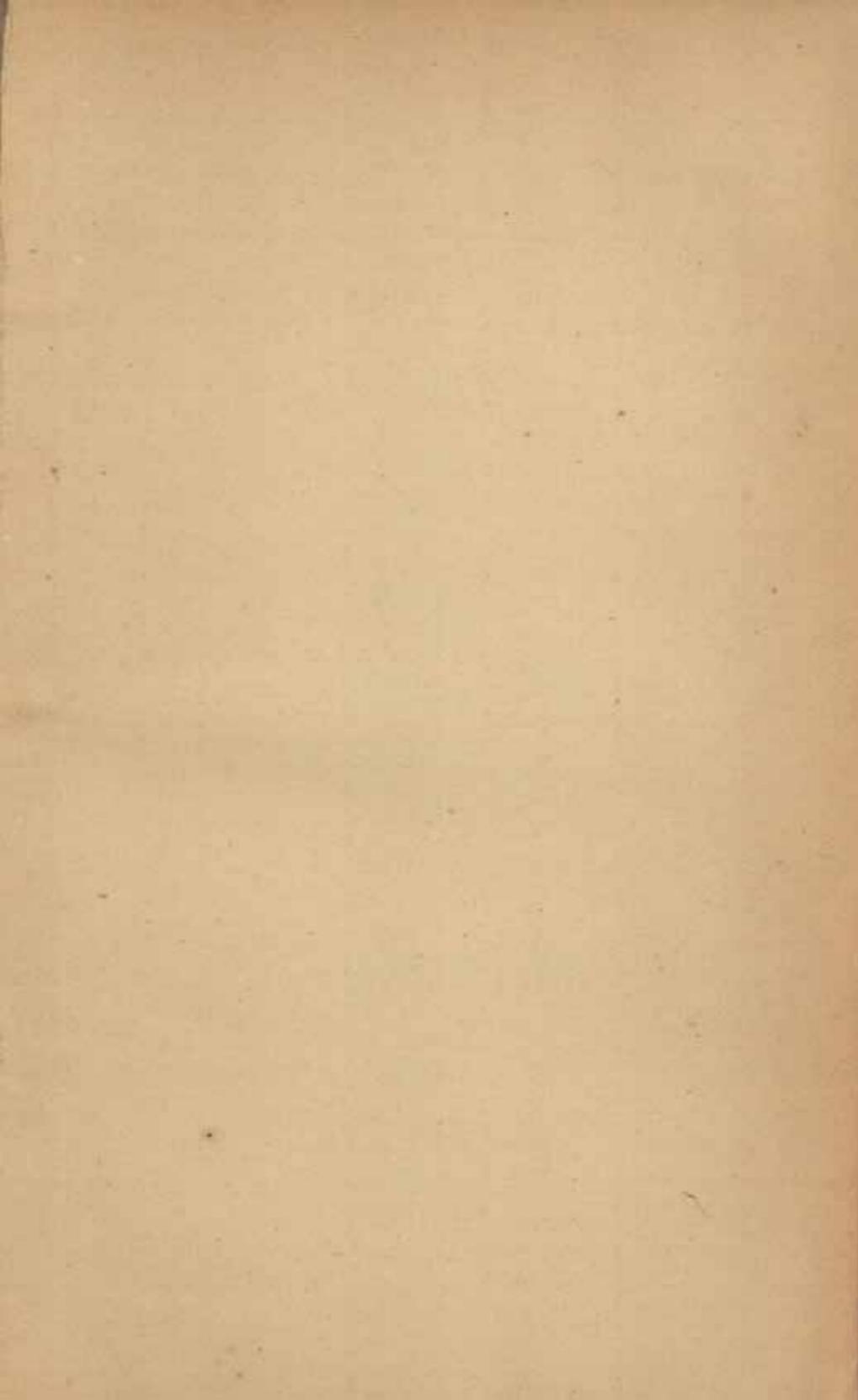
Idh', Ānanda, ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Ye ca diṭṭhadhammikā kāmā ye ca samparāyikā kāmā, yā ca diṭṭhadhammikā kāmasaññā yā ca samparāyikā kāmasaññā, ye ca diṭṭhadhammikā rūpā ye ca samparāyikā rūpā, yā ca diṭṭha dhammikā rūpasaññā yā ca samparāyikā rūpasaññā, yā ca ānañjasaññā, yā ca ākiñcaññāyatanañsaññā, yā ca neva-saññānāsaññāyatanañsaññā, esa sakkāyo yūvatā sakkaṁ etam̄ amatam̄ yadidam̄ anupādā cittassa vimokho. Iti kho, Ānanda, desitā mayā ānañjasappāyā paṭipadā, desitā ākiñcaññāyatanañsaññāyatanañsaññāpaṭipadā, desitā nevasaññānāsaññāyatanañsaññāyatanañsaññāpaṭipadā, desitā nissāya nissāya oghassa nittharanā, desito ariyo vimokho. Yaṁ kho, Ānanda, Satthārā karaniyam̄ sāvakānam̄ hitesinā anukampakena anukampam̄ upādāya,

kataṁ vo tam mayā. Etāni, Ānanda, rukkhamūlāni, etāni suññāgārāni. Jhāyath', Ānanda, mā pamādattha, mā pacchā vippaṭisārino ahnvattha. Ayam vo amhākām anusāsanīti.

Idam avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitām abhinanditi.

ĀNAÑJASAPPĀYASUTTAM CHATTHAM.

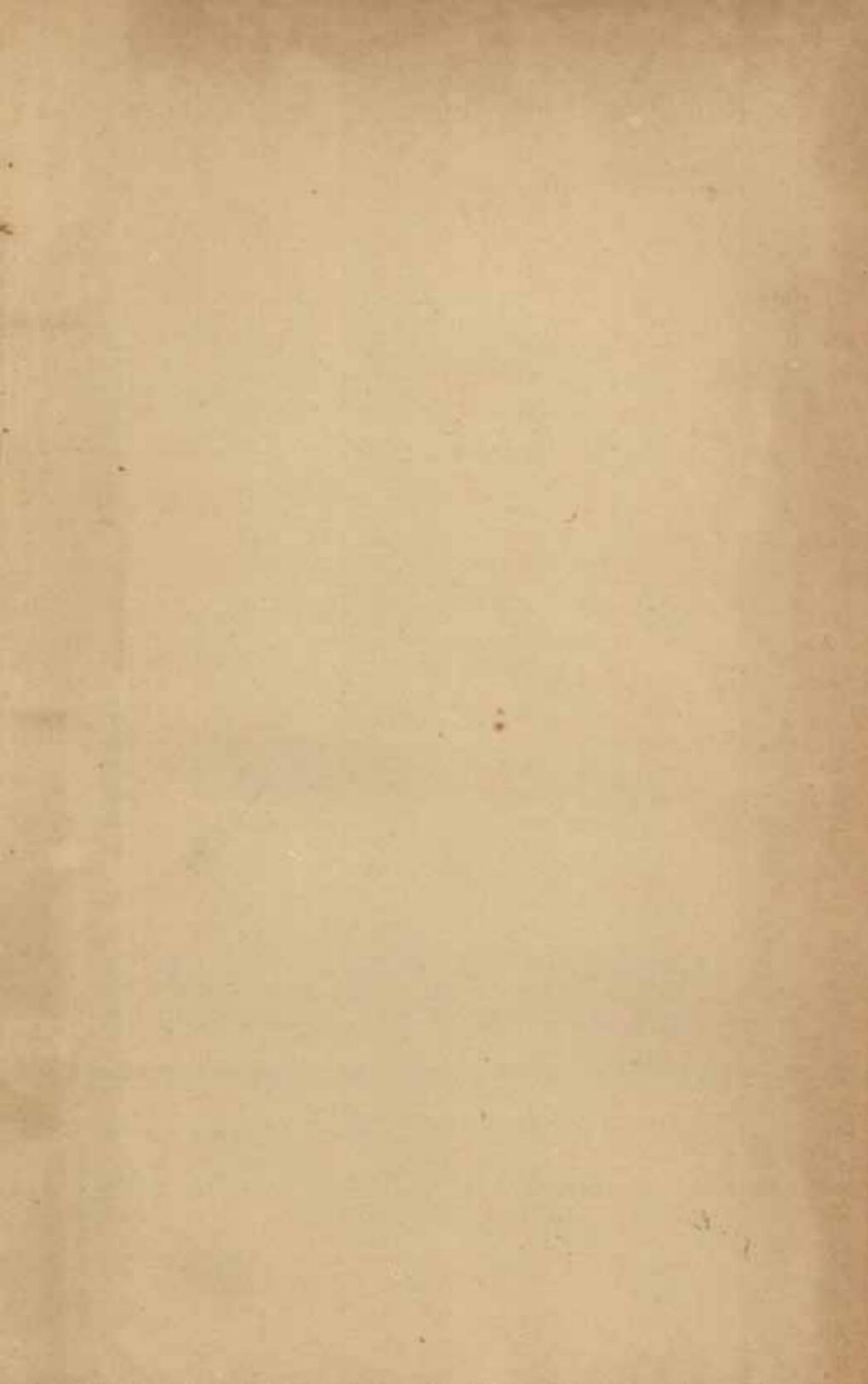

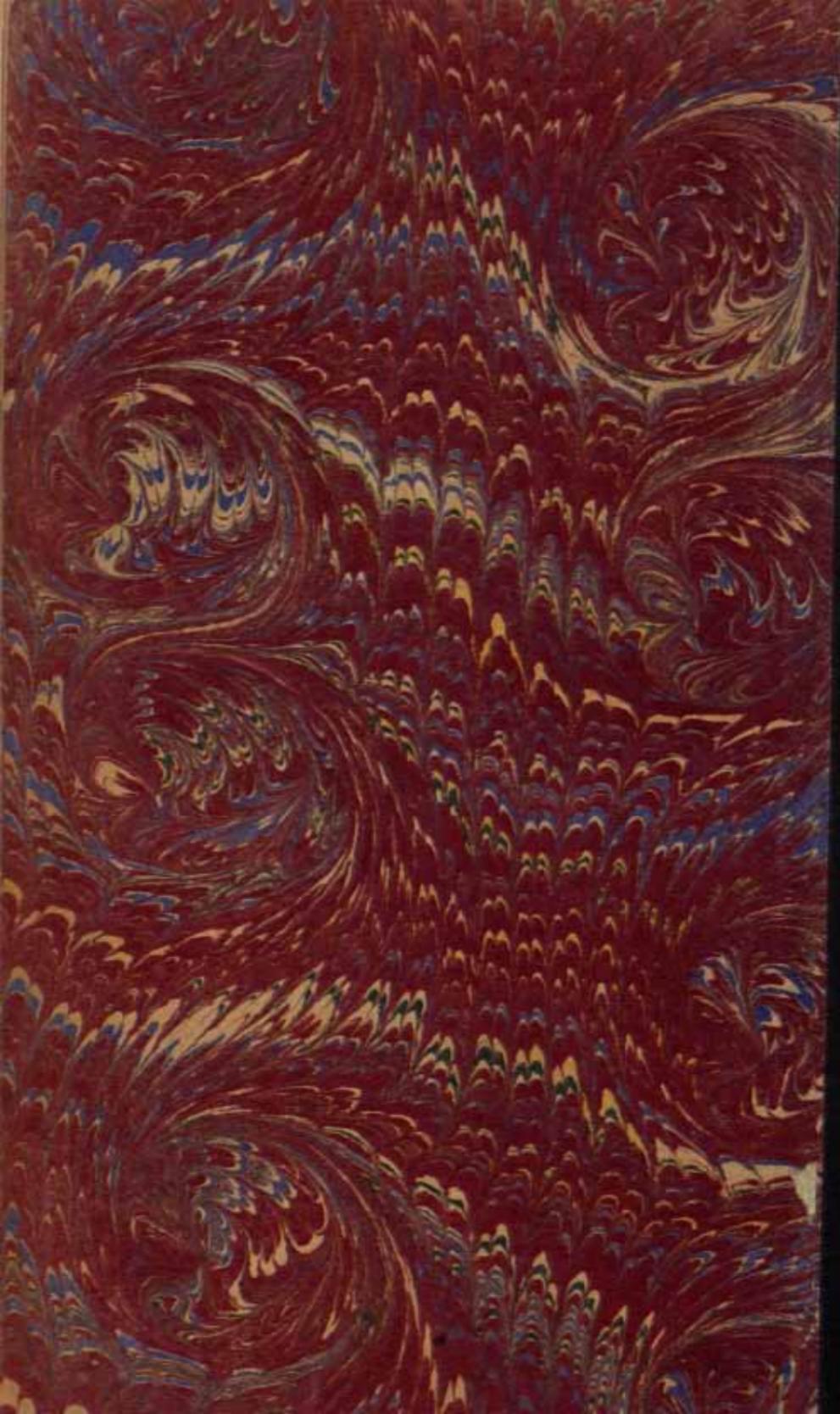

~~CAT~~ CATALOGUED.

~~Cat.~~

See Vol. I

Central Archaeological Library,
NEW DELHI.

Call No. 2. 5793

Author— 9180 W.L.

Title— Pali Text Soc. Maghi
ma-Nikaya.

"A book that is shut is but a block."

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY
GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI.

Please help us to keep the book
clean and moving.